

**DEBRECENI REFORMÁTUS HITTUDOMÁNYI EGYETEM
DOKTORI ISKOLÁJA**

MÉSZÁROS KÁLMÁN

**„EVANGÉLIZÁCIÓT SZERVEZTÜNK AZ
ISTEN ORSZÁGA TERJESZTÉSE CÉLJÁBÓL”**

A Magyarország határain kívül élő magyar baptista
közösségek missziói tevékenységének múltja, kitekintéssel a jelenre

Doktori értekezés az egyháztörténet tárgykörében

**Témavezető:
Dr. Baráth Béla Levente**

Budapest, 2009

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3
I. Felvidék – Szlovákia	
I. 1. Gyökerek: anabaptisták a Felvidéken a XVI–XVII. században.....	6
I. 2. Az újkori baptista misszió megjelenése a Felvidéken	
I. 2. a) A Tátra környékén.....	11
I. 2. b) A Felvidék nyugati részén.....	19
I. 2. c) A Felvidék középső és keleti részén.....	22
I. 3. Baptista misszió a térségben Trianon után	
I. 3. a) A tátrai baptisták missziója.....	27
I. 3. b) A nyugat-szlovákiai baptisták missziója.....	33
I. 3. c) A közép- és kelet-felvidéki/szlovákiai baptisták missziója.....	52
I. 4. Különböző baptista missziós tevékenységek és szervezetek napjainkban.....	60
II. Kárpátalja – Ukrajna	
II. 1. Kárpátalja helyzete a XX. században.....	65
II. 2. A baptista misszió kezdetei.....	67
II. 3. A „cseh uralom” éve alatt.....	69
II. 4. A kárpátaljai baptista körzetek helyzete a Magyarországhoz való visszacsatolás után.....	75
II. 5. A kárpátaljai magyar baptisták helyzete a szovjet évtizedek alatt.....	78
II. 6. A misszió helyzete a Szovjetunió összeomlása után Ukrajna részeként.....	82
II. 6. a) Helyzetjelentések a gyülekezetekről 1997/98-ból.....	84
II. 7. A kárpátaljai magyar baptista misszió távlatai.....	92
III. Erdély – Románia	
III.1. Az erdélyi baptista misszió gyökerei.....	95
III.2. Az erdélyi baptista misszió alakulása a trianoni határmódosítás után.....	100
III. 3. A baptisták üldözése a két világháború között.....	102
III. 4. Missziói központok kialakulása Trianon után	
III. 4. a) Szilágysági missziói régió.....	105
III. 4. b) Érmelléki missziói régió.....	109

III. 4. c) Biharvidéki missziói régió.....	111
III. 4. d) Székelyföldi missziói régió.....	116
III. 4. e) Az Arad-bánsági missziói régió.....	120
III. 4. f) Zsilvölgyi missziói régió.....	121
III. 4. g) Kolozsvár-kalotaszeg missziói régió.....	122
III. 5. A két szövetség egyesülése.....	124
III. 6. A bécsi döntés és annak következményei (1940–1944).....	126
III.7. Baptisták helyzete a kommunista elnyomás alatt (1948–1989)	
III. 7. a) Meghatározó események a hatvanas évek végéig.....	129
III. 7. b) Események az ateista önkényuralom bukásáig.....	134
III.8. Az erdélyi baptista misszió helyzete a rendszer váltástól napjainkig.....	137
 IV. Délvidék – Szerbia, Horvátország, Szlovénia.....	141
IV. 1. A baptista misszió kezdete a Vajdaságban	143
IV. 2. A baptista misszió kezdete Szlavóniában.....	146
IV. 3. A magyar baptista misszió helyzete a Vajdaságban Trianon után.....	150
IV. 4. A baptisták helyzete a Magyarországhoz visszacsatolt Délvidéken majd a II. világháború után.....	161
IV. 5. Délvidéki baptisták helyzete az ateista diktatúra idején.....	164
IV. 6. A délvidéki magyar baptista misszió a délszláv polgárháború idején és a mai Vajdaságban.....	168
 V. Magyar baptista közösségek Nyugat-Európában és a tengerentúlon	
V. 1. Nyugat-Európa.....	171
V. 2. Magyar baptisták a tengerentúlon.....	173
V. 2. a) Észak Amerika.....	174
V. 2. b) Dél-Amerika.....	178
V. 2. c) Ausztrália.....	182
 Összefoglalás.....	185
 Felhasznált irodalom és források.....	189
 Summary.....	194

ELŐSZÓ

A baptisták meggyőződéssel hisznek a Szentírás Istentől való ihletettségében. Hiszik és vallják, hogy Isten teremtette a világot, benne a földi életet. Mivel az ember fellázadt Teremtője ellen, élete boldogtalan és kilátástalan lett. Isten azért küldte el egyszülött fiát, Jézus Krisztust, hogy isteni hatalmánál fogva legyőzze ősi ellenségünket, a Sátánt és halálból való feltámadása által örök életet kínáljon minden elveszett ember számára.

Más protestáns hittestvéreiktől a baptistákat az különbözteti meg, hogy a hitre képtelen csecsemők megkeresztelését a Szentírással és az ősegyház gyakorlatával összeegyeztethetetlennek tartják és a Biblia eredeti üzenetéhez visszatérve, a hitüket önként felvállaló hitvallókat – Jézus példáját és parancsát követve – vízbe való teljes alámerítéssel keresztelik meg. Innen kapták az újszövetségi görög nyelvből eredő nevüket is, mivel a baptista kifejezés a hitvalló keresztségre, azaz bemeztető gyakorlatukra utal.

Az úrvacsorai közösségekben is csak az élő hitre jutott, bemeztetett, és a Krisztus követésében elkötelezett gyülekezeti tagokat részesítik, amit általában havonta egyszer gyakorolnak. Hiszik és vallják, hogy a megtérő bűneit őszintén megbánó embert Isten Szentlelkével újjászüli, átformálja, betölti és ingyen való kegyelméből, az örök élet ajándékában részesíti.

Világviszonylatban a baptisták, létszámukat tekintve a legnépesebb protestáns irányzattá váltak az elmúlt évszázadok során. Legnagyobb lélekszámban a baptisták az amerikai kontinensen élnek. A nagyvilágon élő baptisták száma családtagjaikkal együtt megközelíti a 110 milliót.

Hazánkban, 1846-ban indult meg a modernkori baptista misszió. Ekkor érkeztek ugyanis vissza Magyarországra, a Németországban megtért első magyar nemzetiségű missziómunkások, hogy megosszák az evangéliumot saját honfitársaikkal. Mivel az akkori Magyarország többnemzetiségű állam volt, az első bibliaterjesztő baptista hitvallók fontosnak tartották kiterjeszteni missziómunkájukat a magyarokon kívül országunk akkori határain belül élő német, szlovák, román, szerb és horvát lakosságra is.

Sajnos az első világháborút lezáró trianoni békediktátum ezer éves hazánkat darabjaira törte szét. Soha nem érte olyan veszteség a magyar nemzetet, mint amit a XX. század zúdított rá. Az ország területének kétharmada, a magyar nemzetiségű lakosság egyharmada került az újonnan húzott határokon túlra, akiket másodrendű állampolgárokként kezeltek az újonnan alakult szomszédos államalakulatokban.

A Kárpát-medencében együtt élő népeket ettől kezdve hosszú évtizedeken keresztül sorompók, szögesdrótok, „vasfüggönyök” választották el egymástól. A helyzetet csak súlyosbította a második világháborút követő szovjet-országi katonai megszállás és a nyomában kiépülő vallásellenes kommunista rendszer, amelyet több mint 40 éven át kellett megcsonkított hazánknak és az elcsatolt országrészek területén élő honfitársainknak is elszenvednie.

Ezek az előzmények kényszerítették sok magyar honfitársunkat szülőföldjük elhagyására. A XX. század elején kialakult létbizonytalanság, majd a Trianont követő tragikus ország csonkítás eredményeként egyre inkább fölgyorsuló tempóban magyarok százezrei keltek útra a Kárpát-medence elcsatolt területeiről is, hogy a tengerentúlon keressenek választott hazát, ahol mindenféle vallási és nemzeti diszkrimináció nélkül élhették meg szabadságban hitüket és magyarságukat.

A viszontagságos évtizedekben éppúgy, mint napjainkban a magyarországi baptisták jó testvéri kapcsolatokat igyekeztek fönntartani a szomszédos országokban élő, magyar és más nemzetiségű baptista testvéreikkel. A határon túli baptistákkal nemcsak a történelmi gyökerek miatt éreztek szorosabb összetartozást, de a szívük mélyén mindig remélték, hogy a jövőben még inkább fontos lesz a nemzeti és kulturális különbségeken átívelő közös lelki munka.

Az 1990-es politikai rendszerváltás után a határok is átjárhatóbbá váltak. Ezt fölhasználva igyekeznek világtalálkozókat szervezni az Európában és a tengerentúl élő magyar baptisták, amit már háromszor tarthattak meg (Budapesten 1992-ben, Nagyváradon 2000-ben, Debrecenben 2006-ban), legutóbb közel 7 ezer résztvevővel.

A baptisták ma még inkább kezdeményezik az egységesülő Európa többi nemzete felé való nyitást, benne a különböző nyelvet beszélő, de a Szentlélek által egymás szavát egyre inkább megértő hittestvéreikkel való szorosabb együttműködését. Hiszik azt, hogy a nemzeteket elválasztó politikai határok a jövőben egyre inkább jelentőségüket veszítik, és ismét egymásra talál-
nak azok is, akiknek Isten egyazon földön jelölte ki lakóhelyüket.

A magyar baptisták mai társadalmi megbecsültségét jelzik Mádl Ferenc korábbi köztársasági elnökünk elismerő sorai, aki a következőképpen méltatta egyházunk hazánkban és a nagyvilágban tapasztalt pozitív szerepét és tevékenységét: *„A baptisták családja minden időben azt képviselte, szerte a világban és hazánkban is jó példával, hogy a keresztyénség nem csupán hitvallás és elmélet, hanem főképpen erkölcsös és szent életgyakorlat. A baptista lelkület kincsei: a krisztusi szeretet megélése és megvallása, a függetlenség és önállóság, a gyülekezeti autonómia, a fegyelem és jámborság, a becsületből és szorgalomból fakadó, odaadó hazafiság, mind-mind a nagyobb, szélesebb befogadó környezet, vagyis mindannyiunkat gazdagító erők. A gyülekezetek megtartó energiái kiáradnak nemcsak a bennük élőkre, hanem az őket körülvevőkre is.*

Aki közösséget épít, nem kevesebbet tesz, kicsit országot is épít általa. Hiszen a hívő közösségben emberért, családjáért, hazájáért kimondott imaszavak egy reményeiből és erőtartalékaiból élő szellemi Magyarországot képesek felépíteni és megőrizni. Közösség és lélek nélkül, együtttérzés és együtt keresés együtt gondolkodás nélkül ugyanis nincs életképes jövő, nincs megújulásra képes társadalom. Miként a test a keresztségben, szent akarattal alámerítkezik, hogy megújuljon, úgy képes az emberi méltóság, az erkölcsi tartás és a lelkiismeret megújítására minden jó szándékú, hitbéli erőfeszítés.

Amint Pál apostol írja a Filippibeliekhez címzett levelében: „Megálltok egy lélekben, egy érzéssel viaskodván az evangélium hitéért.” (Fil. 1:27) Kívánom, őszinte szeretettel és tisztelettel, hogy sikerüljön megőrizniük és termékenyen megsokszorozniuk a baptista hitvallás nemzedékről-nemzedékre örökített erényeit, mindenekelőtt az evangéliumi egyszerűség nemes küldetését! Ezen túl pedig kívánom azt az összetartozás-tudatot, amely a hittel és annak következetes megvallásával végső soron egy egész nemzet erejét adja!”¹

Magyarországon a legutóbb végzett népszámlálási adatok szerint közel 20 ezren vallották a baptista egyházhoz tartozóknak magukat. A határon túl élő magyar hittársaik száma ennek kétszerese lehet. Jelenleg 250 ezer főre becsülhető a Kárpát-medence területén élő magyar és más nemzetiségű hitvalló baptisták és hozzátartozóik létszáma.

A magyar baptista egyháztörténetet összefoglaló jelleggel elsőként Csopják Attila dolgozta fel az 1928-ban megjelent *„Képek a magyarországi baptista misszió történetéből”* című művében. Ezután hosszú ideig csak vázlatos összefoglalások jelentek meg ebben a témában. Néhány kiemel-

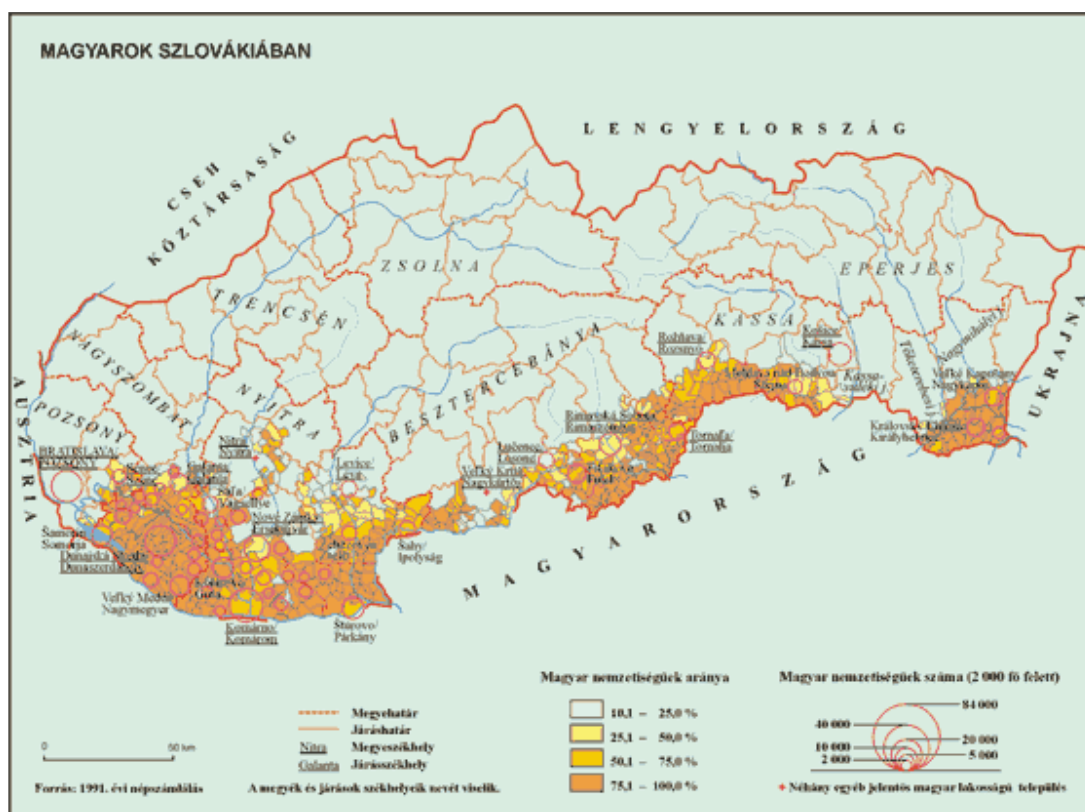
¹ Mádl Ferenc: *A baptisták üdvözlése* = Békehírnök, (2002)17.

kedő személyiségről, gyülekezetekről, missziói kezdeményezésekről, évfordulókról tanulmánykötetek, folyóirat és hírlapi cikkek kerültek publikálásra. A magyar baptista misszió megindulásának 150. évfordulójára 1996-ban jelent meg Bereczki Lajos szerkesztésében az eddigi legterjedelmesebb összefoglalás, mely több mint tíz szerző által írt tanulmánykötet, melynek címe „*Krisztusért járva követségben*”. Ennek a végén található a magyar baptista egyháztörténet válogatott bibliográfiája, melyben a témát érintő szinte minden lényegesebb írás fellelhető. Ennek a kötetnek a megírásában magam is közreműködtem, de az azóta eltelt időszakban sok olyan apróbb adalékot gyűjtöttem össze egyházkormányzói tevékenységem, pásztori látogatásaim során, s kutatásaim eredményeként melyeket az azóta eltelt több mint tíz év eseményeivel együtt igyekeztem egy újabb dolgozatban összegezni, illetve az eddigi szakirodalom eredményeit ezekkel kiegészíteni.

A dolgozat célja Magyarország jelenlegi határain túl élő jelentős részben magyar ajkú és főként magyar szervezésű baptista közösségei történelmi múltjának a korábbi összefoglalásoknál több területen részletezőbb bemutatása és napjainkban tapasztalt missziós helyzetének értékelése. A dolgozat különös hangsúllyal teszi vizsgálat tárgyává a Trianon okozta nemzeti trauma magyar baptistákra gyakorolt hatását, gyülekezetekben tapasztalt következményeit. Magyarország utódállamai mellett kitekintést kíván adni a Nyugat-Európa, Észak-Amerika, Dél-Amerika és Ausztrália területén szórványban élő magyar baptisták küzdelmes életére, a megmaradás érdekében történt erőfeszítéseikre.

Ez úton mondok köszönetet dr. Baráth Béla Levente docens úrnak, doktori disszertációm témavezetőjének, Bereczki Lajosnak a Magyarországi Baptista Egyház Történelmi Bizottsága elnökének, dr. Szebeni Olivér baptista történész professzornak, dr. Herjeczki Gézának, a Magyar Baptisták Világszövetsége korábbi elnökének, dr. Georgiov Adriánnak az erdélyi magyar baptisták nagyváradon működő teológiai intézete rektorának, Bánsky Tibor felvidéki, Bodóczki Antal kárpátaljai és Nyúl Zoltán vajdasági baptista misszionáriusoknak, dr. Bukovszky Ákosnak a Magyarországi Baptista Egyház külügyi titkárának doktori dolgozatom forrásanyagainak összegyűjtésében, tanácsolrásában, rendszerezésében, fordításában nyújtott nagyszerű segítségükért.

I. FELVIDÉK – SZLOVÁKIA

Térkép: Magyarok a mai Szlovákiában²

I. 1. GYÖKEREK: ANABAPTISTÁK A FELVIDÉKEN A XVI–XVII. SZÁZADBAN

Mielőtt a XIX. századi baptista misszió kezdetével foglalkoznánk, először szükséges, hogy röviden a reformáció koráig is visszatekintsünk. Mivel mi is a reformáció örökösének tekintjük magunkat és ezen belül különös figyelmet fordítunk az anabaptista közösségekre. Bár az anabaptista mozgalom és az újkori baptisták missziós kezdeményezése között nincs közvetlen kapcsolat, de egyházunk az anabaptisták mérsékelt biblikus irányzatait szellemi elődeinek tekinti.

Egy 1523-as levéltári adat szerint Magyarországon legelőször Schröter Kristóf prédikált anabaptista szellemben Eperjesen (Prešov).³ Erről tudomást szerezve Luther, Schröter meggyőzésére elküldte Kisszebeni Jánost, hogy folytasson vele hitvitát. Luther követje azonban 1526-ban maga is Schröterhez csatlakozott. A katolikus klérus ennek hírére vette és az anabaptisták megbüntetését sürgette. Erre azonban esetükben nem került sor.

Bár Schröterről és Kisszebeni Jánosról nincs sok adatunk, annyi bizonyos, hogy valamelyik anabaptista irányzat követői voltak, mivel kezdetben egy-egy városban is többféle anabaptista

² Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 32.

³ Sebeni Olivér: *Anabaptisták*. Budapest, 1998, 99.

gyülekezet létezett. Elképzelhető, hogy ők Morvaországból érkezhettek sajátosan újnak tűnő bibliai tanításukkal.

Fischer András

Sokkal többet tudunk Fischer Andrásról. A XIX. század végén még volt olyan egyháztörténész, aki azt tartotta róla, hogy lutheránus volt. A rozsnyói evangélikusok is gyülekezetük alapítójaként tekintettek rá.⁴ Fischer András reformatori hovatartozását a XX. század elején Zoványi Jenő tisztázta, összegzése szerint: „Az anabaptisták közül a legkevésbé szélsőségesekhez tartozott”⁵ Fischer András a németül beszélő felvidéki lakosság körében és a bányavárosokban így Körmöcbányán (Kremnica) és környékén lépett fel először. 1529 márciusában érkezett Körmöcbányáról Lőcsére (Levoča). Akkor már tekintélyes reformatori és apológiai tapasztalata volt.

Lőcse városában Fischer András igehirdetése körül megoszlottak a vélemények. A városi tanács egy ízben kiutasította. Akkor Svedlérre (Svedlár) ment, és a templomban prédikált. A lőcseiek közül sokan elmentek meghallgatni. Fischer azt tanította, hogy csak 30 éven felülieket szabad megkeresztelni. A város bírója, Mild Gergely és még két tanácsbeli szimpatizáltak Fischer András igehirdetésével, és ezért visszahívták Lőcsére.

Fischer Sáros vármegyén kívül a Szepességben és Gömör megyében is eredményesen prédikált. A király felső-magyarországi főkapitánya, Kacziáner János elfogatta Fischert és feleségét, mindkettőjüket Csicsva várában börtönbe záratta. Néhány hónap múlva azonban kiszabadultak. Folytatták svedléri munkájukat. Megnyertek néhány környékbeli plébánost és a nemes Csetneky családot.

1530-ban Csetneken Fischer és követői zsinatot tartottak. Bebek Ferenc gömöri főispán Fischer miatt katonasággal ostromoltatta Csetnek várát. Bebek nem érte el célját, Fischer azonban Morvaországba menekült az ostrom után. Nikolsburg közelében, Wisternitzben, Leonard Liechtenstein oltalmában élt 6 évig. Itt nem volt anabaptista-hutteri telep, mivel még a „botosok” nikolsburgi elvándorlásakor eltávozott Wisternitzből a hutteri csoport. Fischer tehát Wisternitzben valószínűen a „svájci testvérek” gyülekezetéhez tartozott. Ez egyezik azzal a képpel, amit teológiai nézeteiről feltételezhetünk. Fischer Andrásnak ismeretes egy levele, amit 1534 tavaszán Wisternitzből írt a besztercebányai tanácsnak. 1536-ban Fischer visszaköltözött a Felvidékre.

Ekkor már mindenfelé nyomoztak az anabaptisták után és megkülönböztették őket a lutheránusoktól. „Akik lutheránusoknak mondják magukat, de ténylegesen újrakeresztelkedők”⁶, mindenütt a legsúlyosabb büntetést kapták. A szepességi kapitány svedléri anabaptistákat fogatott el, és hitük megtagadására kényszerítette őket. Mild Gergelyt és társait is komolyan megfenyegették. Akadt néhány ingadozó, de a többség inkább a börtönbüntetést választotta, de meggyőződését nem tagadta meg semmilyen körülmények között.

Az elzálogosított 13 szepesi városban a krakkói főparancsnok kemény büntetést szabott ki az anabaptista igehirdetők hallgatóságára. 1535-ben Sárospatakról – Perényi Péter birtokairól – levélben közölték, hogy nincsenek köztük anabaptisták. 1543-ban a híres erdélyi szász humanista Honterus is a csecsemőkeresztység védelmére kelt. Az első magyarországi lutheránus zsinat

⁴ S. Szabó József: *Egy vértanú reformátor*. Protestáns Szemle, 1894.

⁵ Zoványi Jenő: *A reformáció Magyarországon 1565-ig*. Budapest, 1921, 90.

⁶ Szebeni Olivér: *Anabaptisták i. m.* 102.

1550-ben a legkorábban reformált városok lelkészeinek képviselőiben ült össze. Ezt az úgynevezett Ötvárosi Hitvallást (Confessio Pentapolitana) kimondó zsinat olyan lelkészekből állt, akiknek szolgálati helyén Fischer András működött.

A „Confessio Pentapolitana” három fejezetében is az anabaptistákról szól. Panaszolja, hogy lengyelországi „fanatikusok” háborgatják az egyházat. A templomokból kidobálták a keresztelő kutat, és ezzel nagy megbotránkozást keltettek. A hitvallás védelmezi a csecsemőkeresztiséget, és a lelkészek kötelezik magukat, hogy a kisgyermeket ezentúl a gyülekezet előtt, nyilvánosan keresztelik meg. Az általános nyomás, a drákói rendeletek és az egyházi férfiak szüntelen polémiai mind bizonyítják, hogy Fischer András elvei erősen hatottak és csak a legkeményebb üldözés számolhatta fel azokat.

Tíz évvel a reformáció indulása után, a Mohácsi vészt követő esztendőben 1527. augusztus 20-án I. Ferdinánd király rendeletet adott ki Budán a tömeges méretekben elszaporodó hitújítókkal szemben. Ebben az „*Edictum aversus anabaptistas*” – *rendelet az anabaptisták ellen...* kezdetű királyi rendeletben a következő olvasható: „*az anabaptistákat, mint lázadókat fejoesztés, vízbefulladás, megégetés halálnemeivel kell sújtani*”.

I. Ferdinánd király 1540 körül ismét heves támadást kezdett morva földön az anabaptisták ellen. Feltételezhető, hogy Fischer ez elől menekült vissza Wisternitzből. Valójában akkor már Fischer visszaérkezett a Felvidékre és Gömör megyébe vette útját, ahol Bebek Ferenc főispán tartózkodott. Amikor Fischer Krasznahorkaváralján, az ottani malomban prédikált, a főispán elfogatta és rövid ideig tartó fogság után a vár fokáról a mélységbe dobatta. Fischer András 1540-ben így halt mártírhalált.⁷

A hutteriták meglepedése Pozsony és Nyitra megyében

Európa szerte kegyetlen üldözés indult az anabaptistákkal szemben. A Svájcból és Dél-Németországból menekülő anabaptisták Ausztrián, Csehországon, Morvaországon keresztül a Kárpát-medence nyugati határára érkeztek. Bár Ferdinánd királyt támogatták Nyáry Ferenc és Bakyth Péter felvidéki főurak, 1546-ban mégis áttelepítették Morvaországból az első hutteri csoportokat birtokaikra. Nyáry Ferenc Pozsony megye északi részében, Alsódióson (Dolné Orešany), Berencsváralján (Prodbanč) és Jókút (Kúty) adott nekik majorságot. Bakyth Péter Nyitra megyébe telepítette be őket, Holics (Holič), Sasvár (Šaštín-Stráže), Ószombat (Sobotište) községekbe.⁸

Holicsban 1548-ban az anabaptista hutteri testvériség magyarországi csoportja konferenciát tartott. 14 férfit választottak a hutteri udvar és az evangelizálás szolgálatára. 2 év múlva ugyanezeket a megbízatásokat 41 személy töltötte be a népesedő gyülekezetben. A hutteriek Magyarországra telepítésének és a gyülekezet növekedésének oka a testvériség kiváló szakértelmében keresendő. Ebben az időben már híres a fazekasságuk és orvosi tevékenységük is.

Időközben Ferdinánd király 1548 márciusában újra vallásüldöző rendeletet adott ki, Pozsonyban ezt megerősítik az országgyűlésben: „*Az anabaptistákat és a szakramentáriusokat a királyi*

⁷ Munkásságához kapcsolódó újabb szakirodalom: Liechty, Daniel: *Andreas Fischer* = Archiv für Reformationsgeschichte, 1985.; Uő. *Andreas Fischer and the Sabbatarian Anapabtists. An Early Reformation Episode in East Central Europe*. Scottdale (Pa.), 1988. (Studies in Anabaptist and Menonite History, 29).

⁸ Szebeni Olivér: *Anabaptisták i. m.* 105.

fenség intelme szerint... az ország határán belül többé felvenni nem lehet". Vagyis mindenki űzze el őket a birtokáról.⁹

Az ingatag jellemű, a király kegyeit kereső Bakyth Péter ki is kergette a hutteritákat az erdőbe, a hegyek közé, javaikat pedig elrabolta. Nyáry Ferenc nem volt ennyire kegyetlen bár ő is elküldte egyik pártfogoltját és a király rendeletére hivatkozva sokakat távozásra szólított föl, de két telepüket békében hagyta. Nyáry hirtelen halálával és Bakyth hozzáállásának változásával lehetővé vált, hogy az anabaptisták visszaszivárognak. Így a hutteriekre Pozsony és Nyitra megyékben 1554-től békésebb korszak köszöntött. A következő évtizedekben a meg-megújuló zaklatások ellenére jelenlétük folyamatosnak mondható a térségben.¹⁰

A Pozsony és Nyitra megyében lévő hutteri közösségek sorsa a Morvaországiakhoz hasonlóan a harmincéves háború időszakában lett ismét az üldöztetés. Előbb Wallenstein fosztogató hadai törtek rájuk, majd az őket korábban befogadó, de rekatolizáló földesúri családok támadásaitól kellett szenvedniük. A fokozódó adóztatással gazdaságilag is igyekeztek kifosztani és tönkretenni őket.

A morvaországi üldözések miatt a közösség elöljárójának székhelye is Ószombatra települt át. Itt 1622-től Valtim Winter vezetése alatt működött. Ebben az időszakban noha a térség meghatározó arisztokratái közül többen elismerően nyilatkoztak róluk, s Illésházy Gáspár felmentette őket a lutheránus lelkészeknek fizetendő járulékok alól, mindezek azonban csak átmeneti könnyebbséget jelentettek.

Az Erdélyi Fejedelemség területén és Észak-Magyarországon a református fejedelmek jóvoltából még évtizedekig védelmet élveztek és békés fejlődésre volt lehetőségük.¹¹ A római katolikus egyház azonban nem tanúsított kíméletet az anabaptisták iránt. A Habsburg abszolutizmus égisze alatt kibontakozódó ellenreformáció nyomása során a XVIII. század második felére áttérésre, illetve az ország elhagyására kényszerítették az anabaptista hutteri testvéreket.

Ehrenpreis András (1589–1662) elöljáró tevékenysége

A XVII. században a felvidéki anabaptisták talán legnagyobb hatású képviselője Ehrenpreis 1589-ben a württembergi Illingenben született. Hét éves korától a gyülekezeti közösség nevelte. Elsajátította a molnár szakmát, majd 1621-ben az „Ige szolgájává” választották. 1639-től pedig „valamennyi gyülekezet elöljárója” lett. 73 éves korában Ószombaton halt meg.

A közösség vezetőjeként gazdag irodalmi munkásságot fejtett ki. Tekintélyes dogmatikus, író és költő volt. Levelei széles körű kapcsolatrendszeréről és következetesen alkalmazott elvekről tesznek bizonyosságot. Egyrészt szenvedélyes hitvitákat folytatott az antitrinitárius tanítások követőivel, másrészt erősítette anabaptista hittestvéreit. Nekik szóló írásaiban Ehrenpreis a gyülekezeti szabályzatra hivatkozva érvelt.

1640 februárjában a gyülekezeti szabályzatot (Gemeindeordnung) átdolgozta. Tehát a ma is ismert szabályok – melyeket bizonyos időközönként még ma is felolvasnak az amerikai hutteri gyülekezetekben – több éven át tartó fejlődési folyamat eredményeként születtek meg. 1651-ben készült a „M megbízott testvérek évenkénti intelme”. 1654-ben útmutatást írt a közösség által fenntartott gyógyfürdők kezelőinek is. 32 pontban foglalta össze tennivalóikat. Néhány sort ezekből

⁹ Bucsay Mihály: *A protestantizmus története Magyarországon 1521-1945*. Budapest, 1985. 39; 57.

¹⁰ Szebeni Olivér: *Anabaptisták i. m.* 107; 114–123.

¹¹ Barcza József: *Bethlen Gábor a református fejedelem*. (3. kiadás) Szigetszentmiklós, 2002. 193–194.

idézünk: „Akinek ez a feladata, imádkozzék, hogy Isten adjon kegyelmet a betegeknek, olvassa a Szentírást és az orvosi könyveket, amelyek a gyógyfürdőkkel foglalkoznak. Köszöntse szívélyesen az érkezőket, és ne tekintse azt, hogy ki úr, ki paraszt, vagy ki ad több pénzt. A testvérektől egyáltalán nem fogadhat el semmiféle pénzt... Dolgozzon szorgalmasan.”¹²

Nagylévárdon (Vel'ké Leváre) 1633-ban a november 28-án tartott „nagy összejövetelen” az „erőszakmentességről” beszélt. Jelentős Ehrenpreisnak, az Osterroth Kristóffal, Smiegel városának szociniánus lelkészével folytatott hitvitája. A szocinianus irat ugyan még 1604-ben készült, de Ehrenpreis fontosnak látta válaszolni a benne lévő érvekre. Osterroth írását Ehrenpreisnak Daniel Zwicker danzigi unitárius orvos küldte meg. Osterroth a hutteriek ellen egy latin hitvitázó iratot írt „*Contra Hutterianos seu Morvienses Communitas libellus*” címen.¹³

Idejében olyan jellegű kapcsolat is fölismerhető, aminek a keretében a különféle anabaptista irányultságú csoportok gyülekezetei egymást saját hitvallásuk helyességéről törekedtek meggyőzni. Ehrenpreis rendszeres teológiai munkája nyomán szilárdult meg és nyerte el végleges formáját a hutteri dogmatika öt fő cikkelye, amelyeket elődei írásait is figyelembe véve fogalmazott meg.¹⁴

---

¹² Szebeni Olivér: *Anabaptisták i. m.* 108.

¹³ Szebeni Olivér: *Anabaptisták i. m.* 109.

¹⁴ Uo.

I. 2. AZ ÚJKORI BAPTISTA MISSZIÓ MEGJELENÉSE A FELVIDÉKEN

I. 2. a) A TÁTRA KÖRNYÉKÉN

Új korszakot jelent az 1846-ban Magyarországon megjelenő modernkori baptizmus. Először az ország fővárosában Budapesten, később a nagyobb vidéki városokban, majd kisebb településeken az Alföldön terjed tovább a baptista tanítás. Fontos stratégiai lépés volt a vegyes – német, magyar, szlovák – lakosságú Felvidék baptista missziójának elindítása. A Szepességben elinduló baptista misszió Meyer Henrik Budapest-Wesselényi utcai lelkipásztor nevéhez kötődik.¹⁵ A fővárosban sokan dolgoztak a Felvidékről. Közülük néhányan eljutottak a baptista gyülekezetbe. Közöttük volt Tatter János 30 éves kovács is, aki Leibicz (Lubica) faluból származott. Miután megtért, Meyer bemerítette őt a Dunában 1875. július 25-én. Meyer 1876-ban újabb öt német nemzetiségű polgárt részesített hitvalló keresztségben a Szepességből, akik arra kérték őt, hogy menjen el és hirdesse az igét az ő vidékükön is. Meyer engedett a kérésnek. Így vall útja időpontjáról és okáról: „1876. nyarán a Szepességbe utaztam... Szepességi utamnak komoly oka volt. Budapesten több olyan lélek tért meg és merítkezett be, akik onnan származnak. Ezek közül valók például a Tatter testvérek is.”¹⁶

„Meyer számára jó talaj volt előkészítve a Felvidéken azáltal, hogy dr. Millard Ede kolpoltöröket küldött ki. Ilyen munkásként dolgozott a Szepességben Spies Konrád 1876-tól.”¹⁷ Meyer Henrik ennek ismeretében is határozta el, hogy felkeresi a szepességi németajkú lakosságot. Spies Konrád Gömörmihályfalván (Gemerské Michalovce) lakott, akit Meyer fel kívánt keresni. Útja több községen vezetett keresztül, ahol Meyer szeretne volna az evangéliumot hirdetni, de munkájának ellensúlyozására felkészültek a helyi papok és a községi hatóságok, ezért alig érhetett el eredményt. Útja alkalmával csupán Izsákfalván (Eisdorf, Žakovce), Tátralomnicon és Leibiczen volt kisebb-nagyobb érdeklődés igehirdetése iránt, de még ezekben a községekben is fenyegetéseket kapott és aggodalommal járta az utcákat.

Meyer följegyzése szerint ugyanabban az évben, október hónapban ismét a Szepességbe utazott. „Meyer evangelizációs összejöveleket tartott magánházakban. Spies Konrád kolpoltör segítségével eljutott Poprádra és Késmárkra is”.¹⁸ „A késmárki városparancsnok meg akarta tiltani az összejövelekek tartását, de én arra hivatkoztam, hogy Isten ígéjének hirdetése céljából jöttem ide... Pestről levelet írtam a főispánnak Lőcsére, és tudomására hoztam a történeteket (tudniillik, hogy miként bánnak a hívőkkel)... Később személyesen is megismerkedtem a főispánnal, gróf Csáki Albinnal (1841–1912), aki nemes lelkű, jámbor katolikus férfi... Ettől kezdve nem voltak nehézségeink Késmárkon.”¹⁹

¹⁵ Jubileum Bratrské jednoty baptistů v ČSSR, 100 let od založení prvního sboru, Prága, 1985. Dvořák, Vladimír – Pospíšil, Vlastimil: 100 let života víry, Bratská Jednota Baptistů v ČSSR, Prága, 1989.

¹⁶ Bányai Jenő: Adatok a szlovákiai baptista misszió történetéhez – Meyer Henrik (1842–1919) önéletrajzából, Budapest, 1976. Kézirat a szerző tulajdonában.

¹⁷ Saling, Jan – Dvořák, Vladimír: Niesli svetlo evanjelia, Bratská Jednota Baptistov v SSR, Bratislava, 1988, 31.

¹⁸ Jancsus, Jan: Baptisti pod Tatrami I., 6. (A Vavrisói gyülekezet fennállásának századik évfordulója alkalmából készített írás, megtalálható a vavrisói gyülekezet irattárában).

¹⁹ Ezen a helyen sajnos megtörtént később az az eset, hogy amikor vasárnap zárt ajtók mögött összejöveleket tartottak a testvérek, a rendőrség a szomszéd udvar felől behatolt az épületbe, majd kizavarta a részt-

„Meyer a nehézségek ellenére is elvette tte Isten Igéjének magvát, mely idővel meghozta gyümölcsét. Már az 1877-es és 78-as évben bemerítkezett Tatter Lajos, a Serafy házaspár, Gally és családja”.²⁰ „1877. május 20-án Bretz Gusztáv 22 éves tímár, Tatter Sámuel 'házi szolga', később késmárki gyülekezeti vezető és Schwartz Károly 23 éves asztalos bemerítését vezette be az anyakönyvbe”.²¹ A kezdeti ellenállás miatt ők valamennyien még Budapesten merítkeztek be.²²

A Felvidéken 1878. május 29-én Kakaslomnicon (Veľká Lomnica) volt az első bemerítés, amikor 6 nőtestvér tett vallást hitéről. A nehézségek ellenére is folytatódott a missziói munka. 1875–1882 között Meyer prédikátor az anyakönyvek szerint összesen 51 hitvallót részesített bemerítésben, akik közül a legtöbben német nemzetiségűek voltak.

A korabeli egyházi lapokban olvashatunk arról, hogy a Szepességbe alig egy-két éve eljutott baptisták már meglehetősen nagy számban vannak. A baptista közösséghez legtöbben Kakaslomnicon és Izsákfalván csatlakoztak. Szintén számosabb megtérés történt Leibiczen, Késmárkon (Kežmarok) és Hunfalván (Huncovce).

„Meyer baptista pap, mint a Kaschauer Zeitung írja, folyó hó elején Budapestről Késmárkra ment, hogy a »híveket« maga köré gyűjtve, két új tagot a Poprad alsó malmánál újra kereszteljen. Jól esett-e a hideg víz nekik, arról hallgat a krónika. Meyert a hideg víz ellen kaucsuköltöny védte.”²³

A már hivatkozott Protestáns Egyházi és Iskolai Lap hasábjain szó esett a Liptó megyei baptistákról is: „A Liptó megyei baptisták, kikről lapunk 15. számában emlékeztünk, ismét életjelt adtak magukról. Folyó hó 13-án baptista keresztelés volt Liptószentmiklóson a Vág friss vizében. A keresztelés hírére nagyszámú közönség özönlött ki a Vághoz s a szeles időjárás dacára mindenki megállotta helyét. A szent arcú baptisták megérkezvén, felütöttek két sátor, melyek egyikébe a férfiak, a másikba a nők bújtak öltözködni. Legelőször Meyer Henrik budapesti baptista pap jött ki a sátorból fekete öltözetben, vízmentes hosszú kaftánnal és gumi lábbeliben. Begyenes kiállott a gyepre s várta a hívek csoportját. Egymás után körbe állott a munkásosztályból való 7 férfi és 5 nőszemély. A férfiak öltözete hosszú, fehér vászonkaftán és harisnyából állott, a nők földig érő fehér ruhában és fehér főkötőben voltak. Rövid karének után a pap német beszédet tartott. Fejtegette a most előveendő keresztelés jogosultságát és alaposágát.”

Később az újságíró így folytatta: „A katolikusok, úgymond, akkor kereszteltetnek, midőn még nem képesek a szertartás jelentőségét fölfogni és megítélni. A Szentírás több idézett helyeiből pedig az tűnik ki, hogy a Megváltó a felnőtteknek parancsolá meg a keresztelést. Midőn a Mindenható szemrehányásokat tett Izrael népének, hogy miért bántak a Megváltóval oly kegyetlenül, miért feszítették keresztre, Izrael népéből 3000-en bűnbocsánat végett fordultak Pálhoz, ki mindnyájukat oly módon keresztelte meg, mint ahogy én foglak titeket megkeresztelni. A beszéd után a keresztelendőek a Vág partjához mentek. Először a pap ment a vízbe, azután kor szerint előbb a férfiakat, aztán a nőket vezette egyenkint a hideg vízbe, mindegyiknél

---

vevőket a házból és bekísérte őket a fogdába. A testvérek zsoltárokat énekelve haladtak mellettük az utcán... Bányai Jenő i. m. 8–9.

²⁰ Jancsus i. m. 6.

²¹ Szebeni Olivér: *Az évszázados szepességi és liptói úttörő baptista missziómunkáról*. Budapest, 1981, 12. (Kézirat a szerző tulajdonában) – Bretz Gusztáv 92-ik, Tatter Sámuel és Schwartz Károly a 94. és 95-ik az anyakönyvben, pedig mind a hárman egy napon lettek bemerítve 1877. május 20-án Budapesten. Ez abból az okból lehetséges, mivel időszakonként vezette az anyakönyvet.

²² Ez időben még a feudális társadalmi rend maradéka jelen volt a Szepességben. A törvény nagy emberei a darabontok. A katolikus egyháznak még nagy a hatalma. Ezek nehezítették meg az evangélium hirdetőinek munkáját a Szepességben.

²³ Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, 1879, 1364.

mondva: ezt az utat tette meg Jézus Krisztus és ily keresztelést parancsolt az Atya, Fiú s Szentlélek, ámen. Azzal torkon csípte az áldozatot és leterítette a víz fenekére."²⁴

Meyer naplójában fontos információt közöl arról is, hogy hogyan is kezdődött a liptói misszió. „1880. április 26-án (valahol a Felvidéken) bemerítettem egy férfit, aki Liptószentmiklóstra költözött. Az ő révén jutottam arra a vidékre, s ezzel a szlovákok között is megkezdődött a misszió.”²⁵

Broz Vencel és felesége Emília 1879. október 8-án merítkeztek be Késmárkon. Broz Vencel aki ott dolgozott, érintkezésbe került a német baptisták csoportjával, akik rendszeres összejöveteleket tartottak családi házaknál. Feleségével együtt elfogadták a hirdetett evangéliumot, és Meyer Henrik által bemerítkeztek. Ezután Késmárkon a munkaadója felmondott neki, mivel újjászületett keresztyénként elutasította a vasárnapi munkát.²⁶

Broz Vencel és felesége 1881-ben Liptószentmiklóson (Liptovský Mikuláš) telepedtek le. Általuk terjedt tovább a liptó megyei misszió. Liptószentmiklóson a szíjgyártó üzemben helyezkedett el²⁷, de Verbicen (Vrbica) albérletben lakott családjával együtt, ahol a főbérelő megengedte, hogy házában hirdessék az evangéliumot. Broz és felesége ezekre a házi istentiszteleti alkalmakra hívogatták ismerőseiket, szomszédaikat, munkatársaikat.²⁸

AZ ELSŐ GYÜLEKEZET MEGALAKULÁSA VAVRISÓBAN (VAVRIŠOVO)

Vojta Vencel a minneapolis (USA) szlovák anyanyelvű gyülekezet lelkipásztora 1941-ben megjelent „*Csehszlovák Baptisták*” című könyvében azt írta a felvidéki baptista misszió folytatásáról: „*Broz Vencel hatására az első baptista Vavrisóban Blistyan Mihály lett*”. Blistyan Mihály eredetileg evangélikus volt. Elmondta a feleségének is a hallott üzenetet, aki korábban katolikus volt. Ez az egyébként hívő katolikus bibliaolvasó asszony arra kérte a férjét, hogy Brozékát hívják el a lakásukra. Ők örömmel fogadták a meghívást, azzal a kéréssel, hogy ismerősöket is hívogassanak. Így történt, hogy egy kisebb istentiszteletet tartottak a házukban. A vendégek között volt Blistyan Pál – Mihály bátyja – és felesége, a sógoruk Csatlós Ádám és felesége Liptószentpéterről (Liptovský Svätý Peter).

Meyer Henrik 1882-ben a hamburgi teológiára ment tanulmányútra. Útközben azonban megállt Liptó megyében is, ahol felkereste azokat, akik megtértek Broz Vencel munkálkodása által. A keresztségre való felkészítés után eljött az a nap, amikor megtörtént a bemerítés. Erre az alkalomra 1882. április 13-án, egy csütörtöki napon került sor a Vág folyóban Liptószentmiklós közelében.²⁹ Ezen a napon tizenketten merítkeztek be.³⁰

²⁴ *A liptó megyei baptisták*, = Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, 1882, 532–533.

²⁵ Bányai Jenő: *Adatok a volt Felvidéki,-Szlovákiai-baptista misszió kezdetéről a XIX. század utolsó negyedében*, Pozsony/Bratislava, 1976. október 25. 4. Kézirat a szerző tulajdonában.

²⁶ Jancsus, Jan: *Baptisti pod Tatrami II.* i. m., 15–16.

²⁷ Dvořák – Pospíšil: i.m. 86.

²⁸ Zárevúcky, Lubomír: *Informačný list o Liptovskom Mikuláši*. Kézirat a szerző tulajdonában.

²⁹ Jancsus: i. m. 12.

³⁰ Meyer Henrik I. anyakönyve: *Mitglieder Register der Baptisten Gemeinde in Budapest* – szerint 1882. április 13-án a következőket merítette be: Gross-Lomnitz (Velká Lomnica) 414. Glaser Mátyás 18 éves szabót, Gorss-Schlagendorf (Velký Slavkov) 415. Krusch János 17 éves cipészt, Vavrišováról: 416. Blistyan Mihály szabót és feleségét 417. Blistyan Frantiska-t (Thold), 418. Blistyan Pál kovácsot és feleségét 419. Blistyan Évát (Thott), 420. Szmajdák András kovácsot és feleségét 421. Szmajdák Zsuzsánna (Kubina),

Ezzel az eseménnyel megkezdődött a gyülekezeti élet és a missziói munka Vavrisóban. Az összejöveteleket az Orech család otthonában tartották. Itt egy szoba állt rendelkezésre a hívők számára. Broz Vencel volt az igehirdető, az alkalmakon 20-40 személy vett részt, melyeken már énekeskönyvet is használtak.

A következő bemerítések sem vártak sokáig magukra. Meyer Henrik 1882. július 17-én Liptószentmiklóson 2 újabb személyt³¹, majd Liptóújíváron (Liptovský Hrádok) 1883. június 22-én két házaspárt merített alá. Stevcsek Mátyást (1852–1935) és feleségét, illetve idősebb Stupka Jánost és feleségét. A bemerítéseket nagy érdeklődő tömeg kísérte figyelemmel. Ez a sorozat 1884-ben folytatódott tovább ekkor tizennégyen vallották meg hitüket.³² A vavrisói gyülekezet a kerületek újra felosztása után 1882–1888 között a budapesti Wesselényi utcai gyülekezet igazgatása alá került, és Meyer Henrik volt érte a felelős.

Stevcsek Mátyás bemerítése után aktívan dolgozott a missziómezőn. Meyer Henrik az 1885/86-os tanévben elküldte őt Hamburgba, a baptista teológiai szemináriumba. Anyagi nehézségei miatt azonban 1886 második felében már Budapesten vállalt munkát a Wesselényi utcai imaház építésén. Utóbb tanulmányait is befejezte Hamburgban. Amikor hazajött a szemináriumból, Meyer Henrik Liptóújíváron (Liptovský Hrádok) iktatta be a prédikatori szolgálatba. Így lett ő a vavrisói gyülekezet első önálló lelkésze.

Természetesen nemcsak itt szolgált, hanem sok más helyen is pl. Liptószentpéteren, Jamnikon (Jamník), Pribilinán (Pribylina), Dovalóban (Dovalovo) és Liptószentmiklóson. Stevcsek Mátyás tehetséges prédikátor volt. Jó adottsággal bírt a zene és éneklés terén is. Ő tanította meg a testvériséget a kottaolvasásra és négyszólamú énekek éneklésére. Először csak hegedűkíséretet használtak, később harmóniumot is.³³

A budapesti Wesselényi utcai imaház ünnepélyes megnyitójára 1887. augusztus 20-án került sor. Erre az ünnepélyre Meyer meghívta Meereis Ágoston, aki akkoriban a lengyelországi baptista gyülekezetben Žyrardowban szolgált prédikátorként.³⁴ A missziómunkát Meyer és Stevcsek Mátyás már nem tudták ellátni. Ezért Meyer meghívta Meereis Ágoston, aki Meyer egy éves ösztöndíja után elfogadta a meghívást. Családjával együtt 1888 júliusában átköltözött Késmárkra. Ottléte első hetében átment Vavrisóba, hogy a liptói magyar/szlovák baptistákat és a szepességi német baptistákat közös gyülekezet alakítására bíztassa. Igyekezete nem volt hiábavaló. Így 1888. július 13-án megalakult a szepességi-liptói baptista gyülekezet késmárki központtal.³⁵

Az összekapcsolt gyülekezetnek Meereis Ágoston lett a lelkipásztora. Létrehozta a gyülekezeti előljárást. Három-három diakónus volt benne a késmárki és a vavrisói gyülekezetből. A nyelvi nehézségek nem okoztak problémát. Ő maga is tudott csehül, magyarul, németül és a gyülekezetben is voltak, akik tudtak fordítani. A gyülekezet szaporodott. Az összejöveteli hely

---

Liptószentpéterről: 422. Csatlós Ádám szabót és feleségét 423. Csatlós Mária (Thold) és idősebb lányukat 424. Csatlós Mária varrónőt, 425. Medla János cipésmestert.

³¹ Jancsus: i. m. 23–24. oldala szerint a következők voltak bemerítve: özv. Janotka Zsuzsanna és Gally Zsuzsanna.

³² Uo. 14.

³³ Saling - Dvořák: i. m. 40–41.

³⁴ Saling - Dvořák: i. m. 43.

³⁵ *Jubileum Bratrské jednoty...* i. m. 16.

egyre szűkebbé vált. 1888 végére a szepességi-liptói gyülekezetnek 65 tagja volt. Így jutottak arra a döntésre, hogy Vavrisón imaházat építenek. Ehhez megtették a kellő lépéseket. Blistyan Pál építési területet ajándékozott a testvériségnek.³⁶

A vavrisói imaház építése

A vavrisói testvériség 1889. február végén hozzáfogott az építkezés előkészítéséhez. Meereis prédikátor egy szepességi építésszel elkészítette a tervrajzot és a költségvetést. Körülbelül száz levelet küldött szét, amelyben anyagi segítséget kért. Ő maga is bejárt városokat, falvakat ez ügyben. A pénz 1889 végére gyűlt össze. Zatykó Péter építésvezető irányításával 1890. április elején megkezdődött az imaházépítés. Az alapba befalazták a missziótörténet iratait és a hitvallást. Az építkezés hat hónap alatt fejeződött be.³⁷ A vavrisói imaház ünnepélyes megnyitására 1890. augusztus 31-én került sor. Az ünnepi igehirdetést Novotný Jindrich, csehországi baptista prédikátor tartotta.³⁸

Az egyesített gyülekezet tevékenysége

A késmárki és a vavrisói gyülekezet együttműködött a különböző missziós tevékenységekben. A közeli falvakban összejöveteleket szerveztek. Folyamatosan gyarapodtak megtérőkkel, mely további munkálkodásra buzdította őket. Meereis Ágoston függetlenített missziómunkásként is dolgozott, főleg a Felvidéken. Ismerte a kisebb-nagyobb csoportokat az egész ország területén. Késmárki-vavrisovói munkálkodása mellett már négy hónap után több mint húsz helységet látogatott meg. Bejárta a Nyitra megyét, Pozsonyt, Fenyvesdet (Chvojnicá).³⁹

A pozsonyi testvérek kérésére 1891 végén Meereis családjával együtt Pozsonyba költözött, bár még mindig a késmárki-vavrisói gyülekezet prédikátora volt. Innen látogatta körzetét, Liptó és Szepes megyét. A missziói munka nem lankadt, sőt megerősödött, amikor 1894-től Vavrisóra kezdett járni Csapek Norbert igehirdető Csehországból. Látogatásai eredményesek voltak. Már 1894. május 6-án újabb 13 személy döntött Jézus Krisztus mellett. Ifj. Stupka Jánost – a gyülekezet egyik tagját – Hamburgba küldték a teológiai szemináriumba.⁴⁰

A vavrisói gyülekezetet az Úr oltalmazta, amikor az 1896-os és 1901-es tűzvész idején is ép-ségben maradt az imaház.

Az önálló vavrisói gyülekezet

A vavrisói közösség 1898. április 10-től létezik önálló baptista gyülekezetként. Ekkor határozták el ugyanis, hogy függetlenednek a késmárki gyülekezettől. Prédikátoruk ifj. Stupka János lett, akit 1898. július 22-én avattak lelkipásztorrá. Sajnos két évvel később 1900. március 28-án meghalt.⁴¹ Stupka János halála után Medla János került a gyülekezet élére, aki 1905. augusztus 2-án

³⁶ Jancsus: i. m. 21.

³⁷ Uo. 36-37.

³⁸ Dvořák - Pospíšil: i. m. 86.

³⁹ Jancsus: i. m. 24.

⁴⁰ Dvořák - Pospíšil: i. m. 86.

⁴¹ Saling - Dvořák: i. m. 51.

halt meg. Ezután 1906-ban Krajcsi Mihály lett a gyülekezetvezető. A gyülekezetben 1908. január 14-én volt az első „bibliai kurzus”, amelyen 33-an vettek részt a testvéri közösségből.⁴²

A gyülekezet létszáma 1895 és 1914 között 90 és 100 körül mozgott. Az első világháború sok családot tizedelt meg. A gyülekezet szolgálattevői közül több testvérnek is a frontra kellett mennie. A háború időszaka alatt id. Tomcsik János vezette a gyülekezetet.⁴³

LIPTÓSZENTMIKLÓSI (LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETÉNEK MEGALKULÁSA

Ennek a gyülekezetnek a keletkezése Broz Vencelhez és családjához kötődik. Bár már 1881-ben letelepedtek Liptószentmiklóson, mégsem tért meg senki a városból. Kilenc éven át munkálkodtak itt türelmesen különösebb eredmény nélkül. Ezután történt, hogy 1891-ben Bátyik Mátyás elfogadta Jézus Krisztust és Meereis prédikátor bementette őt 1891. augusztus 15-én. Utána következett Valastiak János, aki 1891. szeptember 20-án vallotta meg hitét, majd 1893-ban Ulicsny Márton, Lehotsky Péter, Miazovsky József és Srtár Sámuel.⁴⁴

A missziómunka egyre terjedt annak ellenére is, hogy a megtérők nem voltak iskolázottak. A lip-tószentszentmiklósi testvériség úgy döntött, hogy önálló gyülekezetet hoznak létre. 1898. augusztus 28-án Sztupka János jelenlétében azt is eldöntötték, hogy tagjai lesznek a testvéri közösségnek. Broz Vencel ezzel nem értett egyet, ezért letette a lekipásztori szolgálatot és 1899-ben Bécsbe költözött.⁴⁵

Az összejövetelek Prácheny Márton lakásában a Sirotienska utcában voltak. A gyülekezet nem sokáig volt önálló, ugyanis a missziói területek újrafelosztásakor 1900. április 13-án a kés-márkihoz kapcsolták. Meereis Ágoston volt a prédikátor 1902-ig, mikor a lengyelországi Zelov cseh nyelvű gyülekezetébe ment. Ekkor Markó Mihály lett a prédikátor. Házat vásároltak, ahol aztán az összejöveteleket tartották. Vaculík Károly 1908. május 17-én 12 lelket merített alá a lip-tószentmiklósi gyülekezetben. Ő lett a gyülekezet prédikátora 1908. december 25-től. Az ő tevékenysége alatt szorgosan gyűjtöttek az imaházépítésre. Vaculík Károlynak 1915-ben a szerb frontra kellett mennie.⁴⁶

A missziómunkát utána Skorik Mátyás vette át. Ebben az időben a gyülekezet kicsi volt. A környékre mintegy 12 helyre jártak szolgálni a testvérek. Pl.: Verbic, Illanó (Ilanovo), Kispalugya (Palúdzka), Bodafalu (Bodice), Bánréve, Csarnólak (Čierna Lehota), Rózsahegy (Ružomberok), Tornócz (Trnovec nad Váhom) stb.⁴⁷

⁴² Jancsus: i. m. 37. – A testvéri közösség ekkor három nagyobb területből állt: 1. a lip-tószentmiklósi (a következő gyülekezetek tartoztak ide: vavrisói, lip-tószentmiklósi és a bánovói/tisoveci), 2. a brüni (Brún/Brno, Fenyvesd/Chvojnica, Ótura/Stará Turá), 3. az alföldi (a békéscsabai gyülekezet az állomásai-val együtt).

⁴³ Saling - Dvořák: i. m. 55.

⁴⁴ Zárevúcky: i. m.

⁴⁵ Saling - Dvořák: i. m. 65–66.

⁴⁶ Uo. 66.

⁴⁷ Jancsus: i. m. 70–71.

Pribilina (Pribylina) körzeti állomás

Meyer Henrik magyarországi lelkipásztor Liptóújváron 1885. augusztus 18-án bementetett hat személyt⁴⁸, akik közül Gzásó Zsuzsánna pribilina volt. Ő bizonyosságot tett édesanyjának és tárgabb rokonságának. Hatására a faluból hárman tértek meg és részesültek bementetésben 1888. augusztus 4-én Meereis prédikátor által.⁴⁹ Mivel szomszédai nagyon ellenségesen viselkedtek velük, Vavrisó és Liptószentmiklós gyülekezeteiből egy csoport érkezett, hogy hitben erősítse a pribilina testvéreket. Az esti istentisztelet után a látogatócsoportot Krisztus fakesztjénél, kövekkel és botokkal támadták meg. A Sztupka testvérek, János és Mátyás eszméletlenül maradtak a hóban.⁵⁰ Azonban ez a bántalmazás sem tántorította el őket az evangélium hirdetésétől.

Pribilinán 1905-ben már 29 baptistát tartottak számon, akik főleg három nagy családból a Sztrapony, a Stepita és a Magyar családból kerültek ki. A növekedés nem állt meg és 1912–1918 között 50 főre emelkedett a létszám. Ilyen látogatottságnál már Sztraponyék lakása nem volt elegendő. Így sürgőssé vált az imaházépítés, mely nagyon gyorsan, 5 hónap alatt el is készült. Az I. világháború kitörésekor az imaház már készen állt.⁵¹ A legtöbbet ezért az ügyért idősebb Sztrapony János és Beharka János fáradozott, aki 1915-ben elesett a háborúban. Az imaházban az első bementetés 1915. június 20-án történt, amikor hat fiatal vallotta meg hitét.⁵²

A KÉSMÁRKI (KEŽMAROK) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETÉNEK MEGALAKULÁSA

Miután a szepesség-liptói körzet szétvált a késmárki és a vavrisói gyülekezetre, a késmárki gyülekezetben 1898 májusától 1902 októberéig Meereis Ágoston prédikátor munkálkodott. Ez időben 23 tagot tartottak nyilván, mely a következő 10 évben fokozatosan csökkent, ugyanis munkakeresés céljával elköltöztek családok, főleg Budapestre. A gyülekezet többsége beszélte a németet, a magyart és a szepességi szlovákot. 1901. június 16-án Késmárkon tartották Osztrák-Magyar Monarchia Baptista Közösségeinek az utolsó konferenciáját.⁵³

Meereis prédikátor már említett távozása után – aki a Felvidéken 14 évig tevékenykedett – a missziói munka itt is tovább folytatódott. A Tatter testvérek Sámuel és János majd Mick testvér tevékenykedett a gyülekezetben. Azután hosszabb időre Diabo prédikátor jött családjával Késmárkra.⁵⁴

⁴⁸ Meyer I. anyakönyve: *Mitglieder Register der Baptisten Gemeinde in Budapest*, 10. – „825 Sztupka Péter (szül. 1860. szeptember 19-én Vavrisón), 826 Sztupka Mária (szül. Kochol 1864. augusztus 15-én Jamnikon), 827 Sztupka Mihály (szül. 1841. augusztus 20-án Vavrisón), 828 Tomcsik Éva (szül. Mojzsis 1841. július 24-én Vavrisón), 829 Gzásó Zsuzsanna (szül. Simo 1863. május 13-án Pribilinán).”

⁴⁹ Saling - Dvořák: i. m. 74.

⁵⁰ Markó Mihály: *Nadelenie palicami na Velkú noc 1894/Ütlegetés 1894 Húsvétján*, = Pravda, 1928. 5. szám, 264.

⁵¹ Egy jelenlévő: *Pribylina* = Rozsievač/Magvető, 50(1980)10, 153.

⁵² Jancsus: i. m. 74–75.

⁵³ Uo. 1. – Ennek a szervezetnek a közös munkája, melybe német, magyar, szlovák, cseh és néhány romániai gyülekezet tartozott itt lett megerősítve. A konferencián a következő prédikátorok vettek részt: Masier Ferdinánd az akkori Halicsból, Meyer Henrik Budapestről, Stevcsek Mátyás Fenyvesdről, Medla János Vavrisovóból és a helyi prédikátor Meereis Ágoston.

⁵⁴ Jancsus: i. m. 2.

Poprádi gyülekezet megalakulása

Ennek a gyülekezetnek a kezdete a késmárki gyülekezet missziójából indul ki. Meyer Henrik 1876 júniusában érkezett Poprádra. Itt tudomást szerzett arról, hogy működésének ellenzői már értesültek érkezéséről.⁵⁵ „A sok gáncsoskodás ellenére elvetett jó mag gyümölcsként Budapesten 1877 márciusában bemerítkezett Bretz Teodor, majd májusban Bretz Gusztáv és 1878-ban a Tatter, a Szerafy, a Gally család tagjai. Ezek képezték az 1888-ban önállósuló késmárki gyülekezet magvát”⁵⁶.

Az első megtérő itt Saling János volt, aki Poprad egyik kerületében dolgozott, mint szabósegéd. A batizfalvai (Batizovce) gyülekezetbe kezdett járni, mivel ott voltak összejövetelek. 1908 szeptemberében merítkezett be. Miután 1913-ban megnősült, Poprádon az ő otthonukban tartották az alkalmakat. 1914-ben prédikátorra avatták⁵⁷.

Menguszfalvai (Mengusovce) gyülekezet létrejötte

Egy késői visszaemlékezés szerint: „Missziós munkánk kezdete 1896-ra tevődik, amikor visszatért Amerikából Gaj János testvér. Ő hozta az örömhírt a falunkba... Gaj testvér nagy erőbefektetéssel tett bizalmat az embereknek és az emberek egyre nagyobb számban kezdtek összejárni... Rövid idő után tízen átadták magukat az Úrnak. Vechter János szintén Amerikából jött, és ő is hirdette az örömhírt... Missziós utakat tettünk különböző falvakba. Sok ellenségeskedésbe ütköztünk. Mikor második alkalommal jártunk Vazsecon, maga a bíró utasított ki bennünket a faluból, míg a lakosok kövekkel dobáltak...”⁵⁸

Ebben az időben még a Kékkereszt egyesületben jártak össze Menguszfalván a hívők. Markó Mihály prédikátort 1905-ben innen vitték a csendőrök a szepesszombati (Spišská Sobota) börtönbe. A rendőrparancsnok azért vette el Bibliáját, mert Prágában volt nyomtatva és ezért veszélyesnek találta. A kihallgató bíró csak úgy engedte el, hogyha többet nem megy Menguszfalvára.⁵⁹

1915-ben Stóláról (Štôla) származó személyek is itt lettek bemerítve. A szertartást Vaculík Károly végezte. Neki 1917/18-ban frontszolgálatot kellett teljesítenie, eközben Markó Mihály helyettesítette a szolgálatban.⁶⁰

Körzeti állomás Batizfalván (Batizovce)

A missziós munka Batizfalván 1906/07 körül kezdődött, amikor Amerikából jött testvérek hirdették itt az evangéliumot. Elsőként Horevaj Mihály és Omaszta Mihály tért meg. Az első bemerítés itt is folyóvízben történt.⁶¹

⁵⁵ Rataj M. Pál: *Informačný list o Popradskom zbore/Tájékoztató levél a poprádi gyülekezetről*, levél, 1996, 1.

⁵⁶ Mészáros Kálmán: *A nagyvilág baptistáinak vázlatos történelme*, Budapest, 1989. 58.

⁵⁷ Jancsus: i. m. 1.

⁵⁸ Šalingová, Hana: *Počiatky našej práce pod Tatrami/A Tátra alatti munka kezdete*, = Rozsieváč/Magvető, 46(1976)2, 24–25.

⁵⁹ Jancsus: i. m. 78.

⁶⁰ Uo. 80.

⁶¹ Rataj: i. m. 1.

Körzeti állomás Stólán (Štôla)

„Stôla közvetlen szomszédja Mengúszfalvának. A baptista misszió kezdetétől mindig is lelki kapcsolatban álltak egymással. Mindmáig közös gyülekezetet alkotnak.”⁶² Mint említve volt, Vaculík Károly prédikátor 1915. június 29-én bement Mengúszfalván három Stóláról származó asszonyt. Másnap Zdráhal Adolf késmárki prédikátor másik két stólai asszonyt is felnőtt keresztségben részesített.⁶³

I. 2. b) A FELVIDÉK NYUGATI RÉSZÉN

A POZSONYI (BRATISLAVA) ANYAGYÜLEKEZET MEGALKALAKULÁSA

Ez a terület Pozsony (ma Bratislava) és környékétől egészen Párkányig (Štúrovo) terjed. Itt található a felvidéki baptista gyülekezetek egyharmada.

Pozsonyban a baptista missziói munka 1886-ban kezdődött, amikor Bécsből a Brit és Külföldi Bibliatársulattól Tatter János kolpoltőr jött ide Bibliákat árulni és hirdetni az evangéliumot.⁶⁴ „Egyszer bekopogtatott a blumentáli utcában Nittnaus Heinrich ajtaján. A gazdát nem találta otthon. Második kísérlete eredményes volt. Ezután egyre gyakrabban járt ide. Végül rendszeres istentiszteletet tartott itt. Az első bementés 1887 októberében történt a Nyitra folyóban, amikor Rottmayer János bementette Nittnaust feleségével, Falbot és Schwanzert.”⁶⁵

Már ebben az időben 20-an jártak össze. Majd 1891-ben elhatározták, hogy istentiszteleti célra külön helyiséget bérelnek. Az első évtizedek jellemzője a gyülekezet életében, hogy magyar, német, szlovák, cseh és lengyel anyanyelvűek is részt vettek az istentiszteleteken.⁶⁶ A gyülekezetet a következő igehirdetők látogatták rendszeresen: Rottmayer János és Meyer Henrik Budapestről, Kunz és Hoffmann Bécsből. A gyülekezet első beiktatott prédikátora 1892-től Meereis Ágoston volt.⁶⁷

A már korábban is többször említett Meereis Ágoston 1837 novemberében született és 1929. október 8-án Girardban (Ohio, USA) halt meg. Gyermekkorában egy Slavuta nevű városban laktak, ahol édesapja mészáros mester volt. Szülei korán meghaltak és Ágostont édesapja barátja, Ondra Károly vette gondozásba. Megtért és 1869-ben a katonai szolgálat befejezése után a Brit és Külföldi Bibliatársulat bécsi lerakatának munkatársa lett a csehországi Mladá Boleslavban. A bibliatársulat 1880-ban a hamburgi baptista szemináriumba küldte őt. Az iskola befejeztével kolpoltőr, majd 1888-tól a késmárki-vavrisovói gyülekezet prédikátora lett. Pozsonyban 1892–1898-ig tevékenykedett, majd 1906-ban Amerikában telepedett le.⁶⁸

Meereis távozása után „az 1900-as évben Bauer József prédikátor jött a pozsonyi gyülekezetbe az osztrák Termitzből, aki az I. világháború kitöréséig Pozsonyban tartózkodott”.⁶⁹

⁶² Uo. 2.

⁶³ Saling - Dvořák: i. m. 89.

⁶⁴ Jubileum Bratrské jednoty... i. m. 16.

⁶⁵ JŠ: 90 rokov jestvovania bratislavského zboru/90 éves a pozsonyi gyülekezet, = Rozsieváč/Magvető, 46(1976)4, 60.

⁶⁶ Storoènica bratislavského zboru/100 éves a pozsonyi gyülekezet, = Rozsieváč/Magvető, 57(1987)10, 151.

⁶⁷ Saling - Dvořák: i. m. 95.

⁶⁸ Uo. 96.

⁶⁹ Storoènica bratislavského zboru/100 éves a pozsonyi gyülekezet, = Rozsieváč/Magvető, 57(1987)10, 151.

Körzeti állomás Óturán (Stará Turá)

Ótura a valamikori morva-magyar határnál fekvő városka, az újabb kori protestáns missziómunka központja volt. Itt tevékenykedett Roy Mária és Krisztina is. Szép énekeket hagytak ránk, amelyek a baptista énekeskönyvben is megtalálhatók. A baptista közösség megalakulására és fejlődésére Sevcsik Mihály így emlékezett vissza: „Árusok jöttek haza Ausztriából 1887-ben. Hárman megtértek és mikor hazajöttek, gyülekezetet alakítottak Óturán. Az 1890-es évtől ezt a kis gyülekezetet látogatta Meereis testvér, azután Stevcsek, majd Chvojnícáról Balázs György. Ez volt Pozsony első misszióállomása. 1907-ben Ótura úgy van említve, mint önálló gyülekezet”.⁷⁰ Az 1907/09-es években megélhetést keresve négy család vándorolt ki Amerikába: Lukács János és Lukács György családja, valamint a Stacho és a Valent család. Miután később Stevcsek Mihály és családja is elköltözött, így ez a gyülekezet megszűnt.⁷¹

Fenyvesdi (Chvojnica) körzeti állomás

A szenci járásban levő fenyvesdi gyülekezet alakulása nem mindennapi történet. A fenyvesdi és a császkóvi (Castkov) evangélikusok közös templomba jártak Ószombatra. Körülbelül 1888-ban az ószombatiak elszakadtak és saját templomot építettek. Fenyvesd pedig erőszakosan Császkóvhoz lett csatolva. Ezzel nem értettek egyet a fenyvesdiek és Pozsonyba mentek a püspökhöz. Útközben megtudták, hogy „*lelkes hívő baptisták*” gyülekeznek a blumentáli utcában. Itt megjelentek, és az istentisztelet után kérték Meereis prédikátort, hogy menjen el Fenyvesdre.⁷² Más forrás szerint a gyülekezet úgy alakult, hogy a szenci evangélikus paptól értesültek arról a fenyvesdieknek, hogy Pozsonyban baptisták járnak össze. Erre delegációt küldtek ki Vojtek Pál vezetésével. Pozsonyban addig kérdezősködtek a baptistákról, míg valaki el nem vezette őket a blumentáli utcába. Itt megegyeztek, hogy Meereis hamarosan meglátogatja őket.⁷³

A megbeszélés alapján Meereis Ágoston 1889. november 26-án ment el Fenyvesdre. Ott már a bemerítéshez szükséges fehér ruhákkal várták őt. Kissé csalódottak voltak, mikor Meereis nem tett eleget kérésüknek és nem merítette be őket azonnal. Elmagyarázta ugyanis a hitvalló kereszttség alapelvét és feltételét.⁷⁴ Többszöri újabb látogatás után az első bemerítésre végülis 1890. július 28-án történt a falu melletti folyóban. Ekkor merítkezett be Szukupcsák János, felesége Erzsébet, fiuk Pál és a Malány házaspár, Pál és Katalin.⁷⁵ 1891. augusztus 15-én pedig a 17 éves Balázs György bemerítésére került sor, aki aztán a gyermekekkel kezdett foglalkozni. Miután a testvériség látta megajándékozottságát, gyülekezetvezetővé nevezték ki. Ő a környező falvakban – Szénásfalu (Senica), Miava (Myjava), Ótura – is hirdette az igét, s több mint fél évszázadig állt a gyülekezet élén.⁷⁶

A korai időszakban Meereis sok támadást szenvedett el a falu lakóitól, de mégis ment és hirdette az igét. A gyülekezet létszáma 1895-ben 32 volt. Imaháznak egy gazdasági épületet alakí-

⁷⁰ Dvořák - Pospíšil: i. m. 87.

⁷¹ JŠ: *O baptistoch na Starej Turej/A baptistákról Óturán*, = Rozsieváč/Magvető, 52(1982)5, 73.

⁷² Jancsus: i. m. 49.

⁷³ JŠ: *Deväťdesiatroënë jubileum/A 90 éves jubileum*, = Rozsieváč/Magvető, 50(1980)6, 88.

⁷⁴ Dvořák - Pospíšil: i. m. 86–87.

⁷⁵ Ld. Rozsieváč/Magvető, 50(1980)6, 89.

⁷⁶ Uo.

tottak át a vavrisói kőművesek segítségével. 1895. szeptember 22-én tartották meg a megnyitó ünnepséget. A gyülekezet prédikátora Stevcsek Mátyás lett, akit Csapek Norbert avatott fel 1900. október 24-én. Ekkor a gyülekezetnek 63 tagja volt.⁷⁷ Stevcsek prédikátor 1903-ban Amerikába költözött.

A negyedi (Neded) anyagyülekezet és körzete

Ez a vágmelléki község Nyitra megyéhez tartozott, ma a galántai járás legdélibb községe. Lakossága földműveléssel foglalkozik. Zöldségtermelésének feleslegét akkoriban kocsikra rakva árusították a környéki falvak piacain. Egy későbbi összefoglaló előadás szerint: *„A múltban is gabona-ill. zöldségtermeléssel foglalkoztak a lakosok, a gyümölcsöt és a káposztát kocsikon szállították a környéki városok és községek piacaira. A baptista hívők kihasználták ezeket az alkalmakat és a piacokon ismerőseiknek, vevőiknek bizonyosságot tettek krisztusi hitükről és így hirdették az evangéliumot”*.⁷⁸

A helyi misszió Negyedén a XX. század elején kezdődött. A missziómunka elindítója a magyarországi gyülekezetalapító Seres Sámuel volt. Az első megtérő Kozák István lett, akinek a telkén építették fel 1907-ben a 150 férőhelyes imaházat. A gyülekezet 1911-ben Alexovics Györgyöt hívta meg lelkipásztornak, aki 59 évig szolgált a negyedi gyülekezetben.⁷⁹

Alexovics György már aránylag népes – helyben közel 60, körzetestül több mint 100 tagú – gyülekezetben kezdte pásztori szolgálatát. Leggyakrabban kerékpáron látogatta sorba gyülekezeteit és szórványait. Új helyeken is keletkeztek kisebb csoportok: Aranyosmarót, Köbölkút, Révapusztá, Bogya és mások. Szolgálati helyein gyümölcsöztette zenei tehetségét is, ének-, és vonószenekezeket alapított, vezényelt. Hűségesen megállta helyét a nehézségek között is. Az I. világháború idején orosz hadifogságba esett, ahonnan csak hat év után térhetett haza. Ekkorra egész missziói munkamezeje átkerült az 1918-ban megalakult Csehszlovákiába.

Körzeti állomás Marcelházán (Marcelová)

Tárnok Kálmán Dunaradványról (Radvaò nad Dunajom) meglátogatta leánytestvérének családját Marcelházán. Beszélt az Úr Jézusban való hitéről. Leánytestvére tanácsolta, hogy menjen át a szomszédba, ott szívesen hallgatják az evangéliumot. Így meglátogatta Bathó János családját, ahol szintén bizonyosságot tett és 1895-ben ez a család megtért.⁸⁰ Az istentiszteleteket Bathó János házában tartották. Budapestről látogatta őket Bányai Ferenc és Beharka Pál. Bathó János járt a szentpéteri gyülekezetbe is.⁸¹

A gyülekezet erősödött, a bemeztett tagok száma az I. világháború végéig húsz körül mozgott. Alakult egy fúvós zenekar, melybe szentpéteriek és perbeteiek is gyakoroltak. Aztán együtt szolgáltak itt és a környéken.

⁷⁷ Jancsus: i. m. 52.

⁷⁸ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról*, 1995. márc. 12-én Rákospabán tartott előadásának jegyzete, 7.

⁷⁹ Saling - Dvořák: i. m. 138.

⁸⁰ *Komárnói krónika*, 42. oldal

⁸¹ Saling - Dvořák: i. m. 134.

Komáromszentpéter (Svätý Peter) körzeti állomás

Negyedről jutott el az evangélium Komáromszentpéterre, a települést először 1906-ban látogatták meg. Major Bálint volt az első megtérő, aki később a gyülekezet vezető lett.⁸² Az 1908-ban három itteni megtérőt Neszmélyen merítették be. Kezdetben Budapestről pásztorolták ezt a kis közösséget többek között Csopják Attila, Udvarnoki András, és Nagy Pál.⁸³ A gyülekezetet 1911-től Alexovics György gondozta.

Még szintén a világháború előtt fogant meg az Ige magva a környékbeli Perbetén. E kis gyülekezet további sorsa már összefügg Csehszlovákia megalakulásával és létével, ami azonban dolgozatunk következő fejezetéhez tartozik.

I. 2. C) A FELVIDÉK KÖZÉPSŐ ÉS KELETI RÉSZÉN

TISZOLCI (TISOVEC) ANYAGYÜLEKEZET LÉTREJÖTTE

A gömör megyei Tiszolcra Sturman János vitte az evangéliumot. Ő Rózsahegyen dolgozott, amikor Tatter Jánostól Bibliát vásárolt, melyet buzgón tanulmányozva megtért. 1893-ban Makovický Péter juhtúró üzemének felügyelőjeként került Tiszolcra, itt munkatársaival bibliakört alakított. Ennek nyomán tért meg többek között Lackó György, Csabán András, Homola Ferenc és Horvát János.⁸⁴

Az 1906-os évben a tiszolci iskola építésén vavrisói kőművesek is dolgoztak, többek között a Sztupka testvérek és Krajcsi Mihály. Az ő bizonyágtételükre megvilágosodott Sturman előtt a bementés kérdése. Vavrisón alámerítkezett Csapek prédikátor által 1906. július 29-én azzal az elhatározással, hogy a Kékkereszt csoport aktív tagjaként továbbra is az evangélikus egyházban marad.⁸⁵ Az ő példájára a többiek is arra az elhatározásra jutottak, hogy Krisztus példáját követve alámerítkezzenek. Erre 1907. augusztus 20-án került sor Tiszolcon a Rima folyóban. Ekkor Csapek prédikátor újabb kilenc személyt merített be. Ezt az eseményt tekinthetjük a tiszolci baptista gyülekezet megalakulásának.⁸⁶

A missziómunka egyre terjedt. Vaculík Károly is látogatta Gömör vidékét. A környékbeli hívőkkel együtt 1907 végén már 53 tagja volt a gyülekezetnek. 1909. augusztus 1-jén Tiszolcon baptista konferencia volt, ahol 400 hallgató vett részt. Csapek Norbert, Vaculík Károly, Udvarnoki András mint prédikátorok voltak jelen, a diósgyőri Varga testvér mint evangélista. Ez a konferencia nem hozott létszámbeli növekedést, de település lakóinak egy részében ellenséges

⁸² Kohut György: *75. výročie založenia misijnej práce v Dolnom Petre/75 éves a missziómunka Szentpéteren, = Rozsieváč/Magvető, 54(1984)2, 31. – „Major Bálintnak felgyújtották a házát és ihatatlanná tették vizét a kútban, csak azért, mert új életet kezdett. A testvér nem hátrált meg, sőt még buzgóbban tett bizonyágot... Mi (Doczé Sándor családja) úgy állunk itt, mint az ő utódai.”*

⁸³ Saling - Dvořák: i. m. 136.

⁸⁴ Stupka Gyula: *Vznik a počiatky klenovského zboru/A klenóci gyülekezet megalakulása*, levél, 1. oldal

⁸⁵ Jancsus: i. m. 86.

⁸⁶ Sztupka Gyula: i. m. 1.

indulatokat keltett.⁸⁷ Miután a tiszolci baptisták kérelmükre a budapesti gyülekezethez csatlakoztak, kissé alábbhagyott üldözésük.

Sturman János munkája mellett gondozta a gyülekezetet, melynek 1912-ben 135 tagja volt. Ez év májusában Markó Mihály lett a gyülekezet prédikátora.⁸⁸

Klenóci (Klenovec) körzeti állomás

1900-ban Répás Lajos megtérésével indult el a klenóci baptista misszió. Őt Sturman János látogatta és erősítette hitében. 1902-től a Répás család házában voltak az istentiszteletek. Egy alkalommal Sturmant és Répást meghívta ebédre az Antal család. Az étel előtti imádság annyira megragadta a családot, hogy bennük is vágy ébredt Jézus követésére.

Vaculík Károly 1908-ban 20 hitvallót merített be, akik közül öten klenóciak voltak. Majd Sturman János 1909. július 4-én újabb 11 személyt részesített hitvalló keresztségben.⁸⁹

A gyermekmunka 1909-ben kezdődött, Antal Pál és Répás Lajos testvér végezte ezt a szolgálatot. Támadások nehezítették helyzetüket, ellenségeik elérték a községi hivatalban, hogy Vaculík prédikátornak megtiltották, hogy 48 óránál tovább tartózkodjon Klenócon. A baptista hívók gyermekeit nem vették fel a helyi evangélikus iskolába.⁹⁰

Mivel a tiszolci gyülekezet egyre csökkent, az 1914. július 19-i klenóci gyülekezeti tanácskozáson névváltoztatásra került sor: a tiszolci helyett a gömöri nevet vették föl.⁹¹

Rimafürészi (Rimavská Píla) körzeti állomás

Itt a Roy testvérnők munkája nyomán kezdődött a misszió. A hívók kis csoportcskája Lackó György lakásán jött össze. Miután Sturman János bemerítkezett a Lackó család is követte példáját 1907-ben. 1912-ben már 12 tagot tartottak nyilván.

Besztercebányai (Banská Bystrica) körzeti állomás

Az első hívó ebben a városban Droba András volt, aki 1889. június 17-én született Podlavicén (ma Besztercebányához tartozik). Őt Liptószentmiklóson merítette be Vaculík Károly. Droba András ezután gyakran látogatta a környező gyülekezeteket és végzett igei szolgálatot.⁹²

A LOSONCI (LUCENEC) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

A baptista misszió ezen a vidéken 1909-ben kezdődött. A város ebben az időszakban a protestáns belmisszió egyik fontos helyszíne volt. A baptisták megjelenése előtt az alkoholistákkal foglalkozó Kékkereszt egyesület tevékenykedett itt, melynek tagjai az evangélikus gyülekezetből kerültek ki. Szívesen járt ide a Roy Mária és Krisztina, egy kis ideig Sturman János baptista prédikátor is itt lakott.⁹³

⁸⁷ Jancsus: i. m. 89.

⁸⁸ Saling - Dvořák: i. m. 162.

⁸⁹ Uo. 153.

⁹⁰ Stupka Gyula: *Doplnok za klenovský zbor/Kiegészítő gondolatok Klenócról*, levél, 2. oldal

⁹¹ Uo. 2.

⁹² Saling - Dvořák: i. m. 163.

⁹³ Kondacs Pál: *Z dejín zboru Lučenec/A losonci gyülekezet történelméből*, = Rozsieváč/Magvető, 51(1981)2, 24.

Az első baptista hívő Losoncon özvegy Szenk Júlia volt, akit Csapek Norbert merített be. 1910. szeptember 25-én Filó Sámuel, majd 1911. május 14-én felesége Dorottya is megkeresztelkedett Sturman által. Ezután az összejöveteleket náluk tartották.⁹⁴ A közeli Vidinára Hornyán János által jutott el az örömhír. Bizonyoságtételére leánytestvére Kotmanné megtért és 1913. július 20-án bemerítkezett Markó prédikátor által. Az istentiszteletek Vidinán a Kotman családban folytatódtak. A gyülekezet növekedett, miután ideköltözött a Poni, a Rapos, a Mlynár család és még mások is.⁹⁵

Az I. világháború kitörése után a baptista missziói munka több faluban alábbhagyott, Losoncon azonban feléledt, mivel a hívő katonák szívesen jártak a gyülekezetbe. Besztercebányáról Losoncra költözött a Pravda család. Majd Komáromi testvérrel gyarapodott a gyülekezet, aki igehirdető is volt. Ő vasutasként dolgozott. Magyarul szolgált, amit szlovákra fordítottak. Markó prédikátor is látogatta a gyülekezetet. A rendőrök megnehezítették munkáját, néha egy-egy rövid időre börtönbe is csukták. Mindez nem szegte kedvét és tovább tevékenykedett. 1918-ban a Bácskába költözött, de a következő évben már újra Losoncon szolgált.⁹⁶

Magyarfalui (Uhorská) körzeti állomás

Ez a kis falucska Poltártól pár kilométerre fekszik. A missziómunka 1895–1900 körül kezdődött és Sturman János tevékenységéhez fűződik. Kezdetben itt is a Kékkereszt csoportban dolgozott, de kapcsolatot tartott fenn a környéken élő baptista testvériséggel. Magyarfaluban az első bemerítés 1907. augusztus 22-én történt, amikor Csapek Norbert prédikátor öt személyt merített alá. Még ez év október 13-án Vaculík Károly prédikátor hat személyt részesített hitvalló keresztségben. Az év végére így itt már 11 tagú baptista gyülekezet működött. Közöttük volt Hornyán János is.⁹⁷

Zolna (Zolná) körzeti állomás

Zolna mára beépült Zólyomba (Zvolen). A baptista missziói munka úgy indult, hogy Amerikából baptistaként érkezett vissza Knapkó Pál és Hraskó Pál, akik kapcsolatba léptek Sturman prédikátorral. Az általuk hirdetett ige meghozta gyümölcsét, így Sturman János 1911-ben Uhliar Jánost, Halaj Györgyöt, ifjabb Knapkó Pált és Gonda Andrászt merítette be.⁹⁸

Az 1985-ös Rozsieváč 2. számában megjelent visszaemlékezés szerint a zólyomi jegyző rendőrököt küldött Zolnába, hogy ott ellenőrizzék a baptista gyülekezetet. Ezért a testvérek többször éltek át zaklatást. Uhliar Jánost például megfenyegették a rendőrök, hogy ha továbbra is fogja hirdetni az igét, a faluvégi karóra akasztják fel.

A JOLSVAI (JELŠAVA) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

A gyülekezet történetének kezdete egybeesik a tiszolciéval, ezért itt csak nagy vonalakban kerül ismertetésre. Sturman János 1893-ban költözött Tiszolcra. A bemerítkezés fontosságát a vavrisói

⁹⁴ Saling - Dvořák: i. m. 165.

⁹⁵ Kondacs Pál: i. m. 24.

⁹⁶ Uo. 24.

⁹⁷ Saling - Dvořák: i. m. 178.

⁹⁸ JH-JŠ: *Moc evanjelia–Z dejín našej Jednoty/Az evangélium ereje–Közösségünk történelméből*, = Rozsieváč/Magvető, 51(1981)2, 26.

baptisták által értette meg. Ezután Rusznák Jánossal együtt az egész környéken missziómunkát végzett. A falvakban családi házakban jöttek össze istentiszteletre. Vaculík prédikátor és Markó prédikátor is többször megfordult ezen a vidéken és bemerítették a megtérteket. Sturman Jánost prédikátorrá avatták, így hosszabbtávon ő gondoskodott a gömöri vidék testvériségéről.

Jolsván és környékén már az I. világháború előtt gyümölcsöző volt a munka. Murányban (Murán) 1912-ben két bemerítés volt. Az első június 30-án, amikor nyolc személy tett vallást hitéről. A második november 3-án, amikor négy megtérő bemerítésére került sor. Sturman János prédikátor egy időre Amerikába költözött, és csak az I. világháború befejezése után tért vissza.⁹⁹

Murányhosszúréti (Muránska Dlhá Lúka) körzeti állomás

Murányhosszúrétről származott Sturman János a gömöri baptista úttörőmunka képviselője, aki egy ideig itt is szolgált az 1905/06-os évben. Klenócra költözött, majd 1907-ben Tiszolcra.¹⁰⁰ Itt az első bemerítés 1907. október 9-én történt. Ekkor keresztelkedett meg Rusznák János, Rusznák Zsuzsánna, Makovíni Jana, Kvetkó János, Kvetkó Anna és Lojkovics Anna. A már korábban említett Rusznák János volt az igehirdető, aki egyben az első tiszolci kolpoltőr is volt.¹⁰¹

Murányi (Murán) körzeti állomás

Ma már csak a történelmi források tanuskodnak arról, hogy egykor e községben virágzott a baptista missziói munka, mely itt is Sturman János által kezdődött. Tiszolcon merítkezett be az ide való Szenk Júlia, idősebb és ifjabb Olexa Judit, Olexa András és felesége Olexa Zsuzsánna.¹⁰² Az 1912-es évben kétszer volt bemerítési alkalom, az első június 30-án, amikor Sturman prédikátor nyolc személyt merített be. A második november 3-án, amikor négy megtérő vallotta meg hitét és merítkezett be.¹⁰³

A KASSAI (KOŠICE) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Az észak-keleti országrészben csak lassan, fokozatosan bontakozott ki a baptista misszió a XIX. század utolsó évtizedében. Kassa már akkor is igen jelentős város volt. Közelről és távolról vonzott magához iparosokat, kereskedőket és persze a környék parasztságát is. Kezdetben Meereis Ágoston késmárki lelkipásztor járt Kassára. Az ő bizonyágtétele nyomán jelentkeztek az első megtérők, akiket a Hernád folyóba merített be. „A misszió Kassán 1888-ban kezdődött azáltal, hogy Meereis prédikátor látogatott ide Késmárkról. Az 1899-es év májusában volt itt az első bemerítés”.¹⁰⁴

A XX. század elején majdnem kihalt a közösség, mígnem Bretz Gusztáv vette kezébe újra a munkát. Ekkor csupán Kirschmayer Ludmila és egy másik testvérnő alkotta a közösséget. Bretz Gusztáv talált egy megfelelő házacskát, amelyben aztán gyülekezhetek. 1903-ban Kassára érkezett Szabó József, aki ettől kezdve szintén szolgált az igével. Húsvétkor újabb három taggal gya-

⁹⁹ *Jolsva (Jelšava)* = Rozsieváč/Magvető, 49(1979)7, 104.

¹⁰⁰ Mihály János: *Muránska Dlhá Lúka/Murány*, Rozsieváč/Magvető, 49(1979)8, 120.

¹⁰¹ Saling - Dvořák: i. m. 186.

¹⁰² Uo. 185.

¹⁰³ Uo. 180.

¹⁰⁴ Dvořák - Pospíšil: i. m. 87.

rapodott a gyülekezet.¹⁰⁵ Csopják Attila is látogatta ezt a gyülekezetet az I. világháború előtti időben. A kis kassai gyülekezet az átmeneti gyengélkedés ellenére így fokozatosan erősödött.

Alig bontakozott ki azonban újra a gyülekezet élete, jött az I. világháború, s ismét visszaesés következett be. Ezekben az években Liptószentmiklósról járt ide a szlovák nemzetiségű, de magyarul is jól tudó Markó Mihály. Még a kaszárnyákul szolgáló fabarakkokban is hirdette az Igét az ideiglenesen bennük tartózkodó katonáknak. A város ebben az időben még főleg magyar és német ajkú volt. A háború itt is megtizedelte a testvériséget. Sokan meghaltak a fronton. 1917-től Domján József testvér, aki vasutas volt, vezette a közösséget. Ekkor 40 tagot számláltak.¹⁰⁶

Kisebb közösségek alakultak ki a Rozsnyó melletti Jabloncán (Silická Jablonica) és a Kárpátaljával határos Ágcsernyőn is. Ezek azonban csak kisszámú falusi gyülekezetek maradtak. A jabloncai misszió úgy kezdődött, hogy 1900-ban Amerikából visszajött Jakab Dániel és Icsó András. Kapcsolatba léptek a miskolci gyülekezettel, majd körzeti állomássá alakultak.

---

¹⁰⁵ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról*, 1995. március 12-én Rákospalotán tartott előadásának jegyzete, 21.

¹⁰⁶ Saling - Dvořák: i. m. 189.

I. 3. BAPTISTA MISSZIÓ A TÉRSÉGBEN TRIANON UTÁN

I. 3. a) A TÁTRAI BAPTISTÁK MISSZIÓJA

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés fájdalmasan érintette Magyarország népét. Az addig egységes baptista misszió is önálló szervezetekben és szövetségekben igyekezett újrászerveződni az utódállamok területén. A Felvidék Csehszlovákia részévé vált. Ez teljesen új helyzetet teremtett a Kárpát-medence északi területén élő magyar-szlovák-német baptista testvériség számára is.

Az I. világháború súlyos vérveszteségekkel járt. A trianoni országcsönkítés után – a több száz főre tehető – felvidéki magyar baptisták átkerültek az újonnan megalakult csehszlovák államba, amelyhez a két világháború közötti korszakban Kárpátalja is hozzátartozott. Habár ez nem kis érzelmi megrázkódtatást jelentett, a gyülekezetek, illetve azok pásztorai, vénjei igényelték az ország másnyelvű baptista testvériségével való kapcsolatot. Megállapíthatjuk, hogy e kapcsolat szívbéli és őszinte maradt, hisz nagyrészt megvolt a történelmi Magyarország keretei között is. A kapcsolatfelvétel az országos konferenciákon történt meg. Alexovics Györgyöt beválasztották a Csehszlovák Baptista Szövetség vezetőségébe, és annak végig tagja maradt a két világháború közötti korszakban.

A VAVRISÓI (VAVRIŠOVO) ANYAGYÜLEKEZET

Már 1919. február 23. és 26. között konferenciát tartottak Vavrisón. Ez volt az első baptista országos közgyűlés az újonnan megalakult Csehszlovákiában. A gyülekezetek szövetségbe tömörültek és megalkották a Baptista Testvéri Közösséget (Bratská Jednota Baptistov). Ide kilenc gyülekezet tartozott 1300 taggal¹⁰⁷.

A vavrisóiak 1920. május 23-án Sztupka Mátyást iktatták be a prédikatori szolgálatba. Ugyanezen a napon tíz hívőt is bemeztettek, így az év végén már 124 tagot számlált a gyülekezet. Sztupka Mátyás 1942-ig volt itt lelkipásztor.¹⁰⁸ Utána 1942. június 10-én iktattak újabb lelkipásztort Kesjár Mihály személyében. Ő Murányhosszúrétről költözött családjával együtt Vavrisóra.

A II. világháború után ugyancsak itt Vavrisóban tartotta 1945. november 2. és 4. között a Szlovákiai Baptista Közösség évi konferenciáját. A konferencia fő témája a következő volt: „Enyém vagy te”. Áldott volt ez az alkalom, amit az is bizonyít, hogy Ricar, a Csehszlovák Baptista Közösség elnöke felszólítására 42 lélek ment a pódiumra jelezve megtérését. Még ez év decemberében 45 személyt merítettek be hitük megvallására.¹⁰⁹

1948-ban Kesjár prédikátor Pozsonyba költözött. A gyülekezet 1949. szeptember 25-én Sztupka Emilt iktatták be lelkipásztornak. Még ebben az évben megalakult a pengetős zenekar, melynek 28 tagja volt. A gyermekbibliakörre 43-an jártak. A gyülekezet létszáma csökkent, miután sok fiatal családalapítás után más vidékre ment munkát keresni. Ilyen körülmények között érkezett a közösségbe Saling Dániel prédikátor, aki addig a késmárki gyülekezetben tevékenykedett. Ő szorgalmas munkájával továbbra is biztosította a magas szintű gyülekezeti életet. Lá-

¹⁰⁷ Saling - Dvořák: i. m. 57.

¹⁰⁸ Jancsus: i. m. 65.

¹⁰⁹ Plávka, Jaroslav: *Správy po 50 rokoch/50 év összefoglalója*, = Rozsieváč/Magvető 65(1995)10, 155.

toztatásokat tettek Batizfalvára, Menguszfalvára, Murányhosszúrétre. Ő 1962-ig volt a gyülekezet prédikátora.¹¹⁰

1962. október 1-től Kondacs Pál lett a vavrisovói prédikátor. Ekkorra a gyülekezetnek már csak 53 tagja volt. Az első Felvidéken megalakult gyülekezet öregedni kezdett. Az 1965-ös évben felújították az imaházat, és még ez év augusztusában megemlékeztek a gyülekezet fennállásának 75. évfordulójáról. Ezen az alkalmon Švec Stanislav, Kesjár Mihály és Saling Dániel szolgáltak.¹¹¹ 1976-ban ismét felújították az imaházat.¹¹²

Néhány évig a gyülekezet lelkész nélkül maradt, mivel 16 évi szolgálat után Kondacs Pál más szolgálati helyre költözött. A következő lelkipásztor, Poloha Jaroslav Komáromból jött, ünnepélyes fogadása 1979. február 11-én történt. Jelen volt Saling Dániel a Szlovák Baptista Közösség elnökeként és Kohut György prédikátor Naszvadról. Poloha Jaroslav szolgálata emlékezetes maradt a gyülekezetben. A gyülekezet 1982. április 13-án tartotta meg fennállásának 100 éves jubileumát. Addigi szolgálatának eredményeit ekkor így foglalta össze Poloha testvér: *„Három év alatt a gyülekezet 62 taggal növekedett. Bemerítve 37-en voltak, tíz új tag jelentkezett, akik ugyan részültek már hitvalló keresztségben, de még nem tartoztak a gyülekezetünkhöz, tízen kérték az újrafelvételüket és öten ideköltöztek”*.¹¹³

Az 1982. augusztus 27-29-én megtartott évfordulós ünnepségeken jelen volt: Pavel Titřra, Václav Tomeš és Kriska János. Ezen az alkalmon fogadta a gyülekezet új prédikátorát Hanesz Pált, aki a pozsonyi evangélikus teológián végzett. Ő az 1990-es évek elején abbahagyta a lelkési szolgálatot, és mint tanár végezte küldetését tovább a besztercebányai szemináriumban. Ma a gyülekezet kis létszámú, mintegy 25-30 fő. Főleg nyáron van telve az imaház, mikor sok baptista testvér tölti szabadságát a Tátrában.

A LIPTÓSZENTMIKLÓSI (LIPTOVSKY MIKULÁS) ANYAGYÜLEKEZET

Csehszlovákia megalakulása után, amíg Vaculík Károly prédikátor vissza nem érkezett a háborúból nem volt lelkipásztor a gyülekezetnek. Azonban az 1920. október 17. és 20. között Klenócon tartott konferencián hozott döntés értelmében őt Pozsonyba és környékére helyezték át. Liptószentmiklóson a gyülekezet vezetőjévé Skorik Mátyást választották, majd 1921-ben prédikátorrá avatták. Az ő működése idején 1921/22-ben imaházat építettek, melyhez banktól és a Baptista Testvéri Közösségtől vettek fel kölcsönt. Ezt hat éven belül amerikai testvérek segítségével törlesztették, melyért Nahálka Márton járt közben.¹¹⁴

A gyülekezet 1925-ben Róth Józsefet választotta prédikátorának, aki csak két évig szolgált itt. A húsvéti ünnepekre Dr. J. V. Vita jött Chicagóból az Emmanuel cseh nyelvű baptista gyülekezetből és tartott evangelizációt Liptószentmiklóson. Elmondta, hogy van egy szabad lelkipásztoruk: Piroch János Pál, aki most végzett a Northem Baptist Theological Seminary hallgatójaként. A gyülekezet megragadta a lehetőséget és 1927. december 4-én meghívta, és szolgálatba

¹¹⁰ Saling - Dvořák: i. m. 62.

¹¹¹ Saling - Dvořák: i. m. 62.

¹¹² Kondacs Pál: *Liptó/Liptov*, = Rozsieváč/Magvető, 46(1976)7, 110–111.

¹¹³ Saling - Dvořák: i. m. 64.

¹¹⁴ Jancsus: i. m. 100.

állította őt feleségével együtt. Piroch János nagy lendülettel kezdett munkához. Rendszeresen látogatta a körzeti állomást, de más gyülekezeteket is.¹¹⁵

Nemsokára bemerítési alkalmon örvendezhettek a testvérek, amikor 1930. június 1-jén 12 személy kérte felvételét. 1932. május 8-án újabb 25 lelket merítettek be. A gyülekezet így megfiatalodott. Piroch János nemcsak a csehszlovák határon belül tevékenykedett, de azon kívül is. Megfordult például Jugoszláviában, Petrovecen és Bácskán. Szolgálati területe még azzal is bővült, hogy 1937 júliusában a Baptista Testvéri Közösség elnökévé választották.¹¹⁶

Az 1930-as években erről a vidékről sokan kivándoroltak Amerikába vagy Ausztráliába. A liptószentmiklósi gyülekezetből 42 tag vándorolt ki, köztük volt Piroch prédikátor is, aki feleségével együtt 1939-ben Amerikába távozott.¹¹⁷

A gyülekezet vezetését Markó Mihály vette át 59 éves korában, aki ekkor egyben a Baptista Testvéri Közösség elnöke is volt. Több kisegyházzal is igyekezett együttműködni, mint például a Cseh Testvérgyülekezettel, és az Apostoli Gyülekezettel is, akiket a Baptista Testvéri Közösség szárnyai alá vett.

A II. világháború harcai Liptószentmiklóst is elérték. A háború vége felé 1945 áprilisáig a város harci övezetbe került, ekkor a baptista imaház és a pásztori lakás is megrongálódott.¹¹⁸

Az 1946-os év júliusában Sramo Milán lett a gyülekezet lelkipásztora, 1951-ben azonban a Pozsonyba hívták meg második prédikátornak. Ott mindössze egy évet töltött, mivel 1952-ben betegség miatt abba kellett hagynia a pásztori szolgálatot. Ezután visszaköltözött Liptószentmiklósról és itt is halt meg 1982. december 4-én.¹¹⁹

1949-ben a hatóságok egy olyan új egyházi rendeletet adtak ki – az ún. 218-223/1949-es törvénygyűjteményt –, mely megbénította az egyházak gazdasági rendszerét. Ez okból Liptó megyében csak egy hivatalosan elismert baptista gyülekezet létezhetett és ez Vavrisó lett. Így Liptószentmiklós ismét körzeti állomássá vált. Az imaházat 1963-ban felújították, a homlokzatra az „Isten szeretet” jeligét írták föl. Az imaház mellé 1968 és 1969 között konyhát építettek, és a gyülekezeti terembe központi fűtést vezettek be.¹²⁰

A gyülekezetben emlékezetes bemerítési alkalmakat tartottak, az egyikről így írt egy szemtanú: *„Isten kegyelméből ilyen ünnepélyünk volt 1980. december 12-én. Poloha testvér merített alá nyolc hitvallót. Kohut testvér szolgált a Mt 3:1-11 alapján”*¹²¹. A gyülekezetnek napjainkban 53 tagja van és tevékeny ifjúsági munkát végez.¹²²

¹¹⁵ Uo. 101.

¹¹⁶ Saling - Dvořák: i. m. 70–71.

¹¹⁷ Uo. 71.

¹¹⁸ Jancsus: i. m. 106–107.

¹¹⁹ Saling - Dvořák: i. m. 74.

¹²⁰ Uo. 74.

¹²¹ K. J.: *Liptovský Mikuláš/Liptószentmiklós*, = *Rozsieváč/Magvető* 51(1981)1, 31. – *„Kohut testvér kihangsúlyozta, hogy bemerítő János teljesen, minden kifogás nélkül az Isten országának élt. Délután pedig a bizonyágtételeket halhattuk. A szomszédos gyülekezetből is voltak látogatók. Vágyjuk azt, hogy az Úr a hatalmát ne csak néhány megmentett életében mutassa meg, de még nagyon sok megmentett életében. Az Úr legyen a dicséret.”*

¹²² Zárevúcky i. m.

Pribilina (Pribylina) körzeti állomás

A pribilina gyülekezet az I. világháború után fogyni kezdett a kivándorlások és a munkakeresés következtében. Sokan Pozsony környékére költöztek. Főleg a fiatalok hagyták el a települést. Stepita János Rózsahegyre ment dolgozni, családot alapított és a II. világháború befejezéséig a liptószentmiklósi gyülekezethez tartozott. Amerikában maradt Beharka János családja, akik Monacóban (Pensylvánia) kapcsolódtak be a gyülekezeti életbe.¹²³ Így fogyott a gyülekezet.

1918 és 1942 között Magyar Mihály volt a gyülekezetvezető. A testvériség főleg télen volt népes, mikor a férfiak hazajöttek a munkahelyükről, ugyanis kőművesek voltak. Velük együtt a szakmunkástanulók is visszatértek. Ilyenkor 60 személy is összegyűlt. A vavrisói gyülekezet is ellátogatott havonta egyszer Pribilinára. Ez a hagyomány sokáig megmaradt.¹²⁴

Kesjár Mihály 1942-ben Vavrisóra költözött. Ezzel a pribilina gyülekezet is nyert, hiszen Kesjár testvér náluk is többször időzött. Sajnos a II. világháború után ismét az elköltözések jellemezték Pribilinát. A fiatal testvérek elköltöztek a városokba, a diákok az iskola elvégzése után nem tértek vissza szülőfalujukba.¹²⁵ Több család súlyos nehézségeken ment keresztül ebben az időben.¹²⁶ Szépen felújított imaház található itt. A vavrisói gyülekezet a nyári hónapokban itt tartja a körzeti istentiszteleteket.

Vázseci (Vazec) körzeti állomás

Vázsecen a missziómunka 1921-ben kezdődött, mikor néhány fiatal visszaérkezett Amerikából szülőfalujukba. Otthonaikban evangélizációt szerveztek. Az 1922 és 1929 közötti években Liptószentmiklósról és Vavrisovóból jöttek ide ígével szolgáló baptista testvérek. A szorgos munka gyümölcse beérett és 1930. november 16-án a vavrisói imaházban Piroch János bemerített két testvérnőt, akik Vázsecről érkeztek. A következő alkalom 1931. május 25-én volt, amikor kilenc személy vallotta meg hitét.¹²⁷

Megpróbáltatást jelentett a testvériségnek az 1931. július 17-én Vázsecen pusztító nagy tűz. Piroch János ruha- és pénzgyűjtéseket szervezett. A minneapolis gyülekezet segítségével Vázsecet szinte újraépítették. A segítséget Hyben János és Segyo-Lány János köszönték meg a Rozsieváč baptista újságban.¹²⁸

Az 1935-ös évben látogatók érkeztek a tengeren túlról. Ilavsky testvérnő Chicagoból és Krajcsó testvérnő Clevelandból. Részt vettek a Samaritánus csoport ünnepélyén, amelyen 200 résztvevő volt jelen. Ez az alkalom is bizonyította, hogy van érdeklődés az evangélium iránt, amely erőteljesen terjedt is. Így történt, hogy Piroch prédikátor 1939-ben 35 személyt merített be Vázsecen. A következő nagy esemény ebben a faluban 1942. február 3-án történt. Ekkor liptói és szepességi fiatalok tartottak találkozót a kultúrház udvarán, amelyen 600 személy vett részt.¹²⁹

¹²³ Egy jelenlévő: *Pribylina/Pribilina* = Rozsieváč/Magvető, 50(1980)10, 153.

¹²⁴ Jancsus: i. m. 112–113.

¹²⁵ Saling - Dvořák: i. m. 78. – „Két család a liptószentmiklósi gyülekezetet erősítette meg, egy a poprádi gyülekezetet, egy a pozsonyi és ugyancsak egy család a kassai gyülekezetet”.

¹²⁶ Jancsus: i. m. 128.

¹²⁷ Saling - Dvořák: i. m. 78.

¹²⁸ Jancsus: i. m. 115.

¹²⁹ Saling - Dvořák: i. m. 78–79.

A gyülekezet növekedett és imaházra volt szüksége. A háború után 1948-ban már új helyen folytak az istentiszteletek. A létszám 1950 és 1962 között volt a legmagasabb, 40–45 között mozgott. A vázseci imaházat 1972-ben újíttották fel, a felújított épületet október 22-én vették át ünnepélyesen.¹³⁰

Ma Vázsecen a gyülekezetnek 20 tagja van. Sendecky György végez itt missziómunkát, aki evangéliumi énekesként vált ismertté ezen a környéken: a kultúrházban liptói énekesek hangversenyét készítette elő, Izrael megalakulásának évfordulójára „Zsidó napok”-at szervezett.¹³¹ A missziós lelkületű falu eseményei nemcsak a történelmi múltban volt lendületes, hanem a jelenben is.

A POPRÁDI (POPRAD) ANYAGYÜLEKEZET

Az I. világháború után a missziómunka a környező falvakban is terjedésnek indult. A baptista testvéri közösség országos konferenciája 1925-ben Rokitóczon (Rokytovec) felvette tagjai közé a poprádi gyülekezetet. 1926-ban már 40 tagú volt ez a gyülekezet. Házát vettek, melyet imaházzá alakítottak. Kadlecik János és családja 1941-ben Poprádra költöztek.¹³²

A II. világháború után 1945-ben a poprádi gyülekezet a vavrisóinak lett körzeti állomása. A gyülekezeti törvény – 218-223/1949 – kiadása után az egész kelet-szlovákiai kerületben csak egy gyülekezet lett jóváhagyva tíz állomással, a késmárki, ahol a következő prédikátorok szolgáltak: Saling Dániel, Voloscsuk Vasil és Mihály János.¹³³

A Magas Tátra vidékére a XIX. század második felére a szegénység, az alkoholizmus és a folyamatos elvándorlás volt a jellemző. Ilyen körülmények között kezdték el az eredményes lelki munkát az elődök. Nagy és látványos eredményt értek el. Menguszfalva kocsmá nélküli falunak volt nyilvánítva. Turisták járták a Magas Tátrát és hívő családoknál voltak elszállásolva. Így is terjedt az evangélium. Baptisták természetesen is jöttek turistaként Cseh- és Morvaországból, Magyarországról.¹³⁴

Nagy nyeresége volt a gyülekezetnek Jariabka János szolgálatából, aki 1955-től 1986-ig rendszeresen járt a poprádi gyülekezetbe Iglóról. Sajnos az 1950-es 1980-as évek sok problémát hoztak a gyülekezet életében. Az új lelki áramlatok sok keserűséget hoztak magukkal. Ezzel a problémával az 1966-os baptista konferencia is foglalkozott.¹³⁵

A poprádi gyülekezetnek 1968-ban 72 tagja volt. Mihály János prédikátor 25 évet szolgált itt. Utána Masarik Albin volt kilenc évig a lelkipásztor. „Az 1992-93-as évben bővítettük az imaházat. Mára azonban ez sem elég, így imaházépítésbe kezdtünk. Az alapköv letétele 1994. július 9-én volt”¹³⁶. Az imaház építése azóta befejeződött. A gyülekezet jelenlegi lelkipásztora Valchár Tamás.

¹³⁰ Uo. 79.

¹³¹ Zárevúcky, Lubomír: *Informačný list o Liptovskom Mikuláši/Tájékoztató levél Liptószentmiklósról*, levél, 2.

¹³² Jancsus: i. m. 2.

¹³³ Rataj M. Pál: *Informačný list o Popradskom zbore/Tájékoztató levél a poprádi gyülekezetéről*, levél, 1996, 1.

¹³⁴ Uo. 3.

¹³⁵ Uo.

¹³⁶ Csiskó Gyula: *Poprád*, = *Rozsieváč/Magvető*, 66(1996)1, 17.

Késmárki körzeti állomás

A Trianon utáni első felvidéki országos konferencián Klenócon 1920 októberében a késmárki gyülekezetet felvették az újonnan alakult Csehszlovákiai Baptista Testvéri Közösségbe. Késmárkra költözött családjával 1925-ben a fiatal Fritz Zemke, aki a hamburgi teológián végzett. Az amerikai testvérek segítségével hamarosan elkészült az imaház és a prédikátorlakás. Az imaház ünnepélyes megnyitására 1929. július 6-7-én került sor. Ezen az alkalmon avatták fel Füllbrandt és Köstner bécsi baptista prédikátorok Fritz Zemkét. Ő körülbelül tíz évet szolgált itt. Ebben időben a késmárki gyülekezet volt a legfejlődőbb. A testvériség létszáma 1925-ben 25 volt, és Zemke prédikátor szolgálata idején 50-re növekedett.¹³⁷

A II. világháború befejezése után 1945-ben a gyülekezet szinte megszűnt, mivel a gyülekezet tagságát alkotó német nemzetiségű testvéreket kitelepítették. Csak az idős Fukner Albin maradt itt feleségével és Solz testvérnő. 1946-ban Huszárik Mátyás jött ide és 1953-ig, mint laikus prédikátor szolgált.¹³⁸ A Rozsieváč egyik 1949-es híre is tanuskodik a meghurcolt gyülekezet élni akarásáról: „1949. április 3-án evangélizációt szerveztünk az Isten országa terjesztése céljából”.¹³⁹ Testvéreink ilyen körülmények között is készek voltak hitükről vallást tenni. A késmárki gyülekezetből 1953-ban néhány család elköltözött. Ez annyira lecsökkentette a gyülekezet létszámát, hogy elhatározták a poprádi gyülekezethez való csatlakozásukat.¹⁴⁰ Ez mindmáig így van.

Menguszfalvai körzeti állomás

Az 1928-as évi Rozsieváč 2. száma cikket közöl Menguszfalváról ilyen címmel: „*Menguszfalva kocsmá nélkül*”. A kocsmárosnak el kellett mennie mivel a falu lakossága antialkoholista lett.

1940. június 28-tól július 1-ig Menguszfalván a kultúrházban a szlovákiai baptista ifjúság tartott konferenciát. Kriska Ádám elnök vezette ezt az alkalmat. Ez a konferencia annyira fellelkesítette a testvéreket, hogy elhatározták, hogy imaházat építenek. Testvéri segítség révén ez a terv sikerült is, aminek eredményeként 1942-ben megnyitó istentiszteletet is tarthattak.¹⁴¹

A II. világháború után néhány család elköltözött Menguszfalváról. Az első gyülekezetvezető Galló Pavkó János volt, majd utána Galló Ondrejkov János. Az 1950-es évtől Saling Pál, mint laikus prédikátor szolgált itt. A gyülekezetben jelentős ifjúság tevékenykedik. A gyülekezet nemcsak elvette a javakat, de hálát is adott érte. Ezt tanúsítja az 1979-es év november utolsó vasárnapján tartott hálaadó-ünnepély is.¹⁴² Az imaház renoválását legutóbb 1987-ben végezték el. Ehhez a munkához segítség is jött Stóláról. Ma a gyülekezetnek 33 tagja van a stólai gyülekezettel együtt.¹⁴³

¹³⁷ Jancsus: i. m. 2.

¹³⁸ Saling - Dvořák: i. m. 82.

¹³⁹ H: *Késmárk/Kežmarok* = Rozsieváč/Magvető, 36(1949)5, 79.

¹⁴⁰ Saling - Dvořák: i. m. 82.

¹⁴¹ Rataj M. Pál: *Informačný list o Popradskom zbore/Tájékoztató levél a poprádi gyülekezetről*, levél, 1996. 2.

¹⁴² Mihály János: *Mengusovce/Menguszfalva*, = Rozsieváč/Magvető, 50(1980)1, 15. – „...A hálaadás napja nemcsak a virágokkal teli réteket, az érett gabonatóblákat engedi meglátni. Mi mint hívő emberek tudjuk, hogy nem csak kenyérral él az ember. Éppen ezért igyekeztünk komolyan venni a kérdést, hogy: Hogyan néz ki a lelki gabonatóblánk, vajon ott állunk-e ahová az Úr állított?...“

¹⁴³ Rataj: i. m. 3.

Batizfalvai körzeti állomás

A gyülekezet tovább fejlődött a háború utáni időkben. A missziós munkásokat Saling János prédikátor irányította Popradról. Batizfalván 1926-ban felépítették az imaházat, melyet 50 év után felújítottak.¹⁴⁴ Az 1949-es Rozsieváč 8/9. száma közli, hogy Batizfalván bemenés volt július 17-én. Ezen az alkalmon öten vallották meg hitüket. Az 1976-os évben a hálaadó-ünnepélyt elég későn tartották, mivel az imaház felújításán fáradozott a kis létszámú gyülekezet. Így került sor december 5-én a két ünnepi alkalom együttes megtartására.¹⁴⁵ Ma a baptisták Batizfalván a gerlachovi gyülekezettel együtt 18 tagot számlálnak.

Stólai (Štôla) körzeti állomás

Az I. világháború után felütötte fejét az „Isten Gyülekezete” tanítása a testvérek között. Menguszfalváról is látogatták a testvéreket, így a kapcsolat nem szakadt meg. Még ma is közös elöljárósággal rendelkeznek, és Menguszfalván járnak össze. Stólának ma Menguszfalvával együtt 33 tagja van.¹⁴⁶

I. 3. b) A NYUGAT-SZLOVÁKIAI BAPTISTÁK MISSZIÓJA

A POZSONYI (BRATISLAVA) ANYAGYÜLEKEZET

Az I. világháború befejezése után 1920-ban Liptószentmiklósról jött Pozsonyba Vaculík Károly prédikátor. Ő 1879. január 6-án született, és egy szegény evangélikus családban nőtt fel. Az iskola befejezése után egy fafeldolgozó üzemben dolgozott, egy munkatársa révén jutott el a baptista gyülekezetbe, ahol megtért. 1898-ban Csapek Norbert merítette be. Hamburgban teológiát tanult az 1905/06-os években, 1908-tól prédikátorként családjával együtt a Felvidékre költözött és Liptószentmiklóson munkálkodott. A pozsonyi szolgálata 1958. június 11-én bekövetkezett haláláig tartott.¹⁴⁷

A Vaculík Károly Pozsonyba érkezése utáni évben, 1921. augusztus 4-én a városi úszómedencében hat testvért és két testvérnőt merített be. Talált egy imaháznak alkalmas házat a Magas utcán, amelyet a gyülekezet segítségével, 265 ezer koronáért meg is vett. A következő évben 1922. május 28-án volt az imaház ünnepélyes megnyitása. Még ugyanebben az évben újabb négy hitvallót merítettek be¹⁴⁸.

Vaculík Károly a Rozsieváč szerkesztője lett. Létrehozta a „Megmentés” szociális intézetet. Működése alatt tovább fejlődött a cseklészi baptista „Család” árvaház. „Bratská Jednota” névvel könyvesboltot is alapítottak. Vaculík Károly tevékeny volt ezekben az intézményekben is. A sok munka okozta, hogy egészségügyi problémák miatt 1926. július 4-én átadta a szolgálatot

¹⁴⁴ Saling - Dvořák: i. m. 85.

¹⁴⁵ ML: *Batizovce/Batizfalva*, = Rozsieváč/Magvető, 47(1976)2, 32.

¹⁴⁶ Rataj: i. m. 2.

¹⁴⁷ Saling János: *Spomínane na brata Karola Vaculíka/Vaculík Károly testvérré emlékeziünk*, = Rozsieváč/Magvető, 55(1985)1, 10.

¹⁴⁸ JŠ: *90 rokov jestvovania bratislavského zboru/90 éves a pozsonyi gyülekezet*, = Rozsieváč/Magvető, 46(1976)4, 61.

Hovorka Józsefnek. 1930 márciusában lett újra Vaculík Károly a prédikátor és Hovorka József ekkortól segédlelképásztorként tevékenykedett tovább.¹⁴⁹

A gyülekezeti életben nagyon fontos volt, hogy minden korosztály lelkigondozása kellő hangsúlyt kapjon. A kisgyermekesek vasárnapi iskolába jártak, a fiatalok szintén külön csoportot alakítottak, ahol bibliai kérdésekről beszélgettek. Női kör is alakult, ahol hosszú éveken át Miks és Hirschmann testvérnők szolgáltak.

A második világháború utáni időszak

A második világháború és az azt követő korszak nagyon sok változást hozott. A dél-szlovákiai területeket hat esztendeig ismét Magyarországhoz csatolták, majd a háborút lezáró döntés ismét a trianoni állapotokat érvényesítette. A „benesi dekrétum” által alkalmazott kollektív bűnösség vádja súlyos megtorlásokkal járt a Felvidéken élő német és magyar lakossággal szemben. Az ekkor végrehajtott kényszerű és tömeges lakosságcsere – a szlovákiai magyarok erőszakos kitelepítése, illetve a magyarországi szlovák lakosság önkéntes áttelepülése – sok egyéni tragédiával és későbbi nehézséggel járt. Ez a helyzet a pozsonyi baptista gyülekezet életére is kihatott: *„Azért jött össze közösségünk vezetősége¹⁵⁰ 1948. április 5-6-ig, hogy az égető problémákat megoldják: azonnali anyagi és lelki segítség a Magyarországról áttelepült szlovákoknak, a Racková dolina kiépítésével kapcsolatos problémák megoldása, Gázsó mérnöknek ki kell dolgoznia az új alapszabályt...”¹⁵¹*

A szlovákiai baptista egyház új alapszabálya 1949. március 2-án lett elfogadva – 200-732/1949-VIII/2 – ennek alapján történt meg az egyház hivatalosan is elismert vallásként való kihirdetése.¹⁵²

Pozsonyban 1945-ben megalakult a különben népes szlovák gyülekezet magyar részlege. Valójában az ottani szabadkeresztyén testvérgyülekezet magyar tagjai kértek felvételt a baptista gyülekezet közösségébe. Ennek előzménye az volt, hogy a háború befejeztével a pozsonyi szabadkeresztyén gyülekezetben erősen fellángolt a nemzetiségi türelmetlenség szelleme. Miután a németek ki lettek telepítve megszüntették az addigi német és magyar istentiszteleteket is. A vezető magyar lelki munkások megkérték a baptista gyülekezetet, végezhetik-e magyar anyanyelvükön istentiszteleteiket a baptista imaházban.

Még meg kell említenünk, hogy e két vallási közösség a háború éveiben is együtt gyülekezett a Magas utcai imaházban, mert a kisegyházak közül csak a baptisták ténykedése volt engedélyezve. A baptisták akkori pásztorja, Vaculík Károly szívesen helyet adott a magyaroknak ekkor is. Így hetenként kétszer, vasárnap délután és szerda esténként megindultak a magyar istentiszteletek. Vezetőik Csáder János és Paulen József voltak, de a szlovákok részéről is többen idejártak és szolgáltak igével.

1953 után az egész gyülekezet pásztorolását átvette a kondorosi születésű Kondacs Pál és 10 éven át rendszeresen szolgált magyarul is, amikor politikai okokból távoznia kellett. A tagok létszáma 30-ról 40-re emelkedett, de az istentiszteleteket látogatók száma elérte néha a 60-at is.

¹⁴⁹ Š: *100 éves a pozsonyi gyülekezet* = Rozsivač/Magvető, 57(1987)10, 151.

¹⁵⁰ Vaculík prédikátor, Markó Mihály, Kesjár Mihály, Kesjár János, Nahálka és Gázsó mérnök. Uo. 104.

¹⁵¹ Uo. 104.

¹⁵² Uo. 105.

Aztán a magyar közösség lélekszáma fokozatosan leapadt, egy részük előregedett, az ifjak beolvadtak a szlovák közösségbe. Mai vezetőjük Szőlős János.¹⁵³

A pozsonyi (Bratislava) anyaggyülekezet megerősödése

1948-ban Vavrisóból Kesjár Mihály prédikátor került Pozsonyba, utána rövid időre Sramo Milán volt a lelkipásztor. 1953-ban a gyülekezet Kondacs Pált fogadta, aki a prágai Comenius Egyetem teológiai szakán végzett. Ő 10 évig szolgált a gyülekezetben, majd szolgálati helyet kellett cserélnie¹⁵⁴ vavrisói prédikátorral Saling Dániellel.¹⁵⁵

Az 1969-es év végén Pozsonyban már 230 tag volt. A gyülekezeti helyiség egyre szűkösebb lett. A helyzet megoldása érdekében a Palisády utcai templom megvételére tárgyalások kezdődtek az evangélikus egyházzal. Ennek eredményeként 1976. június 2-án jött létre az az adásvételi szerződés, mely alapján a gyülekezet új otthonra találhatott.¹⁵⁶

A közösség azóta újabb ingatlanokkal is gazdagodott: „A fővárosi nemzeti tanács 1980-ban a Baptista Testvéri Közösségnek Szlovákiában kárpótlásként odaadta a Súrovská utcai épületet”,¹⁵⁷ A közösség székhelye máig is itt van.

Saling Dániel prédikátor 1981 végén, 20 éves pozsonyi munka után ment nyugdíjba. Kriska János az új prédikátor fogadására 1982. január 10-én került sor, ő addig Nagysallóban szolgált.¹⁵⁸ „Kriska testvér nagy lendülettel fogott munkába. Ekkor még nem sejtettük, hogy az Úr olyan hamar elhívja. Már 1986. október 29-én meghalt. Utána ismét Kondacs Pál lett a prédikátor 1987. március 1-től”.¹⁵⁹

Kondacs Pál után dr. Kulacsik József lett a lelkipásztor, aki egyben a szlovákiai baptista testvéri közösség főtitkára is volt. A gyülekezet életében is emlékezetes esemény volt, hogy ez év júniusában Szlovákiába látogatott Alexej Bicskov, a szovjet baptisták titkára és John Michael az első washingtoni gyülekezet prédikátora. Ugyancsak ebben az évben október 29-én fogadták Billy Grahamet is a Testvérgyülekezet a Cukor utcai imaházában.¹⁶⁰

A gyülekezet kihasználta a szolgálatra kínálkozó alkalmakat. Ezek közül kiemelkedett, amikor „1991. november 24-én a bécsi Mollard utcai gyülekezetből jöttek vezető testvérek, hogy a további együttműködést megbeszéljék. Ennek gyümölcse, hogy a pozsonyi énekkar meghívást kapott a bécsi gyülekezetbe. Az utazás 1991. december 14-én jött létre. Kulacsik testvér szolgált az igével”.¹⁶¹

¹⁵³ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról*, 1995. március 12-én, Rákoscsabán tartott előadásának jegyzete. 5. Kézirat a gyülekezet levéltárában.

¹⁵⁴ „Kondacs testvért a hatóságok menesztették a városból, mivel lelkesen foglalkozott a magyar ajkú gyülekezet tagjaival is. Így Vavrisóba ment 1962-ben. Pozsonyba pedig magyarul nem tudó lelkipásztorok érkeztek, akik tehát már annyira nem ápolhatták ezt a gyülekezetet. Ma már csak 5-10 résztvevő van a délutáni magyar istentiszteleten. Az ifjú Dr. Szőlős János vette át 1994-ben e kis nyáj vezetését.” Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról...* i. m. 6.

¹⁵⁵ Š: *Storoënica bratislavského zboru/100 éves a pozsonyi gyülekezet*, Rozsieváč/Magvető, 57(1987)10, 154.

¹⁵⁶ Saling - Dvořák: i. m. 110.

¹⁵⁷ Uo. 110.

¹⁵⁸ Egy jelenlévő: *Inštalácia brata kazatela Janka Krišku v Bratislave/Kriska János lelkipásztor beiktatása Pozsonyban*, = Rozsieváč/Magvető, 52(1982)3, 40.

¹⁵⁹ Š: *Storoënica bratislavského zboru/100 éves a pozsonyi gyülekezet*, = Rozsieváč/Magvető, 57(1987)10, 154.

¹⁶⁰ Saling - Dvořák: i. m. 110.

¹⁶¹ DV: *Bratislava–Viedeň/Pozsony–Bécs*, = Rozsieváč/Magvető, 62(1992)2, hátsó borítólapp

A gyülekezeti életben nagy szerepe volt az énekkarnak is. Ennek gyökerei egészen Bauer József prédikátor idejéig – 1902–1914 – nyúltak vissza. Az énekkarnak karmestere volt Hirschmann Károly, Vaculík prédikátor és Paulen Béla. Különbőféle jeles alkalmakon is szolgáltak, 1969-ben például Bécsben az Európai Baptista Konferencián, 1982-ben Billy Graham pozsonyi látogatásán, 1985-ben pedig Prágában egy ökumenikus istentiszteleten.¹⁶² Ma a gyülekezetnek 219 tagja van.

Fenyvesdi (Chvojnica) körzeti állomás

Az imaház a mai formáját 1924-ben kapta. Dvorzsák József prédikátor járt rendszeresen Fenyvesdre. Az 1937. augusztus 8-án tartott bemerítésen kilenc fehérruhás vallotta meg hitét¹⁶³. A gyülekezet 50 éves évfordulója alkalmából 1940. szeptember 7. és 8. között Fenyvesden volt a baptista közösség konferenciája. Balázs nevű gyülekezetvezető halála után 1961-ben Plesa Sámuel vette át ezt a tisztséget.¹⁶⁴

A gyülekezetet mindmáig Pozsonyból látogatják: „Szinte már tradíció, hogy a pünkösti ünnepre a pozsonyi énekkar ellátogat Chvojnícára. Így volt ez 1991. június 9-én is. Ezen az alkalmon Kulacsik József és Saling Dániel prédikátorok szolgáltak mintegy 250 hallgató előtt”.¹⁶⁵ Napjainkig tapasztalható, hogy az emberek munkát keresve elköltöznek ebből a faluból. Ma a gyülekezetben 40 tag van. Főleg idősek. A gyülekezet a pozsonyi gyülekezet misszióállomása.

Pozsonypüspöki (Podunajské Biskupice) körzeti állomás

Pozsonypüspöki 10 000 lakosú, Pozsony közvetlen közelében fekvő település volt, mára már teljesen összeolvadt a fővárossal. A körzeti állomás úgy jött létre, hogy két pozsonyi baptista gyülekezeti tag Hlubočky Gusztáv és felesége Júlia ide költözött. Már ekkor itt élt egy Gyurik nevű baptista cipészmeister, aki szerszámai mellett mindig ott tartotta a Bibliáját is. Aki hozzá cipőt javítani ment, annak bizonyoságot tett hitéről, így is terjedt az evangélium. A helyi közösség Hlubočky Júlia javaslatára alakult gyülekezetté 1945. július 5-én. Ezen az alkalmon az anyaggyülekezet részéről Vaculík prédikátor volt jelen.¹⁶⁶

Betkó András családjával együtt 1948-ban települt át Békéscsabáról Pozsonypüspökibe.¹⁶⁷ Ezután ő lett a gyülekezet laikus prédikátora. Szlovákul és magyarul is prédikált, énekeket fordított és írt. Az 1954/56-os évben besegített a pozsonyi gyülekezetnek, Kondacs Pált helyettesítette, amikor ő katonai szolgálatát teljesítette.¹⁶⁸

Az istentiszteleti helyről a következőt tudjuk: „Cineg Anna testvérnő 1958-ban egyik szobáját átadta gyülekezeti helyiségnek, majd 1970-ben az egész házat”.¹⁶⁹

Betkó András utolsó prédikációja 1976. július első vasárnapján volt. Ezután kórházi kivizsgálásra ment, ahonnan már nem jött vissza. 1976. augusztus 28-án halt meg.¹⁷⁰ A missziómunka

¹⁶² Saling - Dvořák: i. m. 103.

¹⁶³ JŠ: *Deväťdesiatroëné jubileum/A 90 éves jubileum*, = Rozsieváč/Magvető, 50(1980)6, 90.

¹⁶⁴ Saling - Dvořák: i. m. 114.

¹⁶⁵ Plesa Sámuel: *Chvojnica/Fenyvesd*, = Rozsieváč/Magvető, 61(1991)8, 142.

¹⁶⁶ Saling - Dvořák: i. m. 119.

¹⁶⁷ Szerk.: *Brat Ondrej Betko sedemdesiatroëný/Betkó András 70 éves*, = Rozsieváč/Magvető, 46(1976)2, 31.

¹⁶⁸ Uo. 31.

¹⁶⁹ Saling - Dvořák: i. m. 122.

ennek ellenére tovább folytatódott. A gyülekezetnek például 1991. június 30-án egy énekes délután keretén belül is alkalma volt bizonyágtevésre a település lakossága előtt. Ezen az alkalmon a Matuzsálem énekegyüttes lépett fel, bizonyágtétellel Kulacsík, Pribula, Kondacs prédikátorok szolgáltak.¹⁷¹

Pozsonypüspöki baptista gyülekezete 1992-től önálló gyülekezetté alakult. Lelkipásztoruk Bankó János lett. Testvérünk 1994-ben befejezte a szolgálatát. Utána Kondacs Pál lett a gyülekezet prédikátora. Ma a gyülekezetnek 40 tagja van.

A CSEKLÉSZI (BERNOLÁKOVO) ANYAGYÜLEKEZET

Cseklész mintegy 20 km-re van Pozsonytól és 5000 lakosa van. A missziómunka 1921-ben kezdődött. Sztrapony Ádámot Pozsonyba hívták, hogy foglalkozzon a baptista gyülekezeti ifjúsággal. Mivel Pozsonyban látta, hogy mennyi árva van, az a gondolat fogalmazódott meg benne, hogy árvaházat létesít. A közeli Cseklészen éppen ekkor földkimérések voltak, ahol neki sikerült földet kapnia az egyház részére. Időközben Vavrisóból Sztupka Péter és családja is Cseklészre ment, így az első istentiszteletre náluk kerület sor. Az árvaház nem csupán gondolat maradt, hanem meg is valósult. 1924 tavaszán kezdődött az építkezés és még az év őszén be is fejeződött. Az épületben először nyolc árvát vettek gondozásba és vasárnapi iskolát is indítottak, ide 15–16 gyermek járt.¹⁷²

Sztrapony Ádám Gömörriől a Hrivnácik családot elhívta dolgozni az árvaházba. A családfő lett a gazdasági felelős, felesége pedig szakácsnőként munkálkodott.¹⁷³

Az első evangélizációt 1933-ban Burget Cirill kromíriši lelkipásztor végezte az „U Nagya” vendéglőben. Liptó megyéből újabb baptista családok költöztek ide, így a Magyar család, Sztupka család, Gászó család, Kochol család stb. A szociális munkát is tovább tudták fejleszteni. Így került sor arra, hogy 1936-ban elkezdték az árvaház kibővítését. A megújított épületet 1937. augusztus 15-én adták át rendeltetésének. 1938-ig 125 árva került ki az intézetből.¹⁷⁴

Sturman prédikátor, aki Pozsonyivánka (Ivanka pri Dunaji) községbe költözött a cseklészi gyülekezetben is szolgált. Sztrapony Ádám 1947 júniusában befejezte a tevékenységét, a helyi feladatokat Nahálka Márton vette át tőle.¹⁷⁵

A II. világháború utáni években több család is áttelepült Jugoszláviából és Magyarországról. Jugoszláviából a Chran család, Jambrich testvér, Magyarországról a Csierny család. Így a gyülekezet immár 35 tagra bővült.¹⁷⁶ A testvériség 1949. augusztus 20-án búcsúzott el Selody Mária testvérnőtől, aki az árvaház felfejlesztője és kiemelkedő nevelője volt.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Uo. 122.

¹⁷¹ Saling János: *Odpoludnie duchovnej hudby a spevu/Lelki zene és ének délutánja*, = Rozsieváč/Magvető, 61(1991)8, 124.

¹⁷² Saling - Dvořák: i. m. 117.

¹⁷³ Čierni, V.: *Z histórie bernolákovského zboru BJB/A cseklészi baptista gyülekezet történetéből*, = Rozsieváč/Magvető, 51(1981)5, 72.

¹⁷⁴ Uo.

¹⁷⁵ Saling - Dvořák: i. m. 118.

¹⁷⁶ Čierni: *A cseklészi baptista ...* i. m. 73.

¹⁷⁷ A Család Egyesület bizottsága: *Sestra Mária Selody odchádza/Selodi Mária testvérnő eltávozásában*, = Rozsieváč/Magvető, 36.(1949)8/9, 131. „Selody testvérnő 1946-ban jött hozzánk az USA-ból. Szociális dolgozó-

Az 1960-as években Kriska János prédikátor is fáradhatatlanul hirdette itt az igét, illetve nagy hozzáértéssel vezette az ifjúságot. Ebben az időszakban további családok költöztek ide Jókáról (Jelka), Naszvadról (Nesvady), Ímelyről (Imel) és Alsó Bárról (Dolný Bar).¹⁷⁸ „Sztrapony Ádám testvért az Úr elhívta 1966-ban. Így a gyülekezet kipróbált szolgálattelvőt veszített el.”¹⁷⁹

A gyülekezet egyre szaporodott, amit bizonyít az is, hogy „bemerítésre került sor 1974. október 13-án. Ekkor két testvér és egy testvérnő tett vallást hitéről. Ez a vasárnap hálaadó nap is volt. Az első imaház 50. évfordulóját is ünnepelték ezen a napon. Mivel kicsi lett az imaház, 1936-ban újat építettek, amit 1970-ben bővített a gyülekezet”.¹⁸⁰ 1981-ben ünnepelte a gyülekezet árvaház 60. évfordulóját.

Az 1989-es fordulat éve után a gyülekezet lelkészlakás építésébe kezdett, amit 1994-ben be is fejeztek. Ekkor Kohut György volt a prédikátor, aki egyben a baptista közösség elnöki tisztét is betöltötte. Ma a gyülekezetnek 115 tagja van.

ANNAMAJORI (MILOSLAVOV) ANYAGYÜLEKEZET

Az újonnan alakuló faluba Annamajorba 1921-ben költöztek Sztankó György és Kósa János Magyarországról, valamint Kolár János, Brna Pál és János családjaikkal Jugoszláviából. Sztankó György és Kósa János voltak a gyülekezet alapítói. Mivel nemsokára újabb áttelepültek érkeztek, már nem volt elég hely Sztankó György házában. Így 1926 májusában nekiláttak imaházat építeni és 1926 novemberében be is fejezték. November 7-én tartották az imaházmegnyitó ünnepélyt. Hamarosan újabb jeles alkalom volt a gyülekezetben: bemerítés. 1926. december 12-én három hitvallót merítettek alá.¹⁸¹

A gyülekezet a pozsonyinak lett körzeti állomása egy rövid időre és Vaculík Károly volt a prédikátora. Az annamajori gyülekezet 1926. december 26-án benyújtotta a pozsonyi gyülekezetnek önállósulási kérelmét. Ekkor 102 taggal rendelkezett.¹⁸²

Az annamajori gyülekezet prédikátora Markó Mihály lett 1929. július 1-vel. Munkácsra ment segíteni 1932-ben, a gyülekezet kiegészítő prédikátora Kesjár János lett. Majd 1936-ban, miután Markó Mihály véglegesen elment 1936. február 2-től Kesjár János lett a prédikátor.¹⁸³

A II. világháború után több család elköltözött Annamajorról. 1946. március 8-án és 9-én itt tartotta a baptista testvéri közösség konferenciáját. Kesjár János prédikátor szolgált ebben az

---

ként szolgált Podkarpatská Rusban. Amikor Bernolákovóban kezdett munkába a mi árvaházunk helyzete nem a legjobb. Azonban nem tartott sokáig, hogy az Úr megáldotta munkáját. Az árvaház lakónak száma megháromszorozódott. Be kell vallanunk, hogy Selody testvérnő munkássága alatt érte el intézetünk a virágkorát.” – Antalik J.: Mária Selodyová u Pána/Selodi Mária testvérnő az Úrnál van, Rozsieváč/Magvető, 65(1995)7, 107–108. – „1907. április 26.-án született Pensylvániában (USA). Szülei Károly és Krisztína Podkarpatská Rusból emigráltak Amerikába. Mária először apáca akart lenni. Majd édesanyja megtért és keresztény szellemben nevelte gyermekeit. Természetesen sokat imádkozott értük. Mária 15 éves korában elfogadta az Úr Jézust. Majd a nemzetközi baptista szemináriumban tanult (East Orande, New Jersey). Ezután 1933-ban Csehszlovákiába jött. Misszionáriusként dolgozott Podkarpatská Ruson. Központja a Kárpátokban volt. Árvaházat létesített Neresnicában. 1941-ben Amerikába ment, majd 1946-ban visszajött. Ekkor Bernolákovóban dolgozott.”

¹⁷⁸ Čierni: A cseklézi baptista ... i. m. 73.

¹⁷⁹ Uo.

¹⁸⁰ Saling Dániel: Cseklész/Bernolákovó, Rozsieváč/Magvető, 44(1974)10, 158–159.

¹⁸¹ P K: Z dejín miloslavského zboru/Az annamajori gyülekezet történetéből, = Rozsieváč/Magvető, 57(1987)1, 13.

¹⁸² Uo.

¹⁸³ Saling - Dvořák: i. m. 126.

időben Annamajorban, de itt éltek öregkorukat Markó és Sztankó prédikátorok is. A missziómunka a környező falvakban is terjedt. Alsó Báron (Dolný Bar) rendszeres istentiszteletek folytak. *„Annamajorban 1949. július 3-án bemerítési ünnepélyt tartottak. Nyolc hitvallót merített alá Markó testvér a komáromi, az alsó püspöki és az alsó szelébi testvérek jelenlétében”* – tesz bizonyosságot az 1949-es Rozsieváč 8/9. számának 140. oldalán olvasható írás.

Kesjár János 1955-ben megbetegedett és operáción esett át. A gyülekezet irányításában ebben a nehéz időszakban Krajcsi Vladimír, Lachó Pál és Kvacska György segédkeztek. Majd Pospíšil Vlastimil lett a prédikátor, aki 1962-ben végzett a prágai Comenius Egyetem teológiai karán. Ő egészen 1978-ig szolgált az annamajori gyülekezetben. Elmenetele mindenkit meglepett, de a gyülekezet elfogadta döntését.¹⁸⁴

Az 1977-es Rozsieváč 1. száma adott hírt arról, hogy a gyülekezetet máshonnét is látogatták testvérek. Kriska János a nagysallói gyülekezet prédikátora 1976. szeptember 17. és 21. között tett itt látogatást.

A testvériség nem maradt rest, amikor megtudta, hogy Pospíšil prédikátor eltávozik. Új prédikátort szólított meg. *„Az új prédikátorunk Stupka Július és családja 1978. november 1-én költözött Miloslavovba. Ezért vasárnap 1978. november 5-én a hálaadó ünnep mellett ünnepélyesen fogadhattuk új prédikátorunkat. Saling Dániel testvér vezette be a szolgálatba”*.¹⁸⁵

Stupka Gyula után Pribula György prédikátor jött Kassáról Annamajorba. Mind a mai napig a gyülekezet prédikátora. Az 1995-ös Rozsieváč októberi száma arról számol be, hogy az év szeptember 21-én Annamajorban diakónusavatás volt. Így, újabb szolgálattevővel gyarapodott az annamajori gyülekezet Malý Vladimír személyében. A gyülekezetnek ma 73 tagja van.

A NASZVADI (NESVADY) ANYAGYÜLEKEZET

A II. világháború borzalmas megrázkódtatást jelentett szinte az egész világ népének, mély sebet hagyva maga után. Ez nem kerülte el a Kisalföld és az észak-keleti országrész kis magyar baptista gyülekezeteit sem. Kassa esetében ismétlődött a kiköltöztetés, amely megint összezsugorította a gyülekezetet. Negyed és Perbete életében az 1947. és rákövetkező évek lakosságcsereje jelentett vészes sorsfordulót. A gyülekezet vagy három negyedét áttelepítették Magyarországra, főleg a dunántúli Tolna megye községeibe. Az említett gyülekezetek máig se heverték ki a nagy veszteséget. Alexovics György prédikátort is komoly választás elé állították: menjen-e vagy maradjon? Ő a maradást választotta, hiszen a körzet tagságának nagyobbik része ott maradt.

Ugyanezekben az években települt le a környék falvaiban, legnagyobb számban Naszvadon és Nagysallón a magyarországi szlovák baptista testvériség jelentős hányada. Békés megye, a Duna-Tisza köze és Nógrád tájairól érkeztek csaknem ezren. Ehhez járult még egy nagy, történelmi horderejű változás: az 1948-as kommunista hatalomátvétel, az azt követő kollektivizáció és az egyházak feletti politikai felügyelet. A Kisalföldön szervezetileg két új gyülekezet létesült, annak egyikébe, a naszvadiba, lett beépítve a néhány magyar nyelvű gyülekezet alig 100 taggal. A kassai és a Rozsnyó környéki testvériséggel együtt kb. 150 bemerített tagról írhatunk. Ez a létszám nagyjából ma is a magyar ajkú baptista közösségben. Nehéz pontos adattal szolgálni,

¹⁸⁴ Uo. 127.

¹⁸⁵ VJK: *Annamajor/Miloslavov*, Rozsieváč/Magvető, 49(1979)2, 31.

mert ezen a peremvidéken sok a kétnyelvű család és gyülekezet. Szlovák gyülekezetekben is a legtöbben beszélték a magyar nyelvet, ma már inkább csak az idősebbek.

Ugyanez áll fenn az Igével szolgáló testvérek részéről. A lelkipásztorok magyarul szolgáltak a kis magyar közösségekben és így ápolták a testvéri szeretet szálait. Ezen a téren nem volt meg nem értés, vagy viszály. Az itteni magyar misszióknak azonban ártott, hogy e korszaknak csak a legutóbbi éveiben akadt olyan, aki a lelkipásztori szolgálatot vállalta volna a magyarok soraiból. Csak a kilencvenes évektől vannak teológiát tanuló magyar diákok, akik Budapesten készülnek erre a fontos és szükséges szolgálatra. Habár Alexovics György 1949-ben nyugdíjba ment, csaknem hosszú élete végéig – 90 évet élt – serényen tevékenykedett, fáradhatatlanul szolgált, – kivéve utolsó éveit, amikor már komolyan gyengélkedett.

Naszvadra 1947. augusztus 20-án jöttek áttelepülők Magyarországról Kiskőrös, Csengőd, Miske településekről, akik a helyi gyülekezethez csatlakoztak. A gyülekezettről Barkóci István és Pivarcsi István testvérek gondoskodtak, akiket még Magyarországon avattak diakónusokká. Főleg magyarul történt az igehirdetés, mivel kevés szlovák Biblia és szlovák énekeskönyv volt. Egészen 1948-ig Pivarcsi István házában történt az összejövetel. Majd Barkóci István házában folytak az istentiszteletek, ahol százan is összejöttek. Kesjár János gondozta a gyülekezetet, de a nagy távolság miatt – Annamajorban lakott – nem tudta ellátni elégségesen feladatát.¹⁸⁶

Serfőző István megalapította az énekkart. A kórus tagjai a magyar mellett szlovákul is énekeltek. Csóvári József fúvószenekart alakított. A vasárnapi iskolában 45 gyermekről gondoskodtak. A gyülekezet lelkipásztort kapott 1948-ban Bartos Dezső személyében, aki Szarvasról települt át. Mivel Naszvadon nem volt szolgálati lakás, Losoncon lakott. Ezért újabb testvért avattak fel Litavský Sándor személyében 1949. június 26-án.¹⁸⁷

A testvériség 1949-ben elhatározta, hogy imaházat épít. Az államtól is kaptak 12.000- korona segítséget. Ebben az új imaházban fogadták 1957-ben Zsidkov és Karev testvéreket Szovjetunióból. Bartos Dezső 80 személyt merített be naszvadi tevékenysége alatt. Ezután a nagysallói gyülekezetbe ment. Naszvadon Voloscsuk Vasil lett a prédikátor. Mivel még mindig nem volt szolgálati lakás, először az Árvai családnál lakott, majd telket vásárolt és házat épített. Voloscsuk prédikátor 1966-ban nyugdíjba ment. Utána Kesjár Mihály lett a lelkipásztor. A lakáskérdést a gyülekezet megoldotta úgy, hogy házat épített 1971-ben.¹⁸⁸

Ezután 1970-ben Sztupka Gyula lett a prédikátor. Majd 1976. május 1-jén Kohut György került Naszvadra, aki május 13-án lett lelkipásztorrá avatva. Ez időben a gyülekezetnek az állomásokkal együtt 390-400 tagja volt. Az 1979-es Rozsieváč 8-as száma közli, hogy Naszvadon június 3-án pünkösdkor 14 lélek merítkezett be. Minden évben volt 1-2 bemerítési ünnepély. Így volt ez az 1986-os évben is, amikor áprilisban, majd november 9-én gyűlhetett össze a testvériség ilyen alkalmakra. Ekkor én magam is vallást tettem hitemről.

Kohut György után Sztruhár prédikátor ment egy rövid időre Naszvadra, majd Kremský Gyula és 1993-ban Dóczé Bálint, aki időközben tanulmányokat folytatott a Budapesti Baptista Teológiai Akadémián. Testvéri látogatásra került sor 1994. augusztus 28-án, amikor Felsőpetényről (Magyarország) jöttek testvérek egy autóbusszal. Ezen alkalmon Révész József lelkipásztor szolgált az igével. Egy évre rá a naszvadi gyülekezet volt hivatalos Felsőpeténybe az

¹⁸⁶ Saling - Dvořák: i. m. 128.

¹⁸⁷ *Naszvad/Nesvady*, = Rozsieváč/Magvető, 36(1949)8–9, 140.

¹⁸⁸ Saling - Dvořák: i. m. 131.

ügynevezett „répási istentiszteletre”. Ez 1995. augusztus 6-án történt. A naszvadi fúvószenekar ékesítette az istentiszteletet.

A gyülekezetben több magyar missziómunkás is tevékenykedik, többek között Mátyus Zoltán, Mátyus Ildikó, Krahulec Ottó és Sopko Lubomír személyében. A naszvadi gyülekezet lehetővé tette, hogy 1995. október 27–29-ig náluk legyen a baptista gyülekezetek országos konferenciája, amelyen részt vett az Európai Baptista Föderáció elnöke dr. Theo Angelov is. Ma a naszvadi gyülekezetnek a körzeti állomásokkal egybevéve 250 tagja van.

Sellyei (Šaja-Veèa) körzeti állomás

Ez a gyülekezet úgy alakult, hogy Menguszfalváról és Stóláról 1946-ban 12 család költözött ide. Az evangélikusokkal közösen alapítottak gyülekezetet.¹⁸⁹ Az ígét Saling Pál, Vechter András és az idősebb Ondrejcsin János az evangélikus lelkész hirdette. Családi házban tartották az összejöveteleket, először az idősebb Ondrejcsin Jánosnál, majd 1966-tól Saling Pál testvérnél. Még 1961-ben megvettek egy telket, amelyen már volt egy félkész ház. Ezt átalakították. Az ünnepi megnyitó istentiszteletre 1966. szeptember 18-án került sor.¹⁹⁰

1970-ben közös megegyezés jött létre az evangélikusok és a baptisták között, miszerint az 1. és 3. vasárnapon az evangélikus lelkész tart istentiszteletet, a baptisták pedig a 2. és 4. héten. Ez mind a mai napig így van. A naszvadi lelképásztor látogatja ezt az állomást.

Érsekújvári (Nové Zámky) körzeti állomás

Itt a gyülekezet lényegében ugyanúgy alakult, mint Naszvadon. Ide is Magyarországról települtek át baptista családok. Kezdetben házaknál tartották az istentiszteleteiket. Később a naszvadi körzethez csatlakozva az ottani lelképásztor vette őket gondozásba. Ma a hetednapos adventisták imaházában jönnek össze vasárnap délelőttöként a baptista testvérek.

Bagotai (Bohatá) körzeti állomás

Ezt a falut valamikor Gyallától csak a helységjelző tábla választotta el. Ma már ez sem. Teljesen egybeépült Gyallával. Számunkra azonban mégiscsak Bagota maradt.

Ez a gyülekezet úgy jött létre, hogy a magyarországi Öskü faluból települtek át a testvérek. Legelőször Kesjár János foglalkozott a testvérekkel, akik családoknál jöttek össze. Majd 1950-től máig a naszvadi gyülekezet körzeti állomása lett. 1965-ben az öreg épületet lebontották és helyébe újat építettek, mely 1968-ban lett befejezve.¹⁹¹

Az első bemelegítés 1953-ban a Zsitva folyóban történt. Az új imaházban 1977-ben mozdult meg először a medence vize, amikor Kohut György 13 lelket merített be.¹⁹² Ma a gyülekezetnek 66 tagja van.

A RÉV-KOMÁROMI (KOMARNO) NYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Legszembeszökőbb a Duna északi oldalán lévő rév-komáromi gyülekezet fejlődése. Amint említettük, keletkezése óta egészen 1948-ig itt csak egy nagyon kis baptista csoport gyülekezett csa-

¹⁸⁹ Jancsus: i. m. 82.

¹⁹⁰ Saling - Dvořák: i. m. 134.

¹⁹¹ Dóczé Edit: *Hurbanovo-Bohatá/Ógyalla-Bagota*, = Rozsieváč/Magvető, 65(1995)7, a hátsó borítólapon belső oldala.

¹⁹² Uo.

ládi házaknál. Az említett évben azonban a lakosságcsere kapcsán ide költözött a békéscsabai szlovákajkú testvériség egy része, mintegy 30 bemerített tag hozzátartozóikkal együtt. Egy nagyon vonzó és lendületes lelki közösség alakult ki ennek következtében a városban. A gyülekezet végezte küldetését, magához vonzott közelebről és távolabbról többeket.

Többen megtértek és bekapcsolódtak a lüktető gyülekezeti életbe. Azóta se hiányzik a vasárnapi gyermekiskola, az ifjúság, az ének- és zenekar, az átlagos életkor sem magas. A kommunista korszak után 1993 márciusában a komáromi körzet önállósult élén az aránylag fiatal, buzgó és a missziózás terén is kiváló Barkóczi Sándorral. A nemzetiségileg kevert gyülekezet tagjainak száma százon felül van, a túlnyomóan magyar anyanyelvű körzettel együtt pedig 190-en felül van a létszámuk. Nem lehet elhallgatni: a komáromi helyi gyülekezet léte és virágzása elválaszthatatlan id. Uhrin Mátyás és családja nevével.

„A Rév-Komárom városában élő hívők sokáig olyanok voltak, mint a pásztor nélküli nyáj. A Békéscsabáról elszármazott testvérek lelkipásztora Kovács Mihály¹⁹³ (1882–1950) az Úrhoz hazaköltözött. Az Úr gondoskodott viszont arról, hogy az ő nyája ne legyen elhagyatott. Vágyat ébresztett az övéiben, akik nemcsak a szívüket, de otthonukat is megnyitották, ahol Isten igéje mellett gyakorolhattuk a közösséget. Az első istentiszteleteket családi házaknál tartották először Varga György tv. lakásán, Wallach Mihály tv. vezetésével.”¹⁹⁴

A rév-komáromi gyülekezet 27 taggal alakult meg. Wallach Mihály lett az igehirdetés szolgálatával volt megbízva. Haláláig, 1965-ig végezte ezt a szolgálatot. Varga György volt a gyülekezet pénztárosa.

„A gyülekezetalapításunk kezdete óta látogattak és lelkileg neveltek minket azok a testvéreink, akik hamarabb települtek át Szlovákiába. Ezek voltak: Kesjár Mihály lelkipásztor Pozsonyból, Kesjár János lelkipásztor Miloslavov-ból és Betkó András testvér Alsó-Püspökiről. 1950-től a naszvadi gyülekezet pásztorlása alá tartoztunk – amelyet Bartos Dezső lelkipásztor gondozott – egészen 1990. március 1-ig, amikor megalakult az önálló komárnói gyülekezet.”¹⁹⁵

„A Daxner utcában, majd a Jaros százados utcában, magánháznál tartottuk az összejöveleteket” – mondta id. Uhrin Mátyás, a gyülekezet vezetője.¹⁹⁶ 1976. december 19-én 9 órai kezdettel imaházmegnyitó volt, mivel a testvériség új otthonba költözött a Jaros százados utcába. Id. Uhrin Mátyás mondta el a megnyitó beszédet.¹⁹⁷ „Az én házamat imádság házának nevezik” Mt 21:23, ebben a szellemben hangzottak el a bizonyágtételek is. Köszönhattük magunk között Tomeš és Voloscsuk lelkipásztorokat, akik szolgáltak közöttünk. Kesjár Mihály volt a lelkipásztorunk, aki 1976-tól egyben a Szlovák Baptista Szövetség elnöke is.¹⁹⁸

„Az egyre népesebb gyülekezet már „kiszorult” az ideiglenes megoldásnak bizonyuló teremből, s égetően szükségessé vált egy saját templom felépítése. Erre korábban nem kerülhetett sor, s ezért az ökume-

¹⁹³ Tóth Józsefné Kovács Jolán: *Ilyen volt az én édesapám*, = Békehírnök, (1980)február.

¹⁹⁴ *Komárnói krónika*, 1. Kézirat a Rév-Komáromi Baptista Gyülekezet irattárában.

¹⁹⁵ *Komárnói krónika* 2-3.

¹⁹⁶ *Új templommal gazdagodik Komárom*, = Dunatáj, (1992)2, 1.

¹⁹⁷ *Komárnói krónika* 20. „Most amikor átlépjük munkánk kilométerkövét, amikor az Úr ad új szolgálati területet az ő szolgálatára kívánjuk, hogy ebben az új imaházban még erősebben hasson az Úr lelke közöttünk, hogy a mi szolgálunk neki legyen teljesebb, örömtelibb, hogy gyarapodjunk és növekedjünk az Úr Jézus Krisztus szeretetében”.

¹⁹⁸ *Komárnói krónika* 20.

*nizmus szellemében a protestáns egyháztól kaptunk segítséget. Lehetővé tették számunkra, hogy az evangélikus és a református templomban tartsunk istentiszteletet.”*¹⁹⁹

A Felvidék testvériségére jellemző, hogy nagy előszeretettel tesznek látogatást más városban levő baptista gyülekezetben. Így került sor 1991 szeptemberében a cseklészi gyülekezet meglátogatására. A gyülekezet pásztora ebben az időben Barkóczi Mihály volt, aki nyugdíjasként végezte a szolgálatot. Barkóczi Sándor prédikátor 1991. november 17-én történt beiktatása után is szolgálatban maradt Barkóczi Mihály, és segédlelkészként végezte a gyülekezet és a körzetének látogatását.

Az elmúlt években erőteljes misszió indult el a városban és környékén, ami megmutatkozott a gyülekezet létszámának ugrásszerű emelkedésében. A 90-es évek közepére a rév-komáromi gyülekezet egy életerős munkálkodó közösségé vált. A városban is igen jelentős tevékenységet folytat. Különösen azóta, hogy felépült új, minden igényt kielégítő szép templomuk.²⁰⁰

A rév-komáromi gyülekezet tagjai többségében magyar nemzetiségűek. Az igeszolgálatok mindkét nyelven folynak felváltva, de nem külön-külön. A tagok nagyobb többsége érti mind a két nyelvet, csak néha tolmácsolnak, leginkább akkor, amikor vendég érkezik a gyülekezetbe. A kétnyelvűség kicsit igényesebb feladatok elé állítja a gyülekezet vezetését és szolgálóit, de mindeddig sikerült a szeretet és béke lelkületében megoldani minden problémát. Énekkar, ifjúsági csoport, vasárnapi gyermekiskola is működik²⁰¹. A gyülekezetnek ma 70 tagja van.

Marcelházai (Marcelová) örzeti állomás

A testvérek 1927-ben vettek egy családi házat, amelyet később imaházzá alakítottak. Énekkar alakult, majd zenekar is működött. A gyülekezetet Rév-Komáromból látogatták rendszeresen. Ebben az időben Alexovics György gondozta a gyülekezetet. A bemerítéseket általában a Dunában végezték Dunaradványnál.²⁰² A Bathó családból például kilenc gyermek közül heten elfogadták az Úr Jézust. Közülük ketten prédikátorok lettek. Bathó Kálmán Budapesten végezte el a teológiát, Bathó József pedig Prágában.²⁰³

A marcelházi testvériség hat évtizeden át csak családi házban gyülekezett. 1959-ben mégis felépült itt egy szerény imaház egyetlen helyiséggel. Akkor ez komoly áldozatvállalást igényelt a kisszámú helyi közösségtől. Persze a környékbeli gyülekezetek is segítettek a szép cél elérésében. Ez lett a negyedik imaház, amelyben magyar istentiszteletek voltak Szlovákiában. Sajnos Marcelházán a hetvenes években komoly belső viszály alakult ki. A vezető lelki munkások között támadt feszültség, melynek káros hatása lett a gyülekezet egészére. Csaknem tíz év után rendeződtek a dolgok. Ma már a sebek behegedtek és a gyülekezet élő, növekszik is azóta.

Az imaházat 1959-ben építették fel, ami ma is istentiszteleti helyként szolgál. A gyülekezetben vasárnapi iskola működik. Van egy kis ifjúsági csoport. Marcelházán végezték a bemerítéseket, amíg Komáromban nem volt bemerítő medence. Arra is volt már példa, hogy kint a szabadban tartottak ünnepségeket. 1995 nyarán hét hitvallót merített be Barkóczi Sándor az úgynevezett „bágerosban”. Több ízben adódott arra lehetőség az utóbbi időben, hogy összevont ifjú-

¹⁹⁹ Dunatáj: i. m. 1.

²⁰⁰ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról...* i. m. 9.

²⁰¹ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról...* i. m. 9–10.

²⁰² Saling - Dvořák: i. m. 135.

²⁰³ *Komárnói krónika*, 43.

sági énekkari találkozót tartanak Marcelházán. A gyülekezet vezetője Uhrin Máttyás. Jelenleg körülbelül 35 tagja van a gyülekezetnek.

Negyedi (Neded) körzeti állomás

A mai Szlovákia magyar baptista missziója a XX. század utolsó évtizedében indult el erőteljesebben. Az Észak-Kisalföldön megalakult baptista gyülekezetekből, főleg Neszmélyről sugárzott ki a baptista igehirdetés és tanúbizonyságok hatása. A neszmélyi gyülekezet erősen kapcsolódott Budapesthez, ezért a onnan jártak a missziómunkások a közeli Kisalföldre, sőt a Duna északi oldalán található Marcelháza és Negyed községekbe. Ezek a községek lettek később a dél-szlovákiai magyar misszió fő állomásai és továbbadói.

Legjelentősebb a negyedi gyülekezet lett. Ez és a közeli gyülekezetek olyan szépen kiterjedésedtek, hogy egy évtized múltán imaház építésére volt szükség Negyeden, ami meg is történt 1907-ben. Négy év múlva ide költözött az ifjú Alexovics György és családja. Ő vette át a körzet pásztorlását és híven szolgált 1970-ben bekövetkezett haláláig, tehát csaknem hatvan (!) éven át. Személye legendává nőtt, a kisalföldi magyar baptista misszió nevével elválaszthatatlanul összefűződött.

Alexovics György a magyarországi Kókán született 1880. április 16-án vallásos családban. Miklós nevű bátyjával jutott el a pesterzsébeti imaházba, ami nagy hatást gyakorolt rá. Szüleit 1895-ben merítette be Udvarnoki András. Ő sem gondolkodott sokáig, 1896. augusztus 20-án ő is bemerítkezett Udvarnoki András által az erzsébeti holt Duna ágba.²⁰⁴ „Alexovics György 1911-ben végezte el a teológiai szemináriumot. Az I. világháború idején hadifogságba esett, majd Negyed környékén végzett eredményes munkát”.²⁰⁵

Az orosz hadifogságból 1921-ben tért haza, de ekkor már a trianoni döntés értelmében a gyülekezete Csehszlovákiához tartozott. A fogságban megtanult oroszul.²⁰⁶ A magyarországi baptisták által használt *Hit hangjai* énekes könyvbe is bekerült két olyan ének amit ő fordított oroszról magyarra.

A körzeti konferenciákat is általában Negyeden tartották. A húszas évek derekán elhatározták, hogy magyar baptista tagozatot építenek ki a csehszlovák országos szövetségben belül. Ez meg is történt, de ennek nem lett semmi különösebb kihatása az itteni misszióra, sőt egy erőltetett asszimiláció is megfigyelhető a egyes ajkú közösségekben. Ennek hátterében az újonnan létrejött államrend magyarellenessége is szerepet játszott.

Alexovics György a körzet lelkipásztora a falvakba sokszor gyalogosan vagy kerékpáron ment. A gyülekezet nem sokára körzetközponttá fejlődött ki. Azonban a 100 tagú gyülekezetből csak 25 tag maradt 1947 után, mert a magyar anyanyelvű őslakosságot erőszakosan kitelepítették szülőföldjükről, így Negyed községből is. A gyülekezet 1950-ben a naszvadi körzet állomása lett.²⁰⁷ 1981 után emelkedett a létszám. Negyeden 1992 augusztusában nyolc megtérő bemerítésére került sor a Vág folyóban Barkóczi Sándor szolgálatával.

²⁰⁴ Apró részletek Alexovics György baptista lelkipásztor testvér életéből. A nagysallói gyülekezet anyakönyve. 1–2. Kézirat a nagysallói gyülekezet tulajdonában.

²⁰⁵ Id. Mészáros Kálmán: *A nagyvilág baptistái...* i. m. 59.

²⁰⁶ Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról...* i. m. 7.

²⁰⁷ Saling - Dvořák: i. m. 139.

KOMÁROMSZENTPÉTERI (SVATY PETER) ANYAGYÜLEKEZET

A gyülekezet létszáma folyamatosan növekedett és már egyre kisebbnek bizonyult a hely abban a családi házban, ahol az összejöveteleket tartották. Egyre fokozódott a vágy egy saját imaház után. A pénz, amelyet erre a célra gyűjtöttek, nem volt elégséges. Miután az egyik özvegy testvérnő minden megtakarított pénzét odaadta, a többiek sem akartak szegényben maradni, így csakhamar megvalósulhatott az imaházépítés. A megnyitót 1926 szeptemberében tartották. Jelen volt Alexovics György testvér, dr. J. Prohászka és Vaculík Károly.²⁰⁸

Komáromszentpéter 1949-ben a naszvadi gyülekezet körzeti állomása lett. Ekkor Bartos Dezső látogatta a gyülekezetet, majd Kesjar Mihály. 1977-ben pedig Kohut György prédikátor vezette azt az ünnepi istentiszteletet, amelyet az imaház felújítása alkalmából rendeztek.²⁰⁹

A gyülekezet vezetője szinte a kezdetektől Dóczé Sándor volt, aki haláláig végezte ezt a szolgálatot. Mikor 1990-ben a komáromi gyülekezet önállósult, a komárom-szentpéteri gyülekezet önálló körzeti állomás lett. Barkóczi Mihály látogatta a szolgáló testvérekkel együtt ezt az állomást. Majd 1991 novemberétől Barkóczi Sándor munkálkodott ebben a szolgálatban. Tőle Dóczé Bálint vette át a lelkipásztori szolgálatot, aki a Budapesti Baptista Teológiai Akadémián nyert diplomát. Jelenleg a gyülekezetnek 12 tagja van.

Perbetei (Pribeta) körzeti állomás

Perbetén a missziómunka 1926–1928 körül kezdődött. Ebben az időben nézeteltérés volt a katolikusok között. Néhányan kiváltak és más gyülekezeti környezetet kerestek. Alexovics György kezdett foglalkozni ezzel a csoporttal. Abban az időben 25-30 személyből állt ez a csoport. Az idős Wallach Mihály is látogatta őket.²¹⁰

1947-ben ebből a községből is sok magyar családot űztek el erőszakosan szülőföldjükéről és telepítettek át Magyarországra, köztük baptistákat is. Ekkor az aránylag nagy gyülekezetből mindössze kilencen maradtak. Helyükbe Magyarországról is érkeztek önkéntes áttelepülők 1947 végén. Így 18 tagúra növekedett ez a kis gyülekezet. Hadnagyik János egyik szobáját átadta gyülekezeti helységül. Naszvadhoz csatolták őket, ahol ebben az időben Bartos Dezső volt a prédikátor.²¹¹

1964-ben az Úr négy lelket adott (három nő és egy férfi), akik Nagysallóban merítkeztek be. Később az ideköltözött családok gyermekei is döntöttek, így 25-re növekedett a gyülekezet tagsága. Sokan házasság révén kerültek el a gyülekezetből, így a missziómunka ebben a gyülekezetben veszteséget szenvedett. 1985-ben még öt tag volt ezen az állomáson.²¹² Ma azonban már csak Hadnagyik János él itt, aki Komáromszentpéterre jár közösségbe.

²⁰⁸ Schwarz, Edit: *Šestdesiate výročie v Dolnom Petre/60 éves évforduló Alsópéteren*, = Rozsieváč/Magvető, 57(1987)1, 12.

²⁰⁹ Saling - Dvořák: i. m. 137.

²¹⁰ Uo. 139.

²¹¹ Uo. 139.

²¹² *Komárnói krónika*, 47.

A NAGYSALLÓI (TEKOVSKÉ LUŽANY) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Nagysalló több mint 3390 lakosával a lévai (Levice) járás legnépesebb települései közé tartozik. A község mostani kiterjedésében 1965. január 1-jén Nagysalló, Kissalló (Tekovské Lužianky) és Hölvény (Hulvinky) összevonásával jött létre.²¹³ Erre a területre 1947-es lakosságcsere idején sokan telepedtek át Magyarországról.

A magyar-szlovák lakosságcsere hatása Nagysallóra

Magyarország belső területeire a közel 200 éve a települtek át nagyobb számban szlovákok, akiknek a munkájára nagy szükség volt a törökök pusztítás után. Kiskőrös, Miske, Békéscsaba, Kondoros környékén és a vajdaság területén éltek jelentősebb számban, ahol többnyire megőrizték a szlovák nyelvet és szokásaikat.²¹⁴

Csehszlovákia és Magyarország kommunista kormányzata 1946-ban írta alá azt az államközi szerződést, amelynek értelmében lakosságcserét hajtottak végre. Magyarországról önként jöhettek át a szlovák érzelmű magyarok, de ennek fejében ugyanennyi magyar anyanyelvű honfitársunkat telepítettek ki erőszakosan a Felvidékről, a mai Szlovákiából. Közel nyolcvanezeren felvidéki magyar honfitársunkat deportáltak el szülőföldjükről és toloncoltak át Magyarországra ezekben az években. A szlovák hatóságok különösen a módosabb magyarokat lakoltatták ki erőszakosan otthonaikból. Helyükre Magyarországról önként áttelepülő szlovákokat telepítettek át a magyarok korábbi otthonaiba.

Sajnos sok feszültség, sérelem, fájdalom kísérte a magyar őslakosság kitelepítését. A szlovákokat viszont kedvező körülmények fogadták az elűzött módosabb magyarok otthonaiban. A baptisták közül is többeket érintett a lakosságcsere. A magyarországi szlovák anyanyelvű baptista testvériség soraiból körülbelül 500-an jelentkeztek önkéntesen arra, hogy áttelepüljenek Szlovákiába. Gyermekekkel együtt ez a létszám úgy 1000 léleknek felelt meg. Ilyen módon települtek át 1947-ben szlovákul is beszélő magyar testvérek Kondorosról, Csabacsúdról, Szarvasról és Kiskőrös környékéről.²¹⁵

Már Magyarországon kapcsolatba kerültek egymással azok a testvérek, akik az áttelepülésre készülődtek. Az áttelepülési hivatalban elintézték, hogy egy faluba kerüljenek. Először a Kondorosi testvérek települtek át Nagysallóra. Ez 1947. május 16-án²¹⁶ történt²¹⁷. Azonnal megkezdődtek az istentiszteletek, amely célra Kudelka János ajánlotta fel szobáját és konyháját. Az első istentisztelet 1947. május 26-án volt 37 Magyarországról áttelepült taggal. A következő transzport sem váratott sokáig magára, ez 1947 októberében érkezett. Összesen 91 testvér települt át a következő településekről: Kondorosról 44, Csabacsúdról 18, Szarvasról 29 személy. A

²¹³ Sándor Károly, Kocsis János: *Tekovské Lužany/Nagysalló*, Léva, 1980, 3 (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.

²¹⁴ Uo. 8.

²¹⁵ Kondacs János: *Denník o poèiatkoch zboru/Napló a gyülekezet kezdetéről*, 1. (ford.: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.

²¹⁶ Uo. „Ezen a napon összegyűltünk, hogy elbúcsúzzunk a testvérektől, akik továbbra is Kondoroson maradtak. Búcsúzóul egy igét olvastunk fel a Bibliából. Kértük a testvérek bocsánatát, hogyha valamiben megbántottuk volna őket. Könnyeik közt rakodtunk be a vagonokba május 19-én. ...Május 21-én megérkeztünk Nagysallóra.”

²¹⁷ Uo. 1.

gyülekezet élén Kondacs János laikus prédikátor állt egészen 1951-ig, amikor a gyülekezet új prédikátort kapott Mihály János személyében.²¹⁸

Kondacs János (1898–1974) Kondoroson született 1898-ban. Már 18 éves korában adta át életét az Úrnak, akinek egész életében áldott munkása maradt. A kondorosi baptista gyülekezetben 1928-ban avatták fel a gyermek- és ifjúsági csoportok vezetőjének. 1947-ben ő is áttelepült Magyarországról. Míg a gyülekezetnek nem volt prédikátora, ő töltötte be ezt a feladatot.²¹⁹ Nagyon csendes, kevés beszédű ember volt, aki tekintélyét szelídséggel és szeretetével építette fel. Felelőségével 1968-ban Annamajorba költöztek lányukhoz. Hét gyermeket neveltek fel. Nemcsak családjának, de az egész Nagysallói gyülekezetnek lelkipásztora volt. Szolgálatát sok áldott gyümölcs kísérte. Életpályáját Annamajorban fejezte be 1974. november 14-én.²²⁰

„Kondacs János vezetésével a gyülekezet fejlődésnek indult. Rendszeres összejöveteleket tartottak. Fia, Pál is besegített a munkába, aki gimnáziumi tanuló volt. Az ifjúsági csoportot vezette”.²²¹

A szlovák énekeket Kondacs Pál segítségével szerezték be. Ő maga is fordított magyar énekeket szlovák nyelvre. Jó szervezőképességgel rendelkezett, aminek az általa létrehozott és vezetett 40 tagú énekkar szolgálata is bizonyítékul szolgálhat. Egy fúvószenekart is szerveztek, melyet Magyar István szervezett.²²² A kezdeti évek nagyon biztatóak voltak. Az első bemenítési alkalomra Alexovics György prédikátor szolgálatával Sáró (Šárovce) településen, a Garam (Hron) folyóban került sor. Ezen az alkalmon 12-en tettek vallást hitükről. A második csoport (nyolc személy) Naszvadon a Nyitra folyóban lett bemenítve. A gyülekezethez csatlakozott több kisebb csoport, amelyek missziós állomások lettek: Zsember (Zsemberovce), Léva (Levice), Kisújfalu (Nová Vieska). Az 1948-as év végére 144 tagból állt a nagysallói gyülekezet a misszió-állomásokkal együtt.²²³

Nagysallóban 1949. augusztus 28-án rendezték meg először az felvidéki énekkarok és zenekarok fesztiválját, melyen mintegy 400 fő vett részt. Ez az alkalom további erőt adott a szolgáltatókhoz. A gyülekezetben később is meghatározó szerepet töltött be az énekes- és zenei szolgáltatók.²²⁴ Ennek hatására sok látogatója volt a gyülekezetnek. Sok helyről fordultak meg itt igehirdetők, mivel a gyülekezetnek nem volt sokáig állandó lelkipásztora. 1950-ben a Baptista Világszövetség akkori elnöke Dr. Johnson is megfordult itt Nagysallóban. 1949-ben a naszvadi körzethez lett csatolva a gyülekezet, ahol Bartos Dezső volt a lelkipásztor.²²⁵

²¹⁸ Uo. 1.

²¹⁹ Pospíšil, Vlastimil: *Rozlúčka v Miloslavove/Elbúcsúzás Annamajorban*, = Rozsivač/Magvető, 44(1975)10, 11.

²²⁰ Čepela: i. m. 25.

²²¹ Saling - Dvořák: i. m. 140–141.

²²² Čepela: i. m. 20.

²²³ Čepela: i. m. 20.

²²⁴ Čepela: i. m. 142–143.

²²⁵ Uo. 21.

Az első nagysallói prédikátor és az imaház építése

Kondacs Pál 1949-ben Prágába ment a teológiára. Távozása után Magyar István vette át az énekar irányítását. A gyülekezet egyre jobban érezte, hogy lelkipásztorra van szüksége, de szükségük van egy alkalmas imaházra is. A Fő utcán 50.000- koronáért telket vásárolnak az építésre.²²⁶

Mihály János prédikátor 1951-ben került Nagysallóra. Mindjárt megalakította a pengetős zenekart. A gyülekezet taglétszáma 1954. január 1-jén 94 fő volt. A következő állomások tartoztak hozzá: Léva, Zsember, Kisújfalu és a szórvány, ahol nem volt rendszeres összejövetel. Az állomásokkal együtt 185 tagja volt a gyülekezetnek. Kezdetben Kudelka testvér házában folyt az istentisztelet, de Mihály János később áthelyezte az összejöveteleket Pliesovszky testvér házába. Sajnos ez a döntés a testvériség széthúzásához vezetett.²²⁷

Mivel a hely már nagyon szűkösnek bizonyult, az 1954. május 23-án tartott gyülekezeti órán elhatározták, hogy imaházat és lelkipásztorlakást építenek. Az építkezési engedélyt 1954. július 1-jén kapták meg. Július 11-én került sor az alapkőletételre és az építkezés ünnepélyes elkezdésére. Mihály János lelkipásztor már 1956. július elején már be is költözhetett családjával együtt a szolgálati lakásba. A gyülekezet az imaház építésére az államtól 25.000- korona támogatást kapott, amelyből meg tudták venni a padokat. Az imaház egy évvel később készült el, megnyitására 1957. június 9-én, bemerítési ünnepel egybekötve került sor. Ekkor öten tettek hitükről vallást. Ez volt a második bemerítés az új medencében. Az első még az építkezés alatt történt 1955. augusztus 28-án, amikor is 6 személyt merített be Bartos Dezső lelkipásztor.²²⁸

A gyülekezet lelkipásztorai

Az 1958-as évben lelkipásztorcserére került sor Nagysallóban. Mihály János prédikátor 1958. október 16-án Késmárkra költözött, ezért a nagysallói baptista gyülekezetben Bartos Dezső vette át a szolgálatot. Ő 1935 és 1939 között Budapesten a Baptista Teológiai Szemináriumban szerezte teológiai ismereteit. Bartos Dezső főleg a lelkigondozásra helyezte a hangsúlyt. Szolgálati az Úr iránti elkötelezettségéről tettek bizonyosságot. Májrákban halt meg 1965. február 6-án. Míg a gyülekezetnek nem volt pásztora, Dvozsák József prédikátor végezte a szolgálatot.²²⁹

A következő prédikátor Nagysallóban Kriska János volt, akit 1965 októberében avattak fel baptista lelkipásztornak a helyi református templomban. A szertartást Václav Tomeš akkori egyházelnök végezte. Kriska János 1981-ig szolgált Nagysallóban. A tizenhárom év alatt hetvenhárom személy merítkezett be és lett a gyülekezet tagjává. Nem volt nagy munkalehetőség a faluban, ezért sokan elköltöztek. 1982-ben Kriska János lett a szlovák baptisták elnöke. Ekkor Pozsonyba költözött, ahol a helyi gyülekezet lelkipásztora is lett. Beiktatására 1982. január 10-én került sor.

Kriska János megüresedett helyére 1982. május 6-án Poloha Jaroslav lelkipásztort választották, aki 1985-ig volt a nagysallói gyülekezet lelkipásztora. Az ő szolgálata alatt is működött az ének- és zenekar, illetve az ifjúság is aktívan tevékenykedett. Ebben az időben a gyülekezetnek és a körzetnek 178 tagja volt.

²²⁶ Uo. 21.

²²⁷ Saling - Dvořák: i. m. 142.

²²⁸ Čepela: i. m. 25–26.

²²⁹ Čepela: i. m. 54.

Poloha Jaroslav távozása után újból prédikátorhívás előtt állt a nagysallói közösség. Mivel a gyülekezetnek szüksége volt egy olyan pásztorra, aki főállásban végzi ezt a hivatást, két előjárósági tag felkereste Barkóczi Sándort Besztercebányán. Barkóczi prédikátor elfogadta a meghívást, és így 1987. augusztus 30-án avatták lelkipásztorrá²³⁰. Ezen az alkalmon a pozsonyi énekkar szolgált. Barkóczi testvérnek inkább az evangelizációra volt karizmája. Nemcsak Nagysallóban munkálkodott, hanem egész Szlovákia területén. Mivel sokfelé kapott meghívást evangélikációs szolgálatokra, elég sűrűn volt távol a gyülekezetétől. Emiatt nem tudott helytállni a családok pásztorlásában. 1991 elején Barkóczi Sándor lelkipásztori szolgálatra meghívást kapott Rév-Komáromba, így 1991. október 6-a háromszoros hálaadónappá vált a nagysallói gyülekezet számára. Hálát adott a gyülekezet Istennek a gazdag termésért, a 14 bemerítkező lélekért és Barkóczi prédikátor négy éves lelkipásztori szolgálatáért.²³¹

A gyülekezet ismét lelkipásztor hívás előtt állt. 1992. január 16-án állt szolgálatba Canji Vladimir Kanadából. Ő átmeneti ideig, azaz 1995. április 27-ig szolgált lelkipásztorként a gyülekezetben.

Ezt követően Bánsky Tibort hívta meg a gyülekezet, aki 1995. szeptember elsejétől állt szolgálatba Nagysallóban. Beiktatására 1995. október 1-jén került sor. A szolgálatba való beiktatásán kinyilvánításra került, hogy: *„Bánsky Tibor minden feltételt teljesített, amit a BJB alapszabálya előír, hogy végezhesse a lelkipásztori szolgálatot”*.²³²

Trencsénbáni (Bánovce nad Bebravou-Nová Ves) körzeti állomás

Az első világháború után Kern István, Kern János nagybátyja két barátjával Bohun Istvánnal és Mátyás Károllyal együtt kivándorolt az USA-ba. Itt hamarosan érintkezésbe kerültek baptista hívőkkel, megtértek és átadták életüket az Úr szolgálatára. Ezt az örömet nem titkolták el, hanem levélben értesítették az otthoniakat. Poprádra és Batizfalvára is írtak, hogy a baptista testvérek látogassák a Kern család tagjait. Először a Timorháza, majd Bánkraszna (Krásna Ves) falut látogatták meg Horevaj Mihály, Saling János, Omaszta Mihály és Huszárik Mátyás. Később a gyülekezeti tagok is eljöttek az itt jelenlévőkhöz.²³³

Az első megtérő Kern János édesapja – szintén János²³⁴ – volt, akit 1924. február 10-én merítették be Poprádon. Az összejöveleket Kern testvéreknél tartották. *„Természetesen nem mindenki örült a közösségnek. Nem egyszer megtörtént, hogy betörték az ablakot az istentisztelet ideje alatt. Egy éjjel a cserepeket törték össze a tetőn”* – mesélte Kern János.

A baptista misszió sikerét mutatja, hogy 1924. február 10-től 1926. január 17-ig 48 lélek vált gyülekezeti taggá. A testvéri egyetértést azonban megszakította a pünkösdi mozgalom, amelynek hatására több kisebb csoport keletkezett.²³⁵ Kern János családjával együtt Trencsénbánra (Bánovce nad Bebravou) költözött, ahol szintén tartottak összejöveleket. A Szepességben 1939-ben az „Isten Gyülekezete” is csatlakozott a baptista gyülekezethez, mivel összejöveleiket be-

²³⁰ Uo. 126.

²³¹ Uo. 46.

²³² Kakas Mónika: *On ustanovil... pastierov/Ő állított... pásztorokat*, = Rozsieváč/Magvető, 65(1995)10, 156.

²³³ Čepela: i. m. 39.

²³⁴ A nagysallói gyülekezet anyakönyvébe Kern János a 146. szám alatt van bejegyezve. 1911. október 28-án született Timorházán.

²³⁵ Čepela: i. m. 39.

tiltották. A pozsonyi gyülekezetből Vaculík prédikátor látogatta Trencsénbánt. A trencsénbáni testvérek 1951-ben Nagysallóhoz csatlakoztak.²³⁶

Kern testvérék 1975-ben újra Bánkraszánára költöztek, mivel házuk lebontásra került. Ez a falu 15 km-re van Trencsénbántól. Itt a missziómunka 1968-tól kezdődött. Az „Isten Gyülekezete” szétszéledt és az „Apostoli Gyülekezet” kezdte meg itt a munkát, majd a baptisták fejtették ki a tevékenységüket. Körülbelül 34–40 lélek gyűlt össze az istentiszteletekre. Ezek az alkalmak közösen voltak az Apostoli Gyülekezettel. A missziómunka itt is eredményes volt, aminek a jele, hogy 1975-ben néhány lélek bement. Rendszeresen tartottak istentiszteleteket. Ekkoriban más 40-60 személy vett részt az alkalmakon. Minden második héten missziómunkás látogatta a gyülekezetet, és prédikátor is minden negyedévben egyszer.²³⁷ Ma már csak az idős Dodek család lakik a körzeti állomáson. Sokan meghaltak, de még többen elköltöztek innen.

Zemberi (Žemberovce pri Leviciach) körzeti állomás

Az 1927/28-as években Sajbáról (Strelník) a besztercebányai járásból három baptista család költözött át Zemberre. Olyan földművesek voltak, akik a jobb termőföld érdekében szánták el magukat a lakhelyváltásra. Otthonukat azért is nehéz volt elhagyniuk, mert Sajbán (Strelník) rendszeresen jártak az összetartó kis baptista gyülekezetbe. Ezt a csoportot Hornyan János tovább látogatta és gondozta.²³⁸ Zemberre a következő testvérek költöztek: Purgát János és Márton fia a feleségével, azután a Gráner testvérek: Pál és Márton a feleségeikkel. Gráner Márton kivételével mindenki bement gyülekezeti tag volt. A Purgát családnál jártak össze házi istentiszteletre. Alkalmanként Markó Mihály prédikátor is látogatta a testvériséget. Az 1947-es évben a nagysallói gyülekezethez csatlakoztak. Közülük ma már csak a Gráner család él Zemberben.²³⁹

Kisújfalui (Nová Vieska) körzeti állomás

Az 1926-os évben Magyarországról két baptista családanya költözött ide. Kezdetben, mivel senki sem volt, aki látogatta volna őket, istentiszteletet sem tartottak. A közeli Kőbölkúton (Gbelce), ahol a Lorman család élt ellenben már voltak baptista istentiszteleti alkalmak, őket Alexovics György prédikátor látogatta. Amikor ezt megtudták, és ők is elkezdtek járni az összejövetelekre és másokat is erre bíztattak. Az új igehallgatók közül elsőként 1932-ben Libárik Imre, feleségével és Imre fiával együtt merített be. Az esemény a Duna folyóban Dunaradványnál történt.²⁴⁰

Kisújfalun a Kozsuch családnál rendeztek összejöveteleket. Stupka prédikátor 1938-ig néhányszor meglátogatta ezt a kis csoportot a csekliszi (Bernolákovo) ifjúsági zenekarral. A látogatók közé tartoztak még Marcelházáról Bathó, Téglás és Kántor testvérek is. Mivel 1938-ban Kisújfalu területét visszacsatolták Magyarországhoz, Kozsuch és Fejes testvérék Észak-Szlovákiába költöztek. A háború évei alatt Tatabányáról, Esztergomból, Tokodról látogatták a gyülekezetet a testvérek. A II. világháború befejezése után ismét visszatért a Kozsuch és Fejes család Kisújfalura. A kisújfalui gyülekezetet 1947-ben a nagysallói gyülekezethez csatolták. Pís József Párkányból (Štúrovo) rendszeresen látogatta őket, s a fiatalokkal is foglalkozott. Hangsze-

²³⁶ Saling - Dvořák: i. m. 144.

²³⁷ Uo. 144.

²³⁸ Čepela: i. m. 5.

²³⁹ Saling - Dvořák: i. m. 146.

²⁴⁰ Čepela: i. m. 45.

reket vettek és zenekart alapítottak, mely sajnos ma már nem működik. A gyülekezet vezetője 1990-ben bekövetkezett haláláig Simkó József volt, azóta Libárik Péter.²⁴¹

Selmecbányai (Banská Štiavnica) körzeti állomás

Nemcsók Károly volt az első baptista, aki ebben a bányavárosban letelepedett. Budapesten tért meg 40 éves korában, ahol mint cipész dolgozott. Miután visszatért a Felvidékre Zólyomba (Zvolen) járt gyülekezetbe.²⁴² Az 1970-es évben Selmecbányára ment munkát keresni Pís József is, akinek a foglalkozása villanyszerelő volt. Két év múlva családja is oda költözött. Kapcsolatba léptek a Nemcsók családdal. Többször ellátogattak a nagysallói gyülekezetbe. Rév-Komáromból 1976. július 3-án Selmecbányára költözött Pís László (József testvére) feleségével és három gyermekével is. Az 1976-os év szeptemberében Pocsai Lubomír feleségével, Máriával költözött Selmecbányára. Pís Éva testvérnő a gyermekekkel foglalkozott.²⁴³ Pís József 1980-ban átépítette a házát, ekkor a garázból gyülekezeti helységet alakított ki. 1989 óta a Zeneművészeti Iskola egyik tantermében jönnek össze. A prédikátor, a szolgáló testvérek és az ifjúság ezt az állomást is program szerint látogatják.

Zayugróci (Uhrovec pri Bánovciach nad Bebravou) körzeti állomás

Zayugróc Trenčénbától 7 km-re van. Az 1979-es évben a nagysallói gyülekezet engedélyt kért itteni összejövetelek tartására, melyet 1980-ban meg is kapott. Azóta is folynak itt istentiszteletek. Az Apostoli Gyülekezet segítségével egy családi házat vettek az összejövetelek céljára. A gyülekezet vezetője Tuchynya János egészen haláláig nagyon serényen dolgozott az épület átalakításban. Körülbelül 40-60 személy járt itt össze. Utána Dodek Lubomir lett a gyülekezet vezetője. *„A missziós munka ezen a vidéken nagyon gyenge a gyülekezeti tagok elégtelensége miatt”*.²⁴⁴ Ma a gyülekezetet nagyon kevesen látogatják, körülbelül 15-en. Ezek közül nagyon sokan Trenčénbánról járnak át Zayugrócra.

Lévai (Levice) körzeti állomás

Léva környékén korábban nem volt gyülekezet, csak kis házi csoportos istentiszteletekre jártak össze az emberek. A missziómunkát Alexovics György prédikátor kezdte el, mikor megtudta, hogy Újbarsról (Nový Tekov) Csepela Mária és három leánytestvére átköltözött Lévára. Ez 1938 novemberében történt, miután Léva ismét Magyarország része lett. Az istentiszteleteket Csepela Máriaéknál tartották, ahová a szomszédok, az ismerősök is eljöttek. Ezt a kis csoportot látogatta Alexovics György a negyedi gyülekezet lelkipásztora, amíg ez lehetséges volt. Az 1947-es esztendőben Magyarországról települt át ide Rybaczuk Konstantín prédikátor, illetve családjával Garai Mihály, Jugoszláviából a Chrtyan család.²⁴⁵

Rybaczuk Konstantin a lengyelországi Szedlistyében született 1901. június 17-én munkás családban. A 11 gyermek közül ő volt a legidősebb. Az iskola befejezése után gimnáziumba kezdett járni, amit az I. világháború kitörése miatt nem fejezhetett be. Brest-Litovskban tért meg

²⁴¹ Uo. 45.

²⁴² Saling - Dvořák: i. m. 145.

²⁴³ Uo. 145.

²⁴⁴ Čepela: i. m. 41.

²⁴⁵ Saling - Dvořák: i. m. 145.

a katonai szolgálat teljesítése alatt. Ruttkán merítkezett be 1924-ben. Missziómunkát végzett Tarnowska Wulkában, a Kamen-Kasiri körzetben három évig tevékenykedett. Prágában tanult a szemináriumban, amelyet 1937-ben fejezett be. Majd Ukrajnába ment, később a Munkács melletti Klicsanovban tevékenykedett.

Az 1939-es évben börtönbe került, és Magyarországra deportálták. Azután áthelyezték a nagykanizsai táborba, ahonnan egy jegyző kiszabadította. Azután egészen a szovjet hadsereg bejöveteleig Kiskőrösön élt. Ezután 1948-ban megnősült és véglegesen Lévára költözött, ahol gyülekezetvezető volt haláláig.²⁴⁶ Rybaczuk Konstantin felesége ma még él, de két leányuk már nem tartozik a gyülekezet körébe.

I. 3. c) A KÖZÉP- ÉS KELET – FELVIDÉKI/SZLOVÁKIAI BAPTISTÁK MISSZIÓJA

A KLENÓCI (KLENOVEC) ANYAGYÜLEKEZET

Annak ellenére, hogy az I. világháború befejezése után számos nehézség volt, mégis tovább terjedt a baptista misszió. 1920-ra ennek a gyülekezetnek a környező körzeti állomásokkal együtt már 242 tagja volt. Nagy esemény volt Klenócon a baptista gyülekezetek 1920. október 15. és 20. között megtartott konferenciája. Ezen a gyermekek és fiatalok nevelésével kapcsolatos kérdéseket beszéltek meg, ez az alkalom indította el Skorik Mátyást majd Figuli Sámuel is a fiatalok közötti missziómunkára.²⁴⁷

A klenóci gyülekezet javaslatára 1925. január 1-jén a körzetet kettéosztották. Az így létrehozott klenóci körzethez a Rima folyó völgyében, a murányi körzethez pedig a Murány és a Garam folyó völgyében található gyülekezetek tartoznak.²⁴⁸

Klenócon a növekedés nem állt meg és rövidesen kinőtték az 1912-ben megvásárolt és imaházzá alakított épületüket. Annak ellenére, hogy a gyülekezetnek 1928 és 1934 között nem volt önálló prédikátora mégis sikerült új imaházat építeniük. Az építkezésnek az Antal család áldozatával 1933 májusában fogtak neki, s decemberre sikeresen be is fejezték. Az istentiszteleti hely ünnepélyes megnyitására 1933. december 26-án került sor.²⁴⁹ 1934. június 6-tól Csermák Václav személyében a gyülekezet prédikátort is kapott.

A II. világháború különösen nehéz időszaknak bizonyult a gyülekezet életében. A háború után Voloscsuk Vasil lett a prédikátor. Ekkor már működött a Halaj János által vezetett ifjúsági pengetős zenekar. Ők az őszi hónapok alatt gyakoroltak, majd különböző helyeken szolgáltak. Miután a zenekar vezetője Losoncra költözött, Ostrica Pál vezette át a zenekar irányítását, őt 1956 és 1963 között Stupka Emil követte. 1970 után a zenekart gitár együttesé alakították át.²⁵⁰

A klenóci gyülekezet Jirí Šperl személyében kapott új prédikátort. Az ő idejében 1965-ben Besztercebányán új misszióállomást is sikerült kialakítani. Šperl prédikátor 1978. szeptember 3-án Liberecbe költözött. A következő prédikátor érkezésére éveket kellett várni, Stupka Gyula

²⁴⁶ Čepela: i. m. 42.

²⁴⁷ Stupka Gyula: *Doplňok za klenovský zbor/A klenóci gyülekezet ismertetője*, levél, 2. Magángyűjtemény.

²⁴⁸ Uo.

²⁴⁹ Saling - Dvořák: i. m. 158.

²⁵⁰ Stupka Gyula: i. m. 3.

beszámolója szerint: „1981. március 21-22. a klenóciak számára örömnapiak voltak. Két és fél év után a gyülekezet újra kapott prédikátort Sztruhár Pál személyében, aki egy éve fejezte be a teológiát.”²⁵¹

Az 1983-as évben a gyülekezet imaház felújítási és átépítési munkába kezdett. Az ünnepi nyitó istentiszteletet 1987. május 30-án tartották. Az első bemerítés az új medencében 1989. szeptember 3-án történt meg. Miután 1989 novemberében megtörtént a politikai fordulat, egészen új lehetőségek nyíltak az örömhír hirdetésére. „A moztiteremben kb. 600 személy részvételével evangélikációs istentiszteletet tartottunk 1990. január 20-án. Majd a JAS énekcsoport lépett fel”.²⁵²

Sztruhár Pál prédikátor 1990-ben Naszvadra költözött, utódja 1990. szeptember 1-től lett Sztupka Gyula. A közösség a körzeti állomásokkal együtt napjainkban 92 tagot számlál: Klenócon 61 fő, Nyustyán (Hnúšta) 6 fő, Rimaszombaton (Rimavská Sobota) 8 fő, Svetlán és Rimaráhóban (Hrachovó) 5 fő tartozik hozzá.²⁵³

Rimafűrési (Rimavská Píla) körzeti állomás

A trianoni határmódosítást követően ezen a településen is létrejött egy misszióállomás, ahol Figuli Sámuel énekkart is alakított. 1934-ben ide költözött Sturman prédikátor. Rimafűrészen a baptista missziómunka 1946-ban érte el a csúcspontját. A körzeti állomás közössége akkor 40 tagot számlált. Ma 12 tagja van, istentiszteleteiket egy 1973-ban vásárolt épületben tartják.²⁵⁴

A BESZTERCEBÁNYAI (BANSKA BYSTRICA) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Az I. világháború után Hrabovsky István költözött Besztercebányára. Tömbházban lakott, de ez nem gátolta abban, hogy lakásában istentiszteletek legyenek. A két világháború között járt ide Droba András igehirdető is. A II. világháború után újabb baptista családok költöztek ide. Több protestáns közösség tagjai – baptisták, kékkeresztesek, szabadkeresztyének, cseh testvérgyülekezet – együtt is tartottak istentiszteleteket a Besztercebánya közelében fekvő Farkaspetőfalva (Vlkanová) községben. Ekkor a baptista közösséget Sztupka Emil prédikátor látogatta. Miután ő Klenócról elköltözött, a testvériség Prsan Pál besztercebányai lakásán gyülekezett.²⁵⁵ A külön istentiszteleti hely biztosítása itt is fontos célkitűzéssé vált, melyet házvásárlással tudtak megvalósítani. A gyülekezet prédikátorának beszámolója szerint: „Egyre jobban erősödött bennünk a vágy, hogy saját helységünk legyen. Ez meg is valósult 1986-ban, amikor a Horná Strieborná utcában két egymás mellett álló házat megvettünk”.²⁵⁶

Ebben az időszakban Synovec Péter állt a gyülekezet élén, aki egyben laikus prédikátoruk is volt. 1990-ben a közösség életében két jelentős esemény is történt. Az első, hogy a gyülekezet megkapta az építkezési engedélyt, a másik, hogy önállósultak. Így elkezdhetek építkezni, amelyben a „Teen Missions International” is segített nyújtott. Az építkezést 1994-ben fejezték be.

²⁵¹ D: Klenovec/Klenóc, = Rozsieváč/Magvető 51(1981)6, 89. – „Az ötéves Pozsonyban tartózkodása alatt bekapcsolódott az ifjúsági munkába, az énekkarba. Igehirdetéseket végzett és mind a fiatalok és mind az idősek szívét megnyerte. Miután elmondta kívánságát, hogy a pozsonyi énekkar nem szolgálna-e (Klenócon) a fogadó istentiszteleten, az énekkar szívesen elkísérte a testvért az első szolgálati helyére.”

²⁵² Stupka Gyula: i. m. 1.

²⁵³ Uo. 1.

²⁵⁴ Saling - Dvořák: i. m. 162.

²⁵⁵ Uo. 164.

²⁵⁶ Smolník, Dalibor: *Banská Bystrica/Besztercebánya*, levél, 1. Magángyűjtemény.

Az imaházmegnyitó ünnepség 1994. október 8-án volt. Másnap pedig, az új prédikátor Smolník Dalibor fogadása történt, akit 1995. december 12-én avattak prédikátorrá.²⁵⁷ Jelenleg a gyülekezetnek 101 tagja van.

Strelníky-i (Strelníky) körzeti állomás

Az ide való Purgát János az I. világháború időszakában Kassán töltötte katonai szolgálatát, ahol Markó Mihály prédikátor bizonyágtételére megtért. Rajta keresztül a háború után Markó prédikátor Strelníkyben is hirdette az igét. Az első bemerítést itt 1922. április 23-án végezte. A körzeti állomás 1929. június 27-től a jolsvai gyülekezethez tartozott. A missziómunka 1936-ban érte el tetőfokát. 1938-tól újra a klenóci gyülekezethez tartozott, majd 1990-től a besztercebányaihoz.²⁵⁸

A LOSONCI (LUCENEC) ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Az I. világháború, majd az azt lezáró trianoni döntés katasztrofális következményekkel járt a Kárpát-medence népei életében. Nagy éhség, gyötrelem, pénzhiány jellemezte ezt a korszakot az egész Felvidék területén, de különösen ezen a területen, ez azonban nem akadályozhatta meg a baptista missziómunka továbbfejlődését. A losonci gyülekezetnek sikerült a Sokolská utca 12. alatt levő házat megvenni és imaházzá alakítani. Ahogy az átépítési munkák befejeződtek, sor került az imaházmegnyitó ünnepségre is 1920. augusztus 22-én. Ezen az alkalmon 15-en döntöttek Jézus Krisztus mellett. A gyülekezet 1921. június 22-én 96 taggal önállósult. A missziómunka folytatódott, és az imaház már 1925-ben bővíteni kellett. Markó Mihály itteni prédikátor 1928. június 17-én Annamajorba költözött.²⁵⁹

Utána Jersák János érkezett családjával Losoncra, akit 1930. október 24-én avattak prédikátorrá. Miután 1938-ban a határok megváltoztak és Losonc ismét Magyarország része lett, Jersák prédikátor elköltözött ebből a városból. Ez időben Losoncról Barkóczi Pál és mások gondoskodtak.²⁶⁰

A II. világháború befejezése után a Benesi dekrétum következtében 1947-ben erőszakos lakosságcserét szorgalmazott a szlovák kormány. Több tízezer magyar honfitársunkat deportálták a Felvidékről és kényszerítették szülőföldjük elhagyására. Magyarországról viszont önként települhettek át a Felvidékre szlovák anyanyelvűek. Közöttük voltak olyan baptista testvérek is, akik Losoncon és környékén telepedtek le. Itt bekapcsolódtak a korábbi baptista misszióba, és több helyen megerősítették a testvériséget. Így alakult ki gyülekezet Panyidarócon (Panické Dravce).

Losoncon egy idő után már szűk volt az imaház. Az új imaház alapkövét 1952 húsvétján tette le Kesjár Mihály a szlovákiai baptista közösség vezetője. Az építkezés 1953-ban fejeződött be. Minden feltétel meg volt ahhoz, hogy a lelki munka lendületesen tovább haladjon.²⁶¹

²⁵⁷ Uo.

²⁵⁸ Saling - Dvořák: i. m. 164.

²⁵⁹ Kondacs Pál: *Zbor Lučenec – po roku 1945/A losonci gyülekezet 1945 után*, = Rozsieváč/Magvető, 51(1981)2, 169.

²⁶⁰ Uo.

²⁶¹ Uo.

A gyülekezetről ebben az időszakban már Csermák prédikátor gondoskodott. Az 1945–1968 között itt eltöltött 23 éves tevékenysége alatt 254 személyt merített be és 173 személyt temetett el. A következő prédikátor Lachó András volt, akit 1969. november 16-án Tomes Václav és Kesjár Mihály avatott fel. Öt évig szolgált a losonci gyülekezetben, majd két éves szünet után őt Kondacs Pál követte, aki egy ideig Annamajorban lakott. A prédikátorlakás 1981-ben készült el. Panyidarócon és Losoncon 1979. szeptember 30-án tartottak bemerítést. A gyülekezet 30 taggal növekedett. Kondacs prédikátor szolgálatát Losoncon 1987. március 1-jén fejezte be, ugyanis elfogadta a pozsonyi gyülekezet meghívását.²⁶²

Az 1989 áprilisától Kriska Tamás lett a gyülekezet pásztora, aki feleségével, Eszterrel és János fiával érkezett. A gyülekezetben fellendült a rendszeres bibliatanulmányozás és a missziómunka. Először lépett fel az énekkar a kultúrház előtt. 1990 áprilisában Bryan Gilbert Angliából evangélizációs estét tartott. Fischer András kivégzésének 450. évfordulója alkalmából a gyülekezet ifjúsági énekkara Krasnahorkaváralján szolgált. 1991. április 7-én a TWR (Trans World Radio) munkatársai tettek látogatást Losoncon. Júniusban hét személyt merítettek be.²⁶³

Az 1992-es évben tovább folytatódott a missziómunka. Simkó Pál testvér 1993-ban videó missziót indított, melynek eredményeként a következő járásokban fordult meg: Losonc, Nagykürtös (Velký Krtíš) és Rimaszombat. Az 1995-ös évben a gyülekezet „*A menny kapuja és a pokol tüze*” drámajelenetet adta elő. Többek között a következő helyeken mutatták be: Losoncon, Nagykürtösön és Nagyróccén (Revúca). Ma a körzeti állomásokkal együtt 196 tag van.²⁶⁴

Ipolymagyari (Uhorské) körzeti állomás

Hornyán János az I. világháború után hét évig volt orosz fogságban. Ez idő alatt megismerte a baptista hívőket és megtért közöttük. A fogságból hazatérve „kolpoltór” lett, bejárta az egész Felvidéket. Megfordult a Szepességben, Liptón, Gömörön, Csucsomban, Jablonkán. Ipolymagyaron a Hrancso családnál tartották az istentiszteletet. Hosszú ideig Habera Mihály és Kudlák testvér végezték az igehirdetést. Erről a vidékről többen elköltöztek, a missziómunkát ma ifj. Hrancso János családja végzi.²⁶⁵

Zolnai (Zolná) körzeti állomás

Az 1985-ös Rozsieváč 2. száma ugyancsak beszámol arról, hogy nem mindennapi eset történt Zolnán. A római katolikus pap megtért az egyszerű emberek bizonyágtételére. A baptista gyülekezetet látogatta, amely a Halaj család házában volt. Elhagyta papi állását és Érsekújvárra költözött. Később kitelepült Amerikába, ahol Észak-Karolinában lett baptista prédikátor. Ezt a gyülekezetet Markó Mihály prédikátor látogatta. Mivel családok Losoncra költöztek a taglétszám fokozatosan fogyott. Ma már csak Hraska János családja tartozik a baptista körzeti állomáshoz.

Panyidaróci (Panické Dravce) körzeti állomás

Ez a misszióállomás úgy jött létre, hogy 1948-ban Magyarországról szlovák családok települtek át. Kezdetben magtárból átalakított helyiségben jöttek össze. Ez rövidesen kicsi lett a számukra,

²⁶² Uo.

²⁶³ Ottmár Iván: *Luèenec/Losonc*, levél, 2. Magángyűjtemény.

²⁶⁴ Uo. 2.

²⁶⁵ Saling - Dvořák: i. m. 178.

így imaházat építettek, melynek megnyitására 1965-ben került sor. Azóta a hálaadónapot minden évben Panyidarócon tartják meg.²⁶⁶ Ezen a miszióállomáson sok fiatal van. Morhács Pál hirdeti az igét. Megtalálható minden gyülekezeti csoport, van vasárnapi iskola, ifjúsági csoport és énekkar is. Ma már csak ez a három állomás létezik az egykori 40-ből.²⁶⁷

A JOLSVAI ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE (JELSAVA)

Az 1921-es évben a nagy misszióterület több részre oszlott. Az egyik Losonc, Zólyom körzetre, valamint Klenóc, Jolsva körzetre. 1925-ben újabb változás történt, amikor Jolsva levált Klenóctól. Ennek a gyülekezetnek Sturman János lett a prédikátora, aki 1924. augusztus 30-án visszatért az Egyesült Államokból. A missziómunkában segítőtársa Rusznák János volt. A vasárnapi iskolát Polomski János vezette és a gyülekezet harmónistája pedig Piros András lett. Nagy testvéri összefogásról tanúskodik, hogy az imaház építése 1928. augusztus 26-án befejeződött.²⁶⁸ A missziói munka eredményes továbbterjedéséről a bemerítések emelkedő száma tanúskodik. Sturman prédikátor 1931. szeptember 7-én Jolsván hét lelket merített be, 1932. szeptember 4-én két személyt, 1933. június 11-én újabb hetet. Ennek a gyülekezetnek az életébe is jelentős eseményt hozott a határváltoztatás. A Magyarországhoz visszacsatolt településen lévő gyülekezetről az anyaországi testvérek viseltek gondot.

A II. világháború után ismét Csehszlovákia része lett ez a terület. A jolsvai baptista gyülekezet ismét a szlovák baptista szövetség tagja lett²⁶⁹. Ebben a gyülekezetben szolgált 1938-tól, mint lelkipásztor Kesjár Mihály, Sturman János, valamint 1948–1956 között Saling Dániel. Saling prédikátor öt évig lakott Jolsván, majd 1953-ban Késmárcra költözött, mivel az lett a körzet központja. Ezután a munka nagyobb részét az itteni testvériség viselte, bár továbbra is látogatta őket Saling testvér.²⁷⁰ *„Jolsvának az az érdekessége, hogy kb. 10 faluból járnak ide közös istentiszteletre. Sokan vannak, akik már 50 éve vasárnap reggel megteszik ezt az 5-7 km-es szakaszt. Örülünk annak, hogy néhányan már járművekkel is rendelkeznek, így nagyobb és jobb minőségű énekkar működhet”.*²⁷¹

Az 1982-es Rozsieváč 8. száma hírt ad arról, hogy június 22-én Konovalcsik prédikátor jött Jolsvára feleségével látogatóba Leningrádból, amikor a környéki gyülekezetekből is jelen voltak szép számban a testvérek. Az 1985-ös évben Jaroslav Olexa testvért avatták prédikátorrá. 1986-ban Jolsva levált a késmárki gyülekezettől és megalakult a Lehelfalvai (Revúcka Lehota) gyülekezet.²⁷² Prédikátora Mihály János lett, őt 1988. január 24-től Valchár Tamás követte. A körzeti állomásokkal együtt a gyülekezetnek ma 106 tagja van.

Murányhosszúréti (Muránska Dlhá Lúka) körzeti állomás

Miután Jolsva ismét Magyarország része lett, Kesjár Mihály lelkipásztor 1938-ban Murányhosszúrétre költözött. Ebben az időben épült fel a baptista imaház. Ebbe a munkába a

²⁶⁶ Saling - Dvořák: i. m. 176.

²⁶⁷ Uo.

²⁶⁸ *Jelšav/Jolsva*, = Rozsieváč/Magvető, 49(1979)7, 104.

²⁶⁹ Saling - Dvořák: i. m. 183.

²⁷⁰ *Jelšava/Jolsva*, = Rozsieváč/Magvető, 49(1979)7, 104.

²⁷¹ Uo.

²⁷² Saling - Dvořák: i. m. 184.

falu lakossága is bekapcsolódott.²⁷³ „Nagy odaszánással látott neki a gyülekezeti munkának Ondrik János és Sramo Mihály, akik előljárók voltak. A fiatalok közül is bekapcsolódtak Miroszlav György és Sramo Iván” – írja Mihály János prédikátor az 1979-es Rozsieváč 8-as számában. Kezdetben Rusznákéknál gyűlt össze a közösség, majd Ondrikéknál. Vasárnapi iskola is működött 46 gyermekkel. A gyülekezetnek ma 20 tagja van.²⁷⁴

Murányi (Muráň) körzeti állomás

„Az 1921–1922-es években két alkalommal 47 lelket fogadtak gyülekezeti taggá. 1930-ban imaházat építettek. Hosszú ideig Olexa János testvér hirdette az ígét. Azok közé tartozott, aki akkor sem hátrált meg, amikor fenyegették” – írja az 1979-es Rozsieváč 8-as száma. A gyülekezet leghosszabb életű tagjai Vrlo István és Frandel János, akik 101 évet éltek. Ma az imaházban csak alkalmanként jönnek össze.²⁷⁵

A KASSAI (KOŠICE) GYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

A kassai gyülekezetre az 1918-as politikai változás rosszabb következményekkel járt. A magyarok közül sokan átköltöztek Magyarországra, így 40-ből csak 12 bemerített tag maradt. Őket eleinte Késmárkról látogatta lelkipásztor. Markó és Sztankó prédikátorok is szívükön viselték a gyülekezet sorsát, s 1921-ben már hat személy lett bemerítve. Az istentiszteleteket Domján testvér házában tartották. A lelki fellendülés tovább haladt s a létszám rövidesen 40-re emelkedett. Égető szükség volt egy rendes imateremre. 1922-ben Rapos Viktor, a gyülekezet egyik tagjának telekadománya után elindulhatott az építkezés. Az újonnan felépített imaházban 1923-ban volt a megnyitó istentisztelet.²⁷⁶

A gyülekezet nyelvileg vegyes volt, magyar és szlovák szolgálatok rendszeresen váltakoztak. Egy kisebb énekkar is működött. A harmincas években a gyülekezet élete visszaesett, mivel hiányzott egy itt lakó, magyarul is tudó lelkipásztor.

1938 őszén Kassát visszacsatolták Magyarországhoz. Ekkor meg a gyülekezet cseh és szlovák tagjai estek ki, miután többen távozni kényszerültek. Egy időre az imaházat is be kellett zárni. Csak Matyecsík Viola testvérnő maradt három gyermekével, aki Budapestre látogatott, hogy segítséget kérjen a hitközség előljáróitól.²⁷⁷ Nemsokára Pannonhalmi Béla ment Kassára, aki a hivatalban elintézte az imaház megnyitását. Majd 1939-ben Kőrösi Béla testvért küldték Kassára, kinek ideje alatt fellendült a gyülekezet. Csupán két évet töltött itt. Utána Szabó Imre volt ott szintén rövid ideig, mivel be kellett vonulnia katonának. A gyülekezetet látogatták dr. Somogyi Imre, Baranyai Mihály és mint missziómunkás Béke János Debrecenből.²⁷⁸ A maradék nyáját a következő évben Kőrösi Béla vette át. Munkássága nyomán a misszió megint megerősödött, de a

²⁷³ Saling - Dvořák: i. m. 187.

²⁷⁴ Uo. 187.

²⁷⁵ Uo. 186.

²⁷⁶ Pospíšil, Vlastimil: *Baptistická misia v Košiciach/Baptista misszió Kassán*, = Rozsieváč/Magvető, 44(1974)9, 142.

²⁷⁷ Uo. – „Matecsik testvérnő három gyermekével Budapestre utazott a központba, mivel nem érkezett válasz a levelére, melyben kérte, hogy valaki látogasson Kassára. Budapesten szívélyesen fogadták. Ekkor dr. Udvarnoki Béla volt az elnök, aki megígérte, hogy mihelyt lehetséges lesz küld oda prédikátort.”

²⁷⁸ Uo.

háború itt is erősen érezte hatását. Bár a létszám újra harmincra emelkedett, többen a frontra kerültek, s ott életüket is veszítették.

1945-ben Kassa visszakerült Csehszlovákiához, s a szomorú események újra ismétlődtek. Ekkor a magyaroknak kellett újra távozni, s a maradék közösség újra nagyon kicsi lett. A későbbi gyülekezet vette őket gondozásába. Sok család átköltözött Magyarországra. Mások viszont Kassán telepedtek le a környékből, köztük a Zárevúcky család, majd 1946-ban Eperjesről a Lorman család. Lorman Ferenc testvér mindkét nyelven jól prédikált. Misszionáriusok is érkeztek Kassára, akiknek aztán távozniuk kellett a kommunista hatalom átvétele után. A gyülekezet létszáma felduzzadt 70 bemenített tagra. A baptistákon kívül a Testvér Gyülekezet tagjai is beolvadtak a gyülekezetbe.²⁷⁹

Az 1979-es Rozsieváč 9. száma beszámol arról, hogy kik gondoskodtak erről a gyülekezetről. Közéjük tartozott Saling Dániel, Voloscsuk László, Mihály János. Mindezek a prédikátorok mellett Lorman testvér is szolgált 1981-ben bekövetkező haláláig. 1976-ban Pribula György érkezett Pozsonyból családjával. A kassai vasművekben kapott munkát. Eleinte laikus munkásként tevékenykedett a gyülekezetben. „1979-ben Pribula testvér állami bejegyzést kapott a lelkipásztori szolgálat végzéséhez. Az avatási ünnepély 1979. szeptember 2-án volt. Ezzel 30 év után önállóvá vált a gyülekezet”.²⁸⁰

A gyülekezet 1983-ban a Moravská utcában házat vásárolt, amelyet átalakított lelkészlakásnak. A magyar nyelvű misszió fokozatosan alábbhagyott. Sokan meghaltak, és nem volt, aki átvette volna tőlük a munkát. Az ideérkező lelkipásztorok sajnos nem nagyon tudtak magyarul. A vendégprédikátorok, mint Kohut György és Kondacs Pál lelkipásztorok szolgálata nem volt elegendő. A 90-es évektől kezdődően már csak akkor tartanak magyar istentiszteletet, ha vendég érkezik.²⁸¹ Pribula prédikátor családjával 1990-ben a Pozsony melletti Annamajorba költözött. Helyére amerikai baptista misszionárius érkezett. Charles Baldis nem tudott szlovákul, ezért fordították az igehirdetését. Néhány év múlva Brúnbe (Brno) távozott.²⁸²

A kassai gyülekezet szépen megnőtt, ma százon felüli a rendszeres igehallgatók száma – bár a bemenített taglétszáma ennek csak a fele. A magyar igeszolgálat fokozatosan teljesen elmaradt. Helyben nincs magyar, vagy legalább magyarul is tudó baptista lelkipásztor. A háború utáni években két nyelven folyt az igeszolgálat, később csak vasárnap délutánonként voltak magyar istentiszteletek, de lassacskán azok is megszűntek. A gyülekezet azonban ma is szemmel láthatólag fejlődik és egy új imaház és központ építéséhez fogott, amit már azóta be is fejezett.

Ma a gyülekezetet Lapcsák Mihály és felesége Emília, fiatal lelkipásztorcsalád gondozza. Ők 1995. október 12-től szolgálnak a kassai gyülekezetben. Rövid missziómunkájukról így vallanak: „Missziómunkánk 1995. november 21-vel kezdődött. Minden héten kedden a városi börtönbe járunk, ahol a foglyoknak szolgálunk az igével. Karácsonyi koncertet szerveztünk 1995. december 19-én. Most lehetőség nyílt, hogy Licincében a kábítószergyógykezelőben tevékenykedjünk”.

²⁷⁹ Kondacs Pál: i. m. 22–23.

²⁸⁰ EŠ és DR: *Košice/Kassa*, = Rozsieváč/Magvető, 49(1979)9, 144.

²⁸¹ Kondacs Pál: i. m. 23–24.

²⁸² Uo. 24.

Jablonkai (Silická Jablonica) körzeti állomás

A trianoni országcsönkítés után a jablonkai gyülekezetet a határ elválasztotta a miskolci anyagyülekezetüktől. Már úgy nézett ki, hogy kihal ez a gyülekezet. Sztankó György 1922-ben meglátogatta őket és az ő buzdítására Jablonka a kassai gyülekezet állomása lett. Ettől fogva Kassáról, de más helyekről is látogatták a jablonkai testvéreket. Az 1922-es Rozsieváč 10. számában Domján Gizella beszámolt arról, hogy a gyülekezetet meglátogatta Sztankó György és a kassai énekkar 1922. október 21/22-én. A következő év június 24-én bemenítés volt kb. 3 km-re a falutól. Sztankó prédikátor 24 fehérruhást merített alá.²⁸³

1938-ban Jablonka újra Magyarország része lett. Kőrösi Béla testvér Kassáról és Béke János Debrecenből látogatta őket. A II. világháború után a „pünkösdi hullám” megtette hatását, s a kis gyülekezet kettévált. Ma már nagyon kevesen vannak itt, akik baptistáknak vallják magukat.²⁸⁴

Csucsom (Rožnava-Èuèma) körzeti állomás

Ez a kis falucska Rozsnyótól 3 km-re van. A baptista misszió évszázadunk 20-as éveiben kezdődött. Jablonkai asszonyok a rozsnyói piacon árultak és bizonyoságot tettek Kelemen Júliának és Domik Máriának. Elmentek Jablonkára, mivel találkozni akartak Sztankó prédikátorral. Ez nem sikerült, de egy későbbi látogatás alkalmával Csucsomra is elment, ahol két napig tartózkodott.²⁸⁵

Sztankó prédikátor 1923. július 24-én 24 személyt merített be. Még ebben az évben felépült az imaház. A gyülekezet vezetői voltak: Tóbis János, majd Szőlős János. Ebben az imaházba jönnek össze az evangélikusok és a reformátusok is.²⁸⁶ A vasárnapi iskoláról hosszú ideig Szőlős Sándor gondoskodott. A gyülekezet önerőből végezte 1963-ban a tetőjavítást, majd 1975-ben az egész imaház felújítását. A gyülekezet 1986-ban Lehelfalvához (Revúcka Lehota) lett csatolva.²⁸⁷

---

²⁸³ Kondacs Pál: i. m. 19.

²⁸⁴ Saling - Dvořák: i. m. 197.

²⁸⁵ Kondacs Pál: i. m. 17.

²⁸⁶ Mihály János: *Rožnava-Cucma/Rozsnyó-Csucsom*, = Rozsieváč/Magvető, 49(1979)8, 120.

²⁸⁷ Kondacs Pál: i. m. 18.

I. 3. KÜLÖNBÖZŐ BAPTISTA MISSZIÓS TEVÉKENYSÉGEK ÉS SZERVEZETEK NAPJAINKBAN

GYERMEKMISSZIÓ

Kovács Józsefnek a gyermekmisszió igazgatójának beszámolójából tudjuk, hogy ez a terület Szlovákiában sokak hűségese munkája által jött létre. A baptista gyermekmisszió szervezetét eredetileg 1937-ben Amerikában hozták létre, azzal a céllal, hogy a gyermekekkel bibliai történeteket ismertessenek meg, s hogy őket Jézus Krisztushoz vezessék. A kommunista rendszer időszakában Csehszlovákiába is csak külföldről, szinte csempészve lehetett bevinni a különböző keresztyén irodalmat, a vasárnapi iskolák számára nélkülözhetetlen segédeszközöket. A gyermekekkel való foglalkozás szisztematikusabban 1967-ben kezdődött el, amikor az USA-ból oda érkezett Trudy Kullman missziómunkás. Ő egyaránt szíven hordozta a cseh, a szlovák és a magyar gyermekek ügyét, s ő kezdett el elsőként komolyabban foglalkozni a vasárnapi iskolai tanítók képzésével. Az 1968-as évben annyira enyhült a helyzet, hogy rövid ideig még az ausztriai Sauterbadban is képeztek baptista gyermekmunkásokat. A szovjet hadsereg bevonulása után azonban ismét rosszabbra fordult a helyzet, s 1968 és 1989 között a gyermekmisszió csak a gyülekezeteken belül, a vasárnapi iskolában folyhatott. A missziói terület, ahogy a körülmények lehetővé tették, ebben az időszakban is csendesen tovább fejlődött.

A rendszerváltás után a baptista gyermekmunkások számára 1990-ben a csehországi Olmützben tartották az első tanfolyamot. Kovács József élményszerű leírása szerint: *„Ezen a tanfolyamon én is részt vettem feleségemmel, ahol az Úr elhívott minket erre a szolgálatra. Két buzdítást éltünk át. Az egyik, hogy jobb már a gyermekeket az Úrhoz vezetni, akik még „érintetlenek”. A másik az Úr szava volt (2Ján 4). Elvállaltuk ezt a szolgálatot, és 1991. március 7-én megalakult a gyermekmisszió szervezete”*²⁸⁸

Az első két évben Kovács testvérék főleg a gyülekezetekben tevékenykedtek és vasárnapi iskolai tanítókat neveltek. Nekik két anyagot kellett elsajátítaniuk: az első az evangélizációról, a másik a lelki növekedésről szólt. A gyermekmisszió keretében traktátusokat adtak ki. Az első 1993-ban *„Éjszaka a börtönben”* címmel, de ugyanez év júniusában már a második is készen volt, ez a *„Találd meg a választ”* címet kapta. Ezekben a gyermekeknek felkínálták annak lehetőségét, hogy jelezzék, ha többet szeretnének tudni az Úr Jézusról. Erre 640 gyermek válaszolt. A részükre a misszió munkatársai 8 anyagból álló levelező bibliai kurzust készítettek. Az említett 640 gyermekből erre 600 jelentkezett. Ők négy újabb traktátust is kaptak, amelyet szétoszthattak barátaik között. A 600 gyermekből ezen az úton néhány hét alatt 2400 gyermek lett, majd 1993 karácsonyára 4000.

A gyors növekedést mutatja az is, hogy 1994-ben 11 hét állt a táborozni vágyó gyermekek rendelkezésére, 1995-ben 14 hét, 1996-ban pedig már 16 hét. Ezekben a táborokban sok gyermek fogadta el az Úr Jézust. Számukra a gyermekmissziói szervezet további találkozókát rendezett. 1994-ben pl. Nagysallóban volt ilyen találkozó, ahol Kovács József Noé történetét magyarázta a gyermekeknek – tudósított a nagysallói *„A Remény Forrása”* című ökumenikus lap 1994-es szeptemberi száma.

A levelező bibliai kurzus annyira bevált, hogy Szlovákia területén 1995 végére 12 központot alakítottak, melyek által már 17 794 gyermek kapcsolódhatott be a Szentírás tanulmányozásá-

²⁸⁸ Kovács József 1995-ben készített beszámolója. Kézirat a szerző tulajdonában.

ba.²⁸⁹ „Ma 4 fizetett munkásunk van és 60 kisegítő a levelező bibliai kurzusban. A gyermekek részére további traktátusokat adtunk ki pl.: „Tudod?“, „Jézus Uram és Megváltóm“, „Hogyan lehet Szlovákiából a mennybe kerülni?“. Továbbá Gedeonita bibliákat adunk a gyermekeknek” – tudósított 1995-ös beszámolójában Kovács József.

AZ IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG TEVÉKENYSÉGE

Miután az állami hatóságok 1969-től nem engedték országos baptista ifjúsági találkozók szervezését, a baptista ifjúsági munka 1989-ig főleg a gyülekezeti munkára összpontosult. Ebben az időszakban az ifjúsági szervezet tevékenységéhez Szlovákiában rosszabbak voltak a feltételek, mint Csehországban, vagy Magyarországon. Ennek ellenére itt is volt valamilyen szintű szervezett ifjúsági munka, de ez rendelkezett olyan függetlenített vezetővel, aki az országot járhatta volna.²⁹⁰

A rendszerváltás után az ifjúsági szövetség tevékenysége kiszélesedett, ami abban is megmutatkozott, hogy vállalták utcai evangelizációs alkalmak szervezését. Ezek az alkalmak a misziós szervezet vezetésével és segítségével valósultak meg. A fiatalok először egy hétig tartó felkészítő tanfolyamon vettek részt, majd a „terep héten” különböző városokban 8-10 fős csoportokba bontva végezték az utcai evangelizációt. Az ifjúsági szervezet 1993-tól Uhrin Dusán személyében már saját lelkipásztorral is rendelkezett. Az ő feladata a gyülekezetek ifjúságának rendszeres látogatása,²⁹¹ vezetőikkel való beszélgetés, lelkigondozás, ifjúsági konferenciák szervezése.²⁹²

A baptista ifjúsági szervezet együttműködik más keresztyén szervezetekkel is. Az egyik ilyen a Háló Alapítvány, mely missziómunkásokat képez, biztosítja a keresztyén ifjúsági szervezetek közötti gyors információcserét, előadásokat szervez stb.²⁹³

A „Jézus mindenkinek” mozgalom

Bár az 1991 októberében létrehozott „Jézus mindenkinek” szervezet nem kifejezetten baptista, mégis említést érdemel, mert munkájába egyházunk is aktívan bekapcsolódik. Célja az evangélium hirdetése minden embernek. Képviselői a városokban és községben ajtóról-ajtóra menve evangelizációs röplapot osztanak. Ez a röplap úgy van elkészítve, hogy az érdeklődők kivághatnak belőle egy levelezőlapot és azt visszaküldhetik a szervezet címére²⁹⁴. Az érdeklődőkkel ezután ők szintén levélben veszik fel a kapcsolatot, s folyamatos levelezés kialakítására töreked-

²⁸⁹ Uo.

²⁹⁰ Uhrin, Dusán: *Cinnost odboru mládeze/Az ifjúsági bizottság tevékenysége*, levél, Révkomárom, 1996. áprilisa, 1. Magángyűjtemény.

²⁹¹ Uhrin, Dusán: *Správa o stave mládeze/Beszámoló az ifjúság állapotáról*, beszámoló az 1996. március 14-i közgyűlésen Pozsonyban – „A következő helyeken vannak ma ifjúsági csoportok: Besztercebánya, Cseklész/Bernovákovo, Pozsony, Klenóc, Komárom, Kassa, Liptószentmiklós, Losonc, Marcelháza, Annamajor/Miloslavov, Naszvad, Arad, Panyidaróc, Lehelfalva/Revúcka Lehota, Poprád, Nagysalló.”

²⁹² Uo. 2. – „Az ifjúsági konferenciák 1993-tól már a következő helyeken voltak: 1993-ban Klenóc/Klenovecon és Cseklész/Bernolákovón; 1994-ben Nagyrőce/Revúca és Gyallán/Hurbanovo; 1995-ben Rimaszombatban/Rimavská Sobota) és Cseklészen/Bernolákovón; 1996-ban Losoncon és ősszel Besztercebányán van tervezve.”

²⁹³ Uo.

²⁹⁴ *Jeziš pre každého/Jézus mindenkinek*, = Rozsieváč/Magvető, 62(1992)3, 47.

nek. A beérkező leveleket íróik kora alapján csoportosítják, mert minden generációnak külön levelezőtársa van. A szervezet által alkalmazott módszer sikerét mutatja, hogy 1996 februárjában már 101 országban végeznek ilyen misszió munkát. Az idősekkel Szlovákiában Csepela Károly a lévőai baptista gyülekezet vezetője foglalkozik.

BAPTISTA ÉS FELEKEZETKÖZI INTÉZMÉNYEK NAPJAINK SZLOVÁKIÁJÁBAN

Teológiai oktatás Besztercebányán

Szlovákiában a baptista teológiai oktatás kérdése nem volt teljesen megoldva. Azok, akik lelkipásztornak készültek, külföldön tanultak, pl. a németországi Hamburgban, vagy Magyarországon, Budapesten. Csehországban is működött egy ideig szeminárium, de megszűnt, s ez után két éves teológiai kurzusokon is képeztek prédikátorokat. A pozsonyi evangélikus teológián is jó néhány baptista lelkipásztor végzett.

1992 decemberében a Szlovákiai Baptista Egyház, az Apostoli Egyház, a Testvér Gyülekezet, az Evangélikus Egyház, a Metodista Egyház, a Keresztyén Gyülekezetek és az AD 2000 misszió-csoport vezetői elhatározták, hogy Besztercebányán, a Bél Mátyás Pedagógiai Egyetemen közös teológiai szemináriumot létesítenek. Az intézet első ünnepélyes tanévnyitójára 1993. szeptember 14-én került sor, első évfolyamra 19 diákot vettek fel. Igazgatója dr. Fazekas Lajos lett.²⁹⁵

Ez a teológiai fakultás a következő missziós feladatokra ad képzést: lelkipásztor (öt éves), missziómunkás, evangélista (három éves), hitoktató etikai specializációval az általános iskolák számára (öt éves), etikai nevelőtanár az általános iskolák számára (öt év a szemináriumban és egy év a pedagógiai egyetemen). Az 1995/96-os tanévtől levelező osztály is nyílt a következő szakirányokkal: lelkipásztor (hat éves), missziómunkás és evangélista (négy éves), hitoktató etikai specializációval az általános iskolák számára (hat éves).²⁹⁶

A szeminárium rövid másfél évtizedes története alatt a tanárok írásaiból már több olyan kötetet is kiadtak, amelyeket tankönyvként használnak.²⁹⁷ A felekezetközi intézményben 4 baptista tanár is oktat, ami nagy segítséget nyújt a baptista és az ökumenikus egyházi kapcsolatok alakulásához.

Remény Forrása Alapítvány Nagysallóban

Ez az alapítvány Nagysallóban jött létre azzal a céllal, hogy a rászorulóknak segítséget nyújtson. Tevékenységének fő iránya a Jézus Krisztusról való bizonyágtétel és a diakónia. Alapító okira-

²⁹⁵ Lupták O., Brenkus J., Prohászka P.: *TMS tájékoztató*, 1994. decembere, Besztercebánya, 2. Magángyűjtemény.

²⁹⁶ Prohászka Pál: *Teologicko-Misijný Seminár/Teológiai-missziós előadás*, Besztercebánya, 1995. szeptembere, 1.

²⁹⁷ Hanesz Pál: *Správa o Teologicko-Misijnom Seminári v Banskej Bystrici/Beszámoló a besztercebányai teológiai – missziós előadásról*, beszámoló az 1996. március 14. – Hanesz Pál, Mgr.; beszámoló az 1996. március 14-i közgyűlésen – A következő könyvek jelentek meg a pozsonyi ECM kiadó segítségével: – 1. Fazekas L. Th. Dr.: *Emberfia* (Márk exegézise), *Az Efézusi levél*, *Keresztyén etika*; – 2. Ligus J. Th. Dr.: *Apostolikum a teológiában és a Bibliában*, *Dietrich Bonhoeffer teológiája*, *Kommunikáció*; 3. Halaj J. Dr.: *Bevezetés a pedagógiába*; – 4. Lupták O.: *Az idő kezelése és a lelkimunka stratégiája*; – 5. Prohászka P. Mgr.: *Bevezetés a teológiába*; 6. Hanesz P. Mgr.: *Újszövetségi görög nyelv kezdőknek*; 7. Cekov P. Mgr.: *Evangélizáció*.

tát 1993. április 5-én nyújtották be az illetékes minisztérium életkörnyezeti osztályára, mely alapján április 27-én meg is történt regisztrációja. Alapító tagjai: Szabó István, Trnavský Lubomír, Svoboda Slavomír mérnök, Buzala Szilvia és Buzala András mérnök.²⁹⁸

Az alapítvány kezdettől fogva aktív missziói tevékenységet folytat, az első ilyen az 1993. április 30-tól május 2-ig tartó Billy Graham evangelizáció megszervezése volt Nagysallóban. Az alkalmon minden nap körülbelül százan vettek részt. Az alapítvány ez év május 8-án anyák napi ünnepséget is szervezett, melyen 250 személy volt jelen.²⁹⁹ A Remény Forrása Alapítvány Kakas Mónika „A Remény Forrása” (Prameò Nádeje) szerkesztőjének közreműködésével kapcsolatba került a „Garamvölgye” újsággal. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy az alapítványról a környező közösségek lakói is tudomást szereztek.³⁰⁰

Remény Forrása Alapítvány Nagysallóban még ebben az évben további missziós alkalmak szervezéséhez is hozzájárult. Segítségével júliusban a nagysallói baptista gyülekezet a helyi kultúrházban „Nyári Evangélizációnak” adott helyet, augusztus 15-én pedig a helyi parkban fellépett a pozsonyi Nárdus együttes.³⁰¹

Az 1994-es évben az alapítvány a szellemi fogyatékos gyermekek részére Sárón megalakította a „Gyermekcentrumot”. „Főképp olyan 5-15 éves szellemi fogyatékos gyerekekről gondoskodunk, akik a klasszikus oktatási folyamatból ki voltak zárva mint „képezhetetlenek”. A gyerekek többsége Sáróból és a közeli községekből való” – tudósított Buzala András beszámolója alapján „A Remény Forrása” című újság 1994 októberi száma.

Az Alapítvány által 1994-ben „A Remény Forrása” újság támogatást kapott a Zelenyanszki tejüzemtől, a Szilvás élelmiszerüzlettől és az önállóan gazdálkodó Hőnyi úrtól.³⁰² Az 1995-ös év egyik nagy „sikere” volt, hogy Zselízen (Želiezovce) megnyílhatott a szociális intézet. „Augusztus 11. péntek van, röviddel tíz óra előtt. Ma a megszokottnál nagyobb a forgalom a zselízi kórházban, hiszen nem mindennapi eseményre kerül sor. A ZPN szociális intézetet nyit a kórház bal szárnyában”.³⁰³ E szociális intézmény neve „Samaritánus”, mely olyan személyeknek nyújt otthont, akiknél nincs lehetőség arra, hogy a saját háztartásukban kapjanak gondozót. Az újann intézmény már annak az évnek a végéig 37 személynek nyújtott segítséget.³⁰⁴

Baptista ének- és zenekarok a Felvidéken

A baptista testvériség életét nem lehet elválasztani az énektől és a zenétől. Az istentiszteletek nem képzelhetőek el énekkarok szolgálata és közös ének nélkül. Az összejöveteleken fúvós- és

²⁹⁸ Buzala András: *Beszámoló az alapítvány tevékenységéről 1993 áprilisa és májusa/Informaèná správa o èinnosti zdruzenia apríl a máj 1993.* 1993. május 25., Nagysalló, 1. Magángyűjtemény. – „Mindén tagnak meg van a maga feladata. Sebo István, mint felhatalmazott menedzser, aki aláírási joggal is bír. Trnavský Lubomír az alapítvány lelkiéletéről gondoskodik. Svoboda Slavomír mérnök a gazdasági felelős. Buzala Szilvia a nevelés terén munkálkodik és férje Buzala András mérnök az alapítvány koordinátora.”

²⁹⁹ Uo. 4.

³⁰⁰ Uo. 1.

³⁰¹ Uo. 3.

³⁰² Šebo, Štefan: *Informaèná správa o èinnosti zdruzenia za rok 1994, 1995/Beszámoló az alapítvány tevékenységéről 1994, 1995.*, Nagysalló, 1995. január 15., 1.

³⁰³ *Samaritan uz plne v sluzbách potrebným/ Beindult a Samaritánus a rászorulókért*, = Garamvölgye, 1995. augusztus 16.

³⁰⁴ Buzala András: i. m. 3.

pengetős zenekarok is dicsérték az Urat. Mára sem tűntek el ezek a szolgálatok, csak kissé átalakultak. Sok helyen a fúvós hangszereket felváltotta a gitár és a szintetizátor. Fejezetünk zárásaként a sok ilyen zenekar közül egyet ismertetünk.

„Selah” énekegyüttes tevékenysége

Takács László, az együttes egyik alapító tagjának 1995-ös beszámolója szerint a zenekar 1992-ben négy taggal jött létre. Céljuk az volt, hogy énekekkel hirdessék az evangéliumot. *„Az együttes tagjai: Nagy Erzsébet (Betka), Nagy Miroslav, Tószegi Milán és Takács László”.*³⁰⁵ Kezdetben csak a helyi gyülekezetben, majd keresztyén menyegzőkön is szolgáltak. A Billy Graham 1993-as evangélizációján volt az első nagyobb megmérettetésük. Később bekapcsolódtak a börtönmisszióba is.³⁰⁶ *„Nagyon sok evangélizációs alkalmon szolgáltunk már pl.: Selmecebányán, bekapcsolódtunk a sátormisszióba Újvárban és Pozsonyban, a nyári ifjúsági evangélizációkon Komárnóban, Bagotán, Gútán (Kolárovo) stb.”*³⁰⁷ *„További vágyunk, hogy tiszta szócsóként szolgálhassunk Istennek”*³⁰⁸.

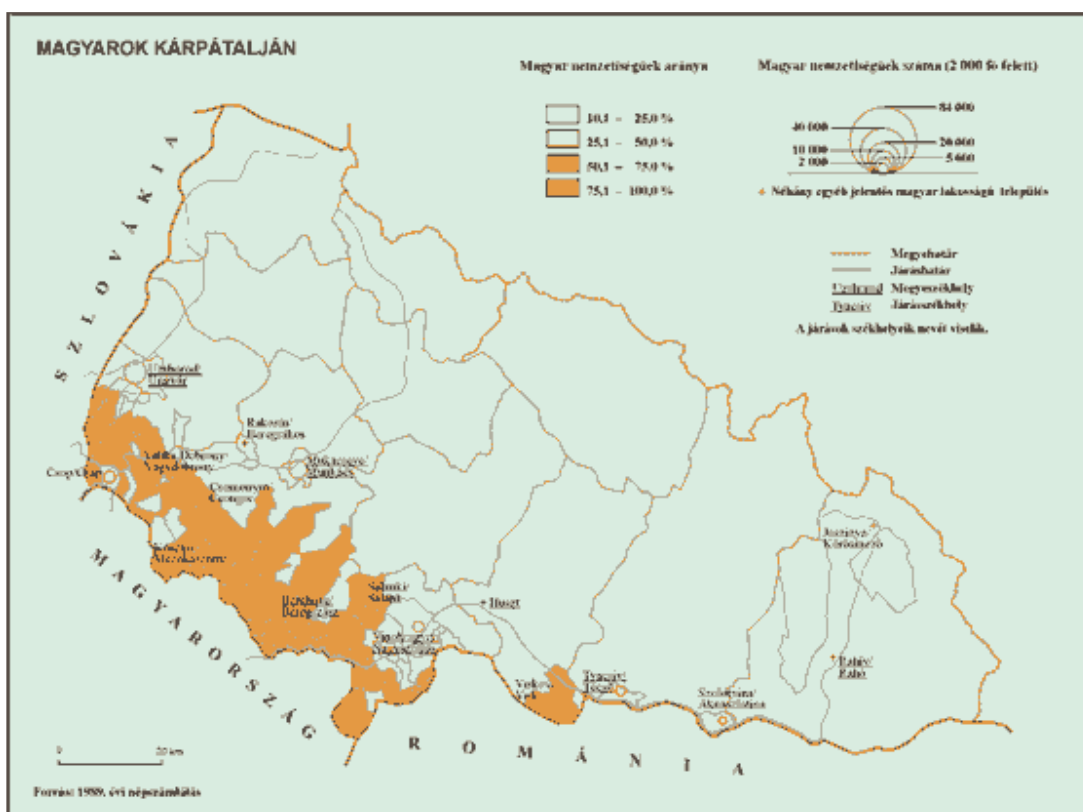
³⁰⁵ Takács László: *A „Selah/Selah” együttes, levél, Ógyalla, 1995. október 10.*

³⁰⁶ Uo. 3.

³⁰⁷ Takács László: i. m. 4.

³⁰⁸ Uo. 4.

II. KÁRPÁTALJA – UKRAJNA

Térkép: Magyarok Kárpátalján³⁰⁹

II. 1) KÁRPÁTALJA HELYZETE A XX. SZÁZADBAN

A valaha virágzó magyar baptista gyülekezetek ezen a területen mára javarészt elukránosodtak. A magyar baptisták közössége jelenleg tíz állomásból áll. Ezek a következők: Munkács, Beregszász, Gut, Gát, Zápszony, Bene, Kerepec, Kígyós, Beregújfalú, Rafajna. A közösség elnöke Szikszai Kálmán guti lelkipásztor-evangélista. Mielőtt a baptista felekezet elindulásával és fejlődésével foglalkoznánk, a legalapvetőbb tényekre koncentrálnak célszerű felidézniük e sokat szenvedett terület múlt századi impériumváltásait.

Amikor az első világháborúban egyre világosabbá vált az Osztrák-Magyar Monarchia veresége, Wilson amerikai elnök egy tizennégy pontos üzenetet fogalmazott meg, mely szerint a Monarchia népeinek lehetőséget kell adni az autonóm fejlődésre. A nagyobb nemzetiségek ezt csak az önálló államiság megvalósításának keretén belül tudták elképzelni. 1918. április 13-án cseh érzelmű férfiak Prágában nemzeti esküt tettek, majd júliusra egy nemzeti bizottságot alakítottak, amely megfogalmazta az önálló államisággal kapcsolatos elképzeléseiket. 1918. október 14-én Eduard Benes Párizsban bejelentette az ideiglenes cseh–szlovák kormány megalakítását. A

³⁰⁹ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 240.

miniszterelnöki tisztet ebben Tomáš Garrigue Masaryk töltötte be. Október 28-án kinyilvánították a független csehszlovák állam megalakítását, november 14-én sor került a Habsburg-ház trónfosztására és a köztársasági államforma kikiáltására is. Az új állam elnöke Masaryk lett. Az így létrejött állam területén igen jelentős számban élő nemzeti kisebbségeknek az alapításnál nem volt szava, parlamentjében nem volt helye. A bizonytalan helyzetű Kárpátalja sorsával pedig kezdetben alig törődtek. Ezt az időszakot helyi szinten minden téren hatalmas zűrzavar és létbizonytalanság jellemezte. Szülőföldje érdekében az amerikai ruténok közössége emelte fel hangját, mely nyomán 1918. november 19-én a pennsylvaniai Scrantonban – az előzetes népszavazás 67 százalékos támogatottságát figyelembe véve – Kárpátalját Csehszlovákiához csatolták. Hosszas, vitákkal teli időszak után a terület státusát Csehszlovákia 1920. február 29-i alkotmánya stabilizálta, mely kimondta, hogy Kárpátalját Csehszlovákia szerves részének tekinti, s saját törvényei alapján igazgatja.³¹⁰

A következő fordulatot alig két évtized után az 1938. november 2-i első bécsi döntés hozta, mely Németország és Olaszország hatalmi törekvéseinek megfelelően pusztulásra ítélte az első Csehszlovák Köztársaságot. A németek ekkor határozottan a magyar revíziós igények pártjára álltak, s Kárpátalja legtermékenyebb területeit, – a trianoni szerződés által elvesztett vidék 90 százalékát – visszaadták Magyarországnak. A maradék Kárpátalját a prágai parlament 1938. november 16-án autonóm állammá nyilvánította, melynek elnöke Volosin Ágoston lett. 1939. március 15-én azonban Horthy Miklós csapatai a lengyel határig az egész területet megszállták, s Kárpátalja ismét teljesen Magyarország közigazgatási területe lett.

1941-ben Magyarország hadat üzent a Szovjetunióknak, de miután 1943-ban a magyar erők a Vörös Hadsereg téli offenzívája során a Don-kanyarban csúfos vereséget szenvedtek gyors tempóban kellett hátrálniuk. A Vörös Hadsereg már 1944 májusában Magyarország határán állt, készen arra, hogy bevonuljon Kárpátaljára.³¹¹ A Londonban tartózkodó cseh emigráns kormány ekkor kifejezte, hogy igényt tart Kárpátaljára, amiről a Szovjetunióval tárgyalásokat is folytatott. Ennek eredményeként 1944 áprilisában a Szovjetunió elismerte az 1938. évi, a müncheni megállapodás előtti csehszlovák határokat. Ez az állásfoglalás azután változott meg, hogy 1944. október 27-én Huszt bevételével a Vörös Hadsereg megszállta a területet.³¹²

A Szovjetunió Kárpátaljára vonatkozó igényének első motívuma az volt, hogy támaszpontot létesítsenek a Kárpátokon túl, a második pedig az, hogy a világháború utáni új hatalmi helyzetben kitapogassák, meddig mehetnek el anélkül, hogy a szövetségeseik ellenállásába ütköznenek. Az új csehszlovák kormánynak nem maradt más választása, minthogy a Moszkva által rákényszerített szerződést akadály nélkül elfogadja. A szerződést Sztálin jelenlétében Csehszlovákia részéről Fierlinger és Clementis, a Szovjetunió részéről pedig Molotov írta alá. A Csehszlovák ideiglenes nemzetgyűlés 1945. november 22-én jóváhagyta a Szovjetunióval kötött békeszerződést. A szerződés hatályba lépése Kárpát-Ukrajnát 1920 után ismét anélkül csatolta egy új államhoz, hogy lakosainak a legcsekélyebb lehetőségük lett volna arról dönteni, hogy melyik államhoz kívánnak csatlakozni.³¹³

³¹⁰ Fritz Peyer-Müller: *A Kárpátaljai Református Egyház története*, Budapest, 1994. 27–28.

³¹¹ Uo. 55–57.

³¹² Uo. 58–60.

³¹³ Fritz Peyer-Müller: i. m. 64–65.

Az 1945 utáni eseményekkel foglalkozó magyarországi írások alkalmoszerűek és leginkább a magyarok lakta területekhez kötődnek. A jelenlegi helyzet kialakulásában mindenesetre döntő változást jelentett, amikor a Szovjetunió Legfőbb Tanácsának Elnöksége 1946. január 26-án kihirdette Kárpátalja (ottani elnevezése szerint: Sakarpatszkaja Oblast) csatlakozását az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársasághoz. A tizenhárom körzetre osztott közigazgatási egység területe körülbelül 12.900 km²-t tett ki, s központja Ungvár lett.³¹⁴ A Szovjetunió szétesése a 80-as évek végén indult meg, a Független Ukrán Köztársaságot 1989-ben kiáltották ki. Kárpátalja ekkor vált a jelenlegi Ukrajna részévé.

II. 2. A BAPTISTA MISSZIÓ KEZDETEI KÁRPÁTALJÁN

A magyar baptista misszió kezdeteivel kapcsolatban Csopják Attila alapvető művéhez³¹⁵ és az 1996-ban megjelent „Krisztusért járva követségben”³¹⁶ című összefoglaló egyháztörténeti munkához hasonlóan mi sem rendelkezünk egészen pontos adatokkal. A misszió kezdetének leginkább 1898-at tekinthetjük, amikor egy debreceni gyülekezeti vén, Szűcs Imre (1866–1932) Munkácson és Tövisfalván kezdte meg az úttörő munkát. Közvetett forrásból tudjuk³¹⁷, hogy Bretz Gusztáv (1855–1932) a szepességi német származású baptista műszerész-kereskedő, 1899-ben Sátoraljaújhelyről – miután ott varrógép üzletet nyitott – családjával együtt átköltözött Munkácsra. Ez volt az oka annak, hogy kezdetben a munkácsi baptista közösség Sátoraljaújhelyhez tartozott. 1900-ra a munkácsi gyülekezetnek így már tizenegy tagja volt. Ebben az időszakban bérelt helyiségekben jöttek össze, igehirdetéseiket, különösen vasárnap esténként a környékről, – Turja-Bisztráról, Tövisfalváról, Kerepecről – is sokan látogatták.³¹⁸ A közösségben ekkor leginkább még németül beszéltek, mivel Bretz Gusztáv a családjában is ezt használta. Bár Bretz Gusztáv megjelenésével jelentős fejlődésnek indult a baptista misszió Munkácson, mégsem tartható kizártnak, hogy ez eredetileg szláv kezdeményezésre indult el ezen a vidéken.³¹⁹

A századfordulón magyar baptisták folyóirata is foglalkozott Munkácson folyó munkával és említi a talán első helyi bemerítési alkalmat is, melyet 1900. augusztus 4-én hat hitvalló részére Udvarnoki András (1865–1945) tartott.³²⁰ Erről az eseményről Brassoványi Antal – Kárpátalja első több nyelven prédikáló baptista missziómunkása³²¹ – is megemlékezett. Brassoványi 1848-ban Huszton született és már 1883-ban bemerítkezett.³²² Őt – aki négy nyelven: magyarul, szlovákul, oroszul, ukránul is beszélt – állítólag Udvarnoki András küldte e vidékre³²³, bár adataink ezzel kapcsolatban nem egyértelműek, más forrásból ugyanis arról értesülünk, hogy őt édesapja

³¹⁴ Uo. 65.

³¹⁵ Csopják Attila: *Képek a magyarországi baptista misszió történetéből*, Budapest, 1928. 58.

³¹⁶ Bereczki Lajos (szerk): *Krisztusért járva követségben...*, Budapest, 1996.

³¹⁷ Kalkó Józsefné (Bretz Ilona) iratai édesapjáról. Kézirat a szerző tulajdonában.

³¹⁸ Békehírnök, 1900, 106 és 295.

³¹⁹ Szebeni Olivér: i. m. 11.

³²⁰ Békehírnök, 1900, 222–223.

³²¹ Szebeni Olivér: *Segítő anyag Bodóczki Antal szakdolgozatához*, 1998 márciusa. Kézirat

³²² Szabadi Ferenc Gusztáv: *Missziómunkások nyilvántartója*. Magyarországi Baptista Levéltár, 2. oldal, 9. tétel, ill. Meyer Henrik II. anyakönyve, 411-es tétel.

³²³ Békehírnök, 1900. 295.

hívta Munkácsra.³²⁴ Brassoványi nevét 1895-ben az első összeütközéseivel kapcsolatban Meyer Henrik is feljegyezte. Megjegyzi ugyan azt is, hogy idővel „enyhébb szelek fújdognak közöttük”.³²⁵ Amíg a viták fennmaradtak, sőt erősödtek Meyer és Udvarnoki között, addig Brassoványi kilépett a vitázók közül. Lányát, Brassoványi Gabriellát 1902-ben Nagyváradon – egy úttörő adventista prédikátor – J. F. Hünergardt merítette be, de 1906 októberében végül mégis a Budapesti Baptista Hitközség tagja lett.³²⁶

A térség meghatározó korai magyar baptista missziómunkása végül is id. Stumpf Jenő lett. Személye mellett, témánk tágabb összefüggései miatt is érdemes röviden megemlékeznünk felmenőiről. A Stumpf családban ugyanis élénken tovább élt – a Mária Terézia uralkodása idején Tokajban letelepülő – német ősök vallási kötődésének emléke, akik egy anabaptistának nevezett, de inkább a mennonitákhoz hasonló közösséghez tartoztak. A kis csoport a XVIII. század második felében költözött át a Habsburg Birodalom nagyobb vallási türelmet mutató vidékeire, de miután itt is üldözték őket, formálisan felvették a római katolikus vallást. Sajátos hitüket titkon tovább őrizték, s II. József türelmi rendelete után újra bátrabban vallották meg azt. Ezt támasztja alá az a család hagyományaiban megőrzött adalék, hogy az első munkácsi magyar baptista prédikátor nagyapja – akit hivatalosan katolikusként tartottak számon – nyíltan pap-, és egyházelenes volt. A főleg különböző hegyaljai városokban élő, hitüket titkolni kényszerülők számon tartották egymást. Amikor id. Stumpf Jenő édesapja 35 éves korában elhunyt, anyai nagybátyjuk, egy öntudatos római katolikus hivatalnok igyekezett gondoskodni az öt árván maradt gyermek neveltetéséről. Ők azonban mégis inkább elődeik hagyományait igyekeztek újjáéleszteni. A két legidősebb testvér kivándorolt Amerikába, és az ott élő magyar baptista közösséghez csatlakozott, id. Stumpf Jenő pedig tanoncként – a már említett műszerész-kereskedőnél – Bretz Gusztávnál helyezkedett el Sátoraljaújhelyen. Bretz Gusztáv ott ekkor már egy kisebb baptista gyülekezet vezetője is volt. Id. Stumpf Jenő nála így nem csak a mesterségét sajátította el, de a baptista hitben is megerősödött. Tanoncvei után ő is Munkácson telepedett le és Udvarnoki András lelki és szakmai segítségével kezdett térítő munkába. Költözése a századfordulóra esett. Az anyagi háttérrel missziós munkájához egy varró és kerékpárbolt jelentette.

Tevékenységet az első időben jelentősen akadályozta a helyi plébános hozzáállása. A gyülekezet alig tudott imaháznak alkalmas épületet bérelni, újra és újra költözniük kellett. Amikor 1901-ben megnősült, az őt és az árva Jurics Erzsébetet összeadó Udvarnoki Andrást feljelentették, de a bíróság szabad vallásgyakorlatra hivatkozva elutasította a keresetét. Bemerítéseket csak a Latorca felső völgyében titkon tudtak tartani. A helyi nehézségek miatt – Bretz Emil segítségével a Brit és Külföldi Bibliatársulat képviselőjeként – egy ideig lovas kocsival Békés-Csanád vidékét járta. Később felserdült öccsét is bevonta a munkába. A szépen növekvő munkácsi gyülekezetet továbbra is sok támadás érte, különösen a gyülekezetvezető fiát ifj. Stumpf Jenőt gúnyolták és zaklatták. Az első világháború végére azonban stabilizálódott a helyzet. Id. Stumpf Jenő pedig a város elismert és megbecsült polgárává lett.³²⁷

³²⁴ Ifj. Stumpf Jenő (Béla) közlése 1983-ban. Kézirat a szerző tulajdonában.

³²⁵ Meyer Henrik *önéletrajza*. Németből (ford.: Szabadi F. Gusztáv.)

³²⁶ Hitközségi anyakönyv. 68-as tétel.

³²⁷ *Krisztusért járva követségben...* i. m. 384–385.

További kárpátaljai baptista gyülekezetek alakulása

Érdemes megismernünk a még élő és a mára elhalt kárpátaljai baptista gyülekezetek elindulásának hol több, hol kevesebb információkból összeállított eseményeit is. Ezek alapján átláthatóbbá válik a korai baptista misszió további folyamata is. A közösségekhez kötve megismerhetjük a ma már többnyire nem élő prédikátorok és missziómunkások neveit is.

Tiszaeszenyben (Есень) és körzetében Bertalan Sándor (1884–1912) hajdúböszörményi születésű lelkipásztor munkálkodott. A század elején általa megkezdett munkát 1913-tól Varga József folytatta.³²⁸ Az ő megérkezésének nyarán nyolc hitvalló bemenítése történt meg.³²⁹ Balogh Lajos „téli evangélistáknak” küldte ki ide Mónus Jánost és Rózsa Ernőt (1887–1987).³³⁰ A nagy lendülettel meginduló misszió azután hagyott alább, hogy Varga József egy év múlva Törökszentmiklóásra költözött. 1916-ban felépült az eszenyi imaház.³³¹ 1939-re már nagyon megfogyatkozott a gyülekezet, és körzet tagjainak száma, ekkor már csak nyolc tagot és egy körzeti állomást jelentett az országos statisztika.³³²

Nagydobronyban (Велика Добронь) Varga József rövid eszenyi munkálkodása alatt gyuladt ki az evangélium fénye. Elköltözése után Kántor Ferenc (1903–1982) prédikátor folytatta a munkát. A világháború miatt ő 1911 és 1913 között csak rövidebb szemináriumi képzésben részesülhetett.³³³ Kis János támogatásával, aki az USA-ból települt haza nagy imaház épült a községben. Az imaház 1923. december 5-én nyílt meg. Kis János bár csendes természetű volt, de mégis sokfelé hirdette az evangéliumot. A gyülekezet további prédikátorai id. Stumpf Jenő, id. Kántor Ferenc és ifj. Kántor Ferenc voltak.

Az alábbi helyeken is voltak magyar gyülekezetek, amelyek kihaltak, vagy mára már csak ruszinok maradtak, és nincsen róluk bővebb híradásunk sem: Halábor, Csongor,³³⁴ Kerepec, Kajdanó,³³⁵ Bátor, Kisdobrony, Barkaszó,³³⁶ Nagyszőlős³³⁷

II. 3. A „CSEH URALOM” ÉVEI ALATT

Trianon a kárpátaljai baptisták életében is sok változást hozott. Munkácson már 1920-ban megjelent egy prágai kiküldött, hogy átvegye a gyülekezet vezetését, de a testvérek nem engedtek neki. Prága a helyi cseh hivatalnokok segítségével azonban nem hagyott fel az aknamunkával. Előbb csak a gyülekezet magyar nyelvű része került háttérbe, majd sikerült egy „belső ellenzék” is szervezni. Mindezt a Beregszász környéki magyar baptisták megdöbbenve tapasztalták. A munkácsi ellentétek a 20-as évek végére annyira kiéleződtek, hogy Prohászka – prágai vezető – segítségével megtörtént a szakadás. Az 1927-ben épített új gyülekezeti imaházat is elvették a

³²⁸ Id. Szabadi F. Gusztáv: nyilvántartása, 26. oldal, 210. tétel.

³²⁹ Békehírnök, 1913. 185.

³³⁰ Lovas András kézírata 1973-ból. Kézirat a szerző tulajdonában.

³³¹ Békehírnök, 1916. 170.

³³² Szebeni Olivér: *Kárpátalja baptista missziójáról*, Budapest, 1998. 13–14.

³³³ Csopják Attila: i. m. 127.

³³⁴ Molnár Ede beszámolója, 2000. február. Kézirat a szerző tulajdonában.

³³⁵ Nagy Béla beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

³³⁶ Ifj. Stumpf Jenő (Béla) elbeszélése nyomán.

³³⁷ Krisztusért járva követségben... i. m. 386.

munkácsi magyar baptistáktól, és évekig bérelt épületben húzódtak meg. Ez a helyzet 1929-ben nagymértékben hozzájárult id. Stumpf Jenő halálához is. Helyére fia ifj. Stumpf Jenő lépett.³³⁸

A Trianon utáni Csehszlovákia igyekezett egy saját arculatú, nyugati szláv civilizációt meghonosítani. Ebből a szempontból a baptistákat, mely taglétszám szerint ugyan igen kicsiny vallásfelekezet volt – Kárpátalján ezres létszámot sem ért el – szintén számításba vették. A művészet és a teológia is vonzotta a diákokat a nagy múltú prágai egyetemre.³³⁹ Köztük volt ifj. Stumpf Jenő is, ő kezdetben zenei tanulmányokat folytatott és magas színvonalú kórust szervezett, mely nemcsak egyházi tagokból állt. Később Budapesten végezte el a baptista teológiai szemináriumot, majd a prágai szemináriumban folytatott tanulmányai mellett párhuzamosan a Károly Egyetem teológiai karának is magánhallgatója volt.³⁴⁰

A MUNKÁCSI (МУКАЧЕВО) ANYAGYÜLEKEZET

ifj. Stumpf Jenőt Munkács és Beregújfalu jelölte ki prédikátorául. Egyhangú megválasztás alapján sorra kerülő felavatására 1932. május 15-én került sor, mely eseményről a Békehírnök is beszámolt. Az alkalmon, mely pünkösd napjára esett a magyarországi baptista vezetőséget Csopják Attila és Steiner István képviselték. Csopják testvérék ekkor megfigyelték, hogy a város lakosainak több mint a fele zsidó nemzetiségű, akik 17 zsinagógában imádják az Örökkévalót. Egy 24–26 ezer fős város esetében ez a helyzet jelentős missziói küldetést jelentett az izraeliták felé is.³⁴¹

A Békehírnökben 1935-ben Páth Károly írt újabb cikket a munkácsi gyülekezet életéről és a beregújfalui gyülekezet plántálásának áldásairól. Munkácson abban az időben egy kis imateremben jöttek össze a hívek. Visszamenőleg beszámolt az imaház 1927-ben történt elkobzásáról és id. Stumpf Jenő halálának utolsó pillanatairól is. Az írás szerint id. Stumpf Jenő a nehézségek ellenére az utolsó leheletéig igyekezett tartani a kormányrudat, végső szavai ezek voltak: „*Bo császatok meg...*”.

Ifj. Stumpf Jenő missziós lelkületére jellemző adalék a cikkben, hogy a gyülekezet fiataljait a környékbeli magyar gyülekezetekbe evangélizációs körútra vitte. Ezeken ének, és zene segítségével hívták az Úrhoz a szomjas lelkeket. Páth Károly részt vett egy beregújfalui ünnepségen is, ahol úgy 800-an lehettek jelen. Visszaemlékezése szerint ez olyan volt számára, mint egy kisebb Tahi konferencia. Az ünnepségen jelen volt egy amerikai missziótársaság főtitkára is, aki rendkívül örült a nagyszámú hallgatóság láttán.³⁴²

A ruszinföld nyomoráról, elmaradottságáról szóló, az egész világot felrázó tudósításokon felbuzdulva a harmincas évek elején lengyel-, litván-, belorusz területről Ungvárra érkezett egy amerikai protestáns misszió, a chicagói Moody Bible Institute néhány képviselője. Ifj. Stumpf Jenő kezdettől fogva segített a missziói csoportnak, majd egyik tagját, Skinner Albertát feleségül

³³⁸ *Krisztusért járva követségben...* i. m. 385.

³³⁹ Szebeni Olivér: i. m. 10-11.

³⁴⁰ *Krisztusért járva követségben...* i. m. 385.

³⁴¹ *Csopják Attila és Steiner István Munkácson és Beregújfaluban. Stumpf Jenő felavatása*, Békehírnök, (1932)2, 157–158.

³⁴² Páth Károly: *Munkácsi, ungvári, beregszászi, beregújfalusi, és kigyósi baptisták körében*, Békehírnök, (1935)42, 309.

is vette. Feleségével az akkori területi fővárosban telepedtek le, majd 1935-ben ugyancsak misziós munkára Beregszászba költöztek.³⁴³

A BEREKSZÁSZI ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE (БЕРЕГОВО)

Két fontos egyháztörténeti forrás megtalálása

A Beregszászi Baptista Gyülekezet és a Beregszászi Baptista Körzet jegyzőkönyvét 1994/95 körül találták meg az 1995-ben elhunyt Trohák József macsolai úti lakásában. A ház új tulajdonosai javítás közben a padláson, a gerendák közé eldugva találták meg a két jegyzőkönyvet a gyülekezet Trohák testvér idejéből származó pecsétnyomóival együtt. Az így előkerült feljegyzésekből fontos egyháztörténeti, sőt gyakorlati teológiai ismereteket szerezhetünk. A Beregszászi Baptista Gyülekezet jegyzőkönyvének első időpontja 1927. november 27. az utolsó sorok pedig 1939. március 26-án íródtak. A körzeti jegyzőkönyv első keltezése 1939. március 24. az utolsó feljegyzés dátuma pedig 1958 karácsonya. Ezek által részletesen bepillantathatunk az akkori gyülekezeti élet aktuális kérdéseibe, belső rendszerébe is.³⁴⁴ A jegyzőkönyvek tanúskodnak Trohák József felkészültségéről és vezetői talentumairól is.

A gyülekezet történetének fontosabb eseményei

A gyülekezet krónikáját Trohák József ezzel a bibliai képpel indította: *„mint élő kövekből épült Isten szent temploma, az Ő csodálatos gondviselése folytán”*. Leírása szerint a gyülekezet plántálódását 1920 tavaszán Patricska János, Kont-féle téglagyárban elkezdett missziómunkája indította el. Az említett évben Patricska a munkácsi a zsupai hivatalból a beregszászi alispánsághoz lett áthelyezve. Mindkét helyen díjnokként dolgozott. A téglagyárban találkozott hívó lelkekkel. Napi rendszerességgel látogatta Holovács Jánosné, Báki Ferenc és Pásztor Jánosné családját, ahol összejöveteleket tartott. E családokhoz a szomszédai és ismerőseik közül is sokan csatlakoztak, így a kis közösség rövid idő alatt gyülekezetté fejlődött.

A közösség gondozását ekkor id. Stumpf Jenő vette át, aki közben a munkácsi hitközség elöljárója, és a gyülekezet lelkipásztora is volt és később be is merítette azokat, akik hitük megvallása alapján erre méltónak bizonyultak. 1921-ben három missziómunkást állított be: B. Sas Sándort és Vég Györgyöt, akik a 4 km-re levő kigyósi gyülekezet szolgálattevői voltak, ill. Tompa Jánost Nagybecsényből. Az úrvacsorai szolgálatot azonban id. Stumpf Jenő végezte halála napjáig.

A kezdeti időszakban a téglagyárban volt megtartva az istentisztelet, 1923-ban átköltöztek a Széchenyi utcába, majd 1924-ben a Zrínyi utcai ipari iskolában találtak istentiszteleti helyiséget. A gyülekezetet ekkor már Kanizsai Bertalan vezette. 1925-ben Lórencz János állt a közösség élén. 1926-ban Lórencz betegsége miatt Trohák József vette át helyét. Id. Stumpf Jenő és a gyülekezet egyhangúan támogatta őt megbízásában. Még abban az évben egy rövid időre átköltöztek a Gyár utcába, Popovics János lakásába. Ekkor Benda Gábor és id. Kántor Ferenc Nagydobronyból látogatta őket. 1927-ben átköltöztek a Tinódi út 63. szám alatti épületbe, Bacskai László lakásába. Ugyanebben az évben itt nevezték ki a beregszászi körzet új vezetőjét, Borbás Sándort, a nagydobosi származású evangélistát. Áldott munkát végzett, sok testvér ekkor állt be teljes szívvel a missziómunkába.

³⁴³ Somogyi Imre: *Felvidéki szemleúton*, Békehírnök, (1939)5, 37–38.

³⁴⁴ Nagy István beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

1929. június 14-én rögzítette a gyülekezet azokat a szabályokat, időpontokat, melyhez minden tagnak alkalmazkodnia kellett:

1. *„Minden testvér kötelességének tartsa a gyülekezeti rendszabályoknak alávetni magát. Minden testvérnek szükség, hogy rendszeren járjon gyülekezetbe, mert különben bármely testvér ezen határozatot áthágja, a gyülekezetből saját magát kirekeszti.*

2. *Minden testvér kötelességének tartsa, hogy esetleges okok miatt gyülekezetbe való jövetelét nem teheti a következő jöveletekre, kötelességének tartsa bejelenteni, hogy miért nem jöhetett.*

3. *Minden testvérnek kötelező legyen a hitnek regulája szerint cselekedni mindeneket. Krisztusi szeretettel.*

4. *Amit a gyülekezet elhatároz, attól el nem térjen, és hogyha valamelyik testvérnek, amit a gyülekezet elhatároz, attól a határozattól eltérne, akkor köteles a gyülekezetet felkérni, és az ő véleményét kifejezni.*

5. *Egyik testvérnek sem szabad egyedül a gyülekezeti dolgot intézni, csakis a gyülekezet beleegyezésével.*

6. *És aki a gyülekezeti zárt órán határozott ügyeket kiviszi, azt a gyülekezet fenyték alá helyezi.*

7. *Szükségesnek tartsa minden testvér a betegek meglátogatását és minden jó kedvű adakozást, mely az Úr Jézus és az Isten országának építésére vonatkozik.*

8. *A vasárnapi gyülekezetbe való jövetel imaórával kezdődik 9.-kor. Az Istentisztelet 10-től kezdődik. Délután vasárnapi iskola kezdete kettő órakor. A délutáni Istentisztelet három órakor és este fél hét órakor.”³⁴⁵*

1931-ben több híres prédikátornak is lehetősége nyílt Beregszászra látogatni. Az elsők közt említhető Markó Mihály miloszlavai igehirdető, aki éveken át végzett szolgálatot Beregszászban. Továbbá Piroch János lipótszentmiklósi, Alexovits György negyedi prédikátorok gazdagították értékes előadásaikkal a testvériséget. 1931-ben Naskó József és Tyahúr Jánosné lett vasárnapi iskolai tanítónak megválasztva. Trohák Józsefné a nőegylet elnökének, Tyahúr Jánosné alelnöknek. Trohák Erzsébet és Bacskai Irma a leányegylet elnökei lettek.

1932-ben Révész László – Egyesült Államokbeli prédikátor – látogatta meg a gyülekezetet. Az egész körzet nagy figyelemmel kísérte előadásait. Tömegesen utaztak Beregszászba, hogy hallhassák evangélizációit. Révész László beregszászi tartózkodása alatt a Zrínyi utcai ipari iskola épületében nagy evangélizációra nyílt lehetőség.

Trohák József, a jegyzőkönyv írója így összegezte az eseményt: *„A nagyterem zsúfolásig megtelt hallgatókkal, és a hívő lelkek boldogan tapasztalhatták azt, hogy mily ragyogóan bontakozik ki a hit szárnya, és a minden népek, nyelvek és nemzetek örökké tündöklő zászlaja az Úr Jézus és az Ő evangéliuma.”* Az ünnepségen Borbás Sándor és Kántor Ferenc is szolgáltak. Az ifjú szívekre lelkesítő hatással volt a nagygúti fúvószenekar. Az ünnepség végén Révész László kérdőre vonta a gyülekezetet a presbitérium intézményének hiánya miatt. A testvériség rugalmasan reagált az intő beszédre, és titkos szavazás keretében megválasztották Gerics Jánost és Trohák Józsefet a beregszászi gyülekezet diakónusainak. Az avatás Nagygúton történt Révész László és Kántor Ferenc kézzeláttalásával. Ezek után Trohák József lemondott pénztárosi szolgálatáról és azt Bocskai László vette át. Szívet gyönyörködtető olvasni, hogy még az „ajtónálló” és a „perselypénzszedő” szolgálat is regisztrálva van. Erre a tisztségre szavazás útján Tóth Ferencet bízták meg. Szintén 1932-ben Borbás Sándor buzdítására elindul a körzeti missziómunka koordinálása, Beregszászban pedig megalakul a Lída leánykör.

³⁴⁵ *A Beregszászi Baptista Gyülekezet Jegyzőkönyve, 3–4.*

Beregszászon először 1937-ben volt bemerítés. Július 25-én a Vérke folyóban 37 újjászületett lélek pecsételte el magát Krisztusnak. A bemerítés szolgálatát Markó Mihály miloszlavai prédikátor, az Ige hirdetését szintén ő és Borbás Sándor, id. Kántor Ferenc, és Hólán Kántor Lóránt végezték. A szolgálattelvők között ott volt a nagygúti fúvószenekar, és a tarpai énekkar. A leírásból kiderül, hogy jól megtervezett volt az alkalom, mivel az igei- és háttérzolgálatok is értékelve is voltak. Ugyanebben az évben egy másik alkalommal tíz megtértet merítettek be.

1938-ban Popovics Jánost megválasztották vasárnapi iskolai tanítónak. Molnár György vezetésével megalakul a beregszászi vonószenekar. Több híres prédikátor is meglátogatta a gyülekezetet: Gónák János, Francuch János, Voloscsuk Vasil és Mocsárkó Mihály prédikátorok.

A két világháború között létrejött további baptista gyülekezetek és sorsuk napjainkig

Beregújfaluban (Берегуйфалы) 1920–1922 között alakult a gyülekezet a munkácsi testvériség evangélizációja által. Az alapítók közül ma már senki sem él. A II. világháború idejében a gyülekezet létszáma csökkent, mert sok fiatal – jobb életben reménykedve – Budapestre költözött. Kezdetben Molnár Sámuel – Molnár Ede édesapja – volt a gyülekezet vezetője. Ő az orosz megszállás estéjén tragikus halált szenvedett. A szocialista időszakban, arra hivatkozva, hogy a gyülekezet létszáma nem éri el a az alapításhoz szükséges 20 főt, az imaházat elkobozták. Paraszti származású emberek lévén nem vezettek nyilvántartást, így az egykori gyülekezeti életről ma már kevés adat állt rendelkezésükre. A II. világháborúig a bemerítések Munkácson történtek ifj. Stumpf Jenő, a háború után Beregszászon, szabad vízben Kocsis Béla által. Ekkor a beregújfaluiak a kigyósi gyülekezethez tartoztak. A beregújfalui időszakban az énekkart egy munkácsi testvérnő vezette. A II. világháborúig ifjúsági munka, vasárnapi iskola, és egyéb foglalkozások is működtek. 1932-ben Csopják Attila, és Steiner István is járt a faluban. Nyelvi akadályok miatt a nem magyar ajkúakkal nem volt kapcsolatuk.³⁴⁶

Kigyóson (Кідьон) az 1920-as években kezdte meg a baptista misszió működését. Az alapító tagok oroszországi hadifogolyként ismerkedtek meg az evangéliummal, és a baptista testvérekkel. Hazaérkezésükkor keresték a testvéri kapcsolatokat. A gyülekezet vezető tagjai Kocsis Árpád, Kocsis Béla, Végh György és Deszeny Sándor voltak. Pásztorai Borbás Sándor, Molnár Bertalan és Markó Mihály. Az ő idejében épült fel 1936-ban, prágai és beregszászi támogatással az imaház. 1982-ig kisebb-nagyobb megszakításokkal ifj. Stumpf Jenő vezette a közösséget. Magyarországra költözése után Molnár Ede vette át a vezetői szolgálatot.³⁴⁷

Gáton (Гать) az 1930-as években alakult meg a baptista gyülekezet Bak Béni és Bakos József vezetésével. Az első megtérők között volt Szadvári Demeter és Lőrinc Győző. A szocialista időszakban a gúti gyülekezethez tartoztak, prédikátoruk Lőrinc Győző lett. Mivel a többi vezetőt eltiltották, az egész körzetben ő osztott úrvacsorát. Egyszerű útkaparó munkás volt, így nem tűnt fel a hatóságnak hitéleti megbízatása. Gyalog és biciklivel járta a falvakat.³⁴⁸

Gúton (Гут) a baptista gyülekezet házi összejöveteleken keresztül jött létre. Az 1930-as években Barkaszi Béla körzeti prédikátor vezetésével épült imaház. A közösség jelentősen megerősödött és sok fiatalt is magába olvasztott. Fúvós zenekaruk a szomszéd községekbe járt evangélizálni. A gyülekezet vezetői 1922-től Tóth József, Barkaszi Béla, Simon József, 1934-től

³⁴⁶ Molnár Ede beszámolója, 2000. február. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁴⁷ Nagy Béla beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁴⁸ Lőrinc Kornél beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

Szadvári Demeter, 1960-as 1970-es években K. Tóth József, 1970-es 1980-as években Lőrinc Győző voltak, és 1989-től napjainkig Szikszai Kálmán. A gyülekezet tagjait több alkalommal felhívták a községházára, de komolyabb üldöztetésben nem volt részük. 1934-ben fúvós zenekar alakult. A hatóság 1951-ben elvette az imaházat, de 1954-ben visszakapták. A gyülekezetnek nincsen pontos nyilvántartása.³⁴⁹

Ungváron (Ужгород) a gyülekezetet 1931-ben, ifj. Stumpf Jenő amerikai feleségének kezdeményezésére nyitották meg. Kovács Ferenc, mint egyetemi hallgató tolmácsként csatlakozott hozzájuk. Az 1930-es években 30–35 tagja volt.³⁵⁰ 1939-ben Dr. Somogyi Imre – a magyarországi baptisták elnöke – Ungváron járva megjegyezte, hogy a városban még mindig kevesen vannak a baptisták.³⁵¹ 1949. május 22-én érkezett Karev prédikátor Moszkvából, aki az Evangéliumi Keresztyének Országos Tanácsának a főtitkára volt, és Andrejev prédikátor, aki Ukrajnai területvezető volt. Örömmel nyugtázták, hogy Ungváron, ahol két évvel ezelőtt még nem volt baptista közösség, akkor már harminctagú közösségben hirdethettek Igét.³⁵² Az elbeszéléséből kiderül, hogy a Stumpf család plántálta gyülekezet a II. világháború és a szovjetrendszer ideológiai nyomása következtében kezdetben szinte megszűnni látszott. Karev látogatásakor azonban már új növekedési időszak bontakozott ki. Ma magyar baptisták csak egynéhányan vannak Ungváron, az ukrán misszió viszont erőteljesen növekszik.

Badallóban szép gyülekezet volt imaházzal, ám a szovjetek elvették a gyülekezeti épületet. A testvérek nagyobb része már meghalt, újak pedig nincsenek. Igehirdetőik Bíró Simon és Trohák József beregszászi prédikátor voltak.³⁵³ Mezőkaszonyban (Касонь) szintén volt baptista gyülekezet. Mára az idősebbek elhunytak, a fiatalabbak pedig Magyarországra költöztek. Az egykori gyülekezet tagjai közül ma is él Tarpán Gúti Ilona, és az Egyesült Államokban testvérei, Mária, és Zeke Zoltán felesége, Jolán. Igehirdetőik Végső György, és Kota József voltak. Trohák József is járt ki közéjük a beregszászi gyülekezetből. Imaházuk nem volt.³⁵⁴

Kisdobronyba (Мала Довронь) 1939-ben költözött baptista prédikátor. A 8 állomásra zsugorodott körzetnek ettől kezdve volt itt a központja. A körzetben akkor még 64 hívő ember élt. A lemorzsolódás különösen azután vált megállíthatatlanná, hogy a hatóság elvette a nagydobronyi imaházat.³⁵⁵ Nagy Béla testvér elmondása szerint a magvetésben fontos szerepe volt Bertalan Sándornak is. Horkay László korábbi református püspök elmondása szerint az egykori baptista imaház település központjában található épületét ma diszkónak használják. A püspök örülne, ha a baptista misszió újra feleledne, mivel az elhunyt tagok hozzátartozóiban tapasztalható az Isten utáni vágyódás. Ma már csak egyetlen tag él, Kis Sándornak hívják.

Zápszonyba (Запсонь) az Ige magva 1930-ban jutott el Tóth Ferenc barabási, és Borbás Sándor nagydobosi prédikátor által. A testvéreknek alkalmuk nyílt gyakrabban látogatni a gyülekezetet, mivel az akkori cseh-magyar határ könnyen átjárhatónak bizonyult. A gyülekezet alapító tagjai: Nagy Imre, Orosz Zsigmond és Deskó Péter voltak. 1930–1938-ig Nagy Imre lakásában

³⁴⁹ Szikszai Kálmán beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁵⁰ Kovács Ferenc kézírata 1983-ból. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁵¹ Somogyi Imre: *Felvidéki szemleúton*, = Békehírnök, (1939)3, 19–20.

³⁵² Karev V. A.: *Evangéliumi keresztyének Kárpát-Ukrajnában*, = Lelki Élet, (1950)1, 10.

³⁵³ Nagy Béla beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁵⁴ Uo.

³⁵⁵ Szebeni Olivér: i. m. 14.

voltak az alkalmak. 1934-ben Zápszonyban volt az első bemerítés, amit Barkaszi Béla körzeti prédikátor végzett. A csehszlovák időszakban a következő prédikátorok szolgáltak a településen: Trohák József Beregszászból, Szabadvári Demeter Kerepecről, Kohut György – aki ma Kasán lakik – Ungvárról, Urbán Gyula Ágcsernőről. 1936 és 1938 között Markó Mihály szlovák nemzetiségű prédikátor végezte a körzetben ezt a szolgálatot.

Miután 1938. november 9-én Kárpátalját ismét Magyarországhoz csatolták az Ige hirdetése még szabadabbá vált. 1938–1944-ig id. Nagy Imréné adott helyet a gyülekezetnek. Több magyar igehirdető is ellátogatott el a közösségbe. Csordás Miklós bibliaárus faluról-falura vitte az evangéliumot, és testvéreinkhez is számos keresztyén irodalom jutott el. Kirner A. Bertalan 1939-ben járt a gyülekezetben, szintén ebben az évben Kovács Imre fél évig a körzetben szolgált. Az ő idejében – 1939. május 2-án – a községből négyen merítkeztek alá Beregszászban. 1949-ben Molnár Bertalan lett a körzet pásztorja, aki sűrűn látogatta a zápszonyiakat.³⁵⁶ Nagy István, Nagy Béla testvére úgy emlékszik vissza, hogy édesapjuk a falu példaképe volt. A Nagy testvérek hatan vannak, mindnyájan Krisztus gyermekei és baptista gyülekezeti tagok.³⁵⁷

II. 4. A KÁRPÁTALJAI BAPTISTA KÖRZETEK HELYZETE A MAGYARORSZÁGHOZ VALÓ VISSZACSATOLÁS UTÁN

A BEREKSZÁSZI ANYAGYÜLEKEZET ÉS KÖRZETE

Az 1930-as évek közepére megalakultak a már felsorolt gyülekezetek. Az első körzeti prédikátorok id. Stumpf Jenő és Barkaszi Béla voltak. 1936-ban Markó Mihály szlovákiai prédikátor, Molnár Bertalan magyarországi igehirdető segítségével szolgált köztük. Ugyanebben az évben Kovács Imre biharugrai szolgáló tartózkodott közöttük 6 hónapig. Munkatársai: Trohák József (Beregszász), Szadvári Demeter (Kerepec), Kocsis Béla, Deszenyi Sándor, Vass Bálint, Végh György, Molnár Ede (Kígyósról) voltak. Az 1930-as, 1940-es évek derekán két baptista gyülekezet is működött Beregszászon. Egyiket Trohák József, a másikat ifj. Stumpf Jenő vezette. A békétlenség oka talán abban keresendő, hogy az ifj. Stumpf tanult prédikátor, míg Trohák laikus volt. Nagy Béla testvér megjegyzi, hogy később azonban igyekeztek ápolni a kapcsolatot. Többek között emiatt is látogatott el oda dr. Somogyi Imre az akkori magyarországi baptista egyházelnök.

Miután Kárpátalja újra magyar föld lett, a missziós helyzet felmérése és az intézkedések is a magyarországi egyházelnökre, dr. Somogyi Imrére hárultak. Így dr. Udvarnoki Béla hitközségi elnök társaságában többször is meglátogatták az itteni testvériséget. Tárgyalásaik eredményeképpen létrejött a Beregszászi Körzet. A központja Beregszász, a körzethez pedig: Kígyós, Nagy, és Kisgút, Gát, Alsókerepec, Kajdanó, Zápszony, Hetyen, Mezőkaszony, Nagybéány és a környéki tanyák tartoztak. A körzet vezetésével Trohák József lett megbízva. A jeles alkalmon jelen voltak, és Igét szóltak: Borbás Sándor, Czine Ferenc – nagydobosi prédikátor –, Baranyai Mihály – hitközségi titkár –, Bányai Ferenc és felesége, Kovács Imre – beregugrai prédikátor, aki 1939-ben bemerítést végzett Beregszászon. Ezen kívül több alkalommal ellátogatott Nagy Sándor Jánosalmáról, Margitai Lajos, Fodor István Miskolcra, Nagy József és Udvarnoki Erzsébet, Lőrincz Imre, Voloscuk Vasil, Mészáros Lajos és neje Berettyóújfaluból, Gerzsenyi Albert Gy-

³⁵⁶ Nagy Béla beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁵⁷ Uo.

láról, Bretz Emil Újvidékről, Kozák Sándor Kisvárdáról, Révész Sándor Nagyvarsányból és vele jött fúvós zenekaruk is. Barabás János, Sallai László Nyíregyházáról, Molnár Bertalan Tarpáról, aki átmenetileg a beregszászi körzet vezetésével lett megbízva, Trohák testvér segítésére.

Molnár Bertalan (1905–1981) 1940/41-ben lett a körzeti prédikátor. Gyürei származású prédikátor a harmincas évek elején végzett teológiai tanulmányokat, melyre Czine Ferenc buzdította.³⁵⁸ 1935-ben Tarpára került, aztán Beregszászra. Az 1939-es statisztikai összefoglalás szerint 19 állomás tartozott hozzá, melyekhez magyar és ruszin hívők egyaránt tartoztak.³⁵⁹ Ő a magyaron kívül más nyelvet nem beszélt, de a többféle nemzetiségű misszió bizonyítja, hogy a hívő nép mennyire összetartott. Molnár Bertalan nem győzte kerékpárjával róni az utakat. 1942-ben fáradtan, betegesen visszatért Gyürébe. A háború hírei is rémítették. Visszatért régi szakmájához, és Gyürein a haláláig cipész ipart folytatott. Ha szükség volt rá, Igét is hirdetett.³⁶⁰

1943-ban ifj. Stumpf Jenő Munkácsról átköltözött Beregszászba, ahol ő is Trohák Józseffel együtt munkálkodott. A gyülekezet 1945-ben a Vörösmarty út 16. szám alatti épületbe költözött.

A MUNKÁCSI ANYAGYÜLEKEZET

1938-ban Somogyi Imre, Udvarnoki Béla és Czine Ferenc Munkácsra is elutaztak, hogy helyre állítsák a magyar baptista egyház ott is megbomlott egységét. Munkájuk eredményes volt, így miután visszakapták a munkácsi imaházat is, ez a gyülekezet lett a körzet legnagyobb baptista közössége. A munkácsi gyülekezet prédikátorának ifj. Stumpf Jenőt hívták vissza.³⁶¹ A körzet gyülekezetei abc sorban a következők voltak: Akli, Alsónereznica, Alsókálfalva, Beregnagyalmás, Beregrákos, Bereznék, Bustyaháza, Csillagfalva, Csománfalva, Csontos, Dávidfalva, Domasina, Dulfalva, Gánya, Kökényes, Széleslonka, Tarujafalu, Tereselpatak, Erdőludas, Fenyvesvölgy, Fancsika, Hajasd, Határszög, Havasköz, Hársfalva, Herincse, Huszt, Irhóc, Kajdanó, Klacsanó, Keselymező, Kiskisva, Körtvélyes, Komlós, Leányfalva, Latorcafő, Lipcsemező, Makarja, Nagyrákóc, Nagyszőlős, Ókemence, Ötvösfalva, Révhely, Talaborfalva, Tiha, Ulics, Urmező, Uzsik, Visk-fenes. Összesen 49 gyülekezet!³⁶²

1939-ben Somogyi Imre és Udvarnoki András ismét meglátogatták a Kárpátalján élő magyar baptistákat. Munkácson ifj. Stumpf Jenő és Stumpf Lajos prédikátorokkal találkoztak. Meglátogatták a gyülekezet imaházat is, amely az azt megelőző időben iskolának volt bérbe adva. A Stumpf testvérek lakásán meglátogatták őket Czine Ferenc és Kirner A. Bertalan, akik a viszontlátás reményében akkori szabolcs-beregi misszióútjukat szakították félbe. Somogyi Imre ezzel a látogatással kapcsolatos feljegyzéseiben utalt arra, hogy ifj. Stumpf Jenő már nagyon szépen beszélt magyarul.³⁶³

³⁵⁸ *Budai gyülekezet anyakönyve*, 1931, 116–117. Kézirat a gyülekezet tulajdonában.

³⁵⁹ *Országos statisztikai jelentés. Baptista Hitközség*, Budapest, 1939.

³⁶⁰ Szebeni Olivér: i. m. 14–15.

³⁶¹ *Krisztusért járva követségben...* i. m.; 384–387.

³⁶² *A magyar baptista vallásfelekezet körzeti beosztása*. 1940. augusztus 31-i állapot. Magyarországi Baptista Levéltár, Iktatószám: 1942/40.

³⁶³ Somogyi Imre: *Felvidéki szemleúton*, = Békehírnök, (1939)3, 19–20; (1939)4, 26–27; (1939)5, 37–38.

Somogyi Imre 1939-es feljegyzései

Az egyházelnök pásztori látogatásain készített feljegyzései egyéb érdekességeket is tartalmaznak, s a következő helyzetképet tárják elénk a Kárpátaljai baptista gyülekezetek korabeli viszonyairól: Az emberek legfőbb beszédtemája az elmúlt időszak eseményei, annak politikai és magánéleti szempontjai voltak. Az egyháztagok beszámolóiból az derült ki, hogy különösen a magyar nyelvű lelki irodalmat nélkülözték sokan. A cseh határszéli hivatalnokok ugyanis elkobozták a magyar újságokat, könyveket. A magyar közigazgatás visszaállítása előtt még a Békehírnököket és a naptárakat is csak jól megtervezett úton tudták átcsempészni.

Az ágcsernyői imaház állapotát az egyházelnök így örökítette meg: *„Útra készen megszemléljük az imaházat, melynek ajtaja felett egy kisebb zománcablán ezt a feliratot találjuk: „Községi elemi népiskola”. A magyar betűk felett papírszalaggal át van ragasztva a cseh felírás. Mert hát évek óta népiskolának használták a magyar baptista imaházat. Hétköznapokon iskolai tanítás, vasárnapokon igehirdetés folyt benne. A mennyezetes szószék a sarokban áll, középen a katedra és a fekete tábla. Apró iskolapadok mindennütt. A falon a volt cseh államelnök arcképe helyén most a magyar kormányzó háromszínű szalagokkal díszített arcképe függ. Később majd kitelepítik az iskolát. Persze, sok elintéznivaló vár az illetékesekre.”*

Nagydobronyban járva megismerte Kiss Feri Jánost, aki régi „amerikás magyar” volt. Még ott tartózkodása idején mozdította elő az imaház építését, melyre igen sok pénzt áldozott. Míg Somogyi Imre Nagydobronyban tartózkodott, utastársa Udvarnoki Béla Eszenyből megérkezett Kántor Ferenc társaságában. Együtt szolgáltak az esti összejövetelen. A gyülekezet nevében Kántor Géza üdvözölte őket. Érdekes látvány volt számukra a fehér subás hívó asszonyok csoportja. Kántor Ferenc, a gyülekezet prédikátora ízes magyar nyelvű prédikációival a magyarság tudatot is életben tartotta a vidéken, mert a cseh megszállás idején is lelkesen prédikált magyar nyelven. Kígyóson járva a beregszászi körzet vezetőivel is találkozott. Ott 1936-ban építették az imaházat. A gyülekezet az egyik legélénkebb magyar gyülekezet életerős ifjúsággal. Ekkor a beregszászi, és a munkácsi körzethez kb. 21 állomás tartozott. Elismerően nyilatkozott Trohák József körzetvezetőről. Beregszászon 1939. december 18-án, a Bacskay család látta vendégül Somogyi Imréeket. Az imaterem zsúfolásig megtelt. Az aznapi gyűjtést a gyülekezet az egyház irodalmi munkájának támogatására adományozta. Sok irodalomra szomjas lélek rendelte meg a *Békehírnök*-öt, *A Kürt*-öt és a *Hajnalcsillag*-ot. Kora délután ifj. Stumpf Jenő társaságában visszautaztak Munkácsra.³⁶⁴

Az alsóneresznicsei árvaház története (Egy korabeli felhívás a Békehírnökben.)

„Kárpátalja felszabadítása után azonnal felvette a személyes érintkezést szövetségünk elöljáróságával egy magyar származású amerikai misszionáriusnő: Szilágyi Mária, aki 1935-ben Alsóneresznicén missziói állomást és vele kapcsolatban egy szeretetintézményt létesített. Szilágyi nővér elmondotta, hogy az Úr megáldotta mindkét irányú tevékenységét, s meghallgatván könyörgéseit, a tengerentúli szíves adakozók jóvoltából több tucat árvának nyújthatott menhelyet s némelyiket középiskolába is neveltethette. Budapesti hitközségünk örömmel nyújtotta segítő kezét a visszatért Kárpátalján levő kis árvaház felé s vezető testvéreink többször is meglátogatták az intézetet... A háborúban levő országokkal megszűnt a postai forgalom. Elmaradtak az amerikai szeretetadományok is, és azóta az alsóneresznicsei árvák csupán a hitre támaszkodhatnak. Az önzetlenül, szinte díjtalanul szolgálatot teljesítő Rusznák Nádja gondnok nővér és társai rendületlenül hisznek azonban az Úr kegyelmes gondviselésében. A jótékonyági és gazdasági bizottság részé-

³⁶⁴ Somogyi Imre: *Kárpátaljai szemleúton*, = *Békehírnök*, (1939)3, 19–20.; (1939)4, 26–27; (1939)5, 37–38.

ről többször is látogatásban részesült mostanában a kis árvaház; Somogyi és Szegedi testvérek legutóbb is örömmel és könnyes szemmel hallgatták a kis ruszin árvák magyar éneklését és imádságát... Központunk felszólította a kárpátaljai gyülekezeteket, hogy próbáljanak természetbeni adományaikkal is az árvák segítségére sietni. Most pedig az árvák érdekében kifejtett karácsonyi akciónk során budapesti árvaházunk mellett gondolnunk kell az alsóneresznicei árvaházra is...³⁶⁵

1944. szeptember 26-án a Szovjetunió megszállta Kárpátalját. A kezdeti időkben a sok rossz hír ellenére ment a missziómunka. Ifj. Stumpf Jenő ekkor már ötödik éve volt körzeti főprédikátor, mivel ezzel a szolgálattal Somogyi Imréék 1939-ben bízták meg.

II. 5. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR BAPTISTÁK HELYZETE A SZOVJET ÉVTIZEDEK ALATT

Mielőtt figyelmünket újra a kárpátaljai magyar baptistákra koncentrálnánk célszerű kitekintnünk a baptista egyház XX. századi történetének legfontosabb eseményeire Oroszországban és a Szovjetunióban. A századforduló környékén az orosz evangéliumi keresztyéneket két nagyobb irányzat gyűjtötte össze. 1911-ben mindkét csoport tagja lett a Baptista Világszövetségnek. A kezdeti időkben mindkét közösség tagjainak sok üldözést kellett elszenvednie, beleértve a szibériai száműzetést is.

1944-ben a korábbi két baptista irányzat egyesült Evangéliumi Keresztyén-Baptisták Szövetsége név alatt. Egy évvel később a pünkösdisták és a német anyanyelvű mennonita testvérek is csatlakoztak a szövetséghez. A szövetség elnökévé Jakob Zsidkovot (1885–1966) választották, aki egyébként már 1928 óta folyamatos elnöki tisztséget töltött be a baptisták élén. 1945-ben a Baltikum szovjet megszállása miatt az itt élő baptisták is csatlakoztak az összoroszági baptisták szövetségéhez.

Az Összoroszági Evangéliumi Keresztyén-Baptisták Szövetségében 1960-ban szakadás következett be. Ennek a szövetség vezetősége által a gyülekezetekhez ekkor kiküldött két dokumentum volt az oka. Az egyik a gyülekezetek új státuszára vonatkozott, a másik pedig új állami „Rendelkezések”-et tartalmazott, melyeket a gyülekezeteknek be kellett volna tartaniuk. Mindkét rendelkezés alapvető baptista elveket támadott meg. Ezek közül a legsérelmesebbek a következők voltak: korlátozták a gyermekek és a fiatalok részvételét az istentiszteleteken, bemezíteni csak a 18–30 év közötti megtérőket lehetett, evangélizáló alkalmakat nem tarthattak, az egyházi vezetők csak államilag elismert személyek lehettek. A sok rendelkezés közül ez a négy volt a legfontosabb, ami lehetővé tette, hogy egy gyülekezet bejegyzett, államilag elismert közösség legyen. Nagyon sok közösség azonban nem fogadta el ezeket a rendelkezéseket, emiatt ismét sokakat börtönbe zártak, munkatáborokba küldtek.³⁶⁶

A „Mocsárkó korszak” kezdete

A Szovjetunió idején a tagállamok protestáns felekezetei az Evangéliumi Keresztyén Központi Tanács elnevezésű állami szervezethez tartoztak. A kárpátaljai baptistákkal ez 1947-ben Ivanov és Andrejev prédikátorok által vette fel a kapcsolatot. A két vezető baptista prédikátor 1948.

³⁶⁵ Az alsóneresznicei árvaház, = Békehírnök, (1942)51, 203.

³⁶⁶ ifj Mészáros Kálmán: *Baptisták a nagyvilágban...* i. m. 13–14.

június 2-án érkezett Kárpátaljára és ott másfél hónapot töltött. Ezalatt a református és baptista közösséggel egyaránt tárgyalásokat kezdeményeztek.³⁶⁷ A történész lelkületű Nagy Béla prédikátor elmondása alapján, az említett első látogatás alkalmával a magyar baptista egyház esetében még meghagyták ifj. Stumpf Jenőt főprédikátori tisztségében, mellette Kovács Ferencet – ifj. Stumpf vejét – bízták meg a vezetői teendők végzésével. Meghagyták nekik azt is, hogy új gyülekezetet csak ott működhessen, ahol legalább 20 tag összegyűlik. A gyülekezetek ez alapján történő regisztrációja azonban ifj. Stumpf Jenő és Kovács Ferenc érthető bizalmatlansága miatt 1950-ig mégsem indult el. 1949 júniusában az Evangéliumi Keresztyén Központi Tanács ismét küldöttséget menesztett Kárpátaljára, ekkor Karev (Moszkva), és Andrejev (Kijev) orosz baptista prédikátorok irányításával. Ők ifj. Stumpf Jenő helyett már Mocsárkó Mihály nagybocskói igehirdetőt nevezték ki a kárpátaljai baptisták főprédikátorának, aki viszont hamarosan elkezdte a gyülekezetek Stumpfék által sokáig halogatott regisztrációját.³⁶⁸

Ravasz László püspök indítványa

Fritz-Peyer Müller kutatásai alapján ismerjük a kárpátaljai magyar református gyülekezetek és az Evangéliumi Keresztyén-Baptisták Szövetsége közötti sikertelen kapcsolatfelvétel eseményeit is.³⁶⁹ Ezek szerint Ravasz László 1946 augusztusában még annak érdekében lépett fel, hogy a magyarországi és a határokon túl élő magyar anyanyelvű reformátusok egyházszerkezeti egysége megmaradhasson. Ez az állásfoglalása – melyet képviselőjén keresztül a párizsi béketárgyaláson is előterjesztett – nem hozta meg a kellő eredményt. Ennek következtében más úton volt kénytelen annak lehetőségét keresni, hogy a Szovjetunió részévé váló kárpátaljai reformátusság bizonytalanná vált közjogi helyzete rendeződhessen. Ekkor merült fel annak lehetősége, hogy a kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal és a Szovjetunióban már elismertséggel rendelkező baptisták segítségét kérjék. Ezzel az elképzeléssel egyet értett Révész Imre püspök is, bár a segítségnyújtás tartalmi kérdései már megosztották a magyar református egyházkormányzókat. A Magyarországi Református Egyház konventje 1947 márciusában beleegyezését adta, hogy Ravasz László felvegye a kapcsolatot az amerikai baptistákkal, kérve őket, hogy közvetítsenek az orosz baptisták, és a kárpát-ukrajnai reformátusok között. A levél alapján Ravasz László előtt egy a Szovjetunióban élő protestáns egyházszövetség lehetősége lebegett, amely a misszió és a gyülekezeti munka terén is szorosabb együttműködést valósíthatna meg. Az említett levél másolatát a kárpátaljai református lelkészek is megkapták. Az amerikaiak Moszkvába, Jakob Zsidkovhoz továbbították Ravasz püspök levelét. 1948 márciusában ez az egyház-diplomáciai folyamat magyar részről megszakadt, miután a magyar konventi vezetés egy a kárpátaljai egyházi helyzetet bemutató – ismeretlen szerző által készített – jelentés alapján végül is úgy ítélte meg, hogy nem tudja pozitívan befolyásolni a határon túl zajló események menetét.³⁷⁰

Ennek hátterét jól érzékeltetik a reformátusok és baptisták egyházszerkezeti egységének ki-munkálása céljával összehívott, 1947-es sikertelen bátyui lelkészkonferencián történtek. Az itt történtek előzményéhez tartozik, hogy a magyar református konvent kezdeményezése előtt is már kialakult egy helyi szintű együttműködés a baptisták és a reformátusok között. Ennek alap-

³⁶⁷ Ivanov G. I.: *Kárpátalja hegyein és völgyein. Baptista gyülekezetek Kárpátalján*, = *Lelki Élet*, (1949)1, 8.

³⁶⁸ *Nagy Béla beszámolója*. 2000. március

³⁶⁹ Fritz Peyer-Müller: i. m. 397–401.

³⁷⁰ Fritz Peyer-Müller: i. m. 397–398.

ja az volt, hogy reformátusok is elismerték ifj. Stumpf Jenő missziómunkájának eredményességét. A hosszú távú együttműködés alapját olyan megállapodás jelenthette volna, mely a két közösség békés együttműködését szolgálja. Egy – feltehetően református szerző tollából származó – elképzelés szerint ennek tartalmaznia kellett volna azt, hogy a reformátusok a baptista közösségekben nem fejtenek ki intenzív misszió munkát, a baptisták pedig nem terjesztik ki tevékenységüket olyan területekre, ahol református gyülekezetek éltek.³⁷¹ Az alig megindult testvéri együttműködést a moszkvai baptisták állam által támogatott terve zavarta meg.

A lelkeszkonferenciát Bátyuban az állami szervek indítványozására 1947 nyarán tartották meg. Ezen a két felekezet 60 lelkésze vett részt. A reformátusok vezetője Gencsy Béla, a baptistáké pedig Mocsárkó Mihály volt. Moszkvából – a már korábban említett két baptista képviselő – Ivanov és Andrejev prédikátorok vettek rajta részt, akik egyben a kommunista az állam által támogatott egyházpolitika hivatalos képviselői is voltak. Az általuk közvetített üzenet szerint a kárpátaljai magyar református egyház abban az esetben számíthatna támogatásra, ha kinyilvánítaná csatlakozását az Összoroszországi Evangéliumi Keresztény-Baptisták Szövetséghez. A konferencián résztvevő református lelkészek nagy többsége azonban az ajánlattal szembeszegülve a függetlenség mellett foglalt állást. A döntés kézenfekvő volt számukra, mivel a szövetség a helyi református egyház felbomlását jelentette volna. Tartottak attól, hogy a baptisták más keresztyén közösségek terhére akarnak tovább erősödni. Döntésüket jelentősen befolyásolta az is, hogy amíg a magyar anyanyelvű baptisták száma kevés, addig az ukrán nyelvűeké jelentős és növekedést mutató volt. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a szigorúbb református lelkészek szemében a baptisták szektások voltak.

A következő években a feszültségeket az is fokozta, hogy az állam az elvesztett református ingatlanokat részben baptistáknak engedte át használatra. Bár az is mindenki előtt nyilvánvaló volt, hogy ezek a mesterkedések nem a felekezeti békét szolgálták. Az ilyen döntések mögött a hatóságnak az a szándéka állt, hogy a keresztyének között békétlenséget szítsanak.³⁷² A következő években ráadásul a református, a görög- és római katolikus papokat elkezdtek munkatáborba vinni és a templomokat sorra vették el, zárták be. Ezek ellenére mégis voltak pozitív példák egymás támogatására. Néhány helyen református templomokban helyet adtak baptista gyülekezetek istentiszteleti alkalmainak. Így volt ez Beregszászban 1961-től 1996. március 6-ig, ahol Forgon Pál, az akkori református püspök jó viszonyt ápolt a baptistákkal.³⁷³

Magára a baptista egyházra – a mesterségesen szított ellentétektől függetlenül is – nagyon nehéz idők jártak akkoriban. Az ungvári párt-, és tanácsvezetők mellett, – bár korábban ígéretet tett arra, hogy csupán adminisztratív ügyekkel fog foglalkozni – Mocsárkó Mihály is beleavatkozott a lelkészek munkájába. Ez volt a vallásellenes „ateista harc” legkeményebb időszaka is. A baptista egyházat a sajtó mindenképpen szektaként igyekezett feltüntetni, és különösen a fiatalok elcsábítását tartották a szovjet hatalom elleni merényletnek. A rendszer egyik bértollnoka, Szikszai Aladár – egy kivált kispap – több más egyházellenes könyve mellett broszúrát írt a baptistákról is, amelyben kifejtette, hogy idősebb és ifjabb Stumpf Jenő hozták Kárpátaljára „az ame-

³⁷¹ Fritz Peyer-Müller: i. m. 399.

³⁷² Fritz Peyer-Müller: i. m. 397–401.

³⁷³ Nagy Béla *beszámolója*. 2000. március

rikai imperialista metelyt.” Idővel egyre jobban érezhetővé vált a baptista egyházon belül is a szláv ajkúak előnyben részesítése, ami a magyar ajkúak fokozatos elszigetelődését is jelentette.³⁷⁴

A két nagyobb gyülekezet sorsa az 1950-es években

A munkácsi magyar baptista gyülekezet 1946-tól szintén moszkvai irányítás alá került, de a vezető lelkész továbbra is ifj. Stumpf Jenő maradt. Amikor azonban a helyi pártvezetők vették át az egyházi ügyek irányítását, a megbízatást tovább nem vállalhatta. Beregszászba került lelkésznek. Egy ideig Beregszászból is járt Munkácsra, de 1949 májusában a helyi katonai hatóság 36 órás határidővel, mint megbízhatatlant, kiutasította az ún. „kiemelt városból”. Lakását elkobozták. 1927-ben a munkácsi magyar baptisták által épített imaházat „reprivatizálták”, és átadták a Szibériából származó orosz szabadkeresztyéneknek.

1947-ben a beregszászi gyülekezet a Török Pál út 42. számú lakásban, Hirc Józsefné otthonában tartotta összejöveteleit. Itt látogatták meg őket Karev és Ivanov prédikátor is. Ugyanebben az évben, és ugyanitt tartották meg a beregszásziak az első baptista-hívő menyegetőt.

1949-ben 20.000.- rubelért vásároltak egy imaháznak alkalmas épületet. A vásárlás adminisztrációs teendőit Ifj. Stumpf Jenő végezte. A gyülekezet életében ekkor zárult le a gyakori költözködés időszaka. A látványos fejlődés ellenére 1953-ban Mocsárkó Mihály, ungvári főpresbiter eltiltotta ifj. Stumpf Jenőt a lelkészi tevékenységtől. Vele szemben felhozott kifogásként az 1949-évi imaházvásárlás lebonyolítását hozta fel. Hosszú évekig segédmunkásként, éjjeliőrként, végül tanult „tartalék szakmájában”, könyvkötőként dolgozott. Később vidéki gyülekezetekben újra prédikálhatott is.

A beregszászi gyülekezet vezetője az 1970-es évek elejéig így ismét Trohák József, helyettese pedig Popovics János lett. 1957-ben a közösségnek sikerült minden pénzügyi terhét, adósságát elrendeznie, és tervbe vették imaházuk renoválását. A testvériség is szívesen adakozott, így 5.500.- rubel állt rendelkezésükre, s 1957. szeptember 22-én már a felújított épületben ünnepelhetett a gyülekezet. A tatarozás teljes költségét a körzet segítségével tudták fedezni.³⁷⁵

Mocsárkó Mihály halála

1970-ben, egy alkalommal a munkácsi református templomban tartott a helyi baptista közösség tanácskozást, ezen Mocsárkó Mihály erőteljesen kijelentette, hogy ő az úr, és amit ő mond, annak kell történnie. Egy hívő testvérnő intette, hogy van egy Úr, aki még nála is nagyobb. Ám Mocsárkó tartotta véleményét. A tanácskozás nagyon hevesen zajlott le. Miután véget ért elindult haza, de néhány méter után szívroham érte, és nem lehetett segíteni rajta. Jól prédikált, de az akkori hatalommal össze volt fonódva.³⁷⁶

Néhány adat a körzet későbbi vezetőiről

1970–1975-ig Lukovszki prédikátor volt a kárpátaljai baptista körzeti vezető. Ezután 1981-ig ifj. Stumpf Jenő vette át az irányítást. Különösen zenei téren volt alkalma eredményesen dolgozni.

³⁷⁴ *Krisztusért járva követségben...* i. m. ifj. Stumpf Jenő (Béla): *A Kárpátaljai Baptista Misszió története...* i. m. 384–387.

³⁷⁵ *A Beregszászi Baptista Körzet Jegyzőkönyve*, 1–9.

³⁷⁶ *Nagy Béla beszámolója*, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

Andráskó Mihály, aki 1975–1991 között nagyszőlősi prédikátor volt, szintén lelkesen látta el a körzetvezető tisztséget. Halálhíreről 1998 őszén értesültünk. Egyik fia Kijevben az Ukrán Baptista vezetőségében jelenleg is komoly tisztséget tölt be. A magyar nyelvet már kevésbé ismeri.

Így érkeztünk el a nyolcvanas évek végéig, de a fejezet zárszávaiban még egyszer említést kell tennünk ifj. Stumpf Jenő prédikátorról, akit – miután az 1980-as években Magyarországra költözött – 103 évesen hívott haza a Teremtő. Nemes jelleme, humoros, de egyben tömör, diplomatikus fogalmazásmódja, bölcs vezetői karaktere áldás volt a kárpátaljai misszió sokszor válságos időszakában.

II. 6. A MISSZIÓ HELYZETE A SZOVJETUNIO ÖSSZEOMLÁSA UTÁN UKRAJNA RÉSZÉKÉNT

A Szovjetunió szétesése utáni években a kárpátaljai baptista misszió új lendületet kapott. A külföldről – főleg az anyaország felől – érkező missziós csoportok egyre többször keresték fel Kárpátalja városait, falvait. Az a lelki és fizikai nyomor, amivel itt találkozhattak megrendítette, ugyanakkor cselekvésre ösztönözte az ilyen missziós utakról hazatérőket. Ezekben az években viszonylag könnyű volt akár Magyarországról, akár Nyugat-Európából, időnként a tengerentúlról is személyi, és anyai segítséget hozni az itt végzendő szolgálatokhoz.

A '90-es években különösen kedvelt célállomássá vált az egyes missziós csoportok számára Kárpátalja. Ennek okai összetettek. A magyar határtól néhány kilométeres utazással már elérhető vidék tapinthatóan más világként tárult a nyugati kultúrához és mentalitáshoz szokott emberek elé. Egyrészt megrendítő volt a nyomor és az igénytelen elhanyagoltság, ami a településeket nézve azonnal szembetűnő volt, másrészt viszont soha seholy nem tapasztalt lelki éhség és nyitottság jellemezte az itt lakó embereket, akik hálásan és órákig hallgattak minden tanítást. Az evangélizációs alkalmak helyszínei éveken át zsúfolásig teltek meg érdeklődőkkel. A határ közelsége ugyanakkor viszonylagos biztonságérzetet is adott a különböző felekezetekből érkező csoportoknak, melyek az egykori Szovjetunió területére léptek.

A kisebb, főleg karizmatikus színezetű csoportok viszonylag hamar reagáltak az új lehetőségekre, és Munkácson kialakított központjukból koordinálták az ide érkező személyek és csoportok tevékenységét. Más közösségek is küldtek misszionáriust Kárpátaljára (pl.: adventisták).³⁷⁷ A nyolcvanas években ifj. Stumpf Jenő Magyarországra költözésével egy fiatalabb szolgáló csoport végzi a körzet pásztorolását. Beregszászban Nagy Béla, majd a mai napig Nagy István testvér a gyülekezetvezető. Gúton és Benében Szikszai Kálmán a lekipásztor, és egyben a körzet elnöke. Kígyóson, Beregújfaluban Molnár Ede munkálkodik, Gáton pedig Lőrinc Győző fia, Lőrinc Kornél a vezető.

Dr. Mészáros Kálmán – egyházunk akkori alelnöke – a kilencvenes évek elején így emlékezett meg kárpátaljai emlékeiről: *„Hivatalos látogatáson voltam, mint egyházunk alelnöke Kijevben. Bőrdömbbe rejtettem 15 Újszövetséget, és 10 Bibliát, a magyar mellett néhány orosz nyelvűt is. Ott – Kijevben – találkoztam össze a magyarok főpresbiterével, Andráskó Mihály testvérrel, aki Nagyszőlősen lakott. Nagyon örült az ajándék hírének, amit elég körülményes módon tudtam átadni. Félt, hogy valamilyen társa meglátja, és irigykedik, hogy nem ő kap ukrán Bibliákat. Andráskó testvér 48 település kis gyülekezeteinek volt a főpresbiter. Ezután levelezést folytattunk. Két fia ukrán Bibliáért 1980-ban eljött*

³⁷⁷ Varga Attila, missziómunkás/történész beszámolója. Budapest, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

hozzánk. 1989-ben dr. Viczián János testvér segítségével Lada autómattal Bibliával, és Nagyszőlősre vittem feleségemmel. Ekkor ismerkedtem meg Szikszai Kálmán testvérral. Az ő vendégszeretetét élvezve szolgáltam Huszton, Nagyszőlősön, Ungváron, Beregszászon és Gúton. Jól megszervezve, ahol kellett, tolmács segítségével. Ungváron a feleségem úgy 100 női hallgató előtt tartott csendes napot. Beregszászon pedig a nagy református templomban diakónus, és presbiteravatást is végeztünk.”³⁷⁸

Az avatott személy Nagy István, akkori beregszászi gyülekezetvezető volt. Valóban az Atya áldása nyugodott testvérünk tiszta és példaadó életén. „Feleségem halála után (1993.) Barbarics Lajos budafoki testvérével vittünk át használt ruhákat az atyafiaknak, amiket szétosztottunk Szikszai Kálmán testvérek segítségével. Fiam, ifj. dr. Mészáros Kálmán is volt egy evangélizáló körúton. Munkáson bementést is végeztek.”³⁷⁹

Ezt az időszakot 1994-ig az alkalmosság jellemezte. Dobner Győző lelkipásztor testvér is több utat tett Kárpátaljára. Tóth Gábor – egykori külmisszionárius – egyik beszámolójából tudhatjuk, hogy ő is a jelenkori „Kárpátaljai missziómunka úttörője volt”.³⁸⁰

Útban az újjászervezett missziómunka felé

Kübler János 1993-ban felvette a kapcsolatot több aktív missziómunkással. Beszámolójában a következőt írja: „A Tiszántúli Missziókerületi Tanács elhatározta, hogy szorosabbra fűzzük a kapcsolatot a határon túl élő testvéreinkkel. Személyesen akartuk felmérni, hogy mit tehetünk, miben segíthetünk az ott élő hittestvéreinknek. Nagy örömünkre szolgált, hogy más testvéreinkkel együtt indulhattunk el a kárpátaljai testvéreinkhez. A szolgáló csoport tagjai voltak: Veres Ernő testvér, a Romániai magyar Baptista Szövetség elnöke, Dobner Győző, Fortin László, Kübler János lelkipásztorok, Szenczi Sándor, Péntes Zoltán teológiai hallgatók és kedves gépkocsivezetőnk, Dobner Balázs testvér. Április 23-tól 25-ig tartózkodtunk Ukrajnában. Lehetőség szerint igyekeztünk mindenhol eljutni, ahol magyar gyülekezetek működnek és magyar testvérek élnek. Szikszai Kálmán testvérek vendégszeretetét és kalauzoló segítségét élveztük a három nap alatt... Körülbelül 130-150 magyar baptista gyülekezeti tag él Kárpátalján, nehéz lelki és anyagi körülmények között. Élni és szolgálni akarnak. Örömmel láttuk, hogy van remény, van öröm, van szeretet a testvérekben, és hisszük, hogy Istennek csodálatos tervei vannak az ottani testvérekkel is. Imádkozzunk értük, hogy az Úr adjon lelki megújulást Kárpátalján is, az Úr küldjön munkásokat a lelki szolgálatba, egységben és szeretetben szolgáljanak a testvérek, a gáti imaházat mielőbb be tudják fejezni a testvérek, a beregszászi testvérek visszakapják imaházukat, a falvakban és a városokban gyülekezetek alakuljanak.”³⁸¹

Az 1994-es esztendő eseményei

Bayer György – akkori missziótitkár – hírt adott Tóth Gábor és felesége kiküldéséről. Tóth Gábort 1994-ben a szegedi gyülekezet presbiterre avatta. Később jelezte a Magyarországi Baptista Egyház misszióbizottságának, hogy kész otthagyni mérnöki állását és teljes időben munkába állni az Úr szolgálatára. Az egyház szövetségi tanácsa alkalmasnak találta, kárpátaljai testvére-

³⁷⁸ Mészáros Kálmán: *Válaszok Bodoczi Antal diplomamunkájának kérdőívére*. Budapest, 2000. február 12.

³⁷⁹ Uo.

³⁸⁰ MBE Külmisszió, *Ukrajna*, 1996. október 1., Beszámoló. 1. (Szeged)

³⁸¹ Kübler János: *Látogatás Kárpátalján* = *Békehírnök*, (1993)24, 186.

ink pedig szívesen látták őket. Az Európai Baptista Misszió támogatásával 1995. január 1-től 1999. december 31-ig tervezték szolgálati idejüket.³⁸²

A kiküldés megvalósult. 1994 májusától Tóth Gábor és felesége rendszeresen jártak Kárpát-aljára, általában havonta 1-2 alkalommal, a nyári időszakban pedig gyakrabban. Sajnos a vártnál kevesebb támogatás jutott a misszió számára. Ennek az lett az eredménye, hogy Tóth Gábor feleszes szegedi civil munkája mellett végezte az emberpróbáló szolgálatot. A teljes idejű kárpátaljai szolgálata nem valósulhatott meg.

Missziói összefoglalójában 1997-ben ezt írta: „1994 májusától rendszeresen szolgálunk az ukrainai magyar baptista gyülekezetekben, illetve a magyar lakta falvakban és városokban. Napjainkig az alábbi munkaterületeken dolgoztunk: gyülekezetek, házi istentiszteletek, gyülekezetplántálás, evangélizációk szervezése, beteglátogatás, családlátogatás, karitatív tevékenység. 1994-ben öt helységben működött gyülekezet. A következőkben szeretnénk leírni az akkori helyzetet és az azóta történt változásokat.”³⁸³

II. 6. a) HELYZETJELENTÉSEK A GYÜLEKEZETEKRŐL 1997/98-BÓL³⁸⁴

A beregszászi baptista gyülekezet élete 1983-tól 1998-ig

1983. március 15-én Andrászkó Mihály – a missziókerület főpásztora – megkérte a zápszonyi Nagy Béla testvért, hogy vállalja el a beregszászi prédikatori teendőket. Így a zápszonyiak vele együtt 18 kilométerről jártak be Beregszászba. 1995 májusától gerincműtete miatt nem vállalta tovább a szolgálatot. A gyülekezet, ami igen kis létszámú volt, több alkalommal maradt pásztor nélkül. Nagy testvért Szikszai Kálmán, Molnár Ede helyettesítette. Télen az idősek nem jártak Istentiszteletre, amit akkoriban a református templomban tartottak, mivel számukra az igen hideg volt. A nyolcvanas évek végén már a reménytelenség, megsemmisüléstől való félelem uralta a beregszásziakat. Az Úr azonban kegyes volt hozzájuk.

1991-ben hoztak egy rendeletet, hogy az imaházakat vissza kell adni jogos tulajdonosaiknak. Az igazoló papírokat nem találták és a tanúk hitelesítése nem volt elegendő. Az ungvári levéltárban is próbálkoztak, de elutasították őket. Nagy Béla nem adta fel, egyik levél után a másikat írta, és személyesen vitte Ungvárra a levéltár titkárságára. 1994-ben már megelégték a levéltár dolgozói az őket kérvényekkel ostromló Nagy Bélát és végül megadták neki az imaház jogos tulajdonosát igazoló okmányt. Beregszászban Pataki István polgármester az iratokat látva azt nyilatkozta, hogy a papírok nem jók. Az Ungvári Vallásügyi Hivatal viszont megerősítette az iratok hitelességét. Az említett polgármester azért nem akarta visszaadni az épületet, mert ebben lakott két ember. A vita két évig folyt. Végül Nemes István, akkori kerületi vezető vette kezébe az épület ügyét.

1995-től 1998-ig Dankánics János munkácsi missziómunkás lett a gyülekezet vezetője, 1998-tól pedig Nagy István. 1997-ben kárpótlásként kaptak egy épületet, amit ötezer dollárért eladtak.

³⁸² Bayer György: *Külmisszió*, = Békehírnök, (1994), 333.

³⁸³ Ezt az alfejezetet javarészt Tóth Gábor: *Összefoglaló beszámoló az Ukrainai misszióról*. MBE Szövetségi Iroda, Pátkai Béla missziótitkár részére. Szeged, 1997. augusztus 13. című írása alapján állítottuk össze.

³⁸⁴ Tóth Gábor további összefoglaló beszámolója 1997-ből. Kézirat a szerző tulajdonában.

1998-ban az Magyarországi Baptista Egyház tízezer dollárt adott hozzá a gyülekezetnek, a Bodóczki házaspárt pedig kiküldték missziómunkára.³⁸⁵

Gúton (Гут) 1994-ben a gyülekezet taglétszáma 58 fő volt. Volt imaházuk és lelkimunkásuk Szikszai Kálmán személyében. Szikszai Kálmán Gúttól 20 kilométerre, Alsókerepecen lakott. A taglétszám 1997-ben 70 fő. Megszerveződött a rendszeres ifjúsági bibliaóra 18 állandó taggal. Az ifjúsági bibliaórákat érdeklődő fiatalok is gyakran látogatták. A gyermekmunka is folyamatos volt. A gyülekezet saját bibliakör vezetője mintegy 35 gyermekkel foglalkozott. A női bibliakör 1997-ben kezdte bontogatni szárnyait, és már megtartották az első kárpátaljai női konferenciát is. A gyülekezetek fiataljaiból kialakult egy olyan csoport, akik képesek evangélizációs szolgáltatásokat végezni a környékbeli kisebb gyülekezetekben. Ezt a szolgálatot igyekeztek rendszeresen gyakorolni is. A magyarországi gyülekezetek és magánszemélyek céladományaiból vásároltak a gúti gyülekezet számára egy Zuk típusú mikrobuszt a szolgáló utak megkönnyítésére. Időközben szükségessé vált az imaház tetőszerkezetének teljes felújítása, a munka saját erőből és az MBE anyagi támogatásával folyt. A gyülekezetnek felajánlották megvételre a szomszéd telket egy kis értékű épülettel, ami hasznos lehet építési helyként illetve konferenciázó területként is hasznosnak bizonyulhat.

Gáton (Гать) 1993-ban építettek új imaházat. 1994-ben a gyülekezet létszáma 20, 1997-ben 22 fő volt. Aktív lelki munkásuk nem volt. A hosszas pásztorhiány a gyülekezeti gyakorlatban nem-biblikus deformációkat eredményezett, amelyeket igen nehéz, szívós munkával lehet csak megszüntetni. Az istentiszteleteket néhány fiatal is rendszeresen látogatta. Nagyvarsányból többek között Vince László testvér vállalta a gyülekezet patronálását. Szolgálatának áldásos eredményei folyamatosan tapasztalhatók voltak.

Kígyóson (Кідьоси) 1994-ben a gyülekezet 20 tagú, kizárólag idős testvérekből állt. Volt önálló imaházuk. A pásztorolás szolgálatát Molnár Ede testvér végezte, aki Beregújfaluban élt, mintegy 20 km-re Kígyóstól. A gyülekezeti életben jelentős változás volt, hogy felújításra került az imaház melletti épület, ami közösségi célt fog szolgálni. Patronálókat kerestek a határ mentén lévő magyar baptista gyülekezetekből, és volt is átmenti segítségük. Az imaházat elsősorban Molnár Ede testvér áldozatvállalásából újították fel. Legújabbban pedig Erik Baret angol miszionárius és felesége nyújtott jelentősebb támogatást az építkezéshez.

Beregújfaluban (Берегуйфаљу) a 8 tagú gyülekezet vasárnap délelőttönként tartott összejövetelt Molnár testvér lakásában. Az 1995. évi evangélizáció után bemerítést is tartottak.

Házi istentiszteletek

Az imaházzal nem rendelkező falvak közül két helyen (Kisbakos, Beregújfalu) működött kiscsoportos házi istentisztelet. A csoportok vegyesen baptistákból és reformátusokból álltak. A vezetés baptista irányítás alatt volt. A Kisbakosban levő testvéreket a távolság miatt csak ritkán látogattuk. Ők sem törekedtek a működő baptista gyülekezetekkel való kapcsolattartásra.

Beregújfaluban (Берегуйфаљу) kezdetben jelentősen növekedett a csoport aktivitása, létszámban is növekedtek, majd 1996 nyarán, valószínűleg a református lelkész hatására a nyári mezőgazdasági munkákra hivatkozva a csoport megszüntette önmagát. Gáton (Гать) két csoport jött össze időszakosan, ha Szikszai testvér, vagy vendég látogatta meg őket.

³⁸⁵ Nagy Béla beszámolója, 2000. március. Kézirat a szerző tulajdonában.

Beregszászon (Берегово) korábban Jakubovics Katalin mozgássérült testvérnő lakótelepi lakásában szerveződött házi csoport felnőttek és gyermekek számára. A felnőtt csoport 15–20 tagú volt, a gyermekek pedig 20-25-en jöttek össze. A csoportnak 7 bemelegítő tagja volt. Sajnos Jakubovics testvérnő halála után ezek a házi körök átmenetileg megszűntek.

Badallóban (Бадалово) Molnár Ede testvér vejének, Ferenczi Károly házában tartották a bibliaórákat. A faluban nincsenek baptisták, a csoport tagjai a helyi református gyülekezethez is tartoznak. Itt is párhuzamosan tartanak bibliaórákat felnőtteknek és gyermekeknek 20–25, valamint 40–55 fős létszámmal. A csoport 1996 őszétől önálló cigánymisszióba kezdett. Alsókerepecen (Нижній Коронець), Nagydobronyban (Велика Добронь) Visken (Вишково) Szikszai Kálmán alkalmanként tartott házi istentiszteleteket.

A gyülekezetplántálás lehetősége

Tóth Gábor kárpátaljai misszionárius ezt így látta 1995-ben: *„Szolgálatunk kezdetén megvalósítható célnak gondoltuk új gyülekezetek plántálását. Miután rövid időn belül kiderült, hogy az anyagi támogatás hiánya miatt nem tartózkodhatunk folyamatosan Kárpátalján, erről a célról leteztünk. Így szolgálati időnk alatt csak egy új gyülekezet keletkezett Benében Szikszai Kálmán, dr. Szabó Imre és felesége, a Kelet-Európa Misszió, a Debreceni Baptista Gyülekezet és a mi sok zökkenővel, félreértéssel terhelt „együttműködésünk”ből”. A benei gyülekezetnek ma 13 bemelegítő tagja van és sok gyermekbetegséggel küzd. Reményeink szerint a debreceni testvérek látogatása, támogatása hathatós segítséget biztosít a benei kis gyülekezetnek.*

Evangelizációk szervezése: Szolgálatunk leglátványosabb és igen sok áldást jelentő része volt az evangelizációk szervezése. A kárpátaljai emberek nyitottak voltak az evangélium meghallására, sajnos a folyamatos továbbvezetést – anyagi támogatás hiánya miatt – csak kevés helyen tudtuk megvalósítani. A teljesség igénye nélkül megemlítjük a legjelentősebb evangelizációkat: Beregszász (Берегово): A Global Mission alkalmával (1995.március 16-18.) mintegy 2000-en hallották az igehirdetést. Gút (Гут): Az ismétlődő evangelizációk után elmondható, hogy az egész falu ismeri az evangéliumot. Badalló (Бадалово): Nyári tábortűz melletti szolgálatok kapcsán kb. 100-an hallgatták az igehirdetéseket. Bene (Бене): Rendszeresen ismétlődő evangelizációk során kezdetben 100-200-an, majd egyre kevesebben érdeklődtek.

Beregújfalu (Берегу́йфалу): Itt a mi szervezésünkben volt először evangelizáció. Rendszeresen 250-300 résztvevője volt az evangelizációs alkalmaknak. Az evangélium hirdetését folytatni kell, de sokkal nagyobb hangsúllyal a továbbvezetés tekintetében. Ez állandó jelenlétet igényel.

Beteglátogatás, karitatív munka: Szolgálatunk elején nagy lelki terhet jelentett az anyagi szükségben élők tömegeinek látványa, az alig vagy egyáltalán nem ellátott betegek, de tudomásul kellett vennünk, hogy Ukrajna gazdasági helyzetét nem mi vagyunk hivatva megoldani. Igyekeztünk megtalálni a testvérek között a leginkább rászorultakat és lehetőségeink szerint őket rendszeresen látogatni, támogatni. Próbáltuk igére alapozott tanításokkal testvéreink egymás iránti felelősségét is ébresztgetni. Nagy örömünkre szolgált, hogy néhányan megértették, kipróbálták és tapasztalták, hogy „jobb adni, mint kapni”.

Záró értékelésként szomorúan ismétljük meg az 1994. december 9-i beszámolóink egy gondolatát: Rendszeres és jelentős anyagi támogatás nélkül a missziómunka csak amatőr módon végezhető. Tekintettel arra, hogy szolgálati területünkön az evangelizáció előtt nyitott kapu áll, az amatőr szintű munka kevés. Féltő, hogy a kapu hamar becsukódhat.” Az ebben a beszámolóban igényelt tárgyi eszközökből semmit sem kaptunk meg, sőt a folyamatos szolgálat lehetőségét sem. Ennek ellenére – teljesen meg nem érdemelten –

sok áldást éltünk át szolgálatunk során. A missziómunkát Kárpátalján érdemes és szükséges tovább folytatni.”³⁸⁶

A kárpátaljai misszió élénkítése kapcsán tehát szükséges teendők voltak: legalább egy fiatal lelki munkás állandó jelenlétének a biztosítása és a lelkimunkások képzésének, továbbképzésének megszervezése. Az ukrán és a magyar baptisták szövetsége igyekszik ebben szorosabban együttműködni. Az evangélium iránti érdeklődés napjainkra valamelyest csökkent a rendszer-váltás időszakához képest, de van lehetőség új területeken is hirdetni az evangéliumot. Miután Kárpátalján jelentős magyar anyanyelvű kisebbség él – köztük olyanok is akik csak magyarul beszélnek – a magyar baptisták felelőssége nem lehet kérdéses. Hisszük, hogy Urunk lehetővé teszi és megáldja a kárpátaljai missziómunka folytatását is.

Dr. Szebeni Olivér egyháztörténész 1995. május és augusztus hónapban járt Kárpátalján. Két látogatása között csak pár hónap telt el, testvérünk mégis növekedést tapasztalt. Szebeni testvér látva a még megmaradottakat, hálával szívében visszaemlékezett az egykor több száz tagú körzetre.³⁸⁷ Az ott töltött időszakokban a lelkimunkás képzésben volt segítségére testvéreinknek. Természetesen egyháztörténeti jellegű feljegyzéseket is készített, amelyek fontos alapját képezik e dolgozatnak is.

Egy korábbi teológushallgató, aki több alkalommal járt Kárpátalján, addigi missziós tapasztalatait, és meglátását így összegezte 1996 őszén. *„Korábbi kárpátaljai forgolódásom, valamint az elmúlt nyár során – minden kétséget kizáróan – világossá vált előttem, hogy a továbblépést a kinti misszióban az odaszánt, folyamatos munka jelentené. Szeretném hangsúlyozni a folyamatos szót. Úgy érzem, a jövő tekintetében ez a kulcskérdés... szükség lenne valakire (valakikre), aki Istentől kapott felhatalmazással ott él és hatékonyan, folyamatosan munkálkodik.”*³⁸⁸ Erre reagálva az akkori missziómunkás így írt: *„Teljesen egyet értünk Fóris Tamás testvér beszámolójának záradékában leírtakkal. Nem csak a továbblépés, hanem az eddigi munka eredményei is veszélyben vannak, ha a kárpátaljai testvéreink nem kapnak az Úr által állandó, folyamatos munkára kirendelt szolgálókat. Nem hallgathatjuk el, hogy ez jelenleg csupán pénzkérdés. Van akit az Úr küld, van aki hallja a küldést, még emberileg is alkalmasnak látszik, de a tisztességes megélhetést és a folyamatos munkát lehetővé tevő anyagiak nem állnak rendelkezésünkre...”*³⁸⁹

Az előbb leírtakkal egyetértve 1997-ben dr. Almási Mihály egyházelnök, Mészáros Kornél főtitkár, Pátkai Béla, és dr. Szabó Zoltán elhatározták, hogy teljes idejű missziómunkásokat küldenek ki Kárpátaljára. Egy személyes élmény: *„Emlékszem, hogy 1997-ben a húsvéti legációt is Kárpátalján töltöttem Tóth Gáborék társaságában. A kiutazás során az Ukrán határt átlépve – már sötétedés után – néhány pillanatra megálltunk a mikrobuszal. Hirtelen egy civil autóból gumibottal hadonászó kéz intett megállásra. Természetesen megállás helyett azonnal az autóban voltunk, és nagy sebességgel elhajtottunk Beregszászba – gondolva, hogy a maffiával van dolgunk. A rendőrség épülete elé mentünk, mivel a bűnözők odáig talán nem követnek bennünket. A „milicia” (rendőrség) már gépfegyverrel várt. Igen durván viselkedtek. Pár perc múlva kiderült, hogy félreértés történt. A missziós busz sötétített ablaküvege gyanús lett szemükben, mivel éppen maffia csoport leszámolására készültek. Ez az esemény néhány napig*

³⁸⁶ Tóth Gábor: *Személyes visszaemlékezés*. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁸⁷ Szebeni Olivér: *Válaszok Bodoczki Antal diplomamunkájának kérdőívére*. 2000. január 24. Magángyűjtemény.

³⁸⁸ *Nyári események Kárpátalján. Fóris Tamás beszámolója Tóth Gábor missziói jelentésében*. 1996. Kézirat a szerző tulajdonában.

³⁸⁹ Tóth Gábor: *Nyári események Kárpátalján*. 1996. Magyarországi Baptista Egyház Szövetségi Iroda, Pátkai Béla részére.

mindannyiunkat elgondolkodtatott. Tóth Gábor és felesége 1998 tavaszán befejezte külmisszionáriusi szolgálatát. Mintegy négy évet töltöttek intenzíven a külmisszióban.”

A misszió helyzetének alakulása 1998 májusától: „Feleségem 1994 nyarán (a Kelet-Európa Misszió szervezésében) járt Kárpátalján. Magam 1995 karácsonyán legációszolgálatot végeztem Beregszászon, Beregújfaluban, Kígyóson és Gúton. 1996 nyarán mindketten Beregújfaluban végeztünk evangélizációs szolgálatot. 1997 nyarán szintén ezen a helyen két hónapig analfabéta cigánygyermeket tanítottunk írni, olvasni. Addig nem jártak rendszeresen iskolába, ebből következett a lemaradásuk. '97 őszén külön osztály indult részükre. Ennek eredményeképpen 1999-ben már örömmel írtuk a következő sorokat: „...két év elteltével elmondhatjuk, hogy a helyi iskola speciális osztályában hat tanuló fejezett be egy tanévet. Adott tehát az Úr hat Bibliát olvasó gyermeket. A többi iskolás gyermek családi körülményei miatt nem fejezte be a tanévet.” „1997 augusztusában Tóth Gábor közvetítette az MBE kérését azzal kapcsolatban, hogy vállalnánk-e Kárpátalján a teljes idejű szolgálatot, mivel ő befejezi addigi missziós munkáját. Hamarosan menyasszonyommal együtt igennel válaszoltunk. 1998 májusában az MBE közgyűlésén Pátkai Béla missziótitkár hivatalosan is bejelentette a leendő Bodóczki házaspár delegálását a Kárpátaljai Baptista Gyülekezetek Közösségéhez. 1998 júliusában házasságot kötöttem Fülöp Ágnessel, majd szeptemberben már közösen kezdtük meg a kemény munkát.”³⁹⁰

1998-ban Dr. Almási Mihály egyházelnök Kijevben az Ukrán vezetőséggel igen jó tárgyalásokat folytatott. Ennek gyümölcseként még abban az évben Pátkai Béla missziótitkár és Nemes István – a kárpátaljai egyházkerült elnökének – munkája nyomán megalakult a Kárpátaljai Magyar Baptista Közössége. A szerződésben a magyar fél kötelezte magát a magyar ajkú gyülekezetek missziós jellegű támogatására. Ettől kezdve a magyar-ukrán kapcsolatok sikeresen folytatódtak.

A tiszai árvíz pusztítása 1998 novemberében

Az 1998 novemberében történt Tisza-menti árvíz a magyarországi testvériséget is mozgósította. Segítségükkel enyhítették a Mezőváriban, és a hasonló sorsú falvakban élő emberek nehézségeit. A nagy zűrzavarban személyesen kellett megtalálni a valóban rászorulókat. A beérkezett segélyek a Baptista Szeretetszolgálaton keresztül jutottak át.³⁹¹

A Szeretetszolgálat vezetője így számolt be az általuk nyújtott segítségről: „Egy héttel a vészjósló hírek után már körvonalazódott, miben és hogyan lehet a leghatékonyabban segíteni. Mire is van szükség, miből lehet ezt finanszírozni, hova kell szállítani az adományokat, kik fogják a szétosztás felügyelni.

A második héten már három tele kamionunk érkezhett meg a benei (Kárpátalja) raktárbázisra. Általában pozitív hozzáállást tapasztalhattunk a vámosok részéről, s a szétosztásban sem voltak különösebb problémák. Isten előttünk járt. Nyolc árvíz-sújtott faluba tudták széthordani a segélyeket munkatársaink, amelyek közül háromban, Mezőváriban, Csetfalván és Királyházán a polgármesterek segítségével direkt módon, kézből-kézbe tudtuk adni a segélyeket. Bodóczki Antal misszionárius testvérünk, Szikszai Kálmán, Molnár Ede és Nagy István kárpátaljai baptista vezető testvérek nélkülözhetetlen segítséget nyújtottak. Nagyon örültünk annak, hogy elmondhattuk: Magyarországról több mint negyven baptista gyülekezet természetbeni adományát ajándékozhattuk oda.”³⁹² 1999 tavaszán Fuscics Olga testvérnő és családja

³⁹⁰ Uo.

³⁹¹ Bodóczki Antal: *Kárpátaljai levél misszionáriusunktól.* = Békehírnök, (1998) december 13, 372.

³⁹² Szenczy Sándor: *Árvíz '98.* = Békehírnök, (1999) október 10, 383.

Nagyberegben új otthonba költözhetett, mivel lakhelyük vízkárosodott és használhatatlanná vált. Felfoghatatlan öröm volt számukra a kedves hajlék átvétele. Kertjüket azóta is példaértékűen művelik.

1998 őszéhez még egy jelentős esemény köthető. November 13-tól 15-ig a Kiskőrösi Szeretetházban találkoztak a határon túli missziómunkások. A kárpátaljai vezetőség is jelen volt a konferencián, és értékes tapasztalatokkal és lelkiekben feltöltődve érkeztek haza.³⁹³

A Beregszászi Gyülekezet helyzete 1998-tól (Берерово)

A Magyarországi Baptista Egyház segítségével sikerült a Muzsalyi út 13. alatti ingatlant megvásárolni. A felújítási munkálatok Molnár Ede vezetésével december elejére elkészültek. Az imaház megnyitására 1998. december 11-én került sor, mely alkalmon Pátkai Béla, és Nemes István kérte Isten áldását az új gyülekezeti házra. Hangsúlyozták, hogy az épület elsősorban Isten tulajdona. Jelenleg a helység 100 személyt képes befogadni.

1998 karácsonyát már a beregszászi imaház szolgálati lakását sikerült otthonosan, de mégis olcsón berendezni. Ez a kedves otthon sokat jelentett az oda költöző Bodóczki házaspár számára. Az imaház szépsége elfeledteti azt a sok nehézséget, melyek az átépítés, és berendezés időszakában történtek.

Tóth Gábor szolgálatának idejében alakult meg az első baptista házi csoport Jakubovics Katalin lakásában. Az „*ősgyülekezet*”, aminek Jakubovics testvérnő is tagja volt és a plántált gyülekezet – melybe többnyire fiatalok és gyermekek járnak – viszonya nem volt felhőtlen. Akkor még emberileg senki sem gondolta volna, hogy valaha a két csoport egygyé lesz. Az imaház megnyitása után lassacskán mégis megtörtént a csoda. Ma már azok a fiatalok akik ott megtértek, sokan már a gyülekezet tagjai. 1999-ben megkezdődött az ifjúsági munka. Azóta már több körzeti ifjúsági találkozónak adott helyét a beregszászi imaház és missziós központ.

A kezdeti hetenkénti egy vasárnap délelőtti istentiszteletből már több közösségi együttlét is megvalósult. Kedden ifjúsági, csütörtökön és vasárnap kétszer istentiszteleti alkalom van. 1999 augusztusában a gyülekezet öt hitvallót merített be. A gúti imaház bemelegítő medencéjében. Az alkalomban az volt a különleges, hogy ez a kicsi csoport volt az első, aki több hónapos felkészítésben részesült előtte. Időközben a gyülekezet liturgiája is átalakult. Vasárnap délelőtt imaórával kezdődik az istentisztelet, majd az ifjúság szolgál, és bizonyágtevések hangzanak el. Azután az Ige hirdetése, majd mindannyiunk nevében imádkozik valaki, megtartjuk a gyűjtést és a prédikátor imája zárja az alkalmat. A délutáni közösségi együttlét kötetlenebb. Ketten hirdetnek Igét, és sokat énekelnek.

A legkisebekkel Jakubovics testvérnő foglalkozik, és ritkábban jönnek gyülekezetbe. Az ifjúságra egyre több missziós feladatot lehet rábízni. A felnőttek is kiveszik a részüket a beteglátogatásban, vendéglátásban, takarításban. 1998 tele óta egy folyamatos lelki formálódáson viszi keresztül az Úr a gyülekezetet, mely valamikor még nagyon „sok sebből vérzett”. A zárkózott közösség ma egyre missziósabb, befogadóbb, dinamikusabb lelkületű.

A 2000 elején az Úr a misszió szívére helyezte a fiatalok zenei taníttatását. Tavaszra már van négy lány, akik több szólamban énekelnek. Vannak, akik gitározni, zongorázni tanulnak. Mind ezt az oktatást Jakubovics Katalin koordinálta. Szintén 2000 tavaszán Técsőről érkezett két – magyarul, ukránul beszélő – missziómunkás. Ők jelenleg a baptista alapítású ukrán nyelvű regionális Bibliai kollégium végzős hallgatói. A lelkes fiatalokat hamar befogadta a gyülekezet. Az

³⁹³ Nyúl Zoltán: *Határontúli missziómunkások konferenciája* = Békehírnök, (1998) december 13.

Kárpátalja-misszió felügyelete alatt áldásosan munkálkodnak ifjúsági, igeszóloi, evangélizációs területeken. A város protestáns közösségeivel jó a kapcsolat. A baptisták jó híre terjed a városban. Bízunk abban, hogy a növekedés folytatódni fog.

Beregszászon ma van egy vegyes nyelvű – ukrán és magyar – gyülekezet is. A Magyarországi Baptista Egyház áldozatkész adományának köszönhetően önálló imaházzal rendelkeznek, amit már belülről bővíteni kellett a létszámnövekedés miatt. Jelenlegi lelkipásztoruk Nehro Bálint, aki nagy aktivitással végzi a lelkimunkát. Kezdeményezés történt egy újabb magyar anyanyelvű gyülekezet plántálására Cidor Lajos vezetésével. Magyarországi és amerikai segítséggel imatermet is vásároltak a város főterén, ami jelenleg felújításra szorul.

A Gúti (Гут) Baptista Gyülekezetéről

Az 1996-ban megtért és bemerített fiatalok mára aktív szolgálókká nőttek. A presbitérium aktív. Különösen nagy hatással voltak a testvérekre azok a beszélgetések, melyeket 1999-ben a *„kereszttyén vezető jelleméről és feladatairól”* tartottak. Gondolatébresztő, lelkesítő hatású együttlétek voltak ezek.

1998-ban megvásárolta a gyülekezet az imaház melletti telket és az azon álló épületet, ami- ben renoválás után az ifjúság kapott helyet. Konferenciák alkalmával pedig szálláshely mintegy 20 fő részére. 1999-ben az említett telken a Magyarországi Baptista Egyház segítségével kétszáz férőhelyes fedett szabadtéri konferenciázó helyet létesítettek. 1999 nyarán – lassan mondhatni hagyományként – megtartották a női-, és férfi konferenciát. Az ünnepélyes alkalom szolgálói Jobbágy Ferenc és családja a kispesti gyülekezetből érkeztek.

Ez a gyülekezet e legmissziósabb lelkületű, de hitvallásában még jobban meg kell erősödnie. Az utóbbi időben vezetőik erre a dologra is érzékenyebben figyelnek. A gyülekezet jelenleg 60 tagú, nem említve a gyerekeket és a barátkozókat. Rendszeresen vannak evangélizációk, bemerítések. Mindezekért a dicsőség egyedül Istent illeti!

Gyülekezetplántálás Rafajnaújfaluban (Рафайново)

Ez az apró falvacska Zápszony (Запсoнь) és Barkaszó (Баркасово) között található. 1999 nyarán a gúti gyülekezet, az Magyarországi Baptista Egyház Kárpátalja-Misszió és az OM közös munkájával új gyülekezet plántálása vette kezdetét. Az eredetileg egy hétre tervezett evangélizáció a nagy érdeklődésre való tekintettel még egy hétre meg lett hosszabbítva. Általában 100–150 fő hallgatta az evangéliumot. Az összejövetel után 25-30 fő látogatta a helyi kultúrházban bérelt ideiglenes istentiszteleti helységet. A tél beálltával a fűtetlen helység miatt egyre kevesebb érdeklődő járt. Jelenleg ismét fellendült a munka. 2000 nyaráig Fülöp Miklós (debreceni baptista gyülekezeti tag) koordinálta a munkát. Fülöp testvér volt a rafajnai munka kezdeményezője. Külön elismerést érdemel a gúti ifjúság, mert télen gyalogszerrel, biciklivel jártak át a falun, hű- en szolgálva Urunkat.

Zápszonyi (Запсoнь) Baptista Gyülekezet

1999-ben a beregszászi közösség leánygyülekezeteként ismét megkezdte működését. 2000 márciusában hivatalosan is regisztrálták. Azóta imaház vásárlásra is sor került. Mezőkaszonyból az USA-ba kivándorolt Zeke Zoltánné és családjának támogatásával indult el a gyülekezeti hajlék vételének ügye. Addig Nagy István lakásában jöttek össze. Érdeklődők is járnak a közösségbe.

Zápszonytól néhány km-re fekszik Rafajna-Újfalu is, ezért remélik, hogy a jövőben a környék leendő gyülekezeteinek központja lehet majd Zápszony. Időközben Nagy testvérek Magyarországra, pontosabban Budapest-Rákoscsabára költöztek. Lakásukat átadták a misszió számára. Jelenleg Nagy Kasza Dániel és felesége kapott Magyarországról kiküldetést lelkimunkára, akik most Nagy testvérek házában laknak és aktív lelki munkát végeznek a településen és a környéken.

Gáti (Гать) Baptista Gyülekezet

1997 óta figyelhető meg, hogy a gyülekezet nyitott a cigány nemzetiségűek felé. Ebben az időszakban Bató Tibor – a Baptist Teológiai Akadémia hallgatója, később kisvárdai lelkipásztor – szervezett csoportokat ebbe a helységbe. Munkájuk gyümölcseként több fiatal megtért, akik ma aktív munkások. Lőrinc Kornél gyülekezetvezető állítása szerint a közösség igazából 4-5 éve gyarapszik. Az elmúlt négy évben három alkalommal tizenegy személyt merítettek be.

Az Élet Szava Alapítvány Bibliaiskolásai is többször tartottak evangélizációs alkalmat, melyen minden alkalommal tele volt az imaház. Azóta úgy 15 – zömében cigány nemzetiségű – barátkozó látogatja a gyülekezetet. Utógondozásuk folyamatos. Ez az egyetlen romák felé – őszinte szívből – nyitott közösség.

Kígyósi (Кідьощ) Baptista Gyülekezet

A gyülekezet helyzete 1997 óta gyakorlatilag nem sokat változott. Az imaházépület viszont annál többet. 1999 nyarán teljes felújításon ment keresztül a Magyarországi Baptista Egyház nyújtotta segítségnek köszönhetően. A megnyitón egyházunkat Mészáros Kornél főtitkár képviselte, az Ukrán Szövetséget Nemes Isrván egyházkerületi elnök. Több terv és próbálkozás van az „elöregedett” gyülekezet felfrissítésére, de még mindig kevés a munkás.

Beregújfalui (Берегуйфалу) gyülekezet

Tóth Gábor 1997-ben írt összefoglaló beszámolója óta egy fiatal lány bemerítkezett, de a helyi református közösség tagja. A magyarázat egyszerű. A faluban élő baptisták között nincs egység. Molnár Ede testvérek szorgalmazzák a jó lelki közösség meglétét, de a másik fél régi sebeket szakít fel újra és újra. A falu előtt is rombolták így a baptisták tekintélyét. A családok békesége a továbbhaladás kulcsa. Molnár testvér többször kérte a misszió segítségét a békéltetés ügyében. Türelemesen várunk a megfelelő alkalomra. A kárpátaljai misszió mindkét családdal törekszik a jó kapcsolatot ápolni.

Benei (Бене) gyülekezet

Így ír a faluról dr. Szabó Imre az „Élet-jel”-ben: *„Dobroszije, azaz Bene, a magyar határtól 7 km-re található, többnyire magyar lakta falu. 1994 nyarán a Kelet-Európa Misszió egy „Love-Europe” evangélizációs csoportot küldött Kárpátaljára. A csoport két estén át hirdette a benei iskola udvarán összesereglett tömegnek Krisztus örömmüzenetét. Isten rendkívüli módon megáldotta ezeket az estéket. A jelenlevők közül mintegy hatvanan döntést hoztak, befogadták szívükbe az Úr Jézus Krisztust. Azóta kb. 25-en rendszeresen összejönnek lelkigondozói beszélgetésekre és Isten Igéjének tanulmányozására. Szikszai Kálmán, baptista lelkipásztor egyik szomszédos faluban, hétről-hétre eljött Benére és segítette az új keresztyéneket a további fejlődésükben...”*

Szabó testvérék egy évig laktak Benében és részt vettek a missziómunkában. A gyümölcsök: 1997-ben tizenketten merítkeztek be Gúton. Jelenleg 21 tagú a gyülekezet, folyamatosan járnak barátkozók. 2000 húsvétján sikerült – a Magyarországi Baptista Egyház segítségével által vásárolt – imaház megnyitása. Reménykedünk a további növekedésben. Nagy szüksége lenne a gyülekezetnek állandó munkásra. A debreceni baptista gyülekezet csoportjai sokat erősítették őket, de az igazi megoldás egy helybeli igeszó lenne.

Egyéb kapcsolatok

A Tóth Gábor által említett Badallói református házicsoport újabban havi rendszerességgel jön össze. Isten Igéjét általában románok között van lehetőség hirdetni. A Kárpátaljai Magyar Baptista Közössége 1999-ben tagja lett a Dorcas Transcarpathia Alapítványnak. Molnár Ede kigyósi diakónust delegálták a kuratóriumba. A kapcsolat azóta is gyümölcsöző.

Kárpátaljai misszió jellegzetességei

1998 óta Beregszászban kétnyelvű, tolmácsolásos igehirdetés van, ami nagyban segíti a közösség egyensúlyát. A gyülekezetben még napjainkban is egy alkalmon belül többen prédikálnak. Beregszászban az imádkozás állva, vagy térden történik, követve az ukrán tradíciókat. Az asszonyok általában kendőt hordanak. Az éneklés legtöbb helyen lassú, elnyújtott.

Az úrvacsorai közösség alkalmával egy egész darab kenyeret megtörnek és egy serlegből iszik mindenki. A közösségi fegyelmezés gyakorlása igen gyenge. Ez részben azzal magyarázható, hogy laikus prédikátorok vezetik a körzetet. A rendszeres bibliatanítás csak a gyermekmunkán belül működik. A bementők folyamatos felkészítése Beregszászon történik. A körzet fiatalsága nagyon aktív és sokat evangélizál.

A bementések leginkább a gúti gyülekezet medencéjében történnek. Kézrátételes áldásban résztvevő presbiterok általában nem sokat beszélnek az általuk megáldott személlyel. Ez különösen igaz akkor, amikor nem a helyi gyülekezetből merítkeznek be az illető. Fontos lenne a megáldandó testvérek ismerete. Hálaadónapok idején találkozunk a testvériséggel. Úgy 250 ember hallgathatja az egymás utáni igehirdetéseket az istentiszteleteken, amit egy nagy, közös ebéd zár. A temetéseken jellemző a halott búcsúztatásakor éneklés és több prédikáció, amely a nagy hőségben a hossza miatt nem mindig építő.

A Kárpátaljai Magyar Baptista Közössége gyülekezeteinek jelenlegi taglétszámai: Beregszász: 48 felnőtt és 25 gyermek, barátkozó (két házicsoport működik). Gút: 60 fő és 25 gyerek, barátkozó (három házicsoport működik). Gát: 25 fő és 25 gyerek, barátkozó, javarészt románok. Bene: 21 fő és 2-3 barátkozó. Kigyós: 25 fő, ebből nyolcan beregújfaluiak.

II. 7. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR BAPTISTA MISSZIÓ TÁVLATAI

Egyes vélemények szerint Kárpátalja a világ ötödik politikailag leginstabilabb térsége. Van benne igazság. Jelenleg is az Ukrán állam változó törvény-, és jogalkotása nem nyújt kellő fedezetet a hosszú távú fejlődésre. Csak a legnagyobb multinacionális cégek engedhetik meg maguknak az országban való jelenlétet. A kisebb vállalatok az olcsó munkaerőpiac reményében fognak bele ukrán üzemek létesítésébe. Előreláthatóan a munkanélküliség nagyon csekély mértékben, vagy nagyon lassan fog felszámolódni. Így mindenki – saját lehetőségeit beszámítva

– gondolkodik a következő napok megvalósításáról. A falusiak mint őstermelők fedezik szükségleteiket. A városban élők lépten-nyomon akadályba ütköznek. A legnagyobb nehézséget a munkanélküliség jelenti.

Ez a folyamat kihat a gyermeknevelésre, oktatásra, a tanítók és más területen dolgozók munkakedvére. Az esélyegyenlőség lehetősége a szomszédos országokéhoz képest alacsonyabb. Kevés magyar ajkú fiatal jut el felsőoktatási intézményekbe. Ha a szülők anyagi helyzete lehetővé is tenné a külföldi továbbtanulást, a gyerekek, fiatalok felkészültsége általában nem elegendő ahhoz, hogy megálljanak.

Azok közül a magyar fiatalok közül, akik beszélnek az ukrán nyelvet, van olyan, aki szeretne ukrán nyelven teológiai tanulmányokat folytatni. Ezek a ritkább esetek. A fiatalok többségének nem tudják fizetni szülei még a kárpátaljai taníttatását sem. Minden drágul, így az iskolába utazás, tanszerek is költségesebbek lesznek. Sokan csak a 9. esetleg az érettségit adó 11. osztályig jutnak el. Fiataljaink között jelenleg egyetlen felsőoktatásban tanuló nincsen. A beregszásziaknak talán több kulturális, oktatási lehetőségük van, mint faluhelyen. A missziómezőn is van lehetőségük a kibontakozásra a fiataloknak.

Az Európai Unióba való betagozódási folyamat és Magyarország gyors ütemű fejlődése megszorította a Kárpátaljáról Magyarországra települők bevándorlását. A magyar ajkú hívők közül is sokan áttelepültek a jobb élet reményében. Az esetleges teljes jogú EU-tagság idejétől fogva egyfajta „kitolódott vasfüggöny”-ön kívül kerülhet Kárpátalja, mivel a nyugati és a szláv kultúra határára esik. Kiszámíthatatlannak tűnik az a reakció, amivel a kárpátaljai magyar kisebbség esetlegesen szembetalálhatja magát. Lehet, hogy demokratikusan rendezik a jogait, vagy a nacionalizmus még jobban felerősödik Magyarország pozíciója láttán. Sokak aprócikket, benzint visznek át a magyar határon. Ha a csatlakozás idején ezt teljesen betiltják a hatóságok, akkor a Kárpátalján élők helyzete súlyosan megromlik. Ha addig sok munkahely létesül – ami szinte csoda lenne – megoldódik az ott élők gondja. Valóban Isten kezében van mindannyiunk sorsa.

Az anyaországiak segítsége

Eddig, és ezután is sokat fog jelenteni a közösségnek az Magyarországi Baptista Egyházzal ápolt kapcsolat. Elvileg addig lenne szükség helyben élő misszionáriust támogatni, míg a közösség önállóvá nem válik. Az önállósodás elérésére még – emberi léptekkel – több évre van szükség. Ennek oka az, hogy a közösségből most növekedik ki az a fogékony fiatal réteg, akik alkalmasak tanulásra. A kisebb tanfolyamokra való eljutás továbbra is megvalósítható lesz. A magyarországi ifjúsági konferenciákra is szívesen járnának a fiatalok. A magyarországi teológiai tanulmányokra készülők esélyei nem látszanak reálisnak, viszont ukrán nyelvterületen még sok dolgot tanulhatnak.

A magánjellegű adakozásokat, testvéri, testvér-gyülekezeti kapcsolatokat sokkal jobban kell szervezni. Ez nagy lehetőségeknek nyitna kaput, bár már többen feladták a nehézkes határátlépés miatt. Talán meg lehetne fogalmazni azt, hogy a határ menti magyarországi baptista gyülekezeteknek szívbéli kötelességük lehetne a rendszeres támogatás.

Bódis László korábbi kisvárdai lelkipásztor a jövőről így nyilatkozott: „Már korábban is azt látam meg és most is az a látásom, hogy a határmentén, városi környezetben (magyar földön), oktatási és egészségügyi központot kellene létrehozni. Itt készülhetnének fel különböző tanfolyamok és iskola keretében

az életre és a misszióba az ottaniak. Különböző csoportokat, gyerekeket és fiatalokat kellene felkészíteni. Ezt támogathatná a Magyar Baptista Világszövetsége, valamint különböző missziók, magyar és külföldi gyülekezetek. Egy gondolat erejéig kitérek az egészségügyre. Egy missziós jellegű szakrendelőre gondolok Kisvárdán, Vásárosnaményban. Határ menti hívó orvosok, ápolók, és még nyugatiak is segíthetnének. Hívó pedagógusok is vannak a környéken és más értelmiségiek is. Hiszem, segítenének és vállalnának szolgálatot. Bibliakörök, szemináriumok, előadások szervezése itt és odaát, ahova kölcsönösen el lehetne menni.”

A Magyarországi Baptista Egyház vezetősége eddig is folytatta a munka szervezését. Sok függ az anyagiakon is. Ennek előkerítése és eljuttatása még jó ideig közösségünk feladata lesz. Több misszionáriusra lenne szükség, mert egy család számára nagy a körzet. Akár a Déli Baptista Szövetség által kiküldött misszionárius is hatékonyan tudna munkálkodni. Most segítséget jelent az amerikai Déli Baptista Szövetség által küldött misszionárius házaspár László Imre és felesége tevékenysége Kárpátalján.

A nagyvárosi misszióban jelenleg csak Beregszászon várható komolyabb fellendülés. Két técsői missziómunkásunkat gazdagon megáldja az Úr az Evangélium hirdetésében. Szívünkön van a felső-tiszavidéki magyarság evangélizálása. Nagy szükség lenne egy rendszeres támogatóra. Ha ez megtörténne, elmondhatnánk, hogy az említett vidéken is útjára indult a magyar nyelvű misszió.

A közösség vezetői és az ukrán kapcsolatok

A jelenlegi prédikátorok: Szikszai, Molnár, Nagy és Lőrinc testvérek idősödnek lassan. Egyre gyakrabban hallani tőlük az „utód” szót. Reméljük, hogy lesz rátermett, és Istentől rendelt ember. 1998 óta töretlenül fejlődik az Ukrán Baptista Szövetséggel a kapcsolat. A körzetbe vendégpredikátorokat küldtek. Felismerték eddigi mulasztásaikat, és most nagy szeretettel igyekeznek pótolni. A legnagyobb lehetőség a teológiai tanulmányokban van. A munkácsi Regionális Teológiai Kollégium magas szinten képez missziómunkásokat. Már több ukránul beszélő fiatalunk tervezi, hogy szeretne ott tanulni.

A gyülekezetek felőli reménység

Beregszászban (Берегово): a folyamatos növekedés nem áll meg, jelenleg már van helyben lakó lelkipásztoruk Nehro Bálint és Cidor Lajos testvérek személyében. A házcsoportok folyamatosan kibővülnek, a gyermek- és ifjúsági munka stabilizálódik. A Magyarországi Baptista Egyház által vásárolt épület teljes értékű missziós központtá bővül a jövőben. Ugyanígy a „Kegyelem Gyülekezet” alapítása is folyamatban van. Az Igei látás folyamatosan letisztul, a fegyelem megerősödik. A jelenleg zenét és éneket tanuló fiatalokból ének-, és zenekar alakul, és remélhetőleg sok lesz a továbbtanuló.

Gúton (Гут) remélhetőleg továbbra is erősödni fog a missziós aktivitás, többen tanulásba kezdenek, a presbitérium még képzettebbé válik, új imaház építésébe kezdenek, mivel a régi már kicsinek bizonyul. Gáton (Гатъ) folyamatosan növekszik a gyülekezet, nem zárul be az ajtó a cigányság felé, megvalósul egy testvérgyülekezeti kapcsolat.

Benén (Бене) a 2000. év húsvétján megnyitott új imaházba hitünk szerint sokan eljönnek, a kezdetben önhibáján kívül sokat szenvedett gyülekezet meggyógyul sebeiből, lesz helyi

lelkimissziómunkás. Kígyóson (Кідьощ) az Úr tudja egyedül, hogy miként lesz egy öregedő gyülekezetből újat kezdeni. Neki van terve, egyszer biztosan megértik testvéreink.

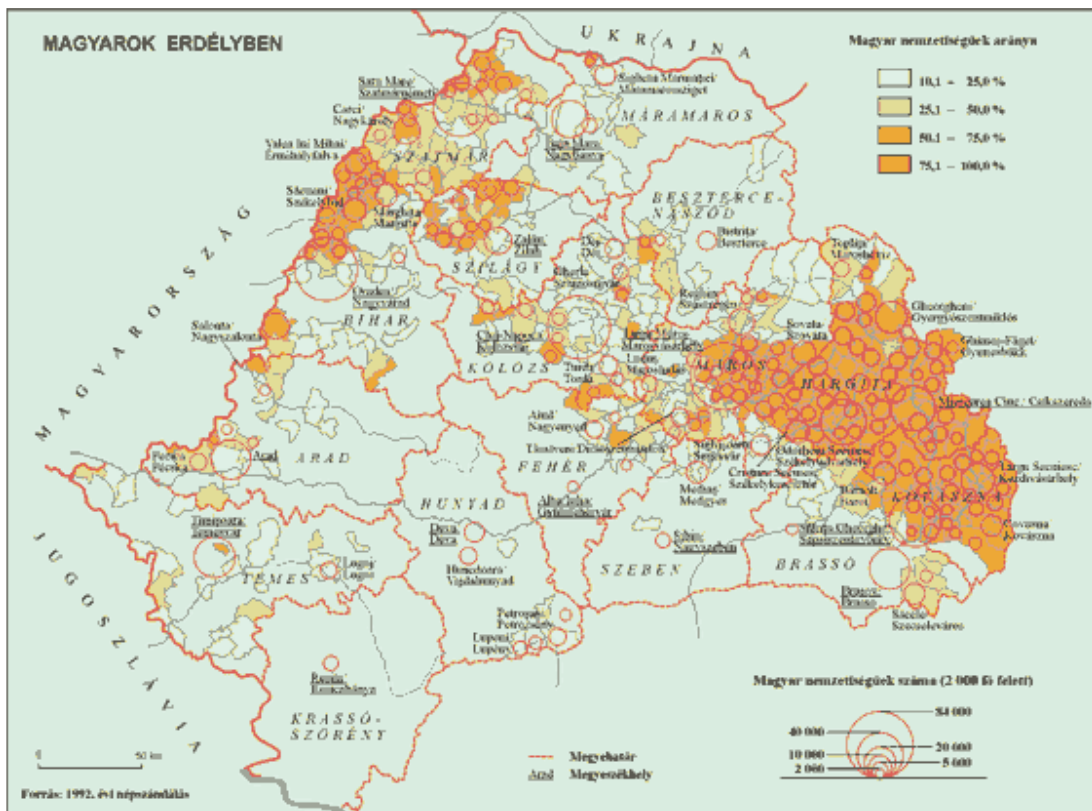
Beregújfalun (Берегуйфалу) testvéri béke lesz a családok közt, ezt látva a falu népe válaszol az evangélium hívására. Zápszony (Запсонь) a Rafajna, Mezőaszony és környéke határmenti központja lesz, a Nagy család példamutató életét látva sokan eljönnek a leendő új imaházba halani a tiszta evangéliumot.

Munkácson főleg az ukrán nyelvű testvériség növekszik. A gyülekezetben fellelhető magyarul beszélő testvérek közül Dankánics János missziómunkás 1995-től 1998-ig a beregszászi gyülekezet lelkipásztora volt. Ugyan törte a magyart, de szívvel-lélekkel szolgált. A Munkácsi Baptista Gyülekezet ma új, több száz férőhelyes kápolnában imádja az Urat. Ugyanebben az épületben működik a területi teológiai kollégium és az egyházkerületi iroda.

Rafajnaújfalun (Рафайново) a plántált csoport hitvalló keresztyénné válik, nem zavarja meg őket más hitvallás és adomány, összekapcsolódik a zápszonyi közösséggel körzetet alakítva, saját imaházhoz jutnak. Nagydobrony (Велика Добронь) visszakarják az imaházat, elindul egy kis közösség az ott élő baptista leszármazottakból. Técső (Тячів), Visk (Вишків) környékén magyar és nemzetközi támogatással magyar nyelvű gyülekezetek plántálódnak a helyi missziómunkások szolgálata által.

III. ERDÉLY – ROMÁNIA

Térkép: Magyarok Erdélyben³⁹⁴

III. 1). AZ ERDÉLYI BAPTISTA MISSZIÓ GYÖKEREI

A magyar baptista misszió megalapítója Erdélyben Rottmayer János (1818–1901) volt. Korábban Pest-Budán végzett szolgálatot, majd a Skót Misszió alkalmazottjaként 1866-ban *Kolozsvárra* költözött, ahol bibliaterjesztő központot alakított ki. Rendkívül eredményes munkát végzett, már az első évben 10 ezer példányban terjesztette a Szentírást Erdély területén. Később néhány alkalmazottat vett maga mellé, akik idővel a bibliaterjesztés mellett a baptista misszió aktív missziómunkásai lettek.

Erdély első baptista misszionáriusa Rottmayer János

Rottmayer János Budapesten született, római katolikus családban. Serdülő korában szerette a zenét és általában a művészeteket. Eredetileg zenész szeretett volna lenni, de vallásos édesanyja óvta őt a könnyelműségtől, ezért fiát a család hagyományai szerint asztalos mesterségre adta. A szakmában nagyon ügyesen dolgozott és edzett fiatalemberré vált. Bátorságára jellemző, télen a Dunában léket vágva fürdött. Egy alkalommal kevés híján a jég alá került. Szabadulását megköszönte Istennek.

³⁹⁴ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk.): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 306.

20 éves korában, az 1838-as pesti árvíz apokaliptikus erejű figyelmeztetés volt számára, el is határozta, hogy „jobb lesznek”, de csak nem vált más emberré. Pedig a család minden tagja fogadkozott, amikor visszatérhettek otthonukba. Rottmayer János ezután felkerekedett, többi kortársaihoz hasonlóan hogy, minél nagyobb földet bejárjon, sokat lásson és tanuljon szakmai téren. Előbb Bécsbe, majd Drezdán át vezette útja Berlinbe. Ott hírért vette a hamburgi tűzvésznek.

A város újjáépítése jó kereseti lehetőségnek ígérkezett, ezért elment Hamburgba. 25 éves korában hívta el őt Hinrichs nevű munkatársa a gyülekezetbe. Itt megismerkedett a „boldog emberekkel”, megszerette a Szentírást, imádkozó hívő emberré vált és bemerítkezett. A hamburgi anyakönyv ezt a napot 1844. május 4-ével örökítette meg.

Később, de még abban az évben, több magyar iparos legény követte Jézus Krisztus példáját, köztük Hornung Antal, Marschall József, Scharschmindt Károly, Vojka János és egy Tevely nevű. Vele együtt hat személy jött vissza Németországból. Hornung Antal és Rottmayer János Pesten telepedett le. Marchall és Vojka Pécsre mentek, míg Scharschmindt és Tevely Bécsben maradt. Johan Gerhadd Oncken határozott céllal küldte vissza őket: *„Tegyenek bizonyosságot a megtalált és elfogadott örömhírről.”*

Rottmayer és Hornung Pestre való megérkezésének fontos időpontja 1846. május 20. Rottmayer János ezután *„Igyekezett szeretettel és a szentlélek erejével bizonyosságot tenni arról, amit Isten cselekedett.”* A következő évben Rottmayer megházasodott. A pesti hívőket Oncken továbbra is támogatta. Küldött segítségül igehirdetőket, sőt 1848-ban Oncken maga is eljött Pest-Budára.

1863-ban a Skót Misszió élére kerülő új lelkész König Rudolf tovább ápolta Rottmayerrel és társaival a testvéri kapcsolatokat. 1865. július 19-én, G. W. Lehmann berlini prédikátor Pesten átutazva, 6 hitvallót baptizált a Duna vizébe. Szeptemberben pedig A. Liebig vendég baptizálta Rottmayerék legidősebb, János nevű fiát. Ifj. Rottmayer János szintén erős oszlopa lett misszióknak, mind Bécsben, Pozsonyban, Kolozsváron, mind Magyarországon más tájain. A korabeli forrásokban gyakran olvashatunk róla.

1865-ben a lelki élet örömei mellett súlyos megpróbáltatások zúdultak a Rottmayer családra. Ipara csődbe jutott. Már- már Amerikába akartak vándorolni, amikor a Skót misszió fölvette Rottmayer Jánost bibliaterjesztőnek, és ezzel a megbízatással Kolozsvárra küldte. Mindenüket eladogatták, és úti készülődésbe kezdtek. A csomagolás idején hirtelen meghalt a család édesanyja. Gyász és nélkülözés szakadt rájuk. Eladták az édesapa kéziszerszámain, és ennek árán indulhattak a nagy útra. Kolozsvárott Rottmayer János megkezdte Erdélyi misszióját, de a pesti gyülekezet sorsa a lassú sorvadás ezután.

Rottmayernek a fő feladata Erdélyben is a Szentírás terjesztése volt. Sorra járta Erdély falvait, városait. A német és a magyar templomokban jövetelét előre tudatták a lelkészek és a kántortanítók. Ő adott Bibliát a román lakosság kezébe is elsőként. Sok Bibliát adott el évente.

Rottmayer János először egyedül később 6 beosztott munkatársával együtt terjesztette a Szentírást Erdély szerte,³⁹⁵ ő pedig a bibliaraktár felelősségteljes vezetését, a könyvelés és levelezés feladatait végezte. A munkatársak természetesen ismét baptista hívők voltak, vagy előbb-utóbb azzá váltak. A hat munkatárs: Barabás Gáspár, Fleischer György, Gromen János és fivére Mihály. Ide sorolható a már ismert Novák Antal és később a Brit és Külföldi Bibliatársulathoz

³⁹⁵ Szilágysági magyarok, Bukarest-Kolozsvár, 1999, 332.

tartozó Solti Dávid. Valamennyien jeles úttörői hazánk és a szomszédos Erdély baptista missziójának.

Rottmayer János *„maga köré gyűjtötte a gyermekeket vasárnapi iskolára a bibliaraktárban. Azután következett az istentisztelet felnőttek részére.”*³⁹⁶ A kolozsvári vasárnapi iskolának ebben az időben 37 vegyes nemzetiségű tanulója volt. A névsort karácsonyi jutalmazással kapcsolatban állították össze magyar, német, cseh és zsidó nemzetiségű gyermekek nevével. Feljegyzések vannak arról, hogy a vasárnapi iskola a század utolsó évtizedéig szüntelenül fejlődött, népesedett. Kolozsvárott a református és a baptista vasárnapi iskolákban egyaránt használták a Gyermekek lant című gyermek énekes könyvet. Van olyan példány, amelyikben nevét magyaros sorrend szerint írta be Rottmayer János.

1877-ben Rottmayer János Nagyszalontára utazott, és részt vett Kornya Mihály felavatásán. A nagy úttörő 1890-től rendszeresen látogatta Rottmayert és általa ismerkedett meg azokkal, akiket a következő években bementetett Kolozsvárra. Ők voltak a kolozsvári magyar baptista gyülekezet alapítói. Rottmayer János 1901-ben hunyt el.

Kornya Mihály az egyszerű nagyszalontai fölművelő, akit Gyulán 1875. augusztus 26-án Meyer Henrik merített be, Európa egyik legjelentősebb és legtehetségesebb igehirdetőjévé vált. Nagyszalontán született 1844-ben, bementetése után, szinte azonnal missziómunkát végzett a környéken. Előbb diakónussá, majd gyülekezeti vénné avatták. Élete során úgy 11000 embert baptizált és nagyon sok gyülekezetet alapított 1917-ben bekövetkezett haláláig.

Kornya Mihály (1844–1917) munkássága Erdélyben

Kornya volt Meyer Henrik leghűségesebb munkatársa. És legőszintébb tisztelője. Minderről legbőségesebben Kirner A. Bertalan „Kronikájában” található részletes adatok. A könyvet a szerző utolsó baptista egyháztörténelmi munkájaként adta ki 1949-ben. Írását előzetesen engedélyezték, mégis elkobozta a hatóság. Csak nagyon kevés példány maradt meg belőle. Ebben a könyvben Erdély több megyéjében és Budapest környékén található helységeken járó *„paraszt-próféta”* missziói területéről találhatunk térképvázlatot.

E húsz év alatt már több ezerre tehető az általa bementettek száma. Elköltözött Nagyszalontáról, Nagyvárad környéki szőlőkbe, majd Bihardiószegre ment. A román lakosság közül sokakat vezetett az igazságra., de a szilágysági magyarság is benne tisztelheti missziójuk úttörőjét. Isten országa számszerű normatívákkal nem mérhető, de Kornya eredményeiről elismerjük, hogy egész Európában túl nem szárnyalta senki.

Kornya a század elején gyakran járt Arad megyében, ahol a román püspöknek gondot okozott a baptisták rohamos terjeszkedése. Az *„Aradi Híradó”* (1901. július 1-i száma) leírja Kornya Mihály egyik baptizálását és jellemzi híveit: *„A baptista apostolok előbb tanítanak, oktatnak, híveiket próbára teszik, s csak amikor elég erősnek hiszik őket, azután keresztelnek.”* A szerző nem helyteleníti a módszert, mivel az újszövetségi példa gyakorlati folytatását ismeri föl benne.

Kornya Mihály *„fekete csuhában”* és *„mezítláb”* áll a vízben, miután prédikált. *Beszéde a Szentírásra épül. Állandóan idézi... jobban tudja a Bibliát, mint aki teológián tanulta. Ez a baptista hívőknek minde.* – Állítja az újságíró. *„Kornya bibliaismerete bámulatos, és követői sem maradnak el tőle.”*³⁹⁷

³⁹⁶ Szebeni Olivér: *A magyarországi baptisták történelme*. Jegyzet a Baptista Teológiai Akadémia hallgatói használatára.

³⁹⁷ Szebeni Olivér: i. m. 21.

Akkor még Nagyváradon lakott Kornya, de hamarosan Szilágyságba költözött. Ipp községben tartotta első benerítését 1902. április 4-én. Élete leggyümölcsözőbb hónapjának 1904 szeptemberét tekinthetjük. 11-étől 25-ig, összesen 10 alkalommal tartott tömeges benerítést. Főleg Arad megye területén voltak eredményesek ezek a napok. Ahogy a folyók völgyében, a falvakat járta, szinte minden nap (köznapiokon is) 40-50 embert benerített. 1904 októberében egyik vasárnapján újra Ippon volt. Benerítéssel egybekötött imaházmegnyitást tartott. Az Alföld keleti szegélyén, az „*el-nem-ismert beneristák*” tekintélyes vezetője Kornya Mihály és Meyer Henrik. Halálukkal a csoport missziója fokozatosan elhalványul. Erre e veszteségre azonban csak a világháború után kerül sor.

A benerista hívő közösség soha nem tekintette célnak a számbeli növekedést, Isten iránt mégis nagy hálát érzett a tetemes növekedésért, ami az 1910-es statisztikai adatok és az első világháború békeéve, 1913 között mutatkozott. A növekedés 22%-kal Európa szerte kiemelkedő. A taglétszám elérte a húszezret. Ennek ellenére, a fejlődés háttérében megbúvó civakodások, feszültségek sokat rontottak a hazai misszió helyzetén. Főként a kétféle egyházszervezet volt káros.

Lajos János és munkatársai

A Nagyszalontai Lajos János tíz esztendeig munkálkodott szülővárosában. Ezt követően Borosjenőn folytatta szolgálatát. Nem sok idő múlva Meyer Henriket kérte, hogy merítse be ott is az első hitvallókat. Lajos János élete során tízszer cserélt lakhelyet. Pál apostolhoz hasonlóan egyik településről a másikba költözött és már csak akkor költözött tovább, amíg ott egy gyülekezet vagy missziós központ nem alakult. Közben Kornya Mihály is teljes erejével kivette részét a missziómunkából. Közeli és távolabbi vidékekre egyaránt eljutott, így például a Fekete-Körös mentére, valamint a Duna-Tisza közére is.

Lajos János munkaterülete Budapestről Székelyföldre szinte az egész országra kiterjedt 1881 és 1893 között. A másfélszáz misszióállomás pásztorlása érdekében Nagyszalontára országos konferenciát hívtak össze 1893-ban. Itt döntötték el, hogy a hatalmas munkamezőt három részre osztották, így jött létre a budapesti, nagyszalontai és bihardiószegei (nagyváradi) missziókerület. Ezek vezetői Meyer Henrik, Tóth Mihály és Kornya Mihály testvérek voltak. A felsorolt területek közül a Nagyváradon megalakult gyülekezet vált rövid időn belül az ország egyik legjelentősebb missziós központjává. Ennek Kornya Mihály Nagyváradra való költözése (1893) pedig még nagyobb lendületet adott.

A Bihar vidéki, Királyhágó környéki, szilágysági, érmelléki, kalotaszegi, székelyföldi, Arad-bánsági és más tájak magyarsága körében Boros Imre, Végh Mihály, Széll Mihály, Gyarmati Lajos, Darabont Gyula, Varga Bálint, Alaffy Zsigmond, Szabó Sándor, Makkai József, Csete Antal, Kozma Imre, Szabó László, Fancsali György és mások hirdették a megtérésre felszólító Igét. Munkásságuk eredményeként számos faluban és városon gyülekezetek, vasárnapi iskolák, ének- és zenekarok alakultak, imaházak épültek.³⁹⁸

A benerista mozgalom gyors terjedése úgy a hatóságok, mint a hatalom által támogatott „népegyházak” lelkészeinek ellenállását is kiváltották. Nem kevés esetben attól sem riadtak vissza, hogy híveiket a beneristák ellen hangolják és a hatóságok törvénytelen beavatkozását igényeljük. Sok helyen az istentiszteleteket megzavarták, a benerítési alkalmakat betiltották, az érdeklődőket megpróbálták elriasztani az alkalmaktól, az igehirdetőket pedig kiűzték a telepü-

³⁹⁸ *Krisztusért járva követségben...* i. m. 301.

lésekről. Mindezek ellenére az Úr nagyon megáldotta a fáradságos missziómunkát, melynek bizonyítékként mintegy 220 gyülekezet jött létre 1875 és 1920 között Erdély területén.

III. 2. AZ ERDÉLYI BAPTISTA MISSZIÓ ALAKULÁSA A TRIANONI HATÁRMÓDOSÍTÁS UTÁN

A magyarság történetének legtragikusabb eseménye, a trianoni békediktátum volt, melynek következtében a mai Magyarországnál nagyobb területű Erdély is idegen uralom alá került. Eddig az időpontig missziótörténetünk alapjaiban véve egységes volt, függetlenül attól, hogy az a mai Erdély területén, Felvidéken, Délvidéken, Kárpátalján, vagy a mai anyaországban bontakozott ki.

A virágzó magyar baptista közösséget a legszebb korában érte és bénította meg az I. világháború. Magyarország teljes területén az első világháború időszakában körülbelül 24000 gyülekezeti tagot számláltak. A Trianon utáni békeszerződés megvonta új határok között ezek közül mindössze 8400 hívő maradt. (Az 1921-ben kiadott statisztikai kimutatás annyit közöl az előző évben létrejött egyesülés eseménye után.) A többiek Magyarország utódállamainak területén oszlottak el, többségében Erdélyben maradtak viszonylag nagyobb tömbben.

Erdély Romániához való csatolásával önállósulni kényszerült az erdélyi magyar baptista misszió. Trianon miatt 1920-ban a 24 ezer tagból 7 ezer maradt Magyarországon, 17 ezer pedig román közigazgatás alá került. A 17 ezerből kb. 7 ezer ember jelentette az erdélyi magyar gyülekezetek taglétszámát.

Az Elismert Baptista Szövetség Erdélyben

A Trianon előtti magyar baptista missziót megosztotta az állami elismerésért indított kezdeményezés. Miután a magyar állam 1905-ben törvényben deklarálta a baptista felekezet elismerését, véglegessé vált a szakadás a törvényes elismerést helyeslők és az azt ellenzők tábora között. Ez a megosztottság az Erdély területén élő magyar baptistákra is kihatott. Még az első világháború vége felé, amikor egyre világosabbá vált a Monarchia felbomlása, 1917-ben Nagyváradon létrejött az *Elismertek Erdélyi Baptista Hitközsége*.

Miután a trianoni határ leválasztotta Erdélyt Magyarországról 1920. október 27-én Nagyszalontán gyűltek össze az állami elismerésre törekvő – korábban is elismert – magyar baptisták képviselői egyházközösségünk újjászervezése céljából. A megváltozott körülményekre tekintettel ezen a közgyűlésen kísérletet tettek a két szövetség egyesítésére. Ez azonban akkor még nem sikerült. A szövetség itt vezetőséget választott, melynek eredményeként id. Vass Sándort elnöknek, Darabont Gyulát pedig főtitkárnak választotta meg a közösség.³⁹⁹

Az elismert szövetég 1921. november 15-én megjelentette meg a *Szeretet* című folyóirat első számát, mint a közösség hivatalos lapját. 1923-ban saját nyomdát is vásároltak, így a *Szeretet* mellékleteként elindíthatták az *Ébresztő* című missziós traktátus sokszorosítását is. Az elismert szövetség Nagyváradon Menházat is alapított 1925-ben, ezen kívül egy három éves lelkészképző tanfolyamot is elindított. Az elismert szövetséghez ebben ebben az időben a Nagyvárad környéki,

³⁹⁹ *Beszámoló a Románia területén élő magyar anyanyelvű baptisták egyesülési ünnepéről.* Kézirat magángyűjteményben.

a körösvidéki, az érmelléki, a kalotaszegi és a székelyföldi gyülekezetek tatoztak inkább.

A Szabad (el nem ismert) Baptista Szövetség Erdélyben

A korábbi évek személyi megosztottságának eredményeképpen Erdélyben hosszabb ideig fennmaradt az „elismert” és „el nem ismert” baptisták konfliktusa. Ez utóbbi tömörülést „Kornya-Szövetség” néven is emlegettek, amely lényegét tekintve megegyezett az 1912. április 5-én megalapított „Bihar-Szilágyi Szövetséggel”.⁴⁰⁰ Földrajzi elhelyezkedésüket tekintve az kell látnunk, hogy az „elismert” baptisták többnyire Erdély különböző tájain szétszórtságban élt, ezzel szemben az „el nem ismertek” Szilágyságban és Bihar megyében nagyjából egy jól körülhatárolható területen voltak megtalálhatók. Mintegy 102 gyülekezet tatozott hozzájuk. Trianon előtt az *Országos Szabad Baptista Szövetség* meghatározó részeként működtek⁴⁰¹.

Az első világháborút követően 1919. december 12-én tartották első konferenciájukat Szalárdon. Ezen a tanácskozáson többek között az egyesülés kérdése is előkerült⁴⁰². Ezt követően Szilágynagyfaluban (1920)⁴⁰³, Szilágyperecsényben⁴⁰⁴ és Szilágyballán (1922) tartottak újabb konferenciákat⁴⁰⁵. Az el nem ismert szövetségnek *Kornya Mihály* halála utáni években előbb *Alaffy Zsigmond*, majd *Szabó László* volt az elnöke, *Ács Sándor* pedig a titkári tisztséget töltötte be.

Az „el nem ismert”, vagy más néven „szabad” baptisták Erdélyben 1925. május 1-jén jelentették meg először önállóan „*Az Igazság Tanúja*” című hivatalos lapjukat. Egyébként ez a folyóirat korábban az „*Országos Szabad Baptista Szövetség*” hivatalos orgánusaként jelent meg Budapesten 1895 és 1919 között.

Szervezeti átalakítások Trianon után

Mivel Erdélyben épp úgy mint Magyarországon a baptista gyülekezetek legnagyobb többsége Trianon előtt alakult, addig teljes szervezeti egység kötötte össze őket az anyaország missziójával. A vasárnapi iskolák és az énekkarok gyülekezeti szerveződése is szorosan együtt alakult az anyaországiakkal. A háborús évek viszontagságai és az országrészek szétválása felbontotta az addig kialakult szoros egyesületi szerveződéseket. Sokan odavesztek a háborúban, vagy hadifogságba sínylődtek, mások viszont az anyaországba, vagy éppen Amerikába emigráltak.

A trianoni trauma és az azt követő évek komoly kihívást jelentettek az erdélyi gyülekezetek számára is. Önállóan kellett újból megszervezniük az országos missziójukat. Ismét megszervezték a vasárnapi iskolai szövetséget, majd az követően az énekkarok, zenekarok, valamint az ifjúsági egyletek szerveződtek újjá. Külön hangsúlyt fektettek a női és férfikörök, illetve az ifjúsági egyletek megszervezésére.

Különböző rétegszövetségek kialakulása

A húszas évek elején először a leányköröket, később pedig a nőegyletek jöttek létre. 1925 táján a női-, illetve leánykörök egyesültek, melynek eredményeképpen a női misszió országosan fellen-

⁴⁰⁰ Kocsis Imre: *A Bihar-Szilágyi Szövetkezet alakulásáról*, = *Az Igazság Tanúja*, (1913)24, 12–14

⁴⁰¹ *Szabó László volt szövetségi elnök nyilatkozata*. Kézirat magángyűjteményben.

⁴⁰² ifj. Király György: *Munkás értekezlet Nagyfaluban*. 1920 november, 14. Gyülekezeti jegyzőkönyv.

⁴⁰³ ifj. Király György: i. m.

⁴⁰⁴ *Jegyzőkönyv a Szabad Baptisták értekezletéről*. Szilágyperecsény, 1922. május 19.

⁴⁰⁵ Ács Sándor: *Konferenciái Jegyzőkönyv*. Szilágyballa, 1922 augusztusa, 13.

dült. Ezt jól jelzi, hogy több mint hatvan nőegylet alakult ki 1925 és 1930 között. Ez a folyamat a harmincas években is tovább tartott. Később ezek a leány és asszonykörök és egyletek az Országos Nőszövetségbe tömörültek és országos női konferenciákat tartottak. Kiemelkedő feladatuknak tekintették az erdélyi magyar baptista nők a húszas években alakult Menház és Árvaház támogatását is.

Ugyancsak a húszas évek elejére tehető az ifjúsági mozgalom fellendítése is. Ennek ösztönzésére fiú- és férfikörök alakultak országszerte, ennek nyomán később pedig létrehozták az Ifjúsági Szövetséget. Az ifjúsági munkában jelentős szerepet kapott *Molnár Károly*, aki a *Szeretet* című lap hasábjain igyekezett az ifjúságot megszólítani és a missziómunkára lelkesíteni. Ennek érdekében a *Szeretet* lap hasábjain új rovat jelent meg *Ifjúsági Élet* címen.⁴⁰⁶ Ezekben az években több területi és országos konferenciát is szervezett az Ifjúsági Szövetség.

III. 3. A BAPTISTÁK ÜLDÖZÉSE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Trianon után az új román állam semmi szín alatt nem volt hajlandó elismerni a baptista vallásfelekezetet. Jól sejthető módon az üldöztetések hátterében elsősorban az ortodox államegyház állt. Az államhatalmi támogatást élvező ortodox népegyház jellegzetes vonásai közé tartozott korábban is a más népek és vallásfelekezetek iránti gyűlölet szítása, sőt azok megsemmisítése, vagy asszimilálási szándéka is.

Trianoni román megszállást követően az ortodox egyház igen hatékonyan terjesztette az a hamis állítást, miszerint a magyar baptisták a magyar állam fizetett lázítói és bérencei. Azt sem átalották propagálni, hogy a baptisták egy államellenes, bolsevista irányzatú vallási mozgalom, melynek képviselői a román állam legveszedelmesebb bomlasztói.⁴⁰⁷ A húszas években három nagyobb hullámban érték a magyar baptisták mindkét szövetség hatósági zaklatások.

A baptisták üldözésének első hulláma (1919–1922)

A Romániában 1920-tól kezdődött a baptisták országos szintű üldöztetése. Ennek hátterében az ortodox egyház állt. Az 1920 júliusában, Londonban tanácskozó Baptista Világszövetség tanácskozásán téma volt a magyar baptisták magyarországi és romániai üldözése. A jegyzőkönyvi feljegyzések a romániai baptisták üldözéséről következőképpen számolnak be:

- Az imaházakat bezárták és csak vasárnap két órát szabad kinyitni, heti egyetlen összejövetelre.
- A hatóságok nyíltan megzavarták a gyülekezeti alkalmakat.
- A prédikátorokat ütlegették. Némelyeket letartóztattak és bebörtönöztek.
- Elkobozták a Bibliákat és az énekeskönyveket.
- Az üldözöttek ügyét hadbírótság tárgyalta.
- A hadköteles baptista fiatalokat kínozták és gyötörték.
- A gyülekezetek anyagi javait több helyen elkobozták.⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ Kiss László: *Kézikönyv (1921–1925). 4. kötet Öt évi szervezkedés*, Kézirat a nagyváradi baptista levéltárban.

⁴⁰⁷ *III. Baptista Világkongresszus. III. Congress...*, Stockholm, July 21–27, 1923. 43–51.

⁴⁰⁸ Brooks, C. A. – Rushbrooke, J. H.: *Baptist Work in Europe*. London, 1920.

Erdély román megszállása óta folyamatosan erősödött a baptisták elleni erőszakos fellépés. Már 1919-ben elkezdődött a szisztematikus üldözés, ami évről-évre csak erősödött. 1920. novemberében már mindenféle baptista összejövetelt betiltottak.⁴⁰⁹ 1921. januárjától a csendőrség és a hadparancsnokság hatáskörébe adják a baptisták zaklatását és üldözését. Octavian Goga vallásügyi miniszter az 1921. április 1-jén meghozott 1921/15831-es számú rendeletét, melynek eredményeképpen mindennapossá váltak a baptisták ellen hozott hadbírószági perek és kegyetlenkedések.⁴¹⁰

A magyar, román és más nyelvi szövetségek egyesülése

Az egyre fokozódó üldöztetések miatt országos konferenciát hívtak össze 1921-ben. A román megszállás területén élő magyar és román anyanyelvű baptistáknak ugyanis azt javasolta Baptista Világszövetség, hogy alkossanak egy szövetséget (Uniót) a hatósági zaklatások elleni közös fellépés miatt. A közös baptista szövetség keretein belül azonban továbbra is megmaradtak az úgynevezett nyelvi szövetségek. A román fennhatóság alá került Erdély és Ó-Románia területén élő magyar, román, német és orosz nyelvű baptista tagszövetségek együtt alkották az Országos Baptista Uniót. Az 1920-ban így megalakult új unióban az „*Elismert Baptista Szövetség*”, az „*Országos Baptista Szövetség Magyar Osztálya*” nevet vette fel. A fenti szövetségek célja a közös védekezés és jogvédelmi harc megszervezése volt, melyet a román kormánnyal és egyházzal szemben kellett megvívni.⁴¹¹

A Baptista Világszövetség és az Amerikai Déli Baptista Szövetség a húszas évektől kezdve úgy Magyarországon, mint Romániában figyelemmel kísérte a baptista közösségek életét, sőt jelentős anyagi és szellemi támogatásban is részesítette őket. Az üldözöttekért vívott jogvédelmi harcban különösen J. H. Rushbrooke, a Déli Baptisták elnöke vállalt jelentős részt. Ennek volt köszönhető, hogy 1921 decembere után valamennyire mérséklődött a baptisták kegyetlen üldözése.

Sőt, az 1921. december 24-én megjelent 1921/68135-ös kormányrendelet értelmében ismét ki lehetett nyitni az imaházak kapuit és istentiszteleteket lehetett tartani.⁴¹² Bár a rendelet megszületett, a kormány mégsem tartotta be azt maradéktalanul, mert helyi szinten tovább folyt az atrocitások. Végül egy 1922 januárjában kibocsátott újabb minisztérium utasítás elvileg vallásszabadságát biztosította a baptistáknak.⁴¹³

A baptisták üldöztetésének második hulláma (1923–1924)

Kezdetben úgy tűnt, hogy a baptista közösség az 1922-ben államilag meghirdetett vallásszabadság szellemében végezheti tovább missziómunkáját. Később azonban az ortodox egyház újabb támadást indított a baptista közösség ellen. A Nagyváradon tanácskozó ortodox zsinat ugyanis

⁴⁰⁹ Ordinul Strict Confidential Nr. 88 din 20 noiembrie 1920

⁴¹⁰ Kiss László: *Kézikönyv (1921-1925) 4. köt. Üldöztetések*, 20. Kézirat a nagyváradai baptista levéltárban.

⁴¹¹ Darabont Gyula, ifj. Vass S.: *Tájékoztató a baptista gyülekezetek részére*. Nagyvárad, 1922. Kézirat a nagyváradai baptista levéltárban.

⁴¹² Ordinul nr. 68135 din decembrie 1921.

⁴¹³ Ordinul circular nr. 2143 din 17 januarei 1922.

a román nemzetre nézve veszedelmesnek minősítette a baptisták létezését és missziós tevékenységét⁴¹⁴ és a kormányt is határozott fellépésre szólította fel ellenük.⁴¹⁵

Ennek nemsokára meg is lett a hatása, mert az üldözési hullám kiterjedt egész Erdélyre. Előfordult az is Bihar megyében, hogy istállóvá alakítottak át imaházakat. A lekipásztörök pedig nem kevés atrocitásnak voltak kitéve.⁴¹⁶ Ezekről a visszaélésekről a különböző kül- és belföldi baptista és világi folyóiratok is hírt adtak, – Keleti Újság (Kolozsvár), Aradi Közlöny, Aradi Hírlap, Nagyvárad, a Szeretet, Az Igazság Tanúja, The Baptist Times, The British Weekly Baptists, Farul Mintuirii stb. –, keményen elítélve a román kormányt és az ortodox egyház rosszindulatú rágalmozásait és testvérietlen akcióit.

A Baptista Világszövetség 1923 júliusában Stockholmban tartotta kongresszusát, ahol a romániai baptisták is képviseltették magukat. A küldöttek beszámoltak üldöztetéseikről, amikről a hallgatóság nagy megdöbbenéssel hallgatott.⁴¹⁷ A világszövetség ettől kezdve folyamatosan figyelemmel kísérte a romániai baptisták életét és igyekezett az üldözések megszüntetése érdekében a hatóságok felé a befolyását érvényesíteni, sajnos kevés eredménnyel. A tovább is tapasztalható üldözések és megpróbáltatások ellenére egyre inkább terjedt a baptista misszió és nagy számban megtértek meg úgy a magyar, mint a román lakosság sorai közül. 1922-ben például mintegy 2500 lelket merítettek be az ország egész területén.⁴¹⁸ Közel száz új misszióállomás létesült Erdélyben ezekben az években.

A Baptista Világszövetség következetes és kitartó tiltakozása és határozott fellépése nyomán végül 1924-ben ismét miniszteri rendeletben hirdetett a román kormány ismét vallásszabadságot a baptisták számára. A korábban bezárt imaházakat ismét megnyílhatták, a szabadtéri bemerítéseket is átmenetileg engedélyezték, a letartóztatott lekipásztöröket is szabadon bocsátották és működésüket ismét engedélyezték.

A baptisták üldözésének harmadik hulláma (1925–1927)

Az ortodox egyház nyomására a kormány 1925 januárjában ismét támadást indított a baptisták ellen. A román vallásügyi minisztérium kibocsátotta 1925/4734-es számú rendeletét, amely magába foglalta a korábbi és újabb tiltó rendelkezéseket is.

1927 júniusában azonban az Avarescu kormány megbukott, így a baptisták működését korlátozó korábbi rendeletet is visszavonták. 1927 novemberében a 2680-as számú kormányrendelet visszahelyezte a magyar baptistákat az 1895-ös, illetve az 1905. évi magyar törvényekbe foglalt jogaikba.⁴¹⁹ Nicolae Titulescu külügyminiszter táviratban közölte J. H. Rushbrooke-val a Baptista Világszövetség képviselőjével a rendelet megjelentését, aki ezt közzé is tette a *Baptist Times*-ban.⁴²⁰ A román minisztertanács 1928 januárjában a Hivatalos Közlöny 18-as számában tette közzé a rendeletet, melyet minden baptista és csaknem minden világi lap megjelentetett. Meg kell jegyeznünk, hogy ez az elismerés csak Erdély területére vonatkozott.

⁴¹⁴ Ld. Farul Mintuirii, (1922)7, 1–2.

⁴¹⁵ Ld. Keleti Újság, (1923)április 24, 3.

⁴¹⁶ Uo.

⁴¹⁷ III. Congress... Stockholm, July 21–27, 1923, 51–53.

⁴¹⁸ Rushbrooke, J. H.: *The Baptist Movement in the Continent of Europe*, 1923, 162.

⁴¹⁹ *Szabad a baptisták kultusza*, = Szeretet, (1928)5, 2–3.

⁴²⁰ Titulescu N. miniszter sürgönye, = Szeretet, (1928)2, 9.

Az ortodox papság és vezetőik nagy felháborodással fogadták a törvényt. Ezért ők újabb harcot szándékoztak indítani a baptisták ellen. A román parlamentben 1928-as évben több ízben beadványt nyújtottak be a baptisták ellen, de próbálkozásaik kudarcba fulladtak.⁴²¹

III. 4. MISSZIÓI KÖZPONTOK KIALAKULÁSA TRIANON UTÁN

Ez az időszak az üldözések ellenére a baptista misszió legdinamikusabban fejlődő korszaka Erdélyben az anyaországról való leválás után. Ugyanakkor a nehéz, üldözésekkel teli időszak egyúttal rá is kényszerítette mindkét baptista – „elismert” és „el nem ismert” – irányzatot a szorosabb együttműködésre. Ennek áldásos következtében 1919 és 1929 közötti tíz éves időszakban mintegy 150 új baptista gyülekezet és misszióállomás jött létre Erdély magyarok lakta területén, húsz imaház épült, vagy imaháznak megfelelő épület került megvásárlásra a következő helységeken: Szilágyballa, Hadad, Szilágyperecsény, Erked, Szilágykövesd, Hadadnadasd, Egrespatak, Szilágysomlyó, Zilah, Szilágybagos, Ipp, Margita, Somály, Magyarkecel, Görcsöny, Goroszló, Lele, Micske, Gálospetri.⁴²² A Szilágysági Szövetség 1929-ben az egyesülés útjára lépett és így létrejöhett 1930. február 19-én a Szilágysági Baptista Hitközség.⁴²³

A következőkben röviden áttekintjük a Erdély 7 missziós régióját, ahol a baptista misszió gyökeret eresztett és a húszas években jelentős számú magyar baptista közösségek jöttek létre az itt megindult ébredések következtében.

III. 4. a) SZILÁGYSÁGI MISSZIÓI RÉGIÓ

A legtöbb és legnagyobb magyar baptista gyülekezet a Szilágyságban van. Igazában ez a megye volt Kornya Mihály legfőbb és leggyümölcsözőbb munkaterülete. Ma is a fundamentalista baptista hívők hazája.⁴²⁴ Szilágy megye határai többször változtak az idők során, de általában a tasnádi járástól egészen Bihardiószegig terjedő területet értjük a szilágysági missziómező alatt. Az első gyülekezetek ebben a régióban még Kornya Mihály munkássága idején alakultak.

Szilágynagyfalui (Nusfalau) körzet és misszióállomásai

Szilágynagyfaluban Székely Sára volt az első baptista hívő, aki nagy örömmel fogadta otthonába az első baptista úttörőmunkásokat. Itt 1903-ban alakult meg a gyülekezet. Később az az említett testvérnő fia, Szabó László lett a gyülekezet első felavatott prédikátora.⁴²⁵

Miután Szabó László 1921-ben visszatért a hadifogságból, átszervezték a körzetet. Szilágynagyfalu ebben az időszakban a Kornya féle „el nem ismert” Szabad Baptista Szövetség legfőbb központja volt. A nagyfalui gyülekezet, a szövetség központjaként működött. Az imaház mellett tanácstermet, irodákat építettek és itt helyezték el a könyvtárat, a Biblia lerakatot, a pénztárat, sőt Az Igazság Tanúja című folyóirat kiadóhivatala is itt működött.

⁴²¹ Popovici, Alexa: *Istoria Baptistilor din Romania*, II. kötet. 210.

⁴²² Kiss László: *Gyülekezeteink keletkezése (1896–1930)*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴²³ Dani Lajos: *Hitközségünk megalakult Szilágy megyében*, = *Az Igazság Tanúja*, (1930)3, 15.

⁴²⁴ Szilágysági magyarok, benne Vass Gergely írása „*A szilágysági magyar baptisták*” címmel, Kriterion Könyvkiadó, 1999. Bukarest-Kolozsvár, 332.

⁴²⁵ Szilágysági magyarok... i. m. 332.

Az egész Szilágyságban Szabó Lászlót tartották Kornya Mihály legméltóbb szellemi örökösének. Ezért a Szövetség is elnökéül választotta. Közvetlen munkatársai a körzetben Király György, Csíki Mihály, Oláh Jenő, Tótós János, Gergely Bálint, Széll Mihály, Juhász János és Oszváth Ferenc testvérek nevét kell megemlítenünk.

A szilágyújfalui körzet mellett az alábbi missziós központok jöttek létre még a huszas években: Szilágyballa, Perecseny, Hadad, Kémer, Érszőlős. Ezen központok körül több mint húsz misszióállomást hoztak létre, többek között Szilágybagos, Borzás, Alsóvalkó, Zovány, Ipp és Lecsmer.

Szilágyballai (Borla) körzet és misszióállomásai

A szilágyballai baptista gyülekezet 1904-ben alakult meg 6 taggal. 1910-ben már egy négy szólamú énekkar is működött a közösségben. 1913-ban a Szilágnagyfalui körzethez csatlakozott. Első imaházukat a háború után 1920-ban építették. Ekkor alakult meg a gyülekezet fúvószenekara is, amely az erdélyi baptisták első ilyen jellegű zenekara volt. 1921-ben újjászervezték a szilágyballai körzethez, melynek eredményeként a következő gyülekezetek tartoztak hozzá: Szilágyballa, Sámson, Szer, Erked, Goroszló, Kusaly, Menyő, Panit, Görcsöny, Zilah, Hadad, Hadadnadasd, Lele és Bogdánd.

A huszas évek második felében egy nagy lelki ébredést élt át a gyülekezet, amikor 1926 augusztusában 64 fehérruhást, 1929 szeptemberében pedig 54 fehérruhást merítettek be Szilágyballán. A gyülekezet lelki munkásai Kerekes Bálint, Balla Sándor, Kallós Péter, Kiss Ferenc, Máté Gergely, Király Sándor és Szilágyi Sándor voltak.

A visszacsatolás évei alatt Cserepka János volt a gyülekezet lelkipásztora. Az ő munkásságának eredményeképpen ez a gyülekezet volt a szilágyság legelőbb és legrendezettebb gyülekezete.⁴²⁶ A folyamatos ébredések hatására a korábban épített imaház kicsinek bizonyult, ezért 1947-ben kibővítették, amely a régivel együtt egy T alakú, 3 karzatos, kb. 400 férőhelyes épületet képez.

Később Mike Béla és Veres Ernő munkássága nyomán még erőteljesebb létszámnövekedés volt tapasztalható. 1990 után az imaház épületét egy újabb épülettömbbel egészítették ki, amely kb. 280-300 személy fogadására alkalmas teremből (házasságkötés vagy más közös étkezés alkalmára), konyhahelyiségből, gyerekekkel való foglalkozásra alkalmas teremből és lelkészi lakást kiegészítő vendégszobákból áll. A gyülekezet férfi és fúvószenekara meghívottként részt vett és szolgált a magyar baptisták első világtalálkozóján 1992 augusztusában Budapesten. A gyülekezet ma 215 tagot és mintegy 70 hozzátartozót, tehát 285 lelket számlál.

Hadadi (Hodod) körzet és misszióállomásai

Hadad község Szilágy vármegye magyar és német lakosú települése valamikor a Wesselényi-család ősi fészke volt. Régi várának ma már nyomai is alig láthatók. A baptista misszió itt az 1920-as évek második felében alakult meg önálló körzetként *Kerekes Bálint* körzeti elöljáró vezetésével, aki kerületi prédikátorként tevékenykedett. Távollétében Weninger András helyettesítette. A körzetbe a következő tövishátvidéki gyülekezetek tartoztak: Hadad, Hadadnadasd,

⁴²⁶ Bartha István: *Isten oltalmában*, Nagyvárad, 2003, 47.

Szér, Bogdánd, Lele, Menyő. A körzet legismertebb lelkimunkásai Weninger András, Löschler György, Kovács Ferenc, Siegel Jakab, Prétli György és Balogh István voltak.⁴²⁷

Hadadban a későbbiek során mintegy 250 tagú gyülekezet jött létre. Tagjai között magyar és német anyanyelvű testvérek is voltak. Az '50-es, '60-as évek fordulóján eben a gyülekezetben is komoly ébredés történt, melynek hatására a gyülekezet további létszámgyarapodást élt át.⁴²⁸

Szilágyperecsényi (Pericei) körzet és misszióállomásai

Szilágyperecsényben 1910-ben keletkezett a baptista misszió. 1913-ban már 55 tagú volt a baptista gyülekezet. Az egész község megmozdult az erőteljes baptista misszió hatására. 1914-ben Kornya Mihály 60 új feherruhást merített be nyilvánosan a Kraszna vizében. A gyülekezet folyamatos gyarapodásának köszönhetően a perecsényi gyülekezet előbb önálló körzetté, majd missziós központtá fejlődött.

1932-ben itt építették föl a Szilágyság akkoriban egyik legszebb kápolnáját. A kerületi előljáró Kerekes Bálint volt, akit távollétében *Kulcsár István* helyettesített. A körzethez az alábbi gyülekezetek tartoztak: Perecsény, Lompért, Varsolc, Szilágysomlyó, Ilosva, Sarmaság. Itt a húszas években az ilosvai, lompéрти, sarmasági, varsolci és szilágysomlyói gyülekezetek alakultak. Kerekes Bálint munkatársai Kulcsár István mellett Boncidai János, Balla János, Kulcsár György, Józsa Bálint voltak.

Szilágyperecsényben is többször tartottak szabadtéri bemerítéseket. 1930-ban az imaház mellett folyó Kraszna vízében 84 feherruhást merítettek be.⁴²⁹ Perecsényben az '50-es években a gyülekezetnek mintegy 300 tagja volt. Az 1960-ban elinduló ébredés tüze több hullámban érte ebben az időben a közösséget, melynek hatására újabb megtérők sokasága csatlakozott a közösséghez. Az ébredés eszközei Kulcsár Mihály, Kulcsár Imre, Balla Zsigmond, Boncidai Mihály, Tötös Márton, Kulcsár József és Kulcsár Sándor voltak.⁴³⁰ A folyamatos növekedés hatására a perecsényiek imaháza ismét kicsinek bizonyult, emiatt 2004-ben újabb, most már 800 ülőhelyes templomot építettek itt a testvérek.

Szilágykrasznai (Crasna) körzet és misszióállomásai

A település a nevét a Kraszna folyóról kapta, mely valamikor Kraszna vármegye mezővárosa volt. A Krasznai Magyar Baptista Gyülekezet 1905-ben alakult Kornya mihály munkássága révén. 1910 májusában a Kraszna folyó partján rengeteg nép gyűlt össze az első bemerítési ünnepélyre, amelyen Sámsoni István huszonnégy fehér ruhás hitvallót merített be a Kraszna vizébe, akik közül tizenketten a krasznai, tizenketten pedig a környéki gyülekezetek tagjai voltak.

A húszas években Szilágykraszna jelentős gyülekezetközponttá növekedett. Kezdetben önállóan fejlődött *Szabó László* irányítása alatt. Később egyre jelentősegteljesebb volt a gyülekezet aktivitása és létszámnövekedése.

A krasznai gyülekezet igehirdetői igyekeztek a környék településeit is elérni az evangéliummal. Így jött létre gyülekezet Ráton, Krasznahorvátton, Pecselyen, Kecelen, Egrespatakon,

⁴²⁷ Siegel György: *A Hadadi Baptista Gyülekezet 75 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴²⁸ Kiss László: *Ébredés Erdélyben és Magyarországon*. Arad, 2000, 71.

⁴²⁹ Torma János: *A Szilágyperecsényi Baptista Gyülekezet 75 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴³⁰ Kiss László i. m. 40.

ahol Kerekes Bálint és Szabó László, a két szomszédos körzet elöljárói látogatták a Kraszna környéki gyülekezeteket.

A kolozsmegyei zilahi járásához tartozó legnagyobb településen Krasznán mintegy 200 tagú gyülekezet fejlődött ki az '50-es évek végére. Ebben az időben érte el Krasznát is a lelki ébredés id. Gergely Pál, Nagy Károly, Ábrányi Szabó András, Géczi Andor, Hajas Miklós, és Nagy Mihály munkálkodása nyomán.⁴³¹

Az 1956-ban épített imaházukat kinőtte a gyülekezet. Helyébe 1990-ben egy jóval nagyobb befogadású templomot építettek a testvérek. Jelenleg a gyülekezetnek 300 tagja van.

Margittai (Marghita) körzet és misszióállomásai

Margitta egy kis, megyei ranggal rendelkező város Bihar megye területén. Alig 30 km-re fekszik a Trianonban meghúzott magyar határtól, Bihar megye észak-keleti részén.

Az első világháború előtt Kocsis Imre volt a kerületi elöljáró, a húszas években pedig *Simon István* vette át a kerület irányítását. Munkatársai: Kovács Lajos, Madó György, Sweitzer János, Szöke Sándor, Balogh József és Hubert János voltak. Simon János tagja volt a Szilágysági Szövetség vezetőségének is.⁴³²

A Szilágysági Szabad Baptisták Szövetséghez tartozott a margittai körzet is. A magittai körzethez a következő települések gyülekezetei tartoztak még: Margitta, Szentjobb, Poklostelke, Micske, Tóti, Endréd, Petri, Ottomány.

Bihardiószegi (Diosig) körzet és misszióállomásai

A baptista misszió 1888-tól van jelen Bihardiószegen. Kezdetől fogva tekintélyes missziós központ volt. Különösen Kornya Mihály odaköltözése nyomán vált jelentőssé az itteni gyülekezet. Imaházukat 1906-ban építették, ami abban az időben az ország egyik legnagyobb baptista templomának számított.

A bihardiószegi gyülekezet és körzete 1919 előtt az úgynevezett Kornya – vagy Szilágysági Szabad (el-nem-ismert) – Szövetséghez tartozott. A diószegieiek a húszas években is megtartották függetlenségüket. Kornya Mihályt – aki ezen a településen halt meg és lett eltemetve – előbb Kovács Gábor, majd Gajdó Lajos kerületi lelkimunkások követték a misszióban.⁴³³ A Bihardiószeg körzethez Csokány, Biharfélegyháza, Szentimre, Szalárd gyülekezetei tartoztak.

Érszőlősi (Viisoara) körzet és misszióállomásai

Az érszőlősi gyülekezet alapítóinak első tíz fős csoportját még Kornya Mihály merítette be 1882-ben. Közöttük volt Gólya Imre, az ottani földbirtokos ügyintézője, aki első vezetője lett az új községnek. A következő évben megtért és bemerítkezett Szabó Sámuel és Szabó János is a község bírója és jegyzője. Az itteni testvérek aktív missziómunkája eredményeképpen a környék településein több községben is baptista gyülekezetek alakultak.

Amint arról már említés történt, a régi Szilágysági megye a tasnádi járást is magába foglalta. A húszas évek elején még a nagyfalui körzethez tartoztak az alábbi gyülekezetek, de 1923-ban Ér-

⁴³¹ Kiss László i. m. 54.

⁴³² Az Igazság Tanúja, 1925–1930.

⁴³³ Kiss László: *Kézikönyv (1921–1925) 4. kötet*. Kézirat magánygyűjteményben.

szőlős központtal új körzet jött létre, ahová a következő gyülekezetek, misszióállomások tartoztak: Érszőlős, Érszakácsi, Tasnád, Csekenye, Csány, Nagyabajom, Usztató, Szodoró, Pir és Kécz.

A körzet első vezetője Szűcs József volt, aki Szabó László nagyfalusi lelkipásztor irányítása alatt vállalta a munkát.⁴³⁴ A körzet további lelkimunkásai Makkai Sándor, Kelemen Gábor, Szabó János, Góly Imre, Hiri János testvérek voltak.

Kémeri (Camar) körzet és misszióállomásai

Kémer a szilágysomlyói járás egyik legnagyobb magyar községe volt. Kémerre 1896-ban Szabó János testvér vitte az evangéliumot, aki Érszőlős jegyzője is volt egyúttal. Munkásságának gyümölcseként később egy nagy gyülekezet alakult a községben. 1905-ben már 53 tagja volt a gyülekezetnek. Külön érdekessége és nevezetessége a közösségnek, hogy a Szilágységben itt alakult meg az első énekkar is. 1906-ban telket is vásároltak, melyen két évvel később 1908-ban imaházat is építettek.

A kémeri gyülekezetnek a későbbiek során fontos szerep jutott a szilágysági ébredés vonatkozásában.⁴³⁵ Az '50-es évek közepén a gyülekezetnek mintegy 250 tagja volt. A gyülekezetből elinduló ébredés kulcs személye Nagy Károly evangélista volt. Rajta kívül id. Gergely Pál, Szabó A. András, Szabó Pál, Géczi Andor és még sokan mások is jelentős lelkimunkát végeztek nemcsak Kémeren, de szinte az egész országrészben. Az itt elinduló ébredés hullámverése még Magyarországon is érzékelhető volt a '60-as években.

III. 4. b) ÉRMELLÉKI MISSZIÓI RÉGIÓ

Az Érmellék a Partium egyik térsége. Elhelyezkedése Bihar és Szilágyság megyék térségébe tehető, a Kraszna és Berettyó folyók közé. Nevét a rajta áthaladó Ér folyóról kapta. Az idő folyamán sokat változott a terület népessége, volt kisebb, nagyobb létszámmal is, csak nemrég alakult ki tartósabb, nagyobb lélekszám. Ez mintegy 90-100 ezer főt jelent. Székelyföld és Kalotaszeg mellett itt él még nagyobb tömbben magyarság, így javarészt magyartöbbségű települések vannak.

Baptista vonatkozásban súlyos változást hozott a trianoni békediktátum mivel a lelkimunkások hasonlóan több gyülekezeti taghoz az anyaországban maradtak, emiatt kezdetben hanyatlóban volt az érmelléki misszió, csak később lendült fel a területi átrendeződés és az újjászervezés miatt. Az érmelléki régióhoz Székelyhíd, Nagykároly, Szatmárnémeti, Érmihályfalva és a hozzájuk kapcsolódó misszióállomások tartoznak.

Székelyhídi (Sacueni) körzet és misszióállomásai

Székelyhíd az Érmellék déli részén helyezkedik el. Kedvező fekvése és természeti adottságai – dimbes-dombos, mocsaras vidék – alkalmassá tették, hogy területén a legrégebbi időktől jelentősebb település alakuljon ki. A XIX század második felében Székelyhíd a mezőgazdasági termelés fontos központja az Érmelléken. Fő termékei: a gabonafélék, élőállat, tejtermékek mellett. Székelyhídon nagy kultusza volt Ady Endrének, aki 1900 és 1901 között sokat tartózkodott rokoni kapcsolatai révén a községben.⁴³⁶

⁴³⁴ Lukács György: *Az Érszőlősi Baptista Gyülekezet 100 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴³⁵ Kiss László: *Ébredés...* i. m. – 24.

⁴³⁶ Wilhelm Júlia-Mária: *Székelyhíd rövid történelme*. <http://www.sacueni.ro/magyar/news.php>

A baptista misszió már a százdfordulón megjelenik a településen. Első lelkimunkása Szabó Sándor volt aki a kezdeti korszak egyik meghatározó személyisége. Meyer Henrik merítette be 1889. január 12-én. Az üldöztetések alatt kezdte el hívó életét és szolgálatát. 1897-ben diakónussá avatták. 1899-1900-ban részt vett az első misszióiskolai tanfolyamon. 1900-ban a székelyhídi körzet elöljárójává avatták. Az ő nevéhez fűződik csaknem mindenik érmelléki gyülekezet létrehozása. Ezeknek 1907-ben 750 tagja volt.⁴³⁷

1922-től 1927-ig az Elismert Baptista Szövetség elnöke, majd a Menház gondnoka. 1928 és 1930 között egyik vezető személyisége volt a két irányzat egyesítéséért vívott küzdelemnek. 1929-ben Szabó Sándor a Szilágysági Szövetség többi vezetőjével együtt a két baptista szövetség egyesülését tűzte ki célként. Földi pályafutását 1930. január 4-én fejezte be.⁴³⁸ 1930. február 19-én a szilágysági gyülekezetek és a székelyhídi körzet megalapították a korábban már említett *Szilágysági Baptista Hitközséget*, melynek elnökéül Lakatos Lajost választották. A húszas évek végén, a körzet pásztorlásában Szabó Sándort fia, Szabó Károly váltotta fel.

Nagykárolyi (Carei) körzet és misszióállomásai

Nagykároly a maga 23.182 fős lakosságával a második legnagyobb város a megyében Szatmárnémeti után. Bár 1910-ben a várost 15.772 magyar és 216 román anyanyelvű lakta, mára ez az etnikai összetétel jelentősen megváltozott.

A Nagykárolyi környéki missziómunkát V. Nagy Lajos kezdte el. Ennek eredménye egy új úttörő missziókerület alakulása volt. Ez időtáiban Szatmárnémetiből Csordás Lőrinc bibliaárus is útnak indult az Érmellékre, majd mások is munkába álltak és egészen Nagybányáig vitték az evangéliumot.

A húszas évek áldozatos munkája nyomán harminc új misszióállomás létesült. Közöttük volt Börvely, Csenger, Vasad, Domhida, Szolnokháza, Nagybánya, Koltó, Végvár, Szinérváralja, Avasújvár és mások. A magyar nyelvű baptista gyülekezetnek jelenleg mintegy 80 tagja van.

Szatmárnémeti (Satu Mare) körzet és misszióállomásai

Szatmárnémeti több mint ezer éves város. A település helyén régen földvár állt. Szent István felesége, Gizella királynő e földvár mellé németekből álló falut telepített. Innen származik a „németi” név. A reformáció idején a város magyar lakossága protestáns lett.

A szatmári baptista misszió kezdetének minden mozzanatáról nincsenek elegendő adat. Az bizonyos, hogy a baptista igei magvetés 1912-ben indult növekedésnek, ettől kezdve rohamos gyorsasággal szaporodott a gyülekezet. A jelenleg elérhető feljegyzések alapján a gyülekezet ténylegesen 1916-ban alakult. 1919-től a bihari származású V. Nagy Lajos lesz a gyülekezet pásztorja. Az első világháború komoly megpróbáltatást jelentett. A gyülekezet férfi tagjai közül sokan odavesztek a fronton.⁴³⁹

A trianoni döntés itt is döbbenetes erővel hatott. A baptista misszió azonban nem lankadt a két világháború között sem. 1924-ben létrejött Szatmárnémeti önálló körzettel alakult, melynek Balázs András lett a vezető lelkipásztorja. A gyülekezet folyamatosan nőtt, népes énekkar, nőkör, férfikör, zenekar alakult. A szatmárnémeti gyülekezetben és környékén is áldásos tevékenységet

⁴³⁷ *Statisztika*, Békehírnök, 1(1900)4, 224.

⁴³⁸ Ld. Szabó Sándor cikkét = *Szeretet*, (1930)2, 5.

⁴³⁹ Békehírnök: *Szolgálati útinapló*, 2007, 98.

fejtett ki Kudelász Nándor költőprédikátor. A körzet, amelyik egészen Nagybánya környékéig terjedt ki, az Elismert Szövetséghez tartozott.

A gyülekezet 1936-ban imaházat épített, amit a háború alatt 1944-ben bombatámadás ért. Ezekben az években id. Dobner Béla Jenő pásztorolta a gyülekezetet. A nehéz időkben példás helytállással próbálta a gyülekezet tagjait vigasztalni és a veszteségek ellenére is a jövőbe vetett reményt táplálni. Magyar állampolgár lévén, a Romániához való visszacsatolást követően 1949-ben Magyarországra kellett távoznia.

A gyülekezet 1953-ban jutott egy imaház céljára is alkalmas épülethez. 1970-ben azonban a Szamos kilépett medréből, így az egész várossal együtt az imaház is megsérült a lelkipásztor lakással együtt. Bel- és külföldi összefogás nyomán 1978-ban közel négyszáz ülőhelyes új imaház épült Bartha István pásztorosa alatt.⁴⁴⁰

Érmihályfalvi (Valea lui Mihai) körzet és misszióállomásai

Bihar megyei kisváros, a megye észak-nyugati határán terül el, fontos vasúti és közúti csomópont Nagyvárad és Szatmár között. Trianon után nemzetközi határátkelővé vált Magyarország irányába közúton és vasúton egyaránt.

Érmihályfalva 12 ezer lakosú kisváros a trianoni határ román oldalán. A település 95%-a ma is magyar anyanyelvű. Érmihályfalván 1893-ban gyökerezett meg a baptista misszió. Abban az időben az Érmellék községeiben sorba alakultak a gyülekezetek, melynek Érmihályfalva lett a missziói központja. A gyülekezet gyors virágzásnak indult, és alkalmassá vált egy száz ülőhelyes imaház építésére. 1911-ben elkészült kápolnájukat Kornya Mihály avatta föl.⁴⁴¹

A folyamatos növekedésnek még az 1921-es trianoni döntés sem tudott gátat szabni, amely hermetikusan elválasztotta őket a határ túloldalán lévő magyar baptista testvérektől. Az érmelléki misszió megerősödésekor 1924-ben Érmihályfalva önálló körzetté alakult. A két világháború között több ismert lelkipásztor szolgált a gyülekezetben, többek között Körösi Béla és Balázs András.⁴⁴² Gerő Sándor, későbbi lelkipásztor és teológiai tanár pedig innen került a budapesti szemináriumba.

Észak-Erdély Magyarországhoz való visszacsatolása idején az anyaországi szövetséghez tartozott. A háborút lezáró párizsi döntés után ismét román fennhatóság alá került. Ma a körzetnek 13 állomása van. A meg növekedett létszám miatt Érmihályfalván új 350 ülőhelyes templom építésébe fogtak, melyet a közeljövőben adnak át rendeltetésének.

III. 4. c) BIHARVIDÉKI MISSZIÓI RÉGIÓ

Bihar megye Románia észak-nyugati részén található. A Partium részét képezi. Északon Szatmár megye, keleten Szilágy, Kolozs illetve Fehér megye, délen Arad megye határolja, nyugatra pedig Magyarország található. A megye székhelye Nagyvárad több mint kétszáz ezer lakossal. A Biharvidéki missziói régió területén a két szövetség gyülekezetei megosztottságban éltek. Ez a

⁴⁴⁰ Bartha István: *A Szatmárnémeti Baptista Gyülekezet története*. <http://www.baptista.ro/szatmarnemeti-tortenelem>

⁴⁴¹ *Szolgálati útinapló*, = Békehírnök (2007), 98.

⁴⁴² Kiss László: *Az Érmelléki Baptista Missziótörténet első kora. 1882–1919*, 19–20. Kézirat magánygyűjteményben.

kettősség itt volt a leginkább érezhető és szerintünk ez az állapot mérsékelte leginkább a misszió lendületét.

Mezőfalvi körzet és misszióállomásai

A hagyomány úgy tartja, hogy Mezőfalva egy korábban elpusztult azonos nevű település helyén alakult ki, amikor a helyi nagybirtokos Ertsey család uradalmát elárverezték a XIX. században.

Békés városából, illetve a szomszédos Okányból jöttek telepések, akik itt jó minőségű földeket vásároltak. A békésiek Hegyközkovácsiban, az okányiak pedig Mezőfalván telepedtek le. A tanyavilág a XIX. század elején érte el rövid ideig tartó virágkorát. Aztán jött a trianoni döntés és kezdetben nem hitték el, hogy más ország polgárai lesznek és nem is mentek vissza Magyarországra.

A mezőfalvi baptista körzetnek a kezdeti időben Bódis Balázs volt kerületi elöljárója. Ez a körzet Nagyváradtól északra az úgynevezett hegyközvidéki tájegységen található. A körzet kezdetől az "Elismert Szövetség"-hez tartozott. Bihar megyében itt volt a legtöbb megtérés és bemelegítés a misszió kezdeti időszakában.

Trianon után a körzet újjászerveződött, csak 1926-ban az akkori 19 állomáson 65 lelket merített be Bódis Balázs. Ebben a körzetben a prédikátoron kívül még két téli missziómunkás is dolgozott.⁴⁴³

A második bécsi döntés hatására ismét visszakerültek az anyaországhoz. Amikor ismét Romániához csatolták ezt a részt, akkor végképp nem hitték, hogy ez végleges állapot és itt maradtak. Aztán jött a kommunizmus és az akkori rendszer szemében a baptisták dupla ellenségek lettek⁴⁴⁴

A háborút követő román kommunista hatalomátvétel miatt sajnos igen kevés időt tölthettek már a baptisták. Mezőfalva magyar baptista lakói később súlyos megpróbáltatáson mentek át. A mezőfalvi nép általában mind baptista volt, imaházukat lebontották. Földműves nagygazdák lévén kuláklistára kerültek és a kommunisták munkatáboraikba küldték őket.

Mezőfalva története a kommunizmus alatt le is zárul, hiszen a családi birtokokat a 60-as évektől kollektivizálták az utolsó falurombolás 1983-ban volt. A gazdákat munkatáborokba vitték, a családok pedig a környező falvakba menekültek. Mezőfalva baptista imaházát Hegyközkovácsiban találjuk ahol kőről-kőre újraépítették. A falu emlékét 2005 óta egy obeliszk őrzi a hegyközkovácsi református templom udvarán. Az egykori színmagyar települést a földdel tették egyenlővé, lakosait elüldözték.

Fugyivásárhelyi (Osorhei) körzet és misszióállomásai

Fugyivásárhely Nagyvárad szomszédságában fekszik. Már a 13. században templom állt a település közepén, amit ma a reformátusok használnak. A baptista ébredés Fugyivásárhelyen Kornya Mihály nevéhez köthető, aki egy ideig a településen lakott. Itt is jelentős gyülekezet jött létre, melyet később Alaffy Zsigmond helyi igehirdető lelkigondozott. A gyülekezet aktív missziómunkája következtében a környék településein is misszióállomások jöttek létre, melyeknek ugyancsak Fugyivásárhelyhez tartoztak.

⁴⁴³ Darabont Gyula: *Jelentés a missziómezőről*, = Szeretet, (1926)24, 4–6.

⁴⁴⁴ <http://www.mediatca.ro/hirek/kozelet/35491/mezofalva-az-eltunt-telepules.html>

A húszas években Fugyivásárhely és körzete is a Szabad Baptista Szövetséghez tartozott. A trianoni elcsatolás után kialakult helyzetben a szövetség önnállóan szerveződött újjá, melynek első elnökévé 1919-1921 között Alaffy Zsigmond lelkipásztort választották. Annak ellenére, hogy Fugyivásárhely Nagyvárad tőszomszédságában fekszik, mégis a szilágysági baptista kegyességi irányzathoz tartozott. A fugyivásárhelyi körzetet a következő misszióállomások alkották: Fugyivásárhely, Várad-hegy, Örvénd, Hegyközújlak és Mezőtelek.⁴⁴⁵ Amikor a két baptista irányzat egyesült, külön hitközséget alkotva lettek az Új szövetség alkotó részévé.

Pósalaki (Posoloaca) körzet és misszióállomásai

A Körös völgyében található Pósalakán kialakult baptista misszió kezdetei visszanyúlnak a fugyivásárhelyi gyülekezethez. Annak missziómunkája révén jött létre itt is a baptista gyülekezet és körzete, de a pósalaki közösség és hozzátartozó misszióállomások az elismert baptista irányzathoz tartozó szövetséghez kapcsolódtak. Sajnos a kezdeti missziós lendület a század elején vesztett lendületéből és egy ideig a misszió is megrekedt. A körzetet első előjárója és lelkigondozója Varga Bálint volt. A pósalaki körzethez a következő települések baptista közösségei tartoztak: Pósalaka, Pusztáújlak, Élesd, Kisjenő, Telegd.

Körösrévi (Valea Crisului) körzet és misszióállomásai

A körösrévi körzethez Élesdtől a Királyhágóig a következő gyülekezetek tartoztak: Köröstopa, Brátka, Tötös, Telekháza, Kisbárod, Nagybárod, Kiskakucs, Nagykakucs, Vársonkolyos, Bánlaka, Tinód, Feketető, Mezőtelke. A körösrévi körzet gyülekezetei, a Körös völgyéhez tartozó gyülekezetek nagyobb részével együtt az Elismert Baptista Szövetség részei voltak.

Magyarok és románok évtizedeken át egyenlő számarányban éltek a közösségben. A körösrévi gyülekezetet és hozzátartozó körzetet Sámsoni István pásztorolta. Öt követte Oroszlán Ferenc Mindketten nagyszámban merítettek be új megtértet. Körösréven közel 200 tagú gyülekezet jött létre, melyben magyar és román nemzetiségi háttérből származó testvérek alkottak egységes közösséget. A körösrévi gyülekezetet és körzetét a nagyváradi lelkipásztorok és igehirdetők lelkigondozták, többek között Darabont Gyula, Varga Bálint, Bódis Balázs, Sámsoni István és Gyarmati Lajos.

A körösrévi körzethez tartozó köröstopai gyülekezetről külön szükséges megemlést tennünk, ugyanis itt tért meg az a báró Paláty Viktor, aki saját vagyona felajánlása révén építtetett egy szép templomot falujában és hagyta minden örökségét a nagyváradi gyülekezetre és menházra.⁴⁴⁶

Gyantai (Ginta) körzet és misszióállomásai

Gyanta lakossága fénykorában 2000 lelket számlált. De napjainkra ez már csak 18%-ra, (358) főre csökkent. A fiatalok elvándorlási aránya egyre növekvőbb tendenciát mutat, így a településen inkább idősek élnek. A település túlnyomórészt magyarlakta település (86,06 %), a többi román (6,4 %), illetve roma (7,54 %) nemzetiségű. A község vallási megosztottsága a következő: református 297 fő, baptista 21 fő, pünkösdistá 5 fő, római katolikus 10 fő.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ Ld. Az Igazság Tanúja, 1925–1930 közötti misszió híreit.

⁴⁴⁶ Antal Ferenc: *A Nagyváradi Baptista Gyülekezet 100 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴⁴⁷ http://www.gyanta_reformatus.mlap.hu/?m=2041836

A gyantai baptista misszió kezdetei a századfordulóig nyúlnak vissza. Még Kornya Mihály kezdte el itt az ugartörés nehéz munkáját és végezte a bemerítéseket, melyeket a húszas években is folytattak. A kezdeti időben a gyantai körzet a környék missziós-, szellemi irányító központja volt. Gyanta később is hagyományos bemerítő központja maradt a környéknek Első elöljárói Szabó Pál, Ambrus Károly, Puskás Ferenc voltak. A körzet a szilágysági *Szabad Baptista Szövetség*gel tartott szoros kapcsolatot. A két szövetség egyesülése után az a körzet a Belényeshez csatlakozott. A gyantai gyülekezet és körzetének állomásai a következők voltak: Gyanta, Tenke, Kisháza, Magyarcséka, Köröstárkány és Négerfalva.

Belényesi (Bieuș) körzet és misszióállomásai

A 16. században Belényes még teljesen magyar település volt, melynek lakossága a leteleplők és a bevándorlók útján növekedett. A 17. században az erdélyi fejedelmek fennhatósága alá került. Belényesnek a 19. század elején 2028 lakosa volt. Trianonig Bihar vármegye járásszékhelye. 2002-ben 917 magyar nemzetiségű lakosa maradt, az összlakosság 8,5%-a.

Belényes Nagyváradtól dél-keletre a Bihar hegység lábánál terül el. A belényesi baptista körzethez a következő állomások tartoztak: Belényes, Remete, Várasfenes, Belényessonkolyos és Jánosfalva. Ezek a gyülekezetek az elismert baptista szövetséghez tartoztak. A körzetben Balázs András, Bugyi Imre végezték a missziómunkát. Az egyesülés után Kuruc János és Puskás Ferenc vették át a körzet pásztorolását.

1933. szeptember 28-án a körzetből önálló hitközséget hoztak létre, melynek Kuruc Jánost választották elnökévé.⁴⁴⁸ 1940 és 1944 között, Észak-Erdély Magyarországhoz való visszacsatolásakor (amely a várost román közigazgatásban hagyta), Belényes a romániai Bihar megye székhelye volt. A körzet később ismét az egységes baptista szövetség része lett.

Nagyszalontai (Salonta) körzet és misszióállomásai

Szalonta városát 1606-ban Bocskai István erdélyi fejedelem által letelepített 300 hajdú megalapítja. 1910-ben 15 943 lakosából 15 206 magyar és 650 román volt. 2002-ben 18.074 lakosából 10.335 magyar, 7.267 román, 379 cigány és 93 egyéb nemzetiségű volt. A trianoni határ egyik kisebb módosításaként az 1920-as évek elején egy külső településrészt Újszalonta néven Magyarországhoz csatoltak.

Nagyszalontán Novák Antal bibliaárús indította el a lelki ébredést, melynek eredményeként Kornya Mihály, Tóth Mihály és Lajos János megtért. Mindhárman a magyar baptista miszió legeredményesebb úttörőivé váltak. A nagyszalontai gyülekezet alapítási éve 1876. Kornya Mihályt, Tóth Mihályt és Balogh Lászlót 1877-ben avaták diakónussá Nagyszalontán. Az ünnepségen jelen volt Meyer Henrik, Fricz Oncken és Rottmayer János is. Kornya ezt követően 1881-1893 között több mint 100 gyülekezetet alapított főként Biharban és a Hajdúságban. 1894-ig egész Kelet-Magyarországon és Erdélyben Kornya Mihály tartotta a bemerítéseket.⁴⁴⁹ A század első évtizedeiben a gyülekezet az „el nem ismert” baptista irányzathoz tartozott.

Trianon után 1920. októberében Vass Sándor kerületi elöljáró vezetésével a Szalontaiakkal és a környékbeli gyülekezettel belépett az *Elismert Magyar Baptista Szövetségbe*, melynek elnökéül is

⁴⁴⁸ Kiss László: *A Belényesi Baptista Gyülekezet 75 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴⁴⁹ Borzási István-Kiss Lehel: *Az erdélyi magyar baptisták rövid története*. Kézirat: http://www.baptista.hu/nagybanya/szovetseg/Erdelyi_baptistak.pdf

őt választották. A nagyszalontai körzet irányítását később Kiss Ferenc vette át. Munkálkodása alatt a gyülekezet 200 tagúra növekedett és jól szervezett énekkar, ifjúsági egyesület, fiúköri, férfiköri, leányköri, női kör valamint vasárnapi iskola is működött. Szalontán még az utcán is rendszeresen terjesztették az irodalmi termékeket, s a hétköznapi gyülekezeti alkalmakon is zsúfolásig megtelt az imaház.⁴⁵⁰ Kiss Ferenc missziómunkáját Rácz Mihály, Vadi Sándor és Szabó Imre segítette. A gyülekezet erejéből még arra is tellett, hogy menházat alapítsanak.

Feketegyarmati (Iermata Neagra) körzet és misszióállomásai

Feketegyarmat, a Fehér és Feketekörös között elterülő évezredes múlttal rendelkező falvak egyike, amelyet az idők viszontagságaival szemben, a nagyfokú kitartás, élni akarás, összetartás és Isten iránti szeretet jellemez. A 15. századtól, sőt még korábban, Gyarmatot körülvevő, illetve ezek mellett lévő falvak többségében teret hódít a románság. Gyarmatot, azonban a 20. század eleji statisztikák sem tüntetik fel azon falvak sorában, ahol románság lakott. Ezt a jellemvonását meg őrizte a mai napig, mert az 561 lelket számláló faluban mindössze 12 román (Ortodox) él.

Feketegyarmaton a református vallásúak után a legnépesebb felekezet a *baptista gyülekezet*. A baptizmus 1875-ben indult el, s került át Árpádra, majd Árpádról Feketegyarmaton is teret hódított 1886-ban. 1889-ben, amikor már 28 tagú volt a gyülekezet megépült Feketegyarmaton az első baptista imaház, majd 1910-ben a második.

A baptista misszió Vass Sándor halála után 1923-ban az önállósult feketegyarmati körzethez tartoztak Feketegyarmat, Tamásda, Árpád, Mezőbaj, Vadász, Bélzering, Erdőhegy és Ágya gyülekezeti. Elöljárónak Vass Jánost rendelték ki. Megsegítése céljából kiegészítő munkásokat is avattak Tokai Mihály, Papp József, Tüsér Lajos, Mészáros Mihály és Erdős Ferenc személyében. Az utóbbi már korábban is gyülekezeti vénként szolgált. A körzet gyülekezeti még az I. világháború előtt felépítették imaházaikat.⁴⁵¹

1939–1944 között üldözték őket, vagyonukat elkobozták és az ortodox államvallás tulajdonába került. 1953-ban már több mint 130-an voltak, Gyarmatiak, Zerindiek vegyesen, ekkor nagyobbitották meg imaházukat. Amerikai segítséggel végül 1999-ben megépülhetett Zerinden egy nagy imaház, ahova szintén Gyarmatiak, Zerindiek vegyesen járnak imádkozni.

Szalárdi (Sălard) körzet és misszióállomásai

Szalárd nagyközség Nagyváradtól 25 kilométerre északra található. 1910-ben 2404 lakosából 2349 magyar volt. A trianoni békeszerződésig Bihar vármegye Szalárdi járásának székhelye volt.

A gyülekezet alapítása Kornya Mihály nevéhez kötődik. A gyülekezet és a hozzátartozó körzet, mint Kornya szolgálati területe a *Szabad Baptista Szövetséghez* tartozott. Az egykori járási székhely körzetéhez tartoznak Szalárd, Jákóhodos, Újfeigyvernek, Ófeigyvernek, Bihar és Biharpüspöki gyülekezetei. A körzet lelkipásztora Bozsódi Zsigmond, majd Dani Lajos volt. A szalárdi gyülekezet és körzete ma is dinamikusan fejlődő közösség.

⁴⁵⁰ Vass Sándor: *A Nagyszalontai Baptista Gyülekezet 100 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴⁵¹ Tóth János: *A Feketegyarmati Baptista Gyülekezet 100 éves Krónikája*. Kézirat magánygyűjteményben.

A nagyváradai (Oradea) gyülekezet és misszióállomásai

Nagyvárad az erdélyi magyar baptista misszió egyik legmeghatározóbb központja. A gyülekezet alapítása 1885-ben történt. Az itteni misszió Kornya Mihály nagyváradra költözésével országos szintű missziós centrumává növekedett.

A nagyváradai gyülekezet Trianon után 1919-ben az *Erdélyi Magyar Elismert Hitközség* központja, majd 1920-ban az *Erdélyi Magyar Baptista Szövetség* székhelyévé vált. A húszas évekre tehető a gyülekezet legvirágzóbb korszakaként. Ebben az időben *Darabont Gyula* volt a a gyülekezet és kiterjedt körzetének lelkipásztora.

A húszas években *Bethlehem* és *Golgota* néven még két gyülekezet jött létre a városban. Sőt a nagyváradai magyar gyülekezetből jött létre a helyi román gyülekezet is. *Darabont Gyula* idejében kiterjedt körzeti munka indult el a környék településein. Ő irányította a Körös völgyi és a körösrévi körzet missziós tevékenységét is, munkája kiterjedt a román misszióra is. Brumár Mihályt is ez a gyülekezet küldte ki, hogy megalapítsa a Királyhágó környéki román anyanyelvű missziót.

1922. április 20-án az Elismertek szövetsége alakuló Kongresszusát tartotta Nagyváradon. Megfogalmazták a Szövetség Működési Szabályzatát és a Szövetség tevékenységét szakosztályokra osztották: misszió, tanítványság, bibliaiskola, zene, jótékonyosság, építkezés és központi vezetőség. Ebben az évben partneri kapcsolatot kötöttek a Román Baptista Unióval és a Baptista Világszövetségnek is tagjai lettek. A Déli Baptista Szövetség azt javasolta az itt élőknek, hogy alkossanak egy közös testvéri szövetséget, hogy közösen harcoljanak úgy a bűn ellen, mint a teljes vallásszabadságért. Ez utóbbi megszerzéséért a Baptista Világszövetséggel közösen létrehoztak egy Központi Bizottságot, a baptista érdekek védelmére törekedtek az agresszív hatóságokkal szemben és az államegyházi megkülönböztetésnek örvendő Ortodox Egyházzal szemben.

A központi bizottság létrehozásakor meglévő etnikai alapon szerveződött Baptista Szövetségek új nevet kaptak. Így alakult meg a Román Baptista Unió Magyar Részlege. Ez nem volt alárendelve a Román Uniónak, hanem azzal egyenlő volt. A Magyar Részleg önállóan szerveződött és rendelkezett: misszió iskolával, nyomdával, ifjúsági szövetséggel és egyéb egységekkel. Az erdélyi magyar gyülekezetek szövetségének központja kezdettől Nagyvárad maradt.

III. 4. d) SZÉKELYFÖLDI MISSZIÓI RÉGIÓ

Székelyföld a Kárpátok kanyarulatában, Erdély délkeleti részén található. A Hargita, a Csíki és Gyergyói havasok és a háromszéki hegyek völgyeiben fekszenek azok a székelyföldi települések, Maros, Hargita, Kovászna megyékben, ahol a baptista misszió is meggyökerezhetett egy évszázaddal ezelőtt.⁴⁵² Rottmayer János és Novák Antal ugartörő bibliaterjesztő munkáját követően Barabás Gáspár, majd később Tatter Lajos Vilmos járta Székelyföld falvait és városait. Missziómunkájuk során több helyen alakultak gyülekezetek

A trianoni békediktátumot követően – amely a székelység és az egész magyarság történelmének legtragikusabb eseménye volt – különösen Székelyföld népének rendkívül nehéz volt a talpraállás. Hiszen egy számára ismeretlen nép uralma alá került. Miután Erdély román fennhatóság alá került, az egész székelyföldi misszió irányítása Ilonka Mihály lelkipásztor tevékenységé-

⁴⁵² Zágoni Jenő: *Válogatott írások*. Budapest, 2004, 16.

gébe tartozott. A hét megye gyülekezeteinek lelki felügyeletét és igei szolgálatát szinte egyedül kellett elvégeznie.

Óriási munkamezején tehetséges, komoly lelkiéletet élő munkatársakat keresett és talált, akikkel megosztotta terheit. Közöttük volt Bence Lajos, Kelemen Mózes, Vékás András, Ginda Dávid, Kreuzer Máttyás, id. Knoth Géza és Gál Ignác is. Az 1922-ben a Székelyföld hét megyéjében 63 misszióállomás volt, melyek a következőként oszlottak meg: Udvarhely megye 29 állomás, Háromszék megye 29 állomás, Brassó megye 6 állomás, Maros-Torda megye 12 állomás, Nagyküküllő megye 4 állomás, Csík megye 2 állomás, Kisküküllő megye 1 állomás⁴⁵³

1924-ben még az egész Székelyföld egy körzetből állt. 1930-ban azonban már öt körzetre kellett osztani. A misszióállomások száma 50-ről 140-re gyarapodott. A Székelyföldön a húszas években ugyanis mintegy 90 új gyülekezet alakult. Új imaházakat építettek, vagy imaháznak alkalmas épületeket vásároltak számos településen. Figyelemreméltó az a tény, hogy mindezt a háború utáni válságos gazdasági és politikai helyzetben és a román állam által is támogatott magyarellenes korszakban végezték. A következőkben a Székelyföldi régió különböző munkaterületeit ismertetjük.

Brassó- Háromszéki (Braşov) körzet és misszióállomásai

Brassóban Novák Antal a Brit és Külföldi Bibliatársulat munkatársa hirdette először 1976-ban az evangéliumot. Egy évvel később Meyer Henrik járt a városban és merítette be a gyülekezet alapító tagjait. Ezt követően gyorsan növekedett a német, magyar és román anyanyelvű tagokból álló gyülekezet Grómen János és Tatter L. Vilmos lelkigondozói szolgálata nyomán.

Kornya Mihály 1903-ban látogatta meg a gyülekezetet, aki több megtérőt merített alá. A következő esztendőben Udvarnoki András utazott Budapestről Brassóba, aki egy hetet töltött a városban és újabb megtérőket merített be ott tartózkodása alatt. Ebben az évben vált önállóvá a magyarnyelvű baptista gyülekezet. A német anyanyelvű baptistákkal továbbra is megmaradt a jótestvéri kapcsolat.⁴⁵⁴

A román megszállás és azt követő trianoni döntés után sem szakadt meg a misszió lendülete. A Brassó- Háromszéki körzetet 1924-ben 35 misszióállomásból hozták létre. A körzet lelkipásztora ebben az időben Ilonka Mihályt volt. A körzeti munkát Homoródszentmártonból, 1925-től pedig Alsócsernátonból látta el. Helyi gyülekezete taglétszáma három év alatt megkétszereződött. Székelyföld akkori legtágasabb és legszebb imaháza 1927-ben Alsócsernátonban épült föl.

Ekkoriban az egész Erdély területén Csenáton környékén folyt a legintenzívebb missziómunka. *Ilonka Mihály* rokkantsága ellenére fáradhatatlanul járta a körzetet, s minden idejével és tehetségével szolgálat. Munkásságát olyan időszakban végezte, amikor miniszteri rendelet tiltotta meg, hogy a prédikátor elhagyhassa saját községét. Az által átvett 35 misszióállomás 1930-ban 50-re gyarapodott.

1924 és 1930 között nemcsak új gyülekezetek jöttek létre, hanem több helyen új imaházak is épültek, mint például Homoródszentmártonban, Nagybaconban Agyagfalván, Székelyderzsen, Csernátonban, Brassóban és Sepsiszentgyörgyön.⁴⁵⁵ Ezekben a gyülekezetekben Ilonka Mihály

⁴⁵³ Ilonka Mihály: *Rövid jelentés a székelyföldi misszióról*, = Szeretet (1922)3, 14–16.

⁴⁵⁴ *Száz éves a Brassói Magyar Baptista Gyülekezet*, = Békehírnök (2005), 278.

⁴⁵⁵ Zágoni Jenő: i. m. 39.

testvéren kívül id. Molnár Lajos, Ördög Sándor, Korodi István, Balog Pál, Rákosi Móric, ifj. Knoth Géza, Zágoni Barnabás testvérek is áldásos igehirdetői munkát végeztek saját gyülekezeteikben épp úgy, mint az egész körzet területén.

Erdővidéki körzet és misszióállomásai

Erdővidék Erdélynek a Hargita délnyugati részén székelyek által lakott területe. Háromszék vármegye (ma Kovászna megye) északnyugati részén található. Brassó, Nagyküküllő, Udvarhely (ma Hargita) megyékkel határos. Erdővidék egyébként Apáczai Csere János, Krisa János és Benedek Elek szülőföldje.

Erdővidéken a baptista misszió Tatter L. Vilmos munkássága idején 1890 táján indult el. Mint bibliaterjesztő több lerakatot létesített Székelyföld különböző területein. Erdővidék első baptista közössége Molnár Lajos szülőfalujában Nagybaconban jött létre. „Székelyföld Krónikája” szerint 1897-ben Nagybaconban hat lélek tett bizonyosságot hitéről és kérte bemeitítését. *„Megjelentek Barót vizének partján, ahol Kornya Mihály sokaság előtt hirdette az evangéliumot, felhívott mindenkit a megtérésre és a bemeitítésre. Az igehirdetés után sok szemtanu előtt bemeitítette a fehérruhásokat, ezzel a bibliai keresztséggel megalakult a nagybaconi gyülekezet”*⁴⁵⁶

Az első székelyföldi baptista konferenciát Nagybaconban a századfordulón tartották. Ezen részt vett Kornya Mihály is, aki diakónussá avatta Molnár Lajost és kirendelve őt a további missziómunkára. A 20. század első két évtizede a székelyföldi baptista misszió aranykora volt.

Trianon után a húszas évek közepén ezen a területen Ilonka Mihály végezte tovább itt a lelki munkát. Négyévi szolgálata alatt (1925-1929) 15 új misszióállomás alakult. A körzetet 1929. október 20-án a következő misszióállomásokból hozták létre: Nagybacon, Magyarhermány, Szárazajta, Bibarcfalva, Száldobos, Vargyas, Bardóc, Erdőfüle, Barót, Közéapajta, Nagyajta, Előpatak, Bölön, Ürmös, Magyaros, Hídvég, Apáca, Ilyefalva, Botfalu, Felsőrákos. A körzetben Ilonka Mihály irányítása alatt egy ideig Simon János munkálkodott.⁴⁵⁷

Az I. világháborút követő gazdasági válság ellenére Erdővidék, Udvarhely és Háromszék megye gyülekezetei a menházak, az irodalomterjesztés leghűségesebb támogatói közé tartoztak.⁴⁵⁸

Homoródszentmártoni (Martiniş) körzet

A homoródszentmártoni gyülekezetnek meghatározó szerepe volt a székelyföldi, ezen belül a háromszéki misszió további kibontakozásában. Itt a baptista misszió 1906-ban kezdődött el Vass András és László Sándor által. Az első bemeitítésre 1907-ben került sor. Első képzett igehirdetőjük Lőrík István, a budapesti szemináriumban végzett testvérünk volt, aki 1909-ben költözött Szentmártonba. Munkája során Székelyföld legnagyobb körzetévé vált, sőt idővel a Székelyföldi Missziókerület központjává vált.

Lőrík István munkaterülete öt megyére terjedt ki és ennek a feladatnak már fizikai lehetetlenség volt egyedül eleget tenni. Ezt látva állították szolgálatba, az általa bemeitített és fölkészí-

⁴⁵⁶ Zágoni Jenő: i. m. 47.

⁴⁵⁷ Kiss László: *Székelyföldi Baptista Krónika 71–72*. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴⁵⁸ Zágoni Jenő: i. m. 51.

tett Ilonka Mihályt, aki alkalmas személyé vált az egész Székelyföldre kiterjedő igehirdetői munkára.

A homoródszentmártoni körzethez mintegy 50 misszióállomás tartozott. A marosvásárhelyi körzet létrehozása után pedig a következő gyülekezetek maradtak a Szentmártoniban: Homoródalmás, Miklósfalva, Székelyudvarhely, Kisgalambfalva, Agyagfalva, Székelyderzs, Ülke, Székelymuzsna, Szentersébet, Magyaros, Városfalva, Jánosfalva, Kénos, Siklód, Rugonfalva, Bágy, Gagy, Homoród, Nagybásfalva, Nagyalambfalva, Újszékely, Szentegyház, Bözödújfalva, Korond, Kacza, Dicsőszentmárton és Szentábrahám.

A körzet lelkigondozását 1924-ben Tordai Dénes vette át. Tordai Dénes mellett a következő úttörők munkálkodtak itt: Bence Lajos, Kelemen Mózes, Daragics Márton, Vékás András, László Sándor, Gonda Dávid, Bíró József, Kertész Sándor és mások.⁴⁵⁹

Ez időszak alatt komoly erkölcsi és szellemi támadást kellett a közösségnek átvészelnie. Ezek egyike volt a Kisküküllő környéki adventisták terjeszkedés és a jehovista tévtanok zavarkeltése is. Mindezek ellenére 1925 és 1930 között a következő településeken létesültek gyülekezetek: Kápolnásújfalva, Lókod, Fiátfalva, Tancs, Vadad, Segesvár, Medgyes, Nagyszében.

Marosvásárhelyi (Târgu Mureș) körzet és misszióállomásai

Marosvásárhely a Mezőség délkeleti peremén, a Maros-folyó két partján épült ki. Marosszék fölszámolása után 1876-ban Marosvásárhely Maros-Torda vármegye székhelye lett és az maradt a Trianoni országcsönkítés után is. A székelység fővárosa, gazdasági és szellemi központja, az egykori Marosszék, Maros-Torda vármegye, majd a Magyar Autonóm Tartomány, ma pedig Maros megye székhelye. Lakosságát tekintve Erdély hatodik legnagyobb városa. A magyarok számát tekintve az első helyen áll Romániában, megelőzve Kolozsvárt. A városban már kor a századfordulóig visszanyúl a baptista misszió, a gyülekezet azonban csak később alakult meg.

Marosvásárhely környékén a húszas évek elején V. Nagy Lajos munkálkodott. Ő azokat a parlagon hagyott területeket kereste föl, ahol Kornya és kortársai munkálkodtak korábban. 1923-ban került Marosvásárhelyre és fejtett ki erőteljes missziót a városban és környékén. Az előtt békés megyéből is jártak ide missziómunkások. Az ő általuk félbehagyott munkát folytatta. Ténylegesen 1924-ben alakult meg a marosvásárhelyi gyülekezet, ezzel együtt a körzet hivatalosan is létrejött. A misszióterület irányítására V. Nagy Lajost látta legalkalmasabbnak a szövetség vezetése.

Lacikó Pétert 1929-ben avatták lelkipásztorrá Marosvásárhelyen és vezette a körzet missziómunkájának.⁴⁶⁰ Marosvásárhelyhez Székelykocsárdtól Maroshévízig a következő missziós tájegységek taroztak: Nyáradvidék, Dédrádvidék, Sóvidék, ahol rövid idő alatt a gyülekezetek száma 15-ről 45-re gyarapodott.

A marosvásárhelyi gyülekezet a harmincas évek második felében súlyos krízisen ment keresztül. Sőt 1933-ban átmenetileg mint misszióközpont is megszűnt. A háború után újrászerveződött a gyülekezet. A közösség tagjai hatvanas években egy ébredésen mentek keresztül, melynek sajnos voltak szélsőséges elhajlásai is. A nyolcvanas évek végén dr. Vass Gergely vezetésével egy korszerűen kialakított, szép templomot is épített a gyülekezet hazai és külföldi összefogással.

⁴⁵⁹ Kiss László: i. m. 72–78.

⁴⁶⁰ Uo. 72–80.

A szászrégeni (Reghin) körzet létrejötte

A Marosvásárhelyi körzet átmeneti megszűnte és felosztása után 1933-ban Szászrégenben tartottak egy konferenciát amelyen létrehozták a szászrégeni körzetet. V. Nagy Lajos lelkipásztorral az élen, aki látva a szükséghelyzetet, elvállalta a körzet vezetését. A harmincas évek végén a szászrégeni körzet gyülekezetei az erdőszentgyörgyi körzethez csatlakoztak. Sándor Illés ifjú prédikátor elvállalta az egyesített körzet pásztorlását, a mintegy 45–50 gyülekezettel. A óriási területet felölelő körzetet azonban nem tudta kellőképpen átfogni és irányítani. Ez is közrejátszott abban, hogy két évtized alatt a misszióállomások nagy része feloszlott, ezen a tájon érte a székelyföldi missziót a legnagyobb veszteség. Az úttörők fáradságos munkája kárba veszett.

V. Nagy Lajos korábbi lelkimunkás, akit aztán később ismét visszahívtak erre a vidékre, a szülőföldjén végzett munkája nyomán 20 misszióállomás létesült. Otthoni tevékenységét félbeszakította és Székelyföldre ment, hogy ott is hirdesse az evangéliumot. 1929-ben már ott is 20 misszióállomást adott át Lacikó Péternek. Ekkor V. Nagy Lajost újból visszahívták a Székelyföldre, de előrehaladott kora miatt már sokáig nem dolgozhatott.

Székelyudvarhelyi (Odorheiu Secuiesc) gyülekezet és misszióállomásai

Székelyudvarhely megyei jogú város Romániában Hargita megyében. Ma Hargita megye második legnépesebb városa. 1910-ben 10 244 lakosa volt. A trianoni békeszerződésig Udvarhely vármegye Udvarhelyi járásának székhelye volt. 1992-ben 39 959 lakosából 38 926 magyar (97,41%).

Székelyudvarhely környékén Tordai Dénes munkálkodott, akit 1924-ben avattak lelkipásztorrá. Tevékenységének első öt évében (1925-1930) közel 25 új gyülekezet létesült. Miután létrejöttek Segesvár, Nagyszeben, valamint Medgyes gyülekezetei és jelentősen meg növekedett a körzet így azt két részre osztották. A körzet másik felét Sándor Illés frissen végzett teológusra bízta, aki 1930 júniusában költözött Székelyudvarhelyre és teljes egészében átvette az Udvarhely vidéki gyülekezeteket.

Tordai Dénes tevékenysége idején az alábbi településeken épültek imaházak: Kisgalabfalva, Újszékely, Medgyes, Székelyszenterzsébet, Székelymuzsna és Erdőszentgyörgy. Tordai Dénest 1938-ban hitközségi elnökké választották. A bécsi döntést követően Dél-Erdélyben maradt és Segesvár, Nagyszeben, Medgyes és Brassó gyülekezeteit lelkigondozta.

III. 4. e) AZ ARAD-BÁNSÁGI MISSZIÓI RÉGIÓ

Az Arad-bánsági missziós régióban a húszas években két jelentős körzet jött létre, Arad és Temesvár központtal. Az aradi gyülekezet és körzete szervezetileg sokáig nem tartozott egyik szövetséghez sem, azonban mindkét „tábor” lelkimunkásait szeretettel fogadta. Ennek is köszönhetően a gyülekezetek testvéri egységben fejlődtek. Trianon után azonban, az 1920-ban tartott konferencián az aradiak beléptek az „elismert” szövetségbe.

Az aradi (Arad) gyülekezet és misszióállomásai

Az aradi magyar gyülekezet volt az aradi körzet, később pedig az Aradi Hitközség szellemi központja. Az országos vonatkozású missziómunka kibontakozásában is az aradi gyülekezet fontos szerepet töltött be.

Az 1909-ben önállóvá vált gyülekezet aradi gyülekezetben Udvarnoki András és ifj. Rottmayer János jelenlétében vénné avatta id. Bordás Istvánt. Közel három évtizeden át ő irányította a város, illetve a környék missziós tevékenységét. Munkássága alatt a gyülekezet megerősödött és a missziókerület központjává vált, évente többször tartott bemerítéseket. Aradon két magyar és egy román gyülekezet alakult. Általa jött létre a cigány gyülekezet is.

Az aradi gyülekezetnek egyre jelentősebb szerep jutott a város hitéletében, sokan tértek meg. Isten bőségesen megáldotta ezen közösség fáradhatatlan missziómunkáját. A gyülekezetben több jeles igehirdető formálódott. Közülük többeket körzeti lelkipásztornak rendeltek ki. Így id. Molnár Károly, ifj. Molnár Károly, ifj. Bordás István, Horváth János, Lajos Vilmos és Culmann Géza testvért. Az irodalmi élet és az ifjúsági munka megszervezésében is Ifj. Molnár Károlynak, később Culmann Gézának meghatározó szerep jutott. Tulajdonképpen innen indult el a *Szeretet* című lap is.

Trianon után az Elismert Szövetségnek egyik legjelentősebb és legmeghatározóbb oszlopa az aradi gyülekezet volt. Viszont nem jelentéktelen az a szerepe sem, amelyet a román és cigány misszió elindításában is betöltött. Ezen gyülekezet román anyanyelvű tagjaiból, már 1903-ban létrejött az első román gyülekezet.

Az aradi gyülekezet nagy jelentőségű missziómunkát fejtett ki a megye területén is. Már 1917-ben megalakult az aradi körzet, melynek első elöljárója Horváth János volt. A húszas években ide tartoztak Pécska, Szemlak, Nagylak, Szederhát, Szentleányfalva, Mosolci telep, Pankota, Fazekasvarsánd, Erdőhely és Lippa gyülekezetei.

A temesvári (Timisoara) gyülekezet és misszióállomásai

A Temesi, Krassói és Szörénységi Bánságban a magyar baptista misszió úttörő munkásai aránylag későn jelentek meg. A temesvári magyar gyülekezetet a szövetség irányításával 1925. március 26-án alapították meg. Létrejöttében nem kis szerepük volt az aradiaknak, akik szívvel-lélekkel támogatták a bánsági missziót. A temesváriak Molnár Károlyt hívták meg lelkipásztornak. Két év alatt a 24 tagú temesvári gyülekezet 110 tagú közösséggé fejlődött és alig öt év alatt 10 misszióállomás jött létre. A meg növekedett létszám miatt 1926-ban imaházat vásároltak a Csillag utca 4. szám alatt. A további erőteljes növekedés miatt, még ugyanebben az évben 1926-ban egy újabb gyülekezetet kellett létrehozni.

1925 és 1930 között id. Molnár Károly mint a bibliaterjesztő és missziómunkás faluról falura látogatta a bánsági településeket, áldozatos munkája nyomán *Füzes*, *Gátalja*, *Boksa*, *Anina*, *Lugos*, *Ötvös*, *Bálint* és más községekben létesültek misszióállomások. A városban levő két gyülekezettel együtt 14 misszióállomás tartozott a körzethez. Időközben a zsilvölgyi gyülekezetek is a temesvári körzethez csatlakoztak. Így a harmincas évek elején már 24 állomást tartottak számon.

Molnár Károly kezdeményezésére 1932-ben megalakult a Temesvári Magyar Baptista Hitközség. 1933 tavaszán pedig megalapították az *Üdv Üzenete* című lapot, melynek alapító szerkesztője ugyancsak Molnár testvér lett. 1939-ben a Konvenció képviselőjeként kiutazott a Baptista Világszövetség Atlantában megtartott kongresszusára, ahonnan a háború kirobbanása miatt már nem térhetett haza.

III. 4. f) ZSILVÖLGYI MISSZIÓI RÉGIÓ

A szénbányászat megindulásával és a vasút kiépítésével sok vendégmunkás került erre a vidékre a századfordulón. A bányatelepeken nagyon sok székelyföldi magyar talált munkalehetőséget. A század első évtizedeiben székelyföldi missziómunkások vitték el az evangéliumot a zsilvölgyi településekre. Mivel az ország minden részéről érkeztek telepesek, ezért előbb vegyes nemzetiségű baptista gyülekezetek alakultak.

A magyar anyanyelvű baptista közösségek 1924-ben váltak ki békességgel a többnyelvű gyülekezetekből önálló missziómunkát kezdve a magyarok között. Egy-két éven belül, Ilonka Mihály és Sándor Illés lelkipásztorok áldozatos munkája nyomán eredményes gyülekezeti élet bontakozott ki, és férfi-, illetve női körök is alakultak. A zsilvölgyi gyülekezetek megalakulásuk után – a székelyföldről való nagy távolság miatt – a bánági körzethez, illetve Hitközséghez csatlakoztak. A következőkben összefoglalva érintem az itt található gyülekezeteket és misszióállomásokat.

A petrillai gyülekezet (Petrila oraşul) és misszióállomásai 1924-ben Sándor Illés ifjú lelkipásztor irányítása alá került. Általa, az ő hathatós segítségével alakult meg és növekedett a petrillaiak magyar gyülekezete. A szövetség megbízásából munkálkodott a bányászok között példamutató eredményességgel.

A petrosényi gyülekezet (Petroşani) és misszióállomásai Ugyancsak *Sándor Illés* látogatásai nyomán, a petrillaival egyidőben jött létre a magyar gyülekezet. Mindkettő az Elismert Szövetséghez csatlakozott.

A lupényi gyülekezet (Lupeni) és misszióállomásait Ilonka Mihály székelyföldi prédikátor, az „elismert” szövetség kiküldöttjeként alapította. A személyi kötődések miatt a továbbiakban is a székelyföldi körzethez tartoztak.

A vulkáni gyülekezet (Vilcanului) és misszióállomásait ugyancsak Ilonka Mihály alapította 1924-ben, a lupényi gyülekezettel egy időben. Ez a közösség is a székelyföldi körzethez csatlakozott.

III. 4. g) KOLOZSVÁR-KALOTASZEG MISSZIÓI RÉGIÓ

Kolozsvár Erdély történelmi központja és legjelentősebb városa. Az egykori Kolozs vármegye, ma Kolozs megye székhelye. Híres ezen kívül Mátyás király és Bocskai István fejedelem szülővárosaként, illetve az unitárius vallás bölcsőjeként. Számos műemléke közül a legnevezetesebbek a Szent Mihály-templom, előtte Fadrusz János Mátyás szobrával, a Farkas utcai református templom, illetve a Bánffy-palota.

Kalotaszeg tájegység Erdélyben a valamikori Magyar Királyság területén, Kolozsvártól nyugatra. Nyugat-Románia kevés többszámú magyar területeinek egyike, régi erdélyi magyar népi hagyományok őrzője. Kalotaszeg három fő részre oszlik: a Felszeg a nyugati havasoknál, az Alszeg az Almás-patak mentén és a Nádasmente Kolozsvárhoz közel. Kalotaszeghez tartozónak tekintjük még a Kapus völgyi Kapus-vidéket és az Átmeneti-vidéket is Kolozsvár környékén. Gyakran emlegetik Kalotaszeg részeként az ún. peremvidéket is, melybe tartozó települések meghatározása forrásonként eltérő lehet.

Kolozsvári (Cluj) gyülekezet és misszióállomásai

Kolozsvár mindig fontos szerepet töltött be az erdélyi misszió történetében. A baptista misszió kezdeti megosztottsága miatt két körzeti misszióknak is központja volt. Az egyik a Szabad Baptista Szövetséghez, a másik pedig Elismert Szövetséghez tartozott. A "szabad" baptistáknak a Galamb utcai gyülekezet volt a központja. Az ide tartozó gyülekezetek a húszas években jöttek létre. Ezek közé tartozott Lóna, Kolozs, Felsődetrehemtelep, Torda, Nagyenyed, Kövend, Színfalva, Aranyosgyéres, Aranyosrákos, Bágyon és Kövesd.

Az „elismert” gyülekezet vezetője is missziós központ volt, melynek kerületi lelkigondozó lástora Stolnai Miklós testvér volt. Az elismert körzethez a kalotaszegi és a dési misszióállomások tartoztak, ahol Papp Károly és Mázsa Sándor tevékenykedett. Hozzájuk tartoztak a következő települések: Dés, Désakna, Buza.

A kolozsvári gyülekezet és körzetének legmeghatározóbb lelkimunkása Dénes Ferenc volt. 1933-ban kezdte meg teológiai tanulmányait, majd 1937-ben avatták lelkipásztorrá. Négyévi homorodszentmártoni szolgálat után fogadta el a kolozsváriak meghívását. Erdély fővárosában 40 évig hirdette az igét a városban és Erdély-szerte a magyar nyelvterületeken. Közben felelős egyházi tisztségeket töltött be, évtizedeken át tanított a bukaresti teológián.

A háború után évtizedekig nem hagyhatta el az országot. 1962-ben lebontásra ítélték a már majdnem teljesen elkészült kolozsvári Magyar utcai templomot. Majd csak 1977-ben kaptak ismét engedélyezett új templom felépítésére. Írói és költői munkássága több kötetre való anyagra terjed ki. Személyében nemcsak az Erdély, de a világ baptista igehirdetőinek egyházi férfiainak legjobbjai közé tartozó missziómunkást tiszteljük.⁴⁶¹

Kiskapusi (Copşa Mică) gyülekezet és misszióállomásai

Kiskapus Szeben megyéhez tartozik. Kezdetben többségében magyar lakosságú falu volt. Később szászok és románok is otthonra találtak a településen. A magyarok 1550-ben lutheránus hitre tértek. Ma már a román ortodoxok vannak többségben.

A baptista misszió Kiskapuson is meggyökerezett. A húszas években mintegy 200 tagú volt a gyülekezet. Vince Palkó János volt ebben az időben a gyülekezet és körzetének lelkipásztor, aki nem kívánt beleavatkozni az elismerés és az el nem ismerés vitáiba. Ennek köszönhetően a gyülekezet teljesen önállóan szervezte meg a missziómunkát, amely a környék településeire is kihatott. Mindkét irányzattal jó kapcsolatokat igyekeztek kialakítani és fönntartani.

A kiskapusi evangélisták rendszeresen látogatták a kalotaszegi missziós tájakat is és sokszor szerveztek együtt bemelegítéseket és ünnepélyeket is a bánffyhunyadi elismertek gyülekezeteivel és azok vezetőivel.

Bánffyhunyadi (Huedin) körzet és misszióállomásai

Bánffyhunyadi Kalotaszeg fővárosának tekintik. A 1910-ben 5194 lakosából 4699 magyar és 541 román volt. A trianoni békeszerződésig Kolozs vármegye Bánffyhunyadi járásának volt a székhelye. Mára az arányok teljesen megváltoztak, ugyanis a jelenlegi 9439 lakosból 5518 román, 3067 magyar, 847 cigány.

---

⁴⁶¹ Zágonyi Jenő: i. m. 350.

A baptista misszió már a század első évtizedeiben megjelent Bánfihunyadon. A húszas években a kerületi elöljárói Deritei János és Huszák Béla voltak. A harmincas években Barta Ferenc vette át a körzet irányítását.

A bánffyhungyadi körzetbe a kalotaszegi gyülekezetek tartoztak. Itt sem hoztak létre külön hitközséget, bár az 1933-ban megjelent törvény erre lehetőséget adott volna. Ennek valódi oka az lehetett, hogy a húszas-harmincas évek lelkimunkásai nem végeztek hatékony missziómunkát.

A háború után elindult ébredés Bánfihunyadot is elérte Bartha István lelkipásztorsága alatt, aki itt kezdte el missziómunkáját a teológia elvégzése után. Az akkor 50-60 fős gyülekezet ezekben az években növekedésnek indult és kiterjesztették missziómunkájukat a környék településeire is.

III. 5. A KÉT SZÖVETSÉG EGYESÜLÉSE

A „szabad” és „elismert” baptisták egyesülést előmozdító első lépést a Szilágysági Szövetség képviselői indítványozták. Az előkészítő konferenciára 1929. január 16-án Szilágynagyfaluban került sor. Az akkor megalakult egyesítő bizottságban a küldöttségek vezetői Szabó Sándor (az elismertek részéről) és Szabó László (az el nem ismertek elnöke) voltak. A tanácskozás eredményeként egy együttműködési bizottságot hoztak létre, hogy mindkét szövetség keretein belül azzal a céllal, hogy egyengessék az egyesülés felé vezető utat. A testvéri egység örömhírét *Az Igazság Tanúja* épp úgy közé tette mint a *Szeretet*.⁴⁶²

A következő közös konferenciára 1929. május 1-jén, ismét Szilágynagyfaluban került sor. Mindkét szövetség tagjai kölcsönösen bocsánatot kértek egymástól a múlt sérelmeiért és a két szövetség testvérszövetségként fogadták el egymást. Ezennel a Szilágysági Szövetség hivatalosan is belépett az Országos Baptista Szövetségbe.⁴⁶³ Ezzel a lépéssel mindkét magyar hitközség az egész elcsatolt országrészt – ez alatt inkább Erdélyt értjük – átfogó szövetség és érdekképviselő tagja lett.⁴⁶⁴ Ez az egyesülésre való törekvés mentőövet jelentett a sok szempontból meggyengült Nagyvárad Magyar Baptista Szövetégnek.⁴⁶⁵

1932. december 21-én a két hitközség vezetősége és bővített misszióbizottsága ismét találkozott és az országos román vezetőség javaslatára létrehozták a Romániai Magyar Baptista Szövetséget, melynek elnöke Lakatos Lajost lett, alelnöke Szabó László, titkára pedig ifj. Bordás Istvánt lett.⁴⁶⁶

1933-ban egy új miniszteri rendelet lehetővé tette az egyház szervezeti életének átszervezését, mely szerint minden körzet hitközséggé alakulhatott. Ennek eredményeként Simonka György irányítása alatt néhány hónap alatt mintegy 12 magyar hitközséget hívtak életre. Főbb támogatói Ilonka Mihály, Szabó László és Molnár Károly voltak.

A különböző nyelvi szövetségek 1933-ban Országos Baptista Kongresszust tartottak, melyen az ország területéről 16 román, 10 magyar és 7 orosz hitközség képviseltette magát. A magyar-

⁴⁶² Ld. *Az Igazság Tanúja*, (1929)3, 8–9.

⁴⁶³ *Szövetségi bizottsági értekeztet.* = *Szeretet*, (1929)11, 3–4.; és *Az Igazság Tanúja*, (1929)5, 9–11.

⁴⁶⁴ Dani Lajos: *Hitközségünk megalakult*, = *Az Igazság Tanúja*, (1930)3, 15.

⁴⁶⁵ Borzási István - Kiss Lehel: *Az erdélyi magyar baptisták rövid története*. 10. Kézirat magánygyűjteményben.

⁴⁶⁶ *Szövetkezetközi közgyűlés Szilágynagyfaluban.* = *Az Igazság Tanúja*, (1933)1, 4–5.

ság képviselői Simonka Györgyöt elnöknek, Szabó Lászlót és Ilonka Mihályt alelnöknek, Molnár Károlyt pedig a Romániai Magyar Baptista Szövetség titkárának választották.⁴⁶⁷ Ebből az egységsből kimaradtak a nagyváradi, egymással vetélkedő vezető személyek. Ennek az áldatlan nagyváradi helyzetnek esett áldozatául a nyomda, az árvaház és a menház.⁴⁶⁸

A szövetség belső megerősödése

A megválasztott négy vezető nagy hozzáértéssel irányította a Magyar Baptista szövetséget. 1935. decemberében Kolozsváron gyűltek össze a hitközségek és gyülekezetek képviselői és létrehozták a Romániai Magyar Baptista Konvenciót. Elnökké Szabó Lászlót, titkárrá Molnár Károlyt választották. Két utazó-missziómunkást is kijelöltek Culmann Géza és Bíró László személyében, akiknek elsődleges feladata a gyülekezetek és hitközségek látogatása, az egység erősítése volt.

A Konvención belül megalakult a kerületi prédikátorok 32 tagú tanácsa, egy 13 tagú misszióbizottság, egy 7 tagú pénz- és vagyonügyi bizottság, egy 5 tagú irodalmi bizottság és egy 7 tagú fegyelmi bizottság.

1933-ban lehetőség adódott arra is, hogy a bukaresti teológiai szemináriumban magyar diákok is tanuljanak. Az első évben 8 magyar fiút és 8 lányt vettek fel.⁴⁶⁹ Molnár Károly és Bíró László előadó tanárokként is taníthattak a szemináriumban. Az erdélyi magyar baptista misszió a Konvenció keretein egy jól megszervezett országos missziót is kibontakoztatott. A gyülekezeti élet fellendült, újabb ifjúsági és női körök jöttek létre, számos konferenciát szerveztek, virágzásnak indult az iratmisszió is.

Kolozsváron újra megalapították az Ifjúsági Szövetséget 1936-ban, melynek elnöke Bíró László, titkára pedig Culmann Géza lett. Erdélyt négy ifjúsági kerületre osztották fel. Ezek a következők voltak: (1.) Székelyföldi kerület, melynek titkára Kudelász Nándor, (2.) Kolozsvár-Kalotaszegi kerület titkára ifj. Papp Károly, (3.) Arad- Bánsági kerület titkára Dajka József, (4.) Bihar- Szilágysági kerület titkára Culmann Géza lett.

Ugyanebben az évben (1936) jól szervezett ifjúsági konferenciák sorozata kezdődött el. Az ének és zene kultúra fejlesztése és irányítása céljából ezen missziós tevékenység élére Székely Ernőt választották. Az Ifjúsági Szövetség megalapításával egy időben az *Üdv Üzenete* mellékleteként egy központi ifjúsági lap létrehozását is megszavazták *Ifjúsági Élet* címmel Bíró László szerkesztésében.⁴⁷⁰

A Nőszövetség is 1936-ban alakult újjá. Elnökéül Molnár Károlynét választották meg. A bukaresti szemináriumban lányok képzése is folyt, akik később nagyon hasznos munkát végeztek a nőszövetségben és a gyülekezetekben. Különösen Balk Margit és Kónya Júlianna szolgálata volt jelentős, akiket aztán országos misszionáriusokként küldtek ki a gyülekezetekbe.

Konvenció élére 1938-ban Bíró László, 1939-ben pedig Tordai Dénes került. 1939-ben az Atlantai Baptista Világkongresszuson Bíró László és Molnár Károly képviselték az erdélyi magyarságot. Mivel ottlétük alatt tört ki a II. Világháború, nem térhettek vissza szülőföldjükre. Konvenció a megüresedett titkári tisztségre ifj. Bokor Barnabást választotta meg.

⁴⁶⁷ *Hitközségi hírek*, Az Igazság Tanúja, (1933)12, 14-15.; *Hitközségi közlemény*, Az Üdv Üzenete, (1933)6, 9.

⁴⁶⁸ Borzási-Kiss: i. m. 11.

⁴⁶⁹ *Szemináriumi hírek*, Az Üdv Üzenete, (1933)6, 3.

⁴⁷⁰ Bíró László: *Ifjúsági konferencia*, Az Üdv Üzenete, (1936)9/10, 11–12.

A huszas-harmincas években öt baptista folyóirat jelent meg folyamatosan Erdélyben: a *Szeretet*, az *Igazság Tanúja*, az *Igazság és Szeretet*, az *Üdv Üzenete* és az *Ifjúsági Élet*. Mivel az Elismert Szövetségnek 1923-tól már saját nyomdája volt, így a baptista kiadványok itt készülhettek. A lapokban megjelenő egyes mellékletek mellett évente kalendárium és bibliaolvasó vezérfonal is megjelent.

Újabb brutális üldözési hullám

Trianon óta eltelt két évtizedben (1919–1939) négy jelentős üldözési hullám érte az Erdélyben élő baptistákat. A román hatóságok az ortodox egyház nyomására mind untalanul korlátozni akarta a baptisták erőteljes térnyerését szülőföldjükön. Ezeknek a sokszor brutális beavatkozásoknak azonban a későbbiek során inkább a missziót ösztönző és egységbe kovácsoló hatása volt.

Így történt ez akkor is, amikor 1938 decembere és 1939 márciusa között mintegy 1500 imaházat zártak be a hatóságok az ország területén. Először eredménytelennek mutatkozott mind az Országos Szövetség fellépése épp úgy, mint a Baptista Világszövetség tiltakozása is. Az üldözések ideje alatt, a titokban házanként tartott összejövetelek miatt több lelkipásztort letartóztattak. A gyülekezet tagjai körül is többeket megverték és pénzbírságra ítélték.

A következetes tiltakozások eredményeként azonban 1939 húsvétján újból megnyílhattak az imaházak. Annak ellenére azonban, hogy újabb és újabb üldözésekkel kellett szembenézni baptista testvéreinknek a Konvenció 1940-ben lezárult első korszaka rendkívül gyümölcsöző volt.

III. 6. A BÉCSI DÖNTÉS ÉS ANNAK KÖVETKEZMÉNYEI (1940–1944)

1940 és 1944 közötti időszak jelentős változásokat hozott Erdély sorsában. Azon túl, hogy többek között a trianoni határok felülbírálásra kerültek, háború dúlt az egész világban, melynek súlyos személyi és anyagi veszteségei voltak úgy Magyarországon mint Erdélyben. Számos lelkipásztort, felavatott munkást, evangélistát, karmestert, gyülekezeti tagot szólítottak a frontokra. Sokan estek el a harcok során, vagy kerültek hadifogságba, ahonnan csak évek múlva térhettek haza. Mások viszont külföldre menekültek a politikai létbizonytalanság miatt.

A lelkimunkában szinte csak a régi úttörő-generáció idős, még életben maradt képviselői tartottak ki és álltak a gyülekezetek élén. A súlyos személyi veszteségeket viszont a teológián akkor végzett fiatal lelkimunkások szolgálatba állítása, illetve munkába való helytállása ellensúlyozta. Köztük volt Bokor Barnabás, Dénes Ferenc, Veres Efraim, Kelemen Sámuel, Fejér András, Szilágyi Antal, Ilonka István, Vass Gergely és Cserepka János.⁴⁷¹

A Bécsi Döntés annak ellenére, hogy számos pozitív következménnyel járt, az Erdélyben élő baptistákat két részre osztotta. A tizenkét erdélyi hitközségből hét Magyarországhoz csatolt Észak-Erdélyhez, öt pedig a román fennhatóság alatt maradt Dél-Erdélyhez került. Az erdélyi magyar baptisták többsége Észak-Erdélyben élt. Az ő soraikat erősítette a Dél-Erdélyből nagyszámban idemenekülő magyar baptisták átköltözése. A Magyarországhoz visszacsatolt terület missziói régiói a következők voltak: Szilágyság, Érmellék, Szatmár és Nagybánya vidéke, Bihar megye nagyobb része, Kolozsvár, Kalotaszeg és a Székelyföld.

⁴⁷¹ *Krisztusért járván követégekben...* i. m. 330.

Észak-Erdély visszacsatolása Magyarországhoz

Észak-Erdélyre ettől kezdve a magyar törvények vonatkoztak, miszerint a magyar állam minden állampolgára számára teljes vallásszabadságot biztosított.⁴⁷² A román üldöztetés két évtizedes után ez a vallásszabadság ösztönzően hatott a misszió kibontakoztatására. Az anyaország Országos Központjának képviselői felkarolták az erdélyi missziót és megerősítette a testvéri kapcsolatokat.

Ebben az időszakban Somogyi Imre állt a baptista közösség élén, aki legmesszebbmenő megértéssel, testvéri szeretettel tudta kezelni a nemrég egyesült erdélyi közösség problémáit. Somogyi Imre gyakran tett látogatást Erdélyben, legtöbbször Baranyay Mihály, Udvarnoki Béla és Bányai Ferenc kíséretében. Ők, az erdélyiekkel karöltve nagy ünnepélyeket, konferenciákat és bemerítéseket rendeztek.

Somogyi Imre kellő bölcsességgel és tisztelettel tudta kezelni a konzervatív irányzatú szilágyságiakat is, akiket szintén megnyert magának és az országos misszióknak egyaránt. A hetente megjelenő *Békehírnök*, valamint a havonta hozzánk is rendszeresen eljutó *A Küirt* című ifjúsági lap sok örömet és fellendülést hoztak. Az utóbbi folyóirat Somogyi Imre szerkesztésében missziótörténetünk legszínvonalasabb lapja volt.

A vallásszabadság ellenére voltak megszorító intézkedések is. A magyar állam ugyanis csak egyetlen szövetséget a Budapesti Hitközséget akart elismerni, és így a még nem egyesült testvérek ismét megosztottságban éltek. Egy ideig erdélyi hitközségként meghagyták a nagyváradi. A legnagyobb erdélyi hitközség, a szilágysági pedig a budapesti hitközségbe kérte felvételét.⁴⁷³ Idővel, a korábbiakban Erdélyben szerkesztett és kiadott hitbuzgalmi lapok, mint a *az Üdv Üzenete*, *Igazság Tanúja* és a *Szeretet* megjelentetése a háborús helyzetre való tekintettel egyre inkább akadályokba ütközött.

Súlyos nehézségek a Romániában maradt Dél-Erdély baptista misszióban

Dél-Erdélyben az 1940-ben hatalomra jutó hírhedt Antonescu kormány szinte teljesen megbénította a baptista missziót. Első intézkedéseik között heves üldözés indítottak el a baptisták ellen. 1940. szeptember 9-én olyan rendelet jelent meg, melyből kitűnt, hogy a baptista vallásfelekezet teljes felszámolását tűzték ki céljukul. Ennek végrehajtása csak a helyi hatóságok jó vagy rosszindulatán múlott. 1942. október 9-én újabb rendeletet bocsátottak ki, melyben felszólították a rendőrséget és csendőrséget a lehető legdurvább üldözések végrehajtására a baptisták ellen. Az 1942. december 28-i 927-es számú rendeletben Ion Antonescu és Ioan Petrovici elrendelte a baptista vallásfelekezet teljes felszámolását.

Olyan üldözés zúdult a Romániában élő baptistákra a fent említett rendeletek értelmében, amit páratlannak tartanak azóta is az európai baptizmus történetében. Minden imaházat bezárattak és azokat tánctermekek, gabonaraktárakká alakították. A zsidóüldözések idején, a zsidó munkaszolgálatosoknak kényszerlakhelyet, máshol pedig az állatoknak istállókat rendeztek be az imaházakba. Ezt követte a lelkipásztorok letartóztatása, bebörtönzése. Egyszerű gyülekezeti összejöveteleken vettek részt. A legdurvább módon kínozták őket, némelyek pedig mártírhálált haltak.

⁴⁷² Somogyi Imre: *Törvénytudató*, Budapest, 1941. 8.

⁴⁷³ *Felhívás Az Üdv Üzenete olvasóihoz*, *Békehírnök*, (1940)10, 183.

Ez az üldözés 1942. február 20-tól, 1944. október 1-jéig tartott. Az 1946-ban megjelent *Hat év krónikája* híven bemutatja a dél-erdélyi testvéreink szenvedéseit, mártíromságát.⁴⁷⁴ Dél-Erdélyben 70 magyar gyülekezetet, misszióállomást számoltak fel. Az üldözések során megviselt közösségek többsége szétszóródott.⁴⁷⁵

A Romániához való visszacsatolás következményei (1944–1948)

Az 1944. augusztus 23-én megbuktatott Antonescu-kormány távozásával véget ért a dél-erdélyi baptisták üldözése. I. Mihály király 1944. október 28-án írta alá azt a rendeletet, ami biztosította a baptisták teljes vallásszabadságát valamint a baptista vallásfelekezetet az elismert felekezetek közé sorolta.⁴⁷⁶ Az országban több mint ezer bezárt imaházat nyitottak ki, és engedtek szabadon raboskodó lelkipásztorokat és egyszerű gyülekezeti tagokat. Ezek között voltak olyanok is, akiket 20-25 év börtönbüntetésre ítélt az előbbi kormány.

Az észak-erdélyieket nagy szomorúság töltötte el az anyaországtól való újbóli elszakadás miatt. Ezt csak a dél-erdélyi atyfiakkal való újbóli kapcsolat föl vétel és együttműködés öröme váltotta föl. Dél-Erdélyben súlyosan megfogyatkozott a magyar baptisták száma, sok helyen nagyon nehéz volt újrakezdeni a missziót. Külön nehézséget jelentett az a tény, hogy sok esetben még évtizedek múlva sem kerültek vissza a közösségek tulajdonába a közben államosított imaházak.

Nagyváradon találkoztak a régi erdélyi hitközségek képviselői és alakult újjá 1945 december 7-én az Erdélyi Magyar Baptista Konvenciót, melynek elnöke Bokor Barnabás, titkára pedig Dénes Ferenc lett.

Itt határozták el a *Testvéri szó* című lap megjelentetését, a nagyváradi, szilágysági, székelyföldi, Arad-bánsági hitközségek megszervezését és az Erdélyi Magyar Baptista Ifjúsági Szövetség megalakulását. Az ifjúság elnöke Vass Gergely, titkára pedig Jelics Gyula lett, de kunkatársaik között ott voltak Cserepka János, Dénes Ferenc, Ilonka István, Molnár Jakab, Veress Efraim tehetséges lelkipásztorok is.

A szemináriumot végzett nők munkálkodása révén a női misszió is fellendült. Közöttük is Balk Margit végzett kiemelkedő tevékenységet, aki rendszeresen látogatta a gyülekezeteket.⁴⁷⁷ Megalakult a Vasárnapi Iskolai Bizottság is, valamint az Ének-zenei Bizottság.⁴⁷⁸ A Konvenció irányításával országos konferenciákra, prédikátor és diakónus tanfolyamokra, valamint nagyméretű szabadtéri bemerítésekre került sor.

A Konvenció központi lapjaként havi rendszerességgel megjelent a *Testvéri Szó*. A *Szeretet* csak kétszer jelent meg egy évben. A szilágyságiak lapja, *Az Igazság Tanúja* 1946 júniusától havonta jelent meg. A lapok mellett kibontakozóban volt az erdélyi iratmisszió is. A *Bibliaolvasó vezérfonal* mellett *Békesség naptára* is megjelenik. 1947-ben jelent meg *A hit hangjai* énekeskönyv hetedik kiadása. Az átmeneti vallásszabadság eredményeként még 1947 őszén megindulhatott a

⁴⁷⁴ *Hat év krónikája dióhéjban*. Békesség Keresztyén Családi Naptár 1947. (Nagyvárad), 33–34.

⁴⁷⁵ *Krisztusért járván követségben...* i. m. 332.

⁴⁷⁶ Popovici, Alexa: i. m. 469.

⁴⁷⁷ Jelics Gyula: *Tábortűz mellett. Konferenciái kézikönyv*. Nagyvárad, 1947.

⁴⁷⁸ *Pünkösdi üzenet*, = *Szeretet*, 1947, 13–14.

bukaresti Baptista Teológiai Szeminárium, amelynek Megyesi József, Ónodi Gyula, Balla Gábor és Szilágyi Dezső magyar hallgatók is megkezdhették tanulmányaikat.⁴⁷⁹

III. 7. BAPTISTÁK HELYZETE A KOMMUNISTA ELNYOMÁS ALATT (1948–1989)

1947 decemberében I. Mihály királyt elűzték Romániából, ezzel a baptisták vallásszabadságának is a végét jelentette. Az 1948-ban hatalomra került ateista-marxista ideológiát képviselő kommunista párt vette át a hatalmat. Az első évben még eltúrták az erdélyi magyar baptisták szervezetét, a Konvenciót és a hozzá tartozó egyesületeket, de a kommunista államvezetés már kitervelte ezeknek a teljes megsemmisítését.

Előbb a lapok megjelentetését tiltották be, majd a könyvkiadás következett. Továbbá a szabadtéri ünnepélyek, konferenciák és bemerítések beszüntetésével a baptizmus kifelé való terjeszkedését akarták megfékezni. Felszámolták az Erdélyi Magyar Baptista Konvenciót és annak minden szervezetét és a Konvenciót egy országos Unióba kényszerítették. A propaganda kedvéért két magyar hitközséget – Nagyvárad és Kolozsvár központtal – meghagytak. Az első „választó közgyűlésen” egyetlen magyar képviselő sem kerülhetett a Végrehajtó Bizottságba.⁴⁸⁰

A kommunisták az ateizmust jelölték meg „államvallásként”. Évek múlva létrehozták a Minisztertanács mellett működő Vallásügyi Államtitkárságot, ami valójában a hírhedt Securitate fiókszervezete volt. A Vallásügyi Államtitkárságnak kirendeltségei voltak a tartományok székhelyein is. Tisztviselői is úgynevezett egyházügyi felügyelők, ismertebb nevükön inspektorok voltak. Számuk igen nagy volt, közülük számosan az aktív Securitate tisztek soraiból kerültek ki. Az egyházak és a körzetek vezetői, így a baptista lelképásztorok is kötelesek voltak beszámolni a hatáskörükben zajló tevékenységekről. Ennél is tragikusabb volt azonban az, hogy a prédikátorok nagy részét a Securitate állandóan zaklatta és üldözte.

A kommunista elnyomás valamilyen formában kihatott minden felekezetre. Mégis a magyar baptistákat kétszeres elnyomás sújtotta: etnikai és egyházi is. Baptista vonatkozásban feloszlatták az ifjúsági szervezeteket, a vasárnapi iskolai hálózatot, megszüntették a nőszövetségeket. Szó sem lehetett többé árvaházak, menhelyek, vagy üdülők, táborok működtetéséről.

III. 7. a) MEGHATÁROZÓ ESEMÉNYEK A HATVANAS ÉVEK VÉGÉIG

A kommunista hatalomátvétel után az erdélyi baptista mozgalomban drámai változások álltak be. Az új rendszer vezetői mindent elkövettek, hogy a vallási életet teljesen a maguk tetszése szerint irányítsák és korlátozzák. 1948-ban az Arad megyei Körösbökényben (Buteni) a romániai Baptisták Kongresszusán megvitatták és elfogadták az állami kényszerrel átdolgozott új Szervezeti Alapszabályzatot és Hitvallást, melyet kisebb módosítással – két év elteltével – a Nagy Nemzetgyűlés (Parlament) elfogadott. Ezzel megkezdődött a baptisták módszeres visszaszorítá-

⁴⁷⁹ *Ötvenéves évfordulók*, = Szeretet, (1998)8, 8.

⁴⁸⁰ *Krisztusért járva követségben...* i. m. 334.

sa, a „vallásszabadság” jelszava alatt. Az így elfogadott szabályzat egészen a kommunizmus 1989-es bukásáig érvényben maradt.

Ennek következtében 1950-ben az Erdélyi Magyar Baptista Konvenciót teljesen beolvasztották a román nyelvű nagy baptista szervezetben a Romániai Baptista Hitközségek Uniójába, amelyben a magyarokat Bokor Barnabás és Dénes Ferenc képviselte. Ez a beolvasztás nem csak korlátozta, de majdnem megszüntette a magyar baptisták önrendelkezését. Először az ingó és ingatlan vagyonról kellett jelentést tenni, majd pontos részletes nyilvántartást a tagokról és a családokról is.⁴⁸¹ 1960-ig csak három hitközséget ismertek el: a nagyváradit, a kolozsvárit és a brassóit. Később ezeket is megszüntették.

A román kormány 1954-ben rendeletet bocsátott ki a gyülekezeti összejövetelre „szabályozására”, pontosabban korlátozására érdekében. Ez az intézkedés „Reglementare” (szabályozás) néven vált hírhedté a romániai baptisták történetében. Ennek értelmében korlátozni kellett a gyülekezeti összejövetelket. Hétköznap egyszer, vasárnap pedig csak délelőtt volt szabad az imaházakat látogatni. A vasárnapi iskolák működését is betiltották. Az intézkedés ellen sokan tiltakoztak. Hogy megfélemlítsék őket, több lelkipásztort felfüggesztettek a szolgálatából, az értelmiségieknek pedig állás- és szabadságvesztés fenyegetésével megtiltották a gyülekezeti alkalmak látogatását.

Ennek ellenére idővel egyre több helyen szegték meg a rendelkezéseket és vasárnap délután is összejövetelket tartottak. Az Unió vezetőségének egy része is támogatta ezt a népi kezdeményezést, a külföldiek is nyomást gyakoroltak a román hatóságokra, ezért a Vallásügyi Államtitkárság időre visszavonta a rendelkezést. A kommunista diktatúra célja az volt, hogy hatalmába kerítse az egyházak kulcspozícióban levő vezetőit és velük hajtsa végre sötét terveit. A baptista vezetők megkörnyékezése sem képezett kivételt. Tervük kezdetben ellenállásba ütközött, mert demokratikusan megválasztott, Istennek és az egyháznak elkötelezett, hívó vezetőink voltak.

Azonban esedékes volt az Alapszabályzatban előírt Kongresszus megrendezése. Erre a küldöttest a Hitközségi Választói Közgyűléseken jelölték. Ha azonban a Vallásügyi Államtitkárság illetékeseinek nem tetszett a küldött személy, az nem kapott engedélyt a Kongresszuson való részvételre.

Ilyen körülmények között került sor a Kongresszusra. A jelen levő főinspektorok addig folytatták alkotmány- és törvénysértő manővereiket, míg végül is – választási csalással – olyan főtítkárt nyilvánítottak győztesnek, aki a Vallásügyi Államtitkárság és a Securitate hűségese kiszolgálója lett. Ő képviselte a baptistákat külföldön is. A megválasztott más tisztségviselőket is rábeszéléssel és megfélemlítéssel igyekeztek hatalmukba keríteni. Akik nem teljesítették a Securitate utasításait, azokat üldözték. Állandó zaklatásnak volt kitéve a magyar baptisták egyetlen képviselője, az akkor alelnöknek megválasztott Bokor Barnabás is, aki szívbetegségben is szenvedett.

Újabb politikai támadások és korlátozó intézkedések

Az Baptista Unió vezetőségének negyedévenként hivatalos értekezlete volt Bukarestben. Ezeket a tanácskozásokat a Vallásügyi Államtitkárság irányítása alatt, két főinspektor jelenlétében tartották. Háromhavonta a hitközségek székhelyein is voltak közgyűlések, melyeken kötelező jelleggel minden lelkipásztornak és gyülekezetvezetőnek részt kellett vennie. Ezek a gyűlések egy politikai tárgyú tézis (pártdokumentumok, aktuálpolitika stb.) felolvasásával kezdődtek. A hoz-

⁴⁸¹ Kiss Lehel: *A kommunizmus fellépése*, Emlékkönyv 1931–2004, Kézirat magánygyűjteményben.

zászólások kötelezőek voltak. Utána hitelvi tárgyú szöveg felolvasására került sor. Ehhez azonban hozzászólásokra nem tartottak igényt.

Az államot és a kommunista pártot kötelező jelleggel egy központi és egy tartományi inspektor képviselte. Ők hozzászólásaikban sokszor durván elmarasztalták a gyűlés résztvevőit. Semmilyen ellenvetésre sem kerülhetett sor. Csak az önkritikát gyakorolhattuk. Az összejövetel pozitívuma volt, hogy a hitközséghez tartozó gyülekezetek elöljárói mégis találkozhattak egymással. Titokban sokszor megosztották sorstársaikkal örömeiket és terheiket egyaránt.

Időnként a pénzügyekről is részletesen be kellett számolni, jelentést kellett tenni még a takarítások vásárlásáról is. Törvény tiltotta még azt is, hogy olyan személyek merítkezzenek be, akik még nem töltötték be a 18. életévüket.

A kommunista rendszer az összejövetel „szabályozása” után megkezdte az egy helységben levő román és magyar gyülekezetek összevonását. A kisebb gyülekezeteket sok helyen megszüntették, az imaházakat bezárták, a tagságot pedig a legközelebbi település gyülekezetéhez csatolták. Városon nem egyesítették a nagyobb gyülekezeteket, viszont ahol kettőnél is több volt, ott összevonásokra került sor.

A diktatúra idején egy felekezet sem tarthatott összejöveteleket a templomok, imaházak falain kívül. Így a szabadtéri bemerítéseket is betiltották. A hatvanas évek elejétől kezdve, ha egy lelkipásztor bemerítésre készült, a vallásügyi inspektornak át kellett adnia a bemerítkezők névsorát, azok fontosabb életrajzi adataival. Az inspektor pedig a névsort átadta a Securitate a helyi Tanács elnökének, utána a névjegyzéket, az inspektor aláírásával visszaadta a lelkipásztornak. Akinek a nevét a listáról kihúzza, azt nem volt szabad bemeríteni. Ez tilos volt minden nem baptista családból származó személy esetében is. Ugyancsak tilos volt bemeríteni a baptista családból származó tizenhét évet be nem töltött ifjakat.⁴⁸²

Imaházak és templomok építésére az ötvenes évek végétől egyik felekezet, így a baptisták sem kaptak építési engedélyt. Még az is előfordult, hogy visszavonták a kolozsvári baptisták már majdnem kész impozáns templomépítési engedélyét is. A nagy nemzetközi visszhangot kiváltó barbár cselekedet után, tizenöt évet kellett várni, amíg új helyen felépíthették imaházukat. A hatvanas években az esetek kilencven százalékában az imaházak legkisebb javítására sem adtak engedélyt.

A lelkész-képzés korlátozása 1960-tól került sor. Az első években kétévenként, később négyévenként vehettek fel újabb jelentkezőket a szemináriumba. A Baptista Unió által kibocsátott lelkészvizsgázó csak a Vallásügyi Államtitkárság pecsétjével és aláírásával volt érvényes.

A titkosszolgálat majdnem minden lelkipásztort megkörnyékezett, hogy informátoraikká tegye őket. Ennek azonban a legtöbben ellenálltak. Ha mégis akadt közöttük megalkuvó, azokat igyekeztek vezető állásokba elhelyezni. Az Úr hűséges szolgáit tovább zaklatták, üldözték. Némelyüknek hosszabb időre is megtiltották hivatásának gyakorlását.

Bibliához és más vallásos kiadványhoz nem lehetett hozzájutni a kommunista diktatúra kezdetétől a hatvanas évek közepéig. Sokáig külföldről „csempészáruként” került be Biblia és vallásos irodalom az országba. Amennyiben a hatóság tudomást szerzett arról, hogy Biblia vagy más vallásos könyv és irat így került valakinek a birtokába azt sokáig zaklatták és megfélemlítették.

⁴⁸² *Krisztusért járva követségben...* i. m. 336.

Újabb ébredési hullám az Erdélyi gyülekezetekben

Az ateista-maxista hatalom minden eszközt felvonultatott az egyházak meggyengítésére és vég-ső soron megsemmisítésére. Ezek a nyílt és kegyetlen támadások a baptista közösséget sem kí-mélték. Egyértelmű volt a cél, mégpedig az, hogy az amúgy is megtizedelt gyülekezetek üldö-zött lelkipásztorai belefáradva a küzdelembe, fordítsanak hátat a missziómunkának. A kommu-nista rendszer azt hitte, hogy néhány éven belül a történelem sülyesztőjébe kerülnek az egyhá-zak, közöttük a baptisták is. Istennek azonban más terve volt.

Minél erősebben dúlt az ideológiai harc, annál inkább erősödött az összefogás a baptista kö-zösségben, és egy páratlan lelki ébredést indított el soraik között. Az ébredés második kiváltó oka, a gyülekezetekben korábban tapasztalható nagy fokú lelki hanyatlás, elközömbösödés és fásultság, ami sok helyen jellemezte a közösséget. Minden gyülekezetben voltak olyanok, akik-nek többre vágytak és félrevonulva imádkoztak lelki megújulásért könyörögve.

Az ébredés konkrét kiindulása a református egyházban történt hatásági beavatkozás váltotta ki, ugyanis püspökeik beleegyezésével több, mint húsz evangéliumi szellemű bethánista refor-mátus lelkipásztort ítéltek súlyos börtönbüntetésre, a lelki ébredés terjesztése és az evangélium bátor hirdetése miatt. Az ébredés hullámai az erdélyi magyar baptista gyülekezetekben is egyre erőteljesebben jelentkezett.

Az erdélyi mozgalomszerű ébredési mozgalom szellemi elindítója Cserepka János, akkor szilágyságban munkálkodó lelkipásztor volt. Ő többek között Kémeren is szolgált. Az itteni gyü-lekezet később a szilágysági ébredés központjává vált. Ezen kívül a Margitta környéki Micske és Vedresábrány is jelentős szerepet kapott az ébredés kibontakoztatásában.

Az ébredés hullámai az ötvenes évek közepétől a Szilágyságon kívüli vidékekre, Nagysza-lontára, Kolozs megyébe, Nagyvárad környékére, sőt a távolabbi Marosvásárhelyre is kihatot-tak. A megújult ébredési csoportok a Szentlélektől indítva egymást látogatva és bátorítva örömmel tettek bizonyosságot megtérésükről. Így terjedt gyülekezetről gyülekezetre az ébredés tüze.

Titkosszolgálati beavatkozások az ébredés megfékezésére

Az egyre nagyobb teret hódító ébredés, a kémeri származású Nagy Károly 1956-ban történt megtérése és aktív ébresztő tevékenysége nyomán egyre szélesebb körben vált ismertté. Rajta kívül a teljesség igénye nélkül, csak néhány nevet említünk még, akik ugyancsak Isten eszközei-nek bizonyultak az ébredés kibontakozásában: Szilágyi Sándor, Balc Margit, Kulcsár Mihály, Gergely Pál, Hajas Miklós, Kiss László, Bartha István, Vass Gergely és még sokan mások. Rajtuk keresztül terjedt szét egész Erdély területén az ébredés tüze.

Az istentelen hatalom különböző radikális intézkedésekkel kívánta a számára nem kívánatos folyamatot megfékezni. A hírhedt Szekuritáte beépített ügynökein keresztül mindent megtett, hogy visszaszorítsa az ébredést. Mivel konkrét törvényellenességgel senkit nem vádolhattak igyekeztek a lelki mozgalomnak a rendszert fenyegető politikai színezetet adni. Újra bezárták az imaházakat, felszámoltak gyülekezeteket, letiltották az imaházépítéseket, korlátozták a lelki-pásztorok szolgálatát, elkobozták a bibliákat és a vallásos iratokat, akadályozták a teológiai sze-minárium hatékony működését.⁴⁸³

---

⁴⁸³ Borzási-Kiss: i. m. 16.

A titkosszolgálat koholt vádak alapján az ébredés vezetői közül Gergely Pált és Nagy Károlyt őrizetbe vették, utóbbit perbe fogták és egy évi börtönre ítélték, de azt a nagyváradi bíróság három hónapra változtatta. A Nagyváradi Hitközség vezetőit 1965-ben arra kényszerítették, hogy az ébredés mellett álló lelkipásztorok nagy részét, Kiss Lászlót, Balla Dávidot, Ónodi Gyulát, Buday Lajost függesszék fel lelkipásztori szolgálatából. A Securitate titkosszolgálati módszerekkel eljárást indított a Kolozsvári Hitközség elnökét és alelnökét, Dan Ioant, és Dénes Ferencet, Bartha István és Varga János Hajas Miklós lelkipásztorok és más gyülekezeti tagok ellen. Súlyosan megfenyegette őket, majd nemsokára a hitközség elnökét, Dan Ioant szabadságvesztésre ítélték. 1967-ben pedig Kiss László lelkipásztort és Kulcsár Mihály diakónust ítélték több havi börtönre, mert nem lépett fel az ébredési mozgalom ellen.

Az erdélyi lelki ébredés tanúságai

Az ébredés tüze hatvanas évek közepétől úgy tűnt, mintha alábbhagyott volna. Az az igazság, hogy az üldözések miatt többen megtorpanak. Ugyanakkor az ébredés mozgalmában is voltak olyan jelenségek, ami gyengítette annak hatásfokát. Ezek között a következő tények váltak világossá:

Az egyik az ítélkezés szellemiségének terjedése. Sokszor bűnpártolással vádolták meg azokat a lelkipásztorokat, akik nem álltak az úgynevezett „megújultak” oldalára. Ezek a torzulások sokakban ellenállást váltottak az ilyen típusú megújulással szemben.

A másik hiba a gyülekezeti fegyelem rideg törvénykező, szeretetlen alkalmazása. E mögött sokszor kegyetlen farizeusi lelkület és elutasító szigor állt. Külsőségek alapján mondtak kemény ítéletet egymásra. Tiltották a nyakkendő, a menyasszonyi fátyol, a jegygyűrű viseletét. Kizártak soraikból olyanokat, akik televíziót vásároltak, ruha, vagy hajviseletükben kifogásolni valókat találtak.

Az ébredés és megújulás érvényességét csak abban az esetben fogadták el hitelesnek, ha az valamilyen külső aktivitásában is látványos következményekkel járt. Ezek között gyakran a pünkösdi mozgalom szélsőséges tanításai is felbukkantak, mint a nyelveken szólás, betegek gyógyítása, gonosz szellemek kiűzésének természetellenes erőltetése. Egyes tévtanítások, vagy hamis próféciák és hamis látomások hatására többen a közösségből is kiestek.

Mindezek ellenére az erdélyi ébredési mozgalom pozitív hatással volt a sok irányból szorongatott baptista közösség számára. Ahol a gyülekezetek teret engedtek az ébredésnek, ott az imaházak megteltek hallgatósággal, gyakoribbak voltak a megtérések és bemelegítések. A gyülekezetek lélekben számban is gyarapodtak és lelkileg is megerősödtek.

Strukturális változások a hatvanas években

Az urbanizáció hatásaként ebben az időszakban sokan a közeli városokba költöztek. A parasztgazdaságok erőszakos felszámolásával és a városok iparosodásával megkezdődött a falvakból való tömeges elvándorlás megállíthatatlan folyamata. Ennek voltak hasznos és káros következményei. Természetes jelenség lett, hogy míg falvakon apadt, addig városokon jelentősen növekedett a hívők létszáma és ez igen érzékenyen hatott gyülekezeteink létszámára és lelkiéletére is. Az elvándorlások a hetvenes években is tovább folytatódtak. Ebben az időben már tudatos lakosságcsere indult el az országon belül, melynek következtében moldvai és havasalföldi románok költöztek korábban színmagyar városokba és kisebb településekre.

A hatvanas évek közepén több korábbi tekintélyes lelki vezető távozott az örök hazába, mint például Bokor Barnabás, Szabó László és Veres Efraim. Mindhárman jelentős helyet foglaltak el az erdélyi magyar baptisták történetében. Helyükbe új lelkipások álltak, így 1966-ban a nagyváradai gyülekezet élére Megyesi József, Aradra Deák Ferenc, Barótra Both Józsefet került.

1968-ban Kiss László visszanyerte szabadságát és lelkipásztori igazolványát így ő felsőcsernátonba, majd Sepsiszentgyörgyre, Nagybányára Kulcsár Sándor, Szilágynagyfaluba Balázs József, Homoródszentmártonb Kónya József, Szatmárnémetibe Bartha István kezdte meg áldásos missziós tevékenységét.

III. 7. b) ESEMÉNYEK AZ ATEISTA ÖNKÉNYURALOM BUKÁSÁIG

Nicolae Ceausescu uralomra jutásával (1965) enyhülni látszott az egyházak üldözése. Kezdetben ügyes diplomáciai húzásokkal olyan látszatintézkedéseket és reformokat vezetett be, amivel igyekezett a Nyugat előtt Románia politikáját kedvező színben feltüntetni. Visszaállította a megerendszert 1968-ban, de olyan módon, hogy az a nyelvi kisebbségek szempontjából kedvezőtlen legyen. Fő célja a nyelvi és kulturális asszimiláció felgyorsítása és egy egységes román nemzetállam minél hamarabbi előmozdítása. Ehhez rafinált és alattomos eszközöket is felhasznált.

Folytatódott az erőltetett iparosítás és a mezőgazdaság leépítése, a termelészövetkezetek fokozatos elszegényedése. Ez továbbra is felgyorsította a falvakból való elvándorlás és kezdetét vette a külföldre való menekülés is. Nagybánya, Temesvár, Arad, Szatmár, Nagyvárad gyülekezetei viszont ezek az évek alatt a nyolcvanas évek közepéig, megkétszereződtek, sőt megháromszorozódtak.

Ezekben az években „Nyugat” felé is nagyobb nyitás történt. A természeti katasztrófák és az ország gazdasági helyzetének romlása egyre inkább kompromisszumra kényszerítette az ateista diktatúra hatalmi rendszerét. Ez kedvezett határon túli magyar és nem magyar testvérekkel való kapcsolatfelvételre.

Az ébredési mozgalom fölerősödése

Újabb ébredési mozgalom indult el a hetvenes években, nemcsak a magyar gyülekezetekben, hanem ez tovább terjedt a román közösségekben is. A gyülekezetekben látványos, számbeli és minőségi növekedés indult el. A magyarság körében ebben az időben Kiss László, Veress Ernő, Vékás Zoltán munkálkodott ebben az időben a Székelyföldön. Később az ébredés eljutott Vajdahunyadra, Lupényba, Temesvárra, Aradra, Nagyváradra és környékére is. Sőt tovaterjedt Bodor Sándor Margitta környéki gyülekezetekben, Nagybányára Kulcsár Sándor munkaterületén és Bartha István szatmárnémeti gyülekezetébe. A hetvenes években pedig Veress Ernő, Mike Béla és Kiss Lászlót munkája nyomán Szilagyballára, Zilahra és Aradra is.

A hetvenes és nyolcvanas évek lelki ébredéseit sem nézte tétlenül a kommunista hatalom. A Securitate különösen Veress Ernőt zaklatta, rágalmozó cikkeket írtak róla és két alkalommal is ételmérgezésben betegedett meg. Szatmáron pedig Bartha Istvánt verték meg és gyűjtötták föl lakását a Securitate-sok. Ezek az atrocitások azonban nemhogy megállították volna az ébredés terjedését, csak fokozták és még odaszántabb szolgálatra ösztönözték a pásztorokat és az általuk vezetett nyáját.

Baptista lelkipásztorok bátor kiállása a hatalommal szemben

A hetvenes évek ébredési mozgalma úgy magyar, mint román közösségben megerősítette a gyülekezeteket. A lelkipásztorok is egyre bátrabbak lettek. Iosif Ton ismert román baptista lelkipásztor kezdeményezésére ötven prédikátor aláírásával memorandumot nyújtottak be a Baptista Unióhoz és az Egyházügyi Hivatalhoz a vallásszabadságot korlátozó szabályok eltörlése végett. Az aláírók között volt Mike Béla, Nagy Mihály, Kulcsár Sándor, Kiss László, Vass Gergely, Bartha István is.

Talán ennek hatására 1975-től elkezdődött az enyhülés időszaka, amikor megszűnt a lelkipásztorok szolgálatának és az összejöveteli alkalmak időpontjának korlátozása. Nagyméretű evangélizálások kezdődtek Bodor Sándor lelkipásztor kezdeményezésére először Érszőlősön, majd más gyülekezetekben is.

Általában téli hónapokban egy-egy hétig tartó evangélizálások kezdődtek, ahol más-más lelkipásztor szolgált estéről estére. Ezek az alkalmakon a nem baptista igehallgatók száma, sok esetben meghaladta a baptistákét. Az imaházak is kicsinek bizonyultak ezeken a heteken, ezért több helyen több héten át folytatni kellett az evangélizálásokat. Az áldás sem maradt el ott ahol az igehirdetők és a gyülekezet is felkészülve és szeretettel várták az istenkeresőket.

Választási küzdelmek az enyhülő politikai légkörben

Nem volt zökkenőmentes az 1975-ben lezajló gyülekezeti és hitközségi választási közgyűlés. Az Egyházügyi Hivatal azt akarta, hogy a régi vezetők maradjanak a helyükön. A nagyváradi és a kolozsvári választási közgyűléseken azonban a hatóság tervei megghiúsultak. Ezért a nagyváradi választásokat meg kellett ismételni. Ezt kényszerűen legálisnak mondták ki, de az elnöki tisztségre megválasztott Liviu Olaht nemkívánatos személynek minősítették. A további zaklatások elkerülése végett önként lemondott, majd később külföldre távozott.

Kolozsváron a hatalom emberei meghátrálásra kényszerültek és a küldöttek új vezetőket választottak. A magyarokat Mike Béla zilahi lelkipásztor, mint alelnök képviselte a továbbiakban.

A magyar baptisták képviselete az országos testületben

1966 és 1974 között az erdélyi magyar baptisták országos képviselője, mint az szövetség alelnöke Ilonka István volt. 1974-től 1977-ig pedig Dénes Ferenc kolozsvári lelkipásztor volt az ország alelnöke, aki sokáig a bukaresti Baptista Teológiai Szeminárium tanáraként is szolgált. Irodalmi munkássága szintén jelentős. A szövetség következő magyar alelnöke 1977-től 1984 Mike Béla volt, aki akkoriban Zilahot, később Nagybányát pásztorolta. 1984-ben választották meg magyar alelnöknek Kulcsár Sándort, aki 1986-ban New Yorkba távozott. 1988-tól a magyarság képviselője a továbbiakban Mike Béla, illetve Bartha István maradt.

Magyar nyelvű evangéliumi irodalom és bibliaterjesztés Erdélyben

A kommunista rendszer első évtizedeiben lehetetlen volt vallásos irodalmat kiadni és terjeszteni. Még az írógép használatához is engedélyt kellett kérni a rendőrségtől egészen 1989 decemberéig. 1974-től az egyetlen romániai baptista lap, az *Indrumatorul Crestin Baptist* négy oldalon magyar nyelvű szöveget is közölt, Dénes Ferenc szerkesztésében.

Külföldi baptista és más protestáns egyházak, valamint magánszemélyek által Erdélybe juttatott könyvek és folyóiratok valamennyire ellensúlyozták a hiányt. Elsősorban a Stuttgartban működő Evangéliumi Kiadó magyar nyelven megjelenő kiadványai juthattak „csempészárúként” az országba, az anyaországi testvérek közvetítésével. Ez a tevékenység komoly kockázatokkal is járt, mert az ilyen nyomtatványok tárolása és terjesztése tiltott tevékenység volt. Ennek következtében, ahol a hírhedt titkosszolgálat a Securitate több testvért meghurcolt sőt börtönbe is zárt.

Magyar nyelven Romániában nem nyomtattak Bibliát, így a legkeresettebb könyv a magyar nyelvű Biblia volt. Az anyaországi és más külföldről érkezők sok Károli fordítású Szentírással elárasztották az erdélyi magyar protestáns hívőket, így a baptistákat is. Az állambiztonsági hivatal különösen a Biblia terjesztését büntette a legsúlyosabban. Ennek legkirívóbb, nemzetközi botrányt is okozó esete az volt, amikor a román istentelen diktátor a külföldről küldött és elkozbított nagymennyiségű Bibliából toalettpapírt gyártott. A népharag nem sok idő múlva el is söpörte a föld színéről a kondukátort istentelen rendszerével együtt.

Ugyan ilyen nehézségek és akadályok fékeztek az imaházak építését is. A hatvanas években egyáltalán nem lehetett imaházakat még csak javítani sem. Ez a tilalom valamennyire enyhült a hetvenes években. Ettől kezdve megkezdődhettek a javítások, nagyobbítások, sőt az új imaházak építése is, de szigorúan a Vallásügyi Államtitkárság engedélyével. Kicsinyeskedő akadékoságuk miatt többször nagy összeggel büntették meg az építetőket, némely esetben a már felépült falakat is lebontatták.

Új imaházak épültek: Kolozsváron (a korábban épülő és lebontottról már írtunk), Szatmáron, Nagykárolyban, Zilahon, Marosvásárhelyen, a szilágysági Ballán, Somlyón, Perecsenyben, Nagyfaluba, a Székelyföld számos településén újjáépítették azokat. A baróti baptisták a helyi református templomot, más helyeken pedig lakóházakat vásároltak meg és képeztek ki imaházaknak.

A teológiai lelkészképzés viszontagságos körülményei

A világháború után 1948-ban nyílt meg újra Bukaresti Teológiai Szeminárium. Az épületet csak az mentette meg az államosítástól, hogy az amerikai baptisták tulajdonában volt. Annak ellenére, hogy magyar baptista fiatalok is voltak a hallgatók között, magyar nyelvű oktatás tilos volt. Még akkor is, ha a tanárok között magyar oktatók is voltak mint Bokor Barnabás és Dénes Ferenc, Vass Gergely és Megyesi József.

Az államvédelmi hatóságnak a teológián is voltak beépített emberei. Románia történelmét például Egyházügyi Hivatal igazgatója tanította. A teológia egyik legképzettebb tanárát Alexa Popovicit viszont leváltották, aki nem sokkal ezután Amerikába vándorolt ki. Ceausescu uralkodása idején évről évre kevesebb diákot vettek fel a szemináriumba. A hetvenes években két évenként, a nyolcvanas években pedig négyévenként juthattak be lelkészjelöltek az intézetbe.

III. 8. AZ ERDÉLYI BAPTISTA MISSZIÓ HELYZETE A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

1989. decemberében megszűnt a negyvenkét évig tartó kommunista diktatúra. Az erdélyi baptisták a vallásszabadság általuk is megélt két korszakát a következőképpen különböztetik meg. A vallásszabadság első 8 évet akkorra teszik, amikor 1940-től Észak-Erdélyt Magyarországhoz csatolták, egészen az 1948-as kommunista hatalomváltásig. Ezzel részben párhuzamosan Dél-Erdélyben is volt egy rövid, mindössze négy éves vallásszabadság, amely 1944-től 1948-as kommunista diktatúra kezdetéig tartott. A második vallásszabadság hajnala 1989. december 22-én köszöntött rájuk egészen napjainkig.⁴⁸⁴

A romániai kommunista rendszer bukásának végső kiváltó oka a temesvári magyar református lelkész, Tótkés László bátor kiállása volt. Ő indította el ugyanis azt a forradalmat, amely a magyar és román lakosságra is kiterjedt és valóságossá tette a régen vágyott vallási és politikai szabadságot az országban. Az egész ország területén tüntető tömegek követelték a változást. Mindenfelé vallásos jellegű buzdító beszédek hangoztak el. Aradon például minden félórán a tüntető tömeg letérdelve, közösen mondta el a Miatyánkot. Példaértékű volt az-az összefogás, ami azokban a napokban románok és magyarok között kialakult.

Megalakul a Romániai Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége

1990. január 3-án rendkívüli közgyűlésre gyűltek össze Kolozsváron a magyar baptista lelkipásztorok. Ekkor elvben már döntöttek arról ismét létrehozni Magyar Baptista Szövetséget. Határozat született az első országos kongresszus összehívásáról, amit Kolozsváron tartottak meg 1990. február 3-án. Itt megválasztották a szövetség vezetőségét: Veres Ernő elnököt, Mike Béla és Both József alelnököket, Borzási István, titkárt és a szövetségi tanácsstagokat Borzási Gyula, Kiss László, Megyesi József, Sütő László, Tóth János, ifj. Vass Gergely és Vékás Zoltán lelkipásztorokat. Ugyanezen a közgyűlésen került sor a Szeretet szerkesztő bizottságának megválasztására is: Vékás Zoltán felelős szerkesztő, Bartha István, Borzási István, Kiss László, Megyesi József, Molnár Jakab és Antal Ferenc társszerkesztők személyében.

A Magyar Baptista Szövetség megalakulása örömet töltött el a magyar testvériséget, a Román Baptista Szövetségben és a hatóságok esetében megdöbbenés és kemény ellenállás váltott ki az eset. A Román szövetség elnöksége vonakodott tudomásul venni a magyarok határozatát. Végül elfogadták és megértéssel vették a magyarok törekvését. Időközben a Baptista Világszövetség is elismerte romániai magyar szövetséget önálló tagként. Az 1993. március 12-én sorra kerülő újabb Kolozsvári közgyűlésen ismét Veress Ernőt választották elnöknek, Both Józsefet és Mike Bélát alelnöknek, Borzási Gyulát főtitkárnak, ifj. Gergely Pál pedig helyettese lett.

Baptista folyóiratok és kiadványok nyomtatása

A *Szeretet* hitbuzgalmi lap havonta jelenik meg. Ezt elsősorban a külföldi testvérek anyagi támogatása teszi lehetővé. Az *Üdv Üzenetének* újra kiadása a mai Arad-Bánsági gyülekezetek lelkipásztorai szorgalmazták. Első felelős szerkesztője Kiss László volt, társszerkesztők Tóth János, Mucsi János, Molnár Jakab lettek. A lap negyedévente Temesváron jelent meg.

⁴⁸⁴ *Krisztusért járván követségben...* - 348.

Mustármag az erdélyi Magyar Baptista Ifjúsági Szövetség lapja 1990. óta jelenik meg Nagyváradon havonta. Felelős szerkesztője Borzási István, később Szilágyi László lett. Munkájukat Berszán István és Kovács József támogatta. A Harmatcseppek ugyancsak 1990 óta a Vasárnapi Iskolai Tanítók Szövetségének folyóirataként jelenik meg havonta Zilahon Gönci István és Szűcs Attiláné szerkesztésében.

Az erdélyi szövetségnek a forradalom óta saját nyomdája van, melyen más hitbuzgalmi anyagokat is kiadhat. Többek között *Bibliavásoló Vezérfonal*, a *Szeretet*, *Naptárak* különböző könyvek, falinaptárak is itt készültek.

Különböző tagszövetségek létrehozása

Az erdélyi Magyar Baptista Ifjúsági Szövetséget a rendszerváltást követően 1990-ben Kolozsváron hozták létre. Az ifjúsági szövetség elnöke Simon József, alelnöke Nagy Lajos, titkára pedig Boros József lett. Ekkor szavazták meg a *Mustármag* című ifjúsági lap megjelentetését is. Ettől kezdve területi és központi ifjúsági konferenciákat szerveztek szerte Erdélyben, melyek legfőbb alkalma a Hargitai Táborban volt megtartva. Magyar

1990-ben alakult meg a Magyar Baptista Vasárnapi Iskolai Tanítók Szövetsége is Zilahon. A zilahi konferencián a szövetség irányítóinak a következőket választották meg: Kovács Barna, titkár; Elekes Sámuel, szervező felelős; Berszán István, pénztáros lett. Bizottsági tagok: Bálint Pálné és Gedő Erzsébet. Az erdélyi ifjúsági missziómezőt hét kerületre osztották föl.

Közel fél évszázadon át minden vallásos női tevékenységet betiltottak a kommunista hatóságok. 1991-ben Kolozsváron jött el egy önálló nőszövetség megalakulásának. Elnöke Vékás Zoltánné, alelnökök Veress Ernőné és Kiss Lászlóné, titkára Bálint Pálné, pénztárosa Nagy Mihályné, diakóniai felelős Bándi Sándorné és irodalmi felelős pedig Gedő Andrásné lett. Ezt követően Hargitán került sor nagyobb méretű női konferenciákra. A helyi körök is áldásos tevékenységet folytatnak. Az ima- és bibliatanulmányozási alkalmakon kívül beteglátogatásokat, beteggondozásokat végeznek, szeretetvendégségeket szerveznek, árvaházakat, menházakat látogatnak és támogatnak.

Baptista Ifjúsági Tábor a Hargitán

A Hargitán létesítendő ifjúsági tábor gondolata 1990 nyarán Both József lelkipásztor, a szövetség akkori alelnöke részéről vetődött föl egy Tahiban tett látogatás után. A gondolatból tett lett, hisz a Hargita egyik legszebb részén, 1100 méter magasságban megvásárlásra került egy táborozásra kiválóan alkalmas terület. 1991 tavaszán elkezdődött el az építkezés és három hónap múlva sor is kerülhetett a Hargitai Keresztyén Tábor ünnepélyes megnyitójára.

A gyermek és ifjak táborozására, családi- és női konferenciákra, lelkipásztorok és gyülekezeti tagok, hazai és külföldi vendégek találkozásaira is igen alkalmas a táborhely. Megtérésekre való döntések és lelki megújulások színhelye lett a székelyföld ezen csodálatos tája.

Az ifjúsági tábor fejlesztése ma is folyik. Minden igényt kielégítő újabb és újabb épületek, kápolna, szálláshelyek, idősök otthona, sportpályák épülnek évről évre a tábor területén. Both József lelkipásztor jó gazdaként, hozzáértéssel irányította éveken át a tábor életét. Jelenleg Borzási Gyula testvér igazgatja a Hargita tábor mindennapi életét.

Testvérszeretet újabb jele a „Filadelfia” Idősek Otthona

Az erdélyi szövetség az 1992-es évi közgyűlésükön határozta el, hogy szeretetotthont létesít idős, rászoruló testvérek ellátására. Szalárd községre esett a választás, amely mindössze 25 km-re található Nagyváradtól. A helyi gyülekezet tagjai Török Bálint lelkipásztor irányítása alatt az itt található Barcs-kastélyt lakhatóvá tették és 1992. szeptemberében ünnepélyes keretek között megnyitották. Az intézményben 25 idős testvér lelki és testi ápolása történik. 1994-től Szilágyi Zsigmond lett az otthon vezetője, akinek munkáját 11 alkalmazott segíti.

Az erdélyi országos baptista közösség tagjai és gyülekezetek adományain kívül a legjelentősebb anyagi támogatást Hollandiából kap az otthon. Az intézmény állami támogatásra nem szorul. Jelenleg az épület megvételére gyűjtenek adományokat.

Önálló teológiai képzés megszervezése

A rendszerváltást követően a Budapesti Baptista Teológiai Akadémián tanultak az erdélyi lelkipásztorjelöltek. 1994-ben azonban Kolozsváron megalakult az önálló Magyar Baptista Teológiai Fakultás, amely alkalmasnak bizonyult a helyi lelkipásztor utánpótlás képzésére.

A teológiai oktatás eddigi történetéhez hozzátartozik, hogy, a két világháború közötti időszakban, már történt kísérlet arra, hogy Nagyváradon három éves lelkipásztorképzés folyjon. A kommunista uralom alatt a Bukaresti Baptista Teológiai Szemináriumban folyt az oktatás. Néhányan a Kolozsvári Protestáns Teológiát is elvégezték. A nagy lelkészhiányt azonban ezek a képzések nem pótolták.

A Kolozsváron létrejöhetett a magyar Baptista Teológiai Fakultás a bukaresti teológia kihegyezett intézeteként engedélyezték. Jelenleg a nagyváradai Immánuel Baptista Egyetem független „fakultásaként” működik. Az 1994-ben elindított intézményt Borzási István dékán irányította, Veress Ernő, Borzási Gyula, Gergely Pál, Eric Lehner és Filip Harrell tanárok segítségével. Ezzel párhuzamosan három budapesti intézetben, a Baptista Teológiai Akadémián és a Baptista Misszió Főiskolán, valamint a szigetszentmiklósi Nemzetközi Baptista Lelkipásztorképzési Akadémián tanultak még az erdélyi ifjak. Jelenleg a Nagyváradon működő Teológiai Fakultás dékánja Georgov Adrián testvér.

Az erdélyi magyar baptisták mai helyzetének összefoglalása

A Romániai Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetségéhez jelenleg 244 gyülekezet és misszióállomás tartozik, ahol rendszeresen tartanak istentiszteleteket. A 244 gyülekezetben összesen 8.686 felnőtt korban bementetett elkötelezett tagot tartanak nyilván. Ezek a gyülekezetek 67 körzetbe tagolódnak be.

A legnagyobb körzethez 14 gyülekezet tartozik. Az elmúlt években létszámnövekedés volt tapasztalható, melynek eredményeként 20 gyülekezettel és megközelítőleg 150 felnőtt korban bementetett elkötelezett taggal növekedett a szövetség testvérisége. Az erdélyi baptisták szövetségébe jelenleg 64 lelkipásztor végez igehirdetői szolgálatot. 11 helyen hiány van szolgálattelvőben, így ezeken a helyeken ügyintéző lelkipásztor szolgál.

Az erdélyi baptistáknak önálló teológiai intézményük is van, ahol jelenleg 8 diák tanul. Egy diák külföldön végzi tanulmányait. Az újonnan létrejött gyülekezetekben és körzetekben, valamint a gyülekezetplántálásban szolgáló lelkipásztorok mindennapjaikban pénzügyi nehézségekkel küszködnek, mivel fizetésüket máshonnan kell előteremteni. A lelkipásztorok száma

megduplázódott mióta az önálló teológiai képzés beindult, de még így is elmondhatják, hogy az „*az aratnivaló sok, és a munkás kevés*” (Mt. 9:37).

Az 1989-es forradalom óta több helyen épült nagyobb méretű imaház, így Nagybányán (Baia Mare), Krasznán (Crasna), Perecsenben (Pericei), Sarmaságon (Șarmășag), Nagyváradon (Oradea), Székelyhídon (Săcueni), Székelyudvarhelyen (Odorheiu Secuiesc), Szilágyballán (Borla), Szilágyszentkirályon (Sâncraiu Silvaniei), Besztercén (Bistricia), Tordán (Turda), Szalárdon (Sălard), Érmihályfalván (Valea lui Mihai) és Kémeren (Camăr).

Kisebb méretű imaházak épültek Ágyán (Adea), Ákoson (Acăș), Nyárádmagyaróson (Măgherani), Radnóton (Iernut), Szamosújváron (Gherla), Szilágycsehben (Cehu Silvaniei), Kékes-Veresegyházán (Chiochiș), Bágyonban (Badeni) és Székelykeresztúron (Cristuru Secuiesc), illetve épülőben vannak Élesden (Aleșd), Érkenézen (Șimian), Pécskán (Pecica), Erdőszentgyörgyön (Sângeorgiu de Pădure), Gyergyószentmiklóson (Gheorgheni) és Gernyeszegen (Gornești).

Ugyancsak imaházépítésre készülnek még Hegyközszentimrén (Sintimreu), Érselénden (Silindru), Tasnádon (Nicolae Iorga), Havadtón (Viforoasa) és Temesváron (Timisoara). Máshol megvásárolt épületeket alakítottak imaházzá Sándorhomokon (Nisipeni), Aranyosgyéresen (Câmpia Turzii), Héderfáján (Idrifaia), és Fintaházán (Cinta), illetve lelkipásztori lakásokat vásároltak/építettek Berettyószéplakon (Suplacu De Barcau), Sarmaságon (Șarmășag), Székelyudvarhelyen (Odorheiu Secuiesc), Kémeren (Camar), Kalotaszentkirályon (Sâncraiu), Erdőszentgyörgyön (Sângeorgiu de Pădure) és Nyárádszeredán (Miercurea Nirajului). Újabb lelkipásztori lakások épülnek Magyarlónán (Luna de Sus), Érszöllősön (Viișoara), Szilágyballán (Borla) és Héderfáján (Idrifaia).

A Hargitai Keresztyén Tábor nagy missziós lehetőséget kínál az erdélyi baptisták számára ahol a gyermekek, ifjak és más üdülni vágyók minden évben szabadon és megfelelő körülmények között táborozhatnak. A Súlyomkővári (Sinteu) Keresztyén Tábor is megnyílt, de még kiépítésre vár. A tábor Élesd (Aleșd) és Szilágynagyfalu (Nusfalau) között, a Huta hegységben.

Tervben van a Teológia épületének felépítése Kolozsváron. Ennek a beruházásnak az anyagi forrásai még nem kerültek elő. Erőteljes evangélizálását taranak fontosnak főképp Székelyföldön. Gyülekezetplántálást terveznek többszáz barcasági, háromszéki, udvarhelyszéki, csíkszéki, gyergyószéki és marosszéki településen, ahol az erdélyi magyarság fele lakik, három megyében. A magyar lakosság másik fele a többi 12 megyében él kisebbségben.

Új körzetek jöttek létre Csíkszeredában (Miercurea Ciuc), Hétfaluban (Șapte sate) és Gyergyószentmiklóson (Gheorgheni). Maros megyében 6 új körzet alakult, ahol a tagok száma két és félszeresére nőtt az utóbbi években. A szilágyszentkirályi (Sâncraiu Silvaniei), szatmárnémetii (Satu Mare) és érmihályfalvai (Valea lui Mihai) körzetben is új gyülekezetek születtek. Tegye Isten áldottá az Erdélyben munkálkodó magyar baptista misszió lelkimunkásainak és gyülekezeteinek hűséges életét és szolgálatát!⁴⁸⁵

---

⁴⁸⁵ Kovács József: *Erdélyi testvérek beszámolója*, = Evangéliumi Hírnök, (2008) február 9.

IV. DÉLVIDÉK – SZERBIA, HORVÁTORSZÁG, SZLOVÉNIA

A Délvidék elnevezés eredetileg a történelmi Magyar Királyság különböző déli területeit jelölte, ma pedig nem pontosan körülhatárolt földrajzi névként, illetve politikai kifejezésként él. A középkorban egyrészt Magyarország déli vármegyéit (Verőce, Pozsega, Szerém, Bács, Torontál, Temes, Keve), másrészt a Dunán, illetve Száván túli bánágokat (Ozorai, Sói, Macsói, Szörényi) értették alatta. Szent István korában még mint Alvidék volt ismert.

A török hódoltság kora után kezdték újra használni a kifejezést, ám a XVIII. századtól 1920-ig csak Bácska és a Bánág területét, az akkori Magyarország déli részét jelölték vele. A trianoni békediktátum életbe lépésével, 1920-tól a Magyarországtól Jugoszláviához csatolt területeket nevezték Délvidéknek. Ez a következőket foglalta magába: a Vajdaság, a Drávaszög (Baranya-háromszög), Muraköz és Muravidék. Így a II. világháború alatt Jugoszláviától Magyarországhoz visszacsatolt országrészt (Dél-Bácska, Drávaszög, Muraköz és Muravidék) „az anyaországhoz visszatért délvidéki területnek” nevezték. Ugyanakkor a Bánág Romániához került nagyobb részét ettől kezdve már nem értették a Délvidék fogalmába.

A mai magyar szóhasználatban a Délvidék fogalmát elsősorban a következő vonatkozásban használják: Nem pontosan körülhatárolt földrajzi területként Szerbia északi, Kárpát-medencei részére (Vajdaság, belgrádi régió, Macsói-sík) gyakran Kelet-Horvátországot (Drávaszög, Nyugat-Szerémség) is beleértve, a köznapi beszédben ugyanakkor néha csak szűkebb értelemben, „Vajdaság” jelentésben. Politikai kifejezésként a „délvidéki magyarokat” vagy a vajdasági magyarokat jelenti, vagy tágabb értelemben a vajdasági magyarok, horvátországi magyarok és szlovéniai magyarok összefoglaló neveként szerepel.

A mai Horvátország területén 1910-ben 208 településen élt száznál több magyar. Számuk összesen 70 ezer volt. 1921-re az ekkora magyarságú települések száma 108-ra csökkent, 52 ezer magyarral. A magyar népesség fogyása ekkor még területileg viszonylag egyenletes volt, talán kevésbé erőteljes a Szerémségben. A továbbiakban a fogyás már kisebb ütemű, de területileg eltérő mértékű volt.

Nyugat-Szlavóniában Belovár és Pakrác között még számos településen laknak magyarok, öt kommuna területén összesen 26 településen vannak 20-nál többen. Ugyanakkor legnagyobb településeik magyar lakosainak száma is 180 alatt marad. Az itteni, nagyon elzártnak élő magyarság asszimilációja már az 1930-as évekre kimutathatóvá vált. Daruváron mintegy 320 magyar él, ezek azonban teljesen szerteszóródtak a városban. Magyar szempontból teljesen elveszettek tekinthetők. A beolvadási folyamat sajnos jelenleg is folyamatban van. Magában Belovár városában 200–250 magyar él. Ezek közül azonban öntudatosan csak egy-két család vallja magát magyarnak. A beolvadás itt még sokkal szembeötlőbb, mint Daruváron. Ezek után még az is meglepő, hogy 1991-ben a két településen 118, illetve 148 fő vallotta magát magyarnak. Belovár-Kőrös város 118 magyarja egyébként 27 ezres délszláv közösségben él – magyar nyelvű oktatás nélkül. Baptista misszió a Délvidéken Vajdaság (Észak-Szerbia), Szlavónia (Horvátország), és Muraköz (Szlovénia) területén folyik.

A Trianon előtti Magyarországhoz tartozó Délvidéki Vajdaságban és Horvátországban (a későbbi Jugoszláviában) a baptista misszió kezdete Meyer Henrik baptista misszionárius munkásságához kapcsolódik. Meyer 1869. augusztus 15-én indult el Hamburgból az oroszországi Odesszába, ahol német hittestvérei között kívánt munkálkodni. A Dunán tervezett hajóútja so-

rán útközben megállt Újvidéken (Novi Sad) és Nándorfehérváron (Belgrád). Tovább folytatva hajóútját a Dunán és a Földközi tengeren Odesszába érkezett, ahol 3 évet töltött. Ez idő alatt Meyer megnősült és elfogadva Edward Millard, a Brit és Külföldi Bibliatársulat bécsi igazgatójának felajánlását, ő maga is a társulat bibliaterjesztője, azaz kolportőre lett. Millard felajánlotta Meyernek, hogy utazzon Zágrábba (Horvátország) és ott kezdjen bibliaterjesztői munkát.⁴⁸⁶

Meyer 1872-ben érkezett Zágrábba és ettől kezdve rendszeresen tartott istentiszteleti összejöveteleket. Hamarosan konfliktusba került Palmerrel, aki a Brit és Külföldi Bibliatársulat küldötte volt. Meyer ezután úgy döntött, hogy Pest-Budára utazik, és ott fogja tevékenységét folytatni, különösen a kisebbségben élő német nemzetiségű lakosság körében. Meyer 1873. május 5-én érkezett Pestre, ahol ugyancsak megkezdte a baptista összejövetelek tartását.

Ebben az időben megismerkedett meg az újvidéki (Novi Sad) származású Hempt Adolf bibliaterjesztő kolportőrrel. Hempt eredetileg nazarénus volt, akit a gyülekezetéből kizártak, mert kolportőri tevékenysége alatt összejött olyanokkal is, akik más hitűek voltak. Hempt újraélesztette Meyerben azt az érdeklődést, hogy van lehetőség missziómunkát végezni az akkor Magyarországhoz tartozó délvidéki német nyelvű lakosság között. Hempt 1875-ben meghívta Meyert, hogy látogasson meg egy kis nazarénus csoportot Újvidéken (Novi Sad).

Mivel Meyer Henriknek többször is problémái és nehézségei voltak a Brit és Külföldi Bibliatársulattal, úgy gondolta, hogy feladja a kolportőri munkát és odaszentelte magát az evangélizációnak a németek és magyarok között Magyarországon, a Felvidéken, Erdélyben és a Délvidéken. Így erősödött meg a XIX. század második felében a baptista misszió, először a német kisebbség között, majd később a magyar lakosság között is.

IV. 1. A BAPTISTA MISSZIÓ KEZDETE A VAJDASÁGBAN

Az első világháború előtt a délvidéki Vajdaság (Észak-Szerbia) Magyarországhoz tartozott. Ebben az időben a többségi magyar lakosság mellett jelentős számú német ajkú kisebbség élt ezen a vidéken. Természetesen az itt élő nemzetiségek később keveredtek egymással. A baptista misszió kezdetén a bibliaárúsító misszionáriusok fölkeresték a különböző nyelvet beszélő lakosságot. Mivel akkor határok nem választották el a különböző országrészeket, szabadon utazhattak főleg Budapestről a bibliaterjesztők ezekben a falvakba, és végezheték a lelkimunkát.

Ezen a területen Meyer Henrik munkálkodott a legtöbbit. Ő volt az első misszionárius, aki több megtérő hívőt merített be Újvidéken (Novi Sad), Bácsfeketehegy (Feketič), Óbecse (Bečej), Torzsa (Torža) és a boszniai Brezovo Polje városokban. Ezekből a központokból, főleg Újvidékről (Novi Sad) az baptista hit tovább terjedt a többi német- és magyarlakta falvakba.

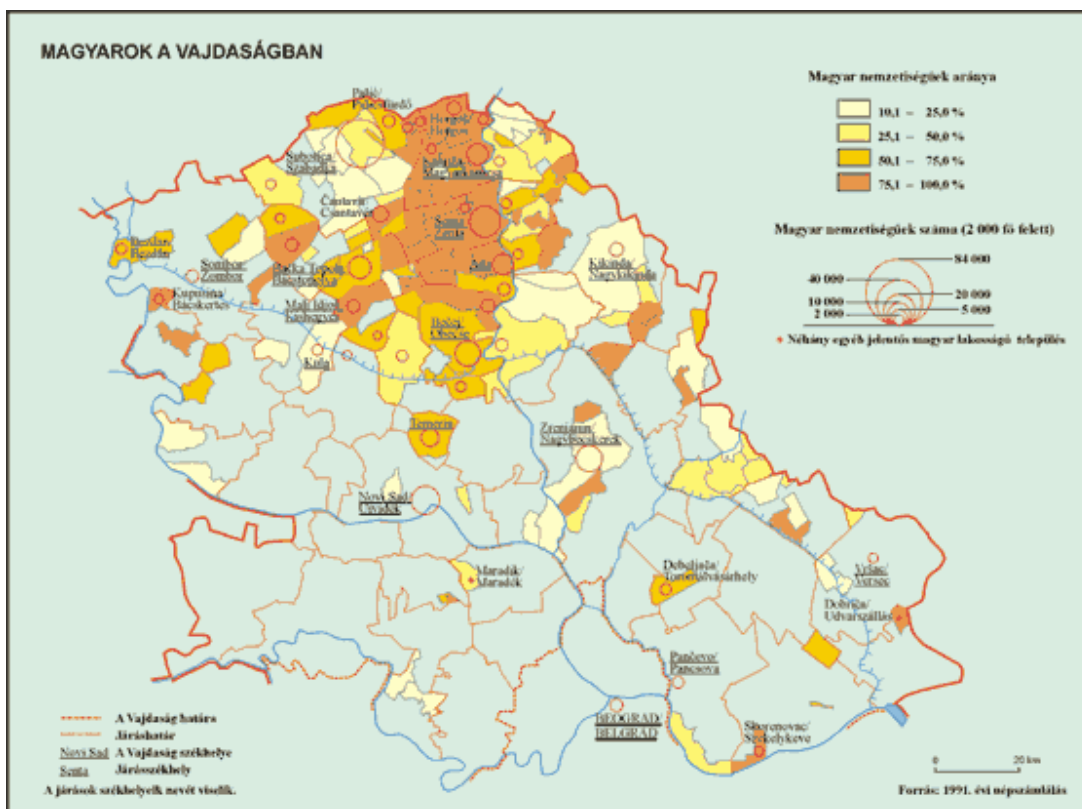
Újvidéken (Novi Sad) a gyülekezet anyakönyve szerint az első bemerítést Meyer Henrik végezte 1875. november 16-án. A következő személyeket merítette be ekkor: Hempt Adolf, Bernhardt Péter, Bernhardt Magdaléna és Lercht Róbert, Lercht Elisabet, Meyer Wilhelmina. Ettől kezdve a délvidéki Vajdaság baptista misszióközpontja Újvidék (Novi Sad) lett.

Budapesten ugyanabban az évben merítette be Meyer Henrik június 25-én Tatter Jánost, feleségével együtt, akik azután visszatértek szülővárosukba, a Bácska területén lévő Óbecsére

---

⁴⁸⁶ Meyer Henrik (1842–1919) *önéletrajza*. Klem Ferenc fordítása 1977. A kézirat megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában.

(Bečej). 1878. március 15-én bementette Solti Dávidot és Annát, akik később a boszniai Brezovo Poljebe költöztek. Otthonukban később megalakult az első boszniai baptista gyülekezet.

Térkép: Magyarok a mai Vajdaságban⁴⁸⁷

Egy másik misszióútja során Meyer Henrik 1878. december 8-án bementette Újvidéken (Novi Sad) a torzsai (Torža) születésű Pfaff Pétert. Pfaff hamarosan elkötelezett bizonyágtévként munkálkodott, majd miután feleségül elvette 1880. április 16-án Butscher Erzsébetet, együtt munkálkodtak, bibliaárusként a boszniai Brezovo Poljeben.

Ezek a személyek alkották a baptista misszió magvát a Vajdaságban. Missziós tevékenységük kihatott a szomszédos Boszniára is. Bjelinaban (Bosznia) a baptista misszió egy özvegyasszony által kezdődött, egy bizonyos Pokorny Katalin által, aki az ugyancsak Pokorny Katalin nevű leányával együtt merítkezett be Temesváron 1887. június 26-án Meyer Henrik által, amikor egy misszióúton volt Temesvár felé.

Aztán 1887. novemberében még 5 hívőt merített be, akik nem maradtak Újvidéken (Novi Sad). Ezek: Heinrich Katalin aki Kerekeden (Krčedin) élt, Tiefenhäler Lajos aki Torzsa (Torža) településre, Senne Sámuel pedig Brezovo Poljebe ment. Klein Mutin pedig Bácsfeketehegy (Feketič) településről költözött a boszniai Bjelinába.

A következő évben Meyer Henrik 12 hívőt merített be Újvidéken (Novi Sad). Ezek között volt Sinkovics Zsófia, Steiner Mária, akik Nándorfehérváron (Belgrád) éltek. Ugyanebben az

⁴⁸⁷ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 592.

évben 2 másik személyt is bementített Meyer Bácsfeketehegyen (Feketič), akik később elköltöztek a boszniai Brezovo Poljebe. Ezen kívül egy új tagot is bementített Meyer Henrik Óbecsén (Bečej).

⁴⁸⁸

1890-ben Meyer Henrik újabb három főt merített be Újvidéken (Novi Sad), két főt Torzsában (Torža), és hármat Óbecsén (Bečej). 1891-ben volt az utolsó év, amikor a Délvidékre látogatott Meyer Budapestről. Ekkor több helyen evangelizált és újabb megtérőket merített be. Egy esetben Újvidéken (Novi Sad), két alkalommal Óbecsén (Bečej), egy ízben pedig a boszniai Brezovo Poljei közösségben.

Így tette le Meyer Henrik 1875–1891 között a Vajdaságban a német és magyar baptista misszió alapját. Az 1890-es statisztika kimutatása szerint a következő településeken jött létre gyülekezet a Délvidéken Meyer munkálkodása során: Újvidék (Novi Sad) 17 tag, Nándorfehérvár (Belgrád) 4 tag, Kereked (Krčedin) 7 tag; Törökbecse (Kumane) 1 tag, Zalánkeménszőlős (Slankamen) 2 tag, Törökbecse (Novi Bečej) 3 tag, Bácsfeketehegy (Feketič) 10 tag, Torzsa (Torža) 5 tag, Szeghegy (Sekič) 1 tag. – Boszniában: Sarajevo 2 tag, Bijelina 5 tag, Brezovo Polje 10 tag, Franz Josefsfeld 2 tag.⁴⁸⁹

1890-ben egy új lelkipásztort hívtak az újvidéki (Novi Sad) gyülekezet élére Péter Gyula személyében, aki az oroszországi Triebelből jött. Rottmayer János merítette be őt 1878. augusztus 30-án, Bécsben. Megtérése után Berlinben munkálkodott, majd a bécsi gyülekezet pásztora volt 1884–88-ig. 1889-ben Hamburgba ment, ahol a baptista szemináriumban tanult. Ezt követően 1891-ben avatták fel lelkipásztornak. A következő évben az újvidéki (Novi Sad) gyülekezet önálló lett és Péter Gyulát hívta meg lelkipásztorának. Az első bementítésre, amit az új lelkipásztor végzett 1892. december 31-én került sor. Ezt követő 30 éven át bölcsen vezette az újvidéki gyülekezetet. Ezen kívül az ország más területein is eredményesen munkálkodott.⁴⁹⁰

1900 körül már sok hívő merítkezett be Újvidéken (Novi Sad) a környező német és magyar falvakból. Ugyanabban az évben 4 szlovák egyén is bementkezett, akik azonnal bátor bizonyágtévőkké lettek saját nemzetiségük körében. Szép számmal voltak magyar anyanyelvű testvérek is a gyülekezetben. Ez volt az első megnyilvánulása a Meyer által indított német mozgalomnak, hogy később más nemzetiségűek között is terjedni kezdett az evangélium a délvidéki Vajdaságban.

Péter Gyula lelkipásztor a következő településeken prédikált és tartott bementítéseket: Kereked (Krčedin), Zalánkeménszőlős (Slankamen), Kishegyes (Seliste). 1901-ben tovább erősödött a munka. A statisztikai kimutatás szerint a következőképpen alakult a tagok létszáma: Sajkásszentiván (Sajkaški Sveti Ivan) 20 tag, Újvidék (Novi Sad) 16 tag, Bácsfeketehegy (Feketič) 11 tag, Óbecse (Bečej) 9 tag, Cservenka (Crvenka) 7 tag, Pozra 8 tag, Sekic 15 tag, Belo Plato 7 tag, Gregurevic 1 tag.⁴⁹¹

Mindezeket a gyülekezeteket az újvidéki (Novi Sad) gyülekezet segítette, így lett egyre inkább ez a gyülekezet a vajdasági misszió központja. Péter Gyula 31 évig fáradhatatlanul mun-

⁴⁸⁸ Tagnyilvántartó Kézirat az Újvidék Baptista Szeminárium Levéltárában A/10 jelzet alatt.

⁴⁸⁹ Lehotsky A.: „Baptizam”, Tagnyilvántartó A/10, 1, 7, 11, 15. oldalak

⁴⁹⁰ Német Baptisták Konferenciája, Jegyzőkönyvi följegyzés, 1892. május 5-6. Kézirat az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában.

⁴⁹¹ Tagságnyilvántartó A/17, 1-14 oldal; *Evangeliumsbote*, 1923. július-augusztus és 1925. november.

kálkodott, majd a baptista közösség idősek otthonába került 1925. szeptember 9-én bekövetkező haláláig. Testvérünk sírja, az Újvidéki Baptista Szeminárium melletti temetőben található.

Az I. világháborút lezáró trianoni békediktátum súlyos következményekkel járt. A Vajdaság területe az újonnan létrejött jugoszláv államalakulat része lett. A baptista misszió is elszakadt az anyaországi szövetségtől. Az 1920-as évek elején a délvidéki gyülekezetek élén több helyen laikus lelkipásztorok munkálkodtak. Ezek között volt Berleth Jakab Újvidéken (Novi Sad), Kilz Dávid a Nándorfehérvár (Belgrad) melletti Zemunban, Bernhard Jakab Zsabja (Zabalj), ifj. Wolf Mátyás Titel (Tumen) településen, Leittner M., Sajkásszentiván (Sajkas-Sveti Ivan), Tiefenhäler János Rozzéban, Filip Gutwein Sekicben.

Lehotsky Adolf és Wahl János a hamburgi Baptista Szemináriumba mentek tanulni, a lelkipásztori munkára felkészülni. Az említett lelkipásztorok közül legtöbben nem csak németül beszéltek, hanem más nyelveket is, melyek munkálkodási területükön voltak használatosak. Lehotsky Adolf folyékonyan beszélt magyarul és szerbül, Wahl János testvér magyarul. Az egyetlen teljes idejű misszionárius 1922-ben Sepper Károly volt, aki Bánátban munkálkodott. Sokirányú tevékenységük mutatta, hogy a németek között végzett munka nagyon jól működött.

Zsabja (Zabalj) településen például 1923. szeptember 2-án a gyülekezet megünnepelte a 25. évfordulóját. Ekkor a nyugdíjas Péter Gyula prédikált a 1. Mózes 8:22-ből. Ugyanezen a helyen Sepper Károly és Kilz Dávid németül, Berleth Jakab Újvidékről (Novi Sad) magyarul, és Lehotsky Adolf szerbül prédikáltak. Egy ifjúsági összejövetelt követően december 9-én hárman merítkeztek be. 1924 pünkösdjén Lubeck pásztor a németországi Kölnből jött vendégszolgálatra.⁴⁹² Ő volt a német anyanyelvű gyülekezetek évenként megtartott konferenciái előadója. Az újvidéki (Novi Sad) fúvószenekar szolgált a Zsabjában (Zabaj) megtartott konferencián.

Dulity Miklós Bajmokról származott és kiválóan beszélt magyarul, szerbül, németül és angolul. Több éves tengerentúli tartózkodás után 1923-ban visszajött az Amerikai Egyesült Államokból, a Déli Baptista Szövetség misszionáriusaként, azzal a céllal, hogy szolgáljon a vajdasági gyülekezetekben. 1923 februárjában Újvidéken (Novi Sad) tartott egy kéthetes kurzust melynek során a vasárnapi iskolai tanítókat képezte ki. Ezután egy 4 hetes periódus következett, amikor laikus pásztorokat és misszionáriusokat tanított, akik különböző anyanyelvű etnikumok között munkálkodtak a vajdasági baptista gyülekezetekben.

Az első kurzuson 60–70 fő vett részt a vasárnapi tanítók közül. A második kurzuson 21 fő képeztette magát. Dulity Miklós nagyon gyakorlatias jó tanító volt Mivel nagyon jól beszélt magyarul, szerbül, németül és angolul, ő maga is a különféle nemzetiségek között munkálkodott.

1923. május 1-jén Sepper bemerítést végzett, ahol kb. 1000 ember volt jelen a Tisza folyó partján. Július 27-én 2 hölgy lett bemerítve a Titeltől 18 km-re lévő Sagulában. Több, mint kétezren hallották prédikálni Seppert németül, Lehotskyt szerbül, Wahl magyarul. Wolf Mátyás 1923 augusztusában jelentette Titelből, hogy Schafer Hermina elhagyta a gyülekezetet, mivel férjhez ment Lotz Ádámmal a magyarországi Bonyhádon.

1923. szeptemberében az újvidéki (Novi Sad) gyülekezet elöljárósága javasolta Seppert Károly, Wyeszent János, Wahl János, valamint Lehotsky Adolf testvéreknek, hogy utazzanak Hamburgba és kezdjék meg tanulmányaikat az ottani baptista szemináriumban. Sepper, Wahl és Lehotsky késznek mutatkozott erre, de nem mehettek el, mivel 1923. december 1-ig nem kapták meg a vízumokat. Még ehhez a hírhez kapcsolódik az a feljegyzés, miszerint szeptember 4-én

⁴⁹² *Evangeliumsbote*, = Missionsblatt der deutschen Baptisten in Jugoslavien, 1926, októberi szám.

Posnig Hanna, (aki később férjhez ment Lehotskyhoz) és Banzer Gréta is elhagyták az újvidéki (Novi Sad) gyülekezetet, mert ők is Hamburgba költöztek abból a célból, hogy készüljenek a diakónusi szolgálatra.

A Nagykikinda (Kikinda) melletti Homokréven (Mokrin) volt egy misszióállomás. Unterwiener Ferenc tudta, hogy itt a keresztyén irodalmat sikeresen lehet terjeszteni, úgy magyar nyelven, mint németül és szerbül is. Bár az első baptisták Belo Platoban a századforduló körül szlovákok voltak, mégis ezt a munkát támogatta még Preusski Lajos Sajkasból, Turóci József Újvidékről (Novi Sad).

1923. szeptember 9-én német baptisták Titelből és szlovákok Belo Platoból egy bemerítési ünnepet tartottak, ahol 9-en merítkeztek be a Bega folyóba. Andusik János hirdette az igét szlovák nyelven, majd Madatzky József prédikált magyarul, szerbül és németül. Lung Péter, aki rokonlátogatásra utazott 1923. telén Belo Platoba, németül prédikált a jelenlevőknek. Sepper Károly 4 hitvallót merített be Nagykikindáról (Kikinda) 1923. augusztus 19-én.

IV. 2. A BAPTISTA MISSZIÓ KEZDETE SZLAVÓNIÁBAN

Szlavónia korábban Magyarországhoz tartozott. Földrajzi fekvését tekintve a Dráva és a Száva folyók között terül el. A trianoni határmódosítás során Horvátországgal és a Vajdasággal együtt Szlavóniát is a Délszláv államokhoz kapcsolták.

A szlavóniai baptista misszió kezdetéről egy levél tanúskodik, amit Lotz Gusztáv írt Klem Ferencnek Németországból, 1960. december 15-én. A következőket írta:

„1867-ben nagyapám Lotz Fülöp Bonyhádról jött Daruvárra. Bár ő a lutheránus gyülekezethez tartozott, ennek ellenére mindenütt szívesen segédkezett, ahol Isten igéjét terjesztették a különféle nemzetiségek között Daruvár környékén.

1870-ben a Brit és Külföldi Bibliatársulat támogatott kolportőröket, akik vitték az igét Szlavóniába a német, cseh, magyar és szerb lakosság közé. Az én nagyapám otthona egy bibliaelosztó központ lett, ahonnan kiindulhattak a kolportőrök reggel teli táskákkal, és házról házra járva árulták a Bibliákat. Emlékszem két kolportőr nevére: Locher Adolf, egy német- svájci és Stetzer, egy német ember. Nagyon nehéz volt ez a munka. Később apám elköltözött Bécsbe munkát keresni.

Abban az időben Millard Ede a saját házában tartotta a bibliatanulmányozásokat, a hallgatók között volt apám is, aki megtért és bemerítkezett. 1883-ban nagyapám kérésére apám hazatért, hogy a család üzleti ügyeit vezesse. Apám bizonyosságot akart tenni a hitéről. Vasárnaponként meglátogatta a német telepeseket és igét hirdetett nekik, így próbálta megtéríteni őket. Különböző helyeken tértek meg és merítkeztek be emberek a mi igehirdetőink által, akik átjöttek Újvidékről (Novi Sad), Pécsről és Budapestről.

A katolikus és a lutheránus egyház azonban elkezdte apámat üldözni és többször is a bíróságra idézték. Ez volt az oka annak, hogy sokan elhagyták országukat, és Amerikába költöztek. Az én apámat ez nagyon elszomorította, ő Daruvárott maradt és megtette azt, ami tőle tellett. 1890–98 között egy Horak nevű lelkipásztor lett megbízva az Amerikai Missziótársulattól, hogy hirdesse az igét a magyaroknak és németeknek Veliki Zdenciben, Daruvár mellett. Annyira megerősödött az üldözés, hogy vissza kellett fordulnia

Amerikába, egy ideig börtönben is volt Daruvárott – az ige hirdetése miatt. Később olyan beteg lett, hogy nem tudta látogatni a gyülekezeti tagokat. Ebben az időben a missziómunka elég alacsony szinten volt.”⁴⁹³

Térkép: Magyarok a mai Horvátországban⁴⁹⁴

Bár a daruvári munkának nem csak német baptista gyökerei vannak, mégis ez a terület hamarosan a magyar, német és a szlovák nyelvű missziómunka központjává lett. Daruvár maradt később is a délszláv nemzetiségek missziós központja.

A BAPTISTA MISSZIÓ KEZDETE NÁNDORFEHÉRVÁRON (BELGRÁD/BEOGRAD) ÉS KÖRNYÉKÉN

Az első kapcsolat még a XIX. században jött létre egy szerb katona Svetozar Barbulovic által, aki elvesztette a látását egy törökök elleni harcban. Bécsbe utazott egy szemműtét miatt, ami sajnos sikertelen volt. Már azon gondolkodott, hogy öngyilkos lesz, amikor Péter Gyulával került kapcsolatba, aki abban az időben a baptista gyülekezet pásztorja volt Bécsben. Megtért, bemerítkezett és buzgó hívő lett.

Barbulovic megbízást kapott arra, hogy menjen vissza Nándorfehérvárra (Belgrád) és misziózzon ott. Egy bizonyos Mackenzie nevű skót evangélistával került kapcsolatba, akit meghí-

⁴⁹³ Lotz Gusztáv levele Klem Ferencnek, 1960. december 15-én. A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában 11/f jelzet alatt.

⁴⁹⁴ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 694.

vott Nándorfehérvárra (Belgrád) azzal a céllal, hogy együtt munkálkodjanak. Kibéreltek egy alkalmasnak látszó termet, a "Hall of Peace" nevű helyiséget. A nehézségek ellenére Barbulovic munkája nyomán megtért és bemerítkezett egy Simonovic Julia nevű igen tanult hölgy, aki folyékonyan beszélt magyarul és németül is. Ez volt az első baptista bemerítés Nándorfehérváron (Belgrád).

Három évvel korábban Lehotsky Péter – Adolf apja – látta, hogy Péter Gyula bemerített két nőtestvért az újvidéki (Novi Sad) baptista gyülekezetben 1898. augusztus 9-én. Sinkovic Szófia és Steiner Mária mindketten Pancsovaiak (Pancevó) voltak és Nándorfehérváron (Belgrád) éltek. Ők 1890. körül együtt tartottak összejöveleket Nándorfehérváron (Belgrád).

Lehotsky 1895-ben költözött Nándorfehérvárra (Belgrád). Összejöveleket tartottak Steiner Máriánál. Simonovic Júlia is csatlakozott hozzájuk, ahol német és magyar nyelven tartották az istentiszteleteket. Simonovic Júlia soha nem lett tagja a Lehotsky által vezetett baptista gyülekezetnek. Lehotsky Péter elvette feleségül Havedic Klárát Törökbecséről (Becsej) 1898-ban. Ők kezdtek munkálkodni a város más negyedeiben is.

Amikor egy Schmidt nevezetű német baptista család költözött Belgrádba, együtt tartották az összejöveleket Lehotskyékkal egészen 1914-ig. Ekkor Lehotsky Péternek el kellett hagynia családját a katonai szolgálat miatt. A belgrádi gyülekezet történetét az első világháború alatt leginkább egy levél adja vissza, amit Klem Ferenc kapott egy Boros Mihály nevű magyar lelkipásztortól. 1964. február 2-án a következőket írta:

„1916-ban érkeztem meg a csapatommal Belgrádba. Ezelőtt lelkipásztorként működtem a Soltvadkerti gyülekezetben. Onnan hívtak el katonai szolgálatra. Amikor megérkeztünk Belgrádba, első dolgom az volt, hogy megkérdezzem vannak-e baptisták Belgrádban. Találtam egy Schmidt nevezetű német baptista családot. Ők rendszeresen találkoztak vasárnap. Lehotsky Péter volt a vezetőjük. Amikor az ő felesége jelen volt, lefordította igehirdetéseimet magyarról németre. Mikor nem volt jelen, próbáltam tört német nyelven beszélni, ahogy tudtam.

1918 januárjában újból visszakerültem Belgrádba. Itt ismét felkerestem a Lehotsky családot. Nagyon örültek a találkozásnak. Itt tartottunk újra összejöveleket. Egy középkorú szerb hölgy rendszeresen járt és ő is be akart merítkezni. Ezt előkészítettük. Ugyanekkor két román és egy magyar katona is kérte bemerítésüket. Nagy probléma előtt álltunk, hogyan tudnánk bárkit is bemeríteni. Minden nyilvános összejövelet tiltva volt. Ekkor elhatároztuk, hogy éjszaka a sötétben fogunk bemeríteni. Az Úr csodálatosan megsegített.

Egy osztrák tiszt – aki ennek a városnegyednek a felelőse volt Bécsben, s éppen akkor látogatta meg férjét Belgrádban. Az ő fiatalabbik leánytestvére is be akart merítkezni Szarajevóban. Pécsre készült rokonlátogatásra, de a bemerítés hírére elnapolta azt. S hite megvallása után elfogadtuk őt. Aztán ő beszélt leánytestvérével, aki beszélt férjével, hogy egy bizonyos éjszakán a folyó partján – ahol nem lesz semmilyen rendőri őrzés –, meg fogják tartani a bemerítést. A Száva folyó medre sokszor változik. Van ahol nagyon mély, van ahol egyáltalán nem. Akkor elmentem egy fiatalemberrel – aki jó úszó volt – hogy helyet keressünk. Olyan helyet akartunk keresni, ami nem lesz veszélyes éjjel. A megjelölt időpontban húszan mentünk ki a folyópartra csendben. Csendben elénekeltünk egy éneket, aztán imádkoztunk. Majd megtörtént a bemerítés. Én magam végeztem azt. Felejthetetlen élmény volt.

Az előbb említett szerb hölgy volt az első szerb baptista. Elfelejtettem a nevét, és elveszítettem a naplót. Szeretném tudni élnek-e még a Lehotskyék. Amikor el kellett hagyni Belgrádot, segítettem Lehotsky testvérnőnek, hogy sikeresen elérje az utolsó vonatot. Úgy tudom a menekülés ideje alatt elveszített két

gyermeket. Megtalálta-e őket valaha? Szeretném tudni. Én magam hála az Úrnak a 80. évemben vagyok. Ezek közül 62 évet munkálkodtam, mint misszionárius – 1912–1947. között missziómunkásként is –. Most is – nyugdíjas koromban – végzem ezt a munkát.”⁴⁹⁵

A korai német és magyar baptista missziómunka áttekintése a Délvidéken

Az első 48 évben nagymértékben növekedett a baptisták száma a Délvidéken. A következőképpen alakult az évek során a helyzet:

Évszám:	Tagság:
1874.	–
1890.	75
1909.	108
1923.	230

1923. év végén 24 gyülekezet, 241 gyermek a vasárnapi iskola tagja, 126 az ifjúsági szövetség tagsága, 89 nő – bibliatanulmányozás. Mindezek az újvidéki (Novi Sad) gyülekezet misszióállomásai voltak, kivéve Daruvárt. A gyülekezet 35 bemeztést jelentett be 1923-ban. Ezeken a misszióállomásokon többségében németül, de volt olyan, ahol magyar nyelven tartották az összejöveteleket. Sok más nemzetiség is járt hozzájuk. A laikus igehirdetők gyakran prédikáltak szlovákul, magyarul, horvátul és szerbül. A baptisták igyekeztek mindig új lehetőségeket keresni arra, hogy minden elérhető nyelven hirdessék az evangéliumot.

Bizonyosságtevések a szlovákok, magyarok, és románok között

A szlovák népesség vándorlása következtében jelentős számban élnek jelenleg is a Vajdaságban. 1745-ben érték el a vajdaság területét és főleg Petrőcön (Bácki Petrovác) telepedtek le, valamint annak környékén. Ma is körülbelül 95–97 %-a a lakosságnak szlovák anyanyelvű. Ugyanakkor a Vajdaságban jelentős számban élnek magyarok és egyre többen telepednek ide szerbek is. Románok is találhatóak itt a Bánátba. A nemzetiségek többsége vidéken, falvakban él, bár egyes nagyobb városokra is jellemző vegyes nemzetiségű lakosság.

IV. 3. A MAGYAR BAPTISTA MISSZIÓ HELYZETE A VAJDASÁGBAN TRIANON UTÁN

Az első világháború előtt Bácska és Bánát Magyarországhoz tartozott. Ezt a területet összefoglalóan Vajdaságnak nevezzük. 1918 után, mikor Bácska és Nyugat-Bánát Jugoszláviához – később Szerbiához – lett csatolva, a magyar gyülekezetek kérték, hogy legyenek a német baptista gyülekezetek konferenciájához hozzácsatolva. A trianoni határmódosítás után ugyanis lehetetlen volt a magyarországi baptista szövetséggel kapcsolatot tartaniuk. Mivel a történelmi gyökerek miatt a német etnikai csoportokhoz álltak közelebb, így ehhez a szövetséghez csatlakoztak, így a ma-

⁴⁹⁵ Boros Mihály levele Klem Ferenchez, 1964. február 2-án. A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában 1/3 jelzet alatt.

gyarok megtarthatták saját nyelvüket és szokásaikat a közösségek életében. Bajmokon, Szilágy (Svilojevo) Zombor (Sombor), Pacsér (Pacir), Hertelendifalva (Vojlovica), Szabadka (Subotica) helységekben, voltak magyar nyelvű gyülekezetek ebben az időben.

Úttörő baptisták a magyarok között

Kollár József Bajmokról származott és mint katona szolgált Budapesten 1894-ben. Ebben az időben nagyon beteg lett. Magyar baptisták meglátogatták a kórházban, és hagytak nála egy Bibliát. Amikor visszatért a szülőföldre, elkezdte olvasni két barátjával együtt. Ezek neve Dulity Miklós és János. Hamarosan mindhárman hívők lettek.

Elutaztak a legközelebbi baptista gyülekezetbe, ami mintegy 60 km-re volt Kiskunhalastól északra. Meghívták közéjük Seres Sámuel lelkipásztort, hogy hirdessen igét családtagjaiknak és barátaiknak. 1899-ben merítkezett be az első öt hívő Bajmokon. Ez a község ettől kezdve a kiskunhalasi gyülekezet misszióállomásává vált. A munka folytatódott és 1903-ban megalakult a bajmoki gyülekezet. Seres Sámuelen kívül más lelkipásztorok is látogatták a közösséget. Többek között Somogyi Sándor Kiskunhalasról, Pivarcsi Pál és Luca István Kiskőrösről, Nagy Pál és Gerwich György Budapestről. Később látogatta őket Gyenge László Ómoravicából (Stara Morevica) és Kalmár József Zomborból (Sombor).⁴⁹⁶

A formálódó években ez a csoport nagy ellenállásba ütközött a népegyházak klerikális vezetői részéről, akik hatással voltak a helyi hatóságokra, hogy ezeket a gyülekezeti tagokat bántalmazzák és zavarják. Mindezek ellenére a gyülekezetnek hamarosan több mint 50 tagja került ki. Ebből a gyülekezetből jó néhány laikus lelkipásztor és kiváló igehirdető lett, akik munkálkodtak a magyar nyelvű lakosság között. Dulity Miklós, aki elhagyta a gyülekezetet, hogy Amerikába menjen, később visszajött és ő lett a jugoszláv baptisták vezetője az 1920-as évek elején.

Más aktív laikus lelkipásztorok voltak még Romoda János és Varga András. 1900-ban több nagy magyar család alakított egy új települést Szilágyiban (Svilojevo). Ezek között voltak olyanok, akiknek baptista rokonaik is voltak. Nagy Lajos volt ezek közül az egyik. Az ő fia József elment dolgozni Budapestre, ahol kapcsolatba került a baptistákkal és megtért. Bemérése után visszajött saját falujába, és meghívott Kiskőrösről és Kiskunhalasról hívőket Szilágyiba (Svilojevoba), hogy az ő barátainak és rokonainak hirdessék az igét. Ezek között volt Horváth János, Varga Sándor, Aladics Pál, Havár István. Az idős Horváth felajánlotta otthonát, hogy ott találkozzanak. Így alakult meg ezen a településen 1904-ben a gyülekezet.

A Szilágyi (Svilojevo) baptisták is tapasztaltak ellenállást a katolikus klérus és a rendőrség részéről. Például Szilágyiban (Svilojevo) Tompa István esetében történt atrocitás. Behívta őt a helyi pap, hogy magyarázza el, miért akarja a katolikus egyházat elhagyni. Ő egyszerűen válaszolt: *„mert olvastam a Bibliában, és meggyőződtem arról, hogy Jézust kell követnem és nem az élettelen hagyományokat”*. A pap így válaszolt: *„Mit értesz te a teológiához? Soha nem tanultál ilyesmit a tehenektől!”* Tompa válasza csak ennyi volt: Nem szégyellem a hitemet, hisz az Úr Jézus is csak egy istállóban született. Akkor a pap kezét fogott vele, nem mondott neki egy szót sem. Ezzel csak azt mutatta ki a pap, hogy egyetért Tompával és elhagyhatja a római katolikus egyházat.

1910–1918. között a rendőrség sűrűn megszakította a gyülekezet összejöveteleit Szilágyiban (Svilojevo). Amikor a tagok írtak a baptista központba Budapestre, beszámoltak erről a probléméről.

⁴⁹⁶ Josip Habijanec: *Baptistické Crkve Madjarskog Okruzja*, 1976. A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában.

máról a baptista vezetőknek. Csopják Attila vette kézbe az ügyet, aki magas állami pozíciót is betöltött ebben az időben. Csopják hamarosan elutazott Szilágyiba (Svilojevo) egy hivatalos útra. Miután elintézte hivatalos ügyeit, meghívta a település néhány befolyásos tagját a helyi baptista gyülekezetbe, ahol ő igét hirdetett. Miután ez megtörtént, a gyülekezet nem tapasztalt nehézséget a hatóságok részéről. Kalmár József Zomborról (Sombor), a Bácskában született 1865-ben és 1898-ben tért meg.⁴⁹⁷ Mint vasutas hivatalnok dolgozott megtéréseig, de mivel megtagadta a vasárnapi munkát, elhagyta a munkahelyét és teljesen az evangélium hirdetésére szánta magát. Egy ideig Kiskunhalason volt, utána visszatért Zomborba (Sombor), ahol 1908-ban gyülekezetet alapított és a magyar szövetség vezető misszionáriusa lett. Magyarországról meghívott pásztorokat, hogy hirdessék az igét az ő csoportjának, úgy ahogy a szilágyi (Svilojevo) hívők tették ezt.

Egy tragikus dolog történt az életében, hogy elveszítette 10 gyermekét, s végül feleségét is. A baptista missziómunka Pacséron (Pacir) összekötődik Tóth Sándor nevével, aki Szentmihályon született Magyarországon 1878 körül. Mivel szülei meghaltak 4 éves korában, egy baptista cipész vette őt szárnyai alá, s megtanította neki ezt a mesterséget. A megtérése és bemelegítése 1896. augusztus 5-én volt Nyíregyházán. Tóth nagyon buzgó volt és sikeres a személyes bizonyágtételben. Megnősült és Pacsérra (Pacir) költözött Bácskába, 1919-ben. Új otthonában rögtön baptista gyülekezetet alapított. Az első bemelegítés 1923-ban Kalmár József által jött létre. A gyülekezet alapítása is ebben az évben történt.

Sok missziómunkást hívott meg, hogy segítsék a pacséri (Pacir) munka végzésében. Ezek között található Gyenge László, Wegeszer Péter, Varga András, Romoda János. Gecő Lajos volt az úttörőmunkás, aki elkezdte a magyar közösségben a munkát, Hertelendyfalván (Vojlovica) Belgrádtól délkeletre. Gecő mint katona szolgált az orosz fronton az első világháborúban, akit egy másik katonával elfogtak, s az a másik katona egy baptista volt Budapestről. Társa hatására Gecő elfogadta Krisztust és mikor visszatért a háború után Hertelendyfalvára (Vojlovica), már megtért keresztyény volt. Itt csatlakozott a szlovák baptista gyülekezethez és 1921-ben be is merítkezett. Az ő bizonyágtétele nyomán tért meg a felesége és két másik magyar házaspár Gecő Pál és Zok Mátyás mindketten feleségükkel. A kis magyar csoport folytatta a szolgálatot és 10 évig munkálkodtak a szlovák gyülekezetben. 1923. év vége felé 120 magyar baptista volt a Vajdaságban. 20 magyar baptista gyülekezet szerveződött, melynek szellemi központja Szilágy (Svilojevo) település volt.⁴⁹⁸

A különböző nyelvű baptista csoportok egyesítése a Délvidéken

Ahogy korábban is láthattuk, a délvidéki baptista misszió kezdettől fogva különböző nemzetiségi csoportokban szinte egyszerre indult el. Ezek a misszióágak nagyon jól együttműködtek, időnként cserélték a missziómunkásokat és igyekeztek a különböző nyelvű csoportok szükség szerint egymásra jó hatást gyakorolni. Főleg a német igehirdetők segítettek a magyar közösségeket, a magyarok pedig a szerbek közötti munkát igyekeztek előmozdítani.

Gill Everett az amerikai Déli-Baptista Szövetség képviselője támogatta és bátorította Dulity Miklóst és Vinco Vaceket, hogy hozzanak létre a Délvidéken egy önálló baptista szövetséget, amely magába foglalná az összes etnikai csoportot. Erre különösen a trianoni határmódosítás

⁴⁹⁷ A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában.

⁴⁹⁸ Evangéliumbote, 1924. februári szám, 5.

után kényszerültek rá a délvidéki baptista testvérek, mert a magyarországi szövetséggel szinte lehetetlen volt a kapcsolattartás a megváltozott politikai helyzet miatt.

1921–1923 között sok testvéri találkozást és közgyűlést tartottak, ahol megbeszélték közös dolgaikat. Vacek létrehozott egy általános misszióalapot melybe az összes gyülekezet beletartozott. Mindegyik etnikai csoport képviseltette magát a bizottságban. Tervbe vették egy baptista öregotthon létrehozását is.

Az első egyesítő konferenciát magyar nyelven tartották Szilágyiban (Svilojevó) 1924. január 16-17-én. A szövetség elnökévé Vinco Vacek testvért választották, aki daruvári lakos volt. A szövetség alelnöke Kalumi József magyar nyelvű lelkipásztor lett Zomborból. A szövetség titkárává pedig Mathias Wolf német nyelvű lelkipásztort választották Titelből. A magyar nyelvű gyülekezetek Kalmár József és Varga Sándor vezetése alatt további növekedést értek el.

A Szövetség következő konferenciáját 1924. szeptember 11-12-én tartották Újvidéken (Novi Sad), mégpedig abban az öregotthonban, amit nem sokkal előtte nyitottak meg. A konferencián résztvevő delegátusok nemzeti megoszlása a következő volt: 12 szlovák, 7 horvát, 7 német, 5 magyar képviseltette magát. Ezen kívül több mint 100 vendég volt jelen.

1931 májusában Padéban (Padej) történt az első bemerítés ahol hét megtérő vallotta meg hitét. Itt Pintér György vezette a gyülekezetet fiatalabb testvére Pintér Sándor segítségével. Időnként Kalmár József a zombori magyar lelkipásztor segítségét is igénybe vette, aki egy magyar nyelvű közösségbe gyűjtötte össze a szétszóródott magyar baptistákat.

1931. december 16-án 11 lélek merítkeztek be a kikindai gyülekezetben. Ezt követően Wegeszer Pétert, Wegeszer Jánost és Pintér Györgyöt avatták fel gyülekezeti munkássá. A következő év (1932) egy lelkileg nagyon gazdag év volt. Watjl János vezetése alatt a kikindai gyülekezet 71 új lelket fogadott be, ami egy nagyméretű növekedést jelentett a szövetség történetében.

1932 áprilisában Ferencefalva (Kraljevicevo) német misszióállomás és a Hertelendifalva (Vojlovica) magyar misszióállomás központja átkerült Kikindára, mert a Nándorfehérváron (Belgrád) működő szerb gyülekezet pásztora Alois Erlich nem tudta ellátni ezeknek a misszióállomásokat.

Abban az időben Ferencefalván (Kraljevicevo) 14 tag volt és Hertelendifalván (Vajlovica) a magyar misszióban 6 tag. A kikindai gyülekezet az újonnan felavatott Wegeszer Péter lelkipásztort jelölte ki a Hertelendifalván (Vajlovica) működő misszió vezetésére. Az 1932-es év folyamán Wegeszer 24 lelket merített alá csupán Hertelendifalván (Vojlovica). Wegeszer Péter és Watjl János 19 tagot merített be Kikindán, 20 új tagot a Padén (Padej) magyar misszióállomáson és 8 más magyart a Saján (Sajan) nevű katolikus faluban.

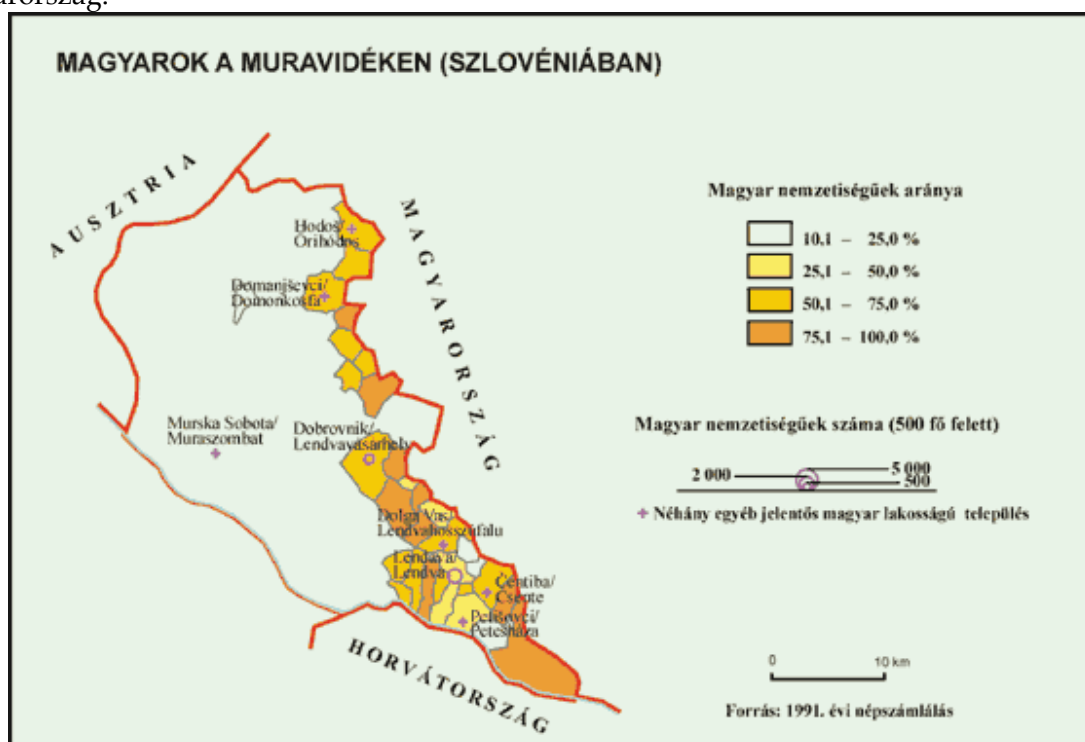
Padén (Padej) felavatott ifj. Pintér Sándor lelkipásztor 1932-től a kikindai gyülekezetben szolgált, ahol 51 tagról 137 tagra növekedett a közösség létszáma. Pintér testvér nagyszerű missziómunkát folytatott itt ebben az időben úgy a magyarok, mint a németek között.

A délvidéki német és magyar baptisták helyzete a Délvidéken 1924–44. között

1924-ben 230 tagja volt az Újvidéki (Novi Sad) gyülekezetnek és körzetének. A második világháború végén, 1944-ben a németek a Jugoszlávia területének elhagyására kényszerültek. Ekkor összesen 538 tag volt a hét gyülekezetben. A német nyelvű missziómunka Budapestről is rend-

szerez támogatást kapott. Ugyanígy Svájcból és Németországból is sűrűn látogattak ide német nyelvű igehirdetők a gyülekezetekbe.

Az amerikai baptisták részéről is jött különböző pénzbeli segítség. Egy különleges konferenciát is tartottak 1924. szeptemberében Budapesten, ahol elhatározás született, hogy szükséges lenne támogatni a németek közötti munkát Közép-Európában. Elhatározták azt is, hogy gyűjtést fognak tartani a német nyelvű baptista gyülekezet részére, amelyek Magyarországon és utódállamai (Jugoszlávia, Nyugat-Románia, Kelet-Csehszlovákia, Kelet-Ausztria) területén vannak. A pénztár kezelése Berleth Mihály-ra lett bízva, akinek akkori címe: Bp. VII. ker. Rákóczi u. 66. Magyarország.

Térkép: Magyarok a mai Muravidéken⁴⁹⁹

A Kikindai Baptista Gyülekezet 1925-ben alakult meg. A gyülekezet tagjai között elég sok magyar nemzetiségű volt, mint például Pintér György, aki nagyon aktív keresztyény volt. Pintér testvér a közelben található Padéba (Padej) költözött. Ez akkor egy szintizta magyar község volt. Itt nyitott meg egy cipészüzletet. Szorgalmas, bizonyágtevő életet élt. Munkássága során Padén (Padéj) eleven lelkiélet indult. Hamarosan a Kikindai gyülekezet is támogatni kezdte az új magyar baptista misszióállomást.

A Sajkásszentivánon, (Šajkaš Sveti-Iván) a gyülekezet 1936-ban lelkipásztor nélkül maradt. A gyülekezet kérésére a német konferencia Tari Károlyt küldte ki Sajkásszentivánra (Šajkaš). Tari Károly magyar családból származott, gyermek és ifjúkorát Zsabjában (Zabalj) töltötte. Tari 1922 körül tért meg. 1932-ben önkéntesen vállalt missziómunkát a horvátországi Petrovo Poljén. A helyi pásztor Phillip Scherer tanulmányútra Hamburgba utazott. A német konferencia beleegye-

⁴⁹⁹ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 738.

zett, hogy Tari testvér helyettesítse egy ideig. Ő azonban egy idő után úgy érezte, hogy el kellene mennie Bibliaiskolába az ausztriai Sankt Andrae-be, hogy ott készüljön föl a délvidéki magyar gyülekezetekben való munkálkodásra.

Így történt, hogy Tari Károly rövid ideig a horvátországi Petrovo Poljében szolgált, majd három éves Bibliaiskolában eltöltött kurzus után a magyar nyelvű gyülekezetekben szolgált. 1935-től kezdve kiterjesztette missziós tevékenységét a német anyanyelvűek közötti munkára is.

A háború évei alatt Tari hűségesen szolgált Sajkásszentivánon, (Šajkaš Sveti-Iván). Mivel ez a terület a háború alatt visszakerült Magyarországhoz, a magyar hatóságok Sajkásszentivánon, (Šajkaš Sveti-Iván) vezetői adminisztratív pozícióval bízták meg. Ezután a 3 német nyelvű gyülekezet a horvátországi Petrovo Polje, a szlovéniai Novi Dazova és Kralje Vicsevo önálló lett. A Petrovo Poljében elindított úttörőmunkát Phillip Scherer és Tari Károly a továbbiakban is együtt végezték.

Terjeszkedés a magyar gyülekezetekben

Az 1930-as években a magyar baptista missziómunka egyre inkább kiszélesedett és megerősödött. Annak ellenére, hogy Kalmár József, aki az egyik legeredményesebb missziómunkás volt 1932-ben nyugdíjba vonult. Kalmár testvér a magyar pásztorok közötti egyik legtermékenyebb úttörő munkás 1937. októberében végleg megpihent, mert az Úr hazahívta.

A Bajmóki Gyülekezet 1953-ban ünnepelte alapításának 50. évfordulóját Ebben az időben Kalla András lelkipásztor szolgált itt 1950–55 között. 1960-ban Nagyajtai Imre lett a gyülekezet lelkipásztora. 1963-ban a statisztika szerint 19 tagja volt a gyülekezetnek.

Számos lelkipásztor látogatta Szilágyot (Svilojevo). Az 1930-as évek alatt Tóth Sándor testvér Pacséréről (Pačir), Tary Károly pedig Ómoravicáról (Stara Moravica) jártak át sűrűn evangélizálni ebbe a faluba. A háború után pedig Kalla András Bajmókról és Nagyajtai Imre pedig Szabadkáról (Subotica) lelkigondozták és vezették ezt a kicsiny közösséget. A Szilágyi (Svilojevo) gyülekezet 1954-ben megünnepelte a 50. évfordulóját. Abban az időben a közösségnek 60 tagja volt, beleértve a hozzátartozó misszióállomásokat is. 1962-ben itt Szilágyiban (Svilojevo) tartották meg a Baptista Szövetség konferenciáját.

Bertalan József és családja 1932-ben Daruvár mellől Pacsérára (Pacir) költözött. Bertalan testvér többször meghívta Wegeszter Pétert és Tary Károlyt, hogy segítsenek evangélizálni ebben a faluban. Ez a nagyszerű lelki összefogás egy bemerítéshez vezetett, ahol 33 hitvalló tett bizonyosságot Krisztus melletti döntéséről. A bemerítkezők többsége Pacsérből (Pacir) származott.

1942-ben a pacséri közösség 50 tagot számlált. Közös elhatározással egy imaház építésébe fogtak, ami a következő évben fel is épült. Nagyajtai Imre és Kalla András rendszeresen látogatták ezt a gyülekezetet. 1959-ben Bertalan Józsefet felavatták a pacséri (Pacir) gyülekezet lelkipásztorává, egyúttal rábízta a magyar gyülekezetek konferenciájának vezetését. Nagyajtai Eszter kiváló szervező volt, nagyon jó programokat állított össze. A gyülekezet nagy veszteséget szenvedett, amikor a tagok közül sokan kivándoroltak nagyrészt Németországba és Amerikába. Ennek ellenére több misszióállomást tudott fenntartani Kishegyesen (Mali Idjos) és Bácskatopolyán (Bačka Topola).

1931. május 12-én a hertelendifalvai (Vojlovica) magyar közösség elkülönült, hogy egy független gyülekezetet hozzon létre Gecó Lajos házában. Az előző 10 évben a magyar nyelvű csoport a szlovák gyülekezetben belül, csupán 6 tagra tudott növekedni. Nem volt különösebb prob-

léma a két nemzetiség között, de nehéz volt a magyar nyelvű embereket meghívni a szlovák nyelvű gyülekezetbe.

1932-ben Wegeszer Péter segített Kikindáról Gecő Lajosnak Hertelendifalván (Vojlovica). A magyar baptista csoport házról-házra járt, énekeket énekelt és bizonysgot tett a családoknak. Ugyanabban az esztendőben Wegeszer bement 24 új lelket. 1936-ban Tóth Sándor Pacserről (Pácir) evangélizált az otthonokban egy hónapon keresztül. Ennek következtében a gyülekezet folyamatosan növekedett. 1960-ban a közösségnek 90 tagja volt. Sajnos 1962-ben 35 tag kivándorolt ebből a közösségből Dél-Amerikába.

Pintér György a kikindai német gyülekezet egyik tagja Magyarpadéra (Padej) költözött 1931-ben. Ő és Wegeszer Péter látogattak erre a településre és bizonysgot tettek a családokban. 7 magyar tért meg és merítkezett be 1931-ben. 1932-ben újabb 20 személy merítkezett be. A német lelkipásztorok Kikindában Walj János és Svepper János nagy odaszánással támogatták ezt a munkát.

A Magyarpadén (Padej) újonnan megtértek 1933-ban eladták földjeik egy részét és ennek az árából egy házat vásároltak, ahol összejöveteleket tartottak. A növekedő misszióállomás hamarosan kinőtte ezt a kápolnát. 1935-ben egy még nagyobb imaház építésébe kezdtek. A gyülekezet felavatta Pintér Sándort lelkipásztorrá, aki ezen a missziói helyen szolgált már 1934. óta, testvérével Györggyel együtt, aki ettől kezdve teljes idejű lelkimunkásként tevékenykedett a közösségben. Pintér Sándor, aki eredetileg ácsmesterként kereste kenyerét, kiváló zenész és jó beszédkészséggel megáldott személy volt, 1937-től ő vezette a fejlődő magyarpadéi (Padéj) gyülekezetet egészen a háborúig. Miután Szabadkára költözött, Kalla András lett az új lelkipásztor aki Bajmókról költözött új szolgálati helyére. Kalla sajnos hamarosan meghalt. Őt követte a lelkipásztori szolgálatban Illés Mátyás, aki az Újvidéki Baptista Szemináriumban (Novi Sad) végzett. Illés Mátyást egy perfekcionista csoport hívta meg, amit itt „Smithistáknak” neveztek el. Ehhez hasonló közösséget vezetett Thaler András is Celjében. Ez a dolog a gyülekezeten belül megoszlást idézett elő. Ezt követően Nagyajtai Imrét hívták meg lelkipásztornak.

Az 1920-as években egy német származású baptista Keller Oszkár, aki kiválóan beszélt németül, magyarul és szerbül, új gyülekezetet kezdett alakítani Szabadkán (Subotica). 1942-ben Nagyajtai Imre költözött Szabadkára nagy létszámú családjával együtt és az ő házában találkoztak a gyülekezet tagjai. A háború után Nagyajtai Imrét vennie avatták ebben a szerb és magyar nyelvet egyaránt beszélő közösségben. Őt követte a pásztori szolgálatban 1956-ban Pintér Sándor és 1960-ban pedig Magyar József. A szabadkai gyülekezet mindkét – magyar és szerb – anyanyelvű konferenciához odatartozott.⁵⁰⁰

Az évek folyamán több misszióállomás alakult meg ezekből a fent említett gyülekezetekből. Ezek között volt Conoplea 1917, Muzslya (Muzlja) 1938, Kruscic 1953 és Apatin 1954. Erzsébetlakon (Belo-Blato) a szlovák gyülekezetben és a kikindai szerb közösségben is voltak magyar baptisták, de voltak más, nem magyar nyelvű gyülekezetekben is szép számmal honfitársaink.

Kalmár József gyülekezete Zomborban 1962-ben megszűnt. Ugyanekkor magyar konferenciához tartozó baptisták 263 tagot tartottak számon. A gyülekezet nagy veszteséget szenvedett a

⁵⁰⁰ Bertalan József levele John D. Hopperhez, 1977. június 16-án. A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában 8/3 jelzet alatt.

folyamatos kivándorlások által, és azáltal, hogy nem tudták kellőképpen elérni a baptista szülők gyermekeit az evangéliummal.

A II. világháború után megalakult Jugoszláviában két embernek volt jelentős befolyása a baptisták életébe. Az egyik Klem Ferenc, a másik Josip Horak. Ők 1935. július 31-én merítkeztek be a horvátországi Zágráiban. Egy interjú kapcsán Klem Ferenc többek között ezeket mondta el magáról:

„1916. november 9-én születtem a boszniai Bosanski Brodon. Nem sokkal születésem után a családkunk Eszékre (Osijek) költözött. Itt végeztem el az általános iskolát, és kitanultam a fodrász szakmát. Ezt követően Zágrába költöztem, ahol fodrászként dolgoztam. Eközben kapcsolatba kerültem a baptista közösséggel és aktívan látogattam a gyülekezetet. Megtértem és 1935. július 25-én bementem a Száva folyóba. Két évvel később már rendszeresen prédikáltam a gyülekezetben. Lelki vezetőim azt tanácsolták, hogy menjek a szemináriumba... Zágráiban kaptam egy sürgőnyt 1941-ben Moriz E. Jánostól, hogy menjek Budapestre, és ott tanulmányozzam a teológiát. A németek megengedték, hogy ezt megtegyem, mivel a német csoportokat is kell szolgálnom. Az volt a baj, hogy a horvát hatóságok nem adtak vízumot.

A Dráva folyón át szöktem, papírok és pénz nélkül Magyarországra. Szerencsére a vasútállomás hivatalnok a határon túl egy baptista volt. Ő testvérként fogadott engem, s adott egy papírt, amivel utazni tudtam Budapestig, ahol 1941–44-ig tanultam a baptista szemináriumban. Ott végeztem el a középiskolát és a 4 éves teológiát magyar nyelven. Abban az időben az oroszok nagyon közel voltak Budapesthez, 1944. április 20-án átléptem a határt és visszatértem Zágrába, ahol pásztorként szolgáltam az ottani gyülekezetben, mely abban az időben titokban tartotta az összejöveteleket.

A háború után egy rövid időre bebörtönöztek Bjelovarba, azért, mert nem csatlakoztam a partizán katonasághoz. Aztán folytattam a munkát a zágrábi gyülekezetben 1947. augusztusáig. A következő 10 év alatt pásztor voltam Daruváron, 1957. augusztustól 1958. augusztusig Sirokon, ahol segítettem megalapítani a gyülekezetet. A következő 10 évet Fiumében (Rijeka) töltöttem, s itt szerveztem a helyi gyülekezetet. Ezután Újvidékre (Novi Sad) mentem tanárként a szemináriumba 1967-ben.”⁵⁰¹

A belgrádi gyülekezetben a tagok különböző etnikai csoportokhoz tartoztak, s van egy olyan információ, hogy többek között Boros Mihály, egy magyar lekipásztor – aki katonai szolgálatát töltötte – vezette ezt a közösséget az első világháború alatt. Észak-Szerbiában is voltak magyar hatások a missziómunkában, pl. megtért egy Jovan Canji és Joso Orcic nevű ember, és bizonyosságot tettek a hitükről Alsó-Tavankút (Tavankot) és Mérges (Ljutovo) falvakban Észak-Szerbiában.

1932 körül egy kicsiny csoport már alakult Mérgesen (Ljutovo), ahol rendszeresen tartottak alkalmakat. Ezek között volt Canji Joso Orcic apja, Orcic Simeon, Mate Mackovics Máté, Sánta Iván és mások. Az egyik misszionáriusi utazása alatt Vinco Vacek meglátogatta ezt a csoportot. 1932. március 31-én Mérges (Ljutovo) nevű községben prédikált, ezen kívül még Alsó-Tavankúton (Tavankot) is azon az estén.

Novák Aleska, Dobutovic Tomo, Kalmár József, a közelben levő zombori magyar gyülekezetből jöttek prédikálni Jovan Canji meghívására. Joso Orcic 1933-ban merítkezett be, Ómoravicán (Stara-Moravica) a magyar gyülekezetben Wegeszer Péter által.

Sántai Iván Tavankútról megnyitotta otthonát az összejövetelek részére. Vacek meghívást kapott, hogy ő merítse be az első hívőket. 1935. augusztus 15-én merítkezett be Sántai Ivan, Orcic Simeon⁵⁰², Mackovics Máté egy kétnyelvű istentisztelet keretén belül. Sokan jelen voltak a

⁵⁰¹ Interjú Klem Ferencel, Andernach, Németország, 1976. június 8.

⁵⁰² Interjú Orcic Simeon testvérrrel = Glas Evandjelja, 1935. szeptember-október, 91.

magyar baptista gyülekezetből is. 1939-ben Orcic István merítkezett be, 1940-ben pedig testvérei Ivan és Simeon követték apjukat.

A háború ideje alatt Klem Ferenc meglátogatta az Orcic családot, és bátorította Istvánt, hogy folytassa tanulmányait. István jelentősen hozzájárult a baptista mozgalom fejlődéséhez a Jugoszláviához kapcsolt Délvidéken. Különösen a teológiai nevelés és keresztény irodalom terjesztése területén volt jelentős a munkája. Simeon már fiatalon laikus vezető lett a magyar-szerb anyanyelvű gyülekezetben Szabadkán, ezen túl az országos misszió alap pénztárosa lett.

A háború utáni években nagy szükség volt arra, hogy teológiailag felkészült emberek vezessék a gyülekezeteket. Ennek érdekében Horak József, Klem Ferenc⁵⁰³ és Lehotsky Adolf kezdeményezték, hogy nyissák meg újra a a zágrábi gyülekezetben működő szemináriumot. Az első 10 tanuló Tomo Vincetic házában kapott szállást és egy helyi kávéházban étkeztek. Horak volt az elnök, Klem Ferenc⁵⁰⁴ pedig a titkár a szemináriumban. Pintér Sándor magyar részről, valamint Drobny Lajos és Lehotsky Adolf voltak a szeminárium tanárai.

Lelki fellendülés a második világháború előtt ⁵⁰⁵

Nagy fellendülés kezdődött a misszióban a II. világháborúig terjedő időszakban, ugyanis a gyülekezetek gyarapodtak, kialakult a szolgálati rend, bemerítések sora következett, új gyülekezetek, misszióállomások jöttek létre, és nem utolsósorban teljes idejű, illetve „téli munkások” látogatták szorgalmasan a gyülekezeteket. Konferenciák és ifjúsági találkozók váltak rendszeressé. A gyülekezetek többsége még nem rendelkezett saját épülettel, házaknál jöttek össze. A missziómunkások legtöbbször saját költségükön utaztak, legtöbbször gyalogoltak. De a közösség ereje és szeretete vonzóbb volt bármi másnál, megérte a fáradságot, kényelmetlenséget.

A külső körülmények egyre nehezebbé váltak. 1929-ben kezdődött a nagy világválság, ami a többségében mezőgazdasággal foglalkozó testvériséget érintette súlyosan. A nagyrészt katolikus, helyenként református lakosság viszonyulása sem volt irigylésre méltó. A gúnyolódás mellett állandóan napirenden volt a „szektások” kiprédikálása, a megtérteket törvényszerűen kitagadták a családokból, a házi összejöveteleket megzavarták, esetenként a tettegességtől sem riadtak vissza.

A magyar körzet, együtt a többiekkel megpróbálta megerősíteni tagjait, munkára ösztönözni az arra készeket, és a vetés nem volt hiábavaló. A különböző nehézségek tették szükségessé a német és a magyar baptisták szövetségének létrehozását az 1931. november 6–8-i kikindai közös konferencián.⁵⁰⁶

„Konferenciánk alkalmával az öröm és az áldás akkor érte el a legmagasabb pontot, midőn a Bácskában és Szlavóniában szétszórta élő magyar testvérek megbízottjuk, Kalmár József által kérték a német testvéreket, hogy segítsenek nekik, és egyben a szövetségbe való felvételüket is kívánták. Ez a jelenet mindenkit meghatott, és a német testvérek nagy megértést tanúsítottak az árva magyar testvérekkel szemben; így

⁵⁰³ Interjú Klem Ferencsel, Denernach, Németország, 1977. június 8.

⁵⁰⁴ Klem Ferenc: *Izvestaj o radu Baptisticke teoloske skole od njegov osnivanje do danas*. A dokumentum megtalálható az Újvidéki Baptista Szeminárium Levéltárában.

⁵⁰⁵ Bertalan József feljegyzései

⁵⁰⁶ Békehírnök, 1931. nov. 28. 373.

*nagy örömünkre létrejött a német és a magyar baptisták szövetsége, a magyar gyülekezetek autonómiájának sértetlen fenntartása mellett.*⁵⁰⁷

A kikindai német gyülekezet jegyzőkönyvei sokat elárulnak a közös munkáról. Még az említett évben a közeli Padérol jelentkezett két bemeřitendő, akik Pintér György kikindai testvér bizonyágtevésére tértek meg. A következı években ez a létszám emelkedett, elıbb 11 megtértet merítettek be Padérol, és egyet az újonnan létrehozott szajáni misszióállomásról, majd héthavonta bemeřitéseket végezve rövid idı alatt 71 taggal gyarapodtak a bánáti gyülekezetek. Hertelendyfalva (Vojlovica) is kérte a kikindaiak látogatását, ott is bemeřitések jelezték az áldást.⁵⁰⁸

Pintér György – akit idıközben diakónussá avattak – és testvére Sándor eredményes munkát végeztek, gyermekmunkával, ifjúsági csoportokkal foglalkoztak és rendszeresen látogatták az érdeklıdıket. Énekes szolgálataikat Pintér Sándor kísérte hegedún. 1933-ban az új megtértek eladtak valamennyit földjeikbıl, volt aki a tehenét adta el azért, hogy gyülekezeti házat vásároljanak. A növekvı misszió hamarosan kinıtte ezt az épületet is, 1935-ben egy nagyobb imaházat építettek.⁵⁰⁹ A missziómunkában élmunkás Pintér Sándort lelkipásztorrá avatták, Pintér Kálmán, Bicók József és Nánási János testvérek szolgáltak rajta kívül még. Több bemeřités után a padéri gyülekezet a kikindai gyülekezet legnagyobb misszióállomássá vált hetven (70) taggal. Hertelendyfalván (Vojlovica) szintén erısödött a gyülekezet. 1935-ben újabb 18 tagot merített be Wegesser Péter.

Pintér Sándor 1938-ban meghívást kapott Muzslyáról (Mužlja). Látogatásai nyomán, melyekre Nánási János elkísérte, két asszony megtért, bemeřitkezett, (Barát Jánosné, Horvát Mihályné). Még ebben az évben Nánási János átköltözött Muzslyára, és a hosszú téli esteken egybegyültek részére hirdette Isten Igéjét, lelki énekeket kísért hegedújén. Az 1939-es esztendőben már 11-en döntöttek az Úr mellett, majd még hárman. Barátéktól egy szobát béreltek, ott tartották összejöveteleiket. A Bega parti bemeřitésre összejött a környék testvérisége, Padérol, Kikindáról, Aradacról, Erzsébetlakról (Belo Blato). Igehirdetık Sepper Johanna, Pintér Sándor, Tary Károly voltak.⁵¹⁰

Tary Károly zsalyai születésı magyar baptista volt, aki folyékonyan beszélt magyarul és németül is. 1922-ben tért meg, tíz év múlva már mint missziómunkás ténykedett. Ausztriában Bibliaiskolát végzett, majd 1933-tól a magyar testvérek meghívására magyar és német gyülekezetekben szolgált. Székhelye a Pacsér (Pacir) melletti Bácskossuthfalva (Moravica) volt, ahonnan az összes bácskai gyülekezetet tudta látogatni.⁵¹¹

Amikor meghívták, a konferenciai jegyzıkönyv felsorolja a bácskai magyar állomáshelyeket is, vezetıkkel együtt: Bácskossuthfalva (Moravica) – Gulyás, Bajmok – Romoda testvér, Szilágy (Svilajevo) – Kis testvér, Pacsér (Pacir) – Tóth testvér, Topolya (Backa Topola) – Hajverı testvér, Csonoplya (Čonoplja) – Somosi testvér, Zombor (Sombor) – Kalmár testvér, Szabadka

⁵⁰⁷ A kikindai gyülekezet jegyzıkönyve. Kézirat a gyülekezet levéltárában.

⁵⁰⁸ Uo.

⁵⁰⁹ Uo.

⁵¹⁰ Hopper, John David: *A History of Baptists in Yugoslavia, 1862–1962*, Fort Worth 28. Texas, 1977, 117. Bertalan József feljegyzései.

⁵¹¹ Hopper, John David: i. m. 117.

(Subotica)– Keller testvér, Bácsföldvár (Bačko Gradište) – Horváth testvér, Szlavóniát – Dubotovic testvér képviselte.⁵¹²

1932. november 18-án 141 tagja volt a magyar körzetnek (ekkor még a bánáti magyar gyülekezeteket, tagokat nem számolták a létszámba, mivel Kikindához tartoztak, a számítások szerint mintegy hatvanan). Ezen a konferencián csatlakoztak a szlavóniai szétszórtságban élő magyar hívek is a körzethez.

Pacséron (Pacir) és a közeli Bácskossuthfalván (Moravica) megerősödött a missziómunka. Többen Pacsérra költöztek: a Bertalan család Szlavóniából Daruvár közeléből, a Csányi család Argentínából, ők a gyülekezet aktív tagjai lettek. Pacséron vasárnapi iskola indult, amit még felnőttek is látogattak, énekkar jött létre, közösségi együttlétek szerveződtek. 1934. június 2-án 32 fehérruhás lett bemeztve.⁵¹³

Tary Károly Bácskossutfalvára (Moravica) költözésével erőteljesen megindult a már megkezdett munka. Mégis a munka haladt. Kezdetben helyiséghiánnyal küszködtek, egy kocsmáros megtérése után azonban ez már nem volt akadály, a kocsmá gyülekezeti terem alakult át.

1932-ben két alkalommal is volt bemeztés a községi fürdőben, tíz, ill. tizennégy jelentkezővel. Ekkorra már annyira elterjedt a baptistákról szóló hír, hogy *„mintegy ezer lélek szemléltte végig a bemeztést, kik még sosem láttak ilyen jelenetet”*.⁵¹⁴ A következő évben ugyanott már ifjúsági konferenciát tartottak pünkösdi napján, amelynek befejezése természetesen bemeztés lett. A húsz új tag közül 13 topolyai (Backa Topola), egy pedig a Szabadkához közeli Mérgeről (Ljutovo) származott, így újabb misszióállomások jöttek létre. Mérgeren és Tavankuton az első bemeztetőt többen követték, és így a Szabadkához közeli, főleg horvátok-bunyevácok lakta tanyavilágban is meggyökerezett a baptista mozgalom.⁵¹⁵

Egy ifjúsági konferencián való részvétel apropóján egy érdekes cikk jelent meg A Kürt című ifjúsági lapban, ahol ifj. Nagy József (Magyarországról) számolt be élményeiről. Ami a legjellemzőbb volt, az a cikk végére maradt: *„Az egész konferencián az igazi örömet és az őszinte testvéri szeretetet láttam megnyilvánulni, különösen afelett, hogy régi hazájukból vendégek érkeztek, s így megtört az a távolság, amely eddig fennállt. Jugoszláviai magyar testvéreink szavakban is kifejezést adtak annak az őszinte kívánságuknak, hogy a magyarországi hittestvérek részéről nagyobb érdeklődést, és támogatást szeretnének kérni, mert elhagyatottnak és gyengéknek érzik magukat.”*⁵¹⁶

Megtudható még a cikkből, hogy az ifjúság saját lapot szerkeszt *„Vedd és olvasd”* címmel, tíz gyülekezetben úgy száz fiatal olvasta. A konferencia ideje alatt bemeztés is volt, Wegesser Péter merített alá öt fiatait. 1933-tól 1940-ig *„Jugoszláviai Magyar Baptista Egyházi Hitközösség”* volt a hivatalos neve a magyar szövetségnek. Rendszeresen tartottak évi konferenciákat. Ezeken az alkalmakon jegyzőkönyveket is vezettek, melyek fontos forrásanyagot tartalmaznak. A gyülekezetek közösen választották meg az úrvacsoraosztó testvéreket a biblia- és iratterjesztőket (kolportőröket). Gondoskodtak a világi hatóságok előtti képviseltről, tagsági igazolványokat készítettek. A belső ügyekben közösen döntöttek, vitás esetekben az úgynevezett *„négyes bizottság”* látogatta meg a gyülekezetet.

⁵¹² A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetségének 1934-es jegyzőkönyvéből.

⁵¹³ Békehírnök, 25. évfolyam 198.

⁵¹⁴ Békehírnök, 1934. október 22. 299.

⁵¹⁵ Békehírnök, 1933. márc. 10. 78.

⁵¹⁶ A Kürt, 1938, 193.

Következésképpen határozottak voltak a hatóságokkal szemben, ha kellett, hivatkoztak törvényes jogaikra és az alkotmányra. Ugyancsak nagy figyelmet szenteltek a gyülekezeti tagok lelki életének tisztaságára, és ebben a lelkimunkásoknak kellett példát mutatniuk. Bibliai elvek alapján fegyelmeztek szükség szerint, nem volt ritka a kizárás sem. Közös gond volt az özvegyek ellátása is. Abban az időben, amikor megerősödött a nemzeti kizárólagosság, a magyar- német szövetség egységes volt. Erre jó példa az 1933. november 16. Torzsán felvett jegyzőkönyv:

„XIV. pont. Akar-e a magyar körzet továbbra is a német testvérekkel közösségben maradni? Felelet: Igen, amíg célhoz nem ér. Füllbrandt testvér (a dunai államok német szövetségének titkára): E pontnál alkalmam van, hogy szóljak, de nagyon sajnálom, hogy nem értek magyarul, és én nem beszélhetek, csak a Wegesser testvér által, most kettőnknek lesz egy szája.

Kedves magyar testvérek! Mi egyesültünk, és már egy éve múlt, hogy ismerjük egymást, azt, hogy ve-lünk a czélig óhajtanak kitarítani, igen helyeslem, a nemzetiség ne is válasszon el bennünket egymástól, mert ha mi elválnánk, azaz szétválnánk, – ez sok és nehéz gondot okozna – erre nem is gondolok. Én igyekszem a magyar szövetséget külföldön is méltatni, mondtam, hogy mi a németek a magyarokkal, s a magyarok a németekkel igen szépen együtt érzünk, és együtt is tudunk haladni, máshol nincsen ilyen harmónia, mint a jugoszláv német-magyar testvérek szövetségében. Én is, ha tudnék magyarul, úgy is prédikálnék, mi most nemcsak megismertük egymást, hanem meg is szerettük, adjon az Úr kegyelmet, hogy szövetségünk állandó és erős legyen, közösen építsük Isten országát az emberek szívében, megtartva egymást az Isten szeretetében, és naponként növekedjünk az ő kegyelmében. Harcoljunk meg a hitnek nemes harcát, küzdvén a bűn és a véték ellen, legyünk vigyázók és imádkozók, hogy a fonnyadhatatlan életkoronát elnyerhessük, és a mennyországba jutva szövetségünk örök maradjon. Ámen. – A gyűlés fel-lással köszönte meg Füllbrandt testvér lelkes bátorítását.”⁵¹⁷

Sajnos a lelkes harmincas évek után lassult a missziómunka. Nehézségek adódtak, lanyhult az érdeklődés, többen ki lettek zárva, esetenként nem fogadták a békítőket. Az áldások mellett meg kellett tanulni a terheket és a fájdalmakat is hordozni. Ha voltak is nehézségek, a gyülekezeti rend állandósult. Rendszeres tiszteletek mellett gyermek- és ifjúsági munka folyt, ének- és zenekarok gyakoroltak.

Tary Károly magyar és német gyülekezeteket pásztorolt, Pintér Sándor tovább vezette a padéi gyülekezetet – a bánátiak 1939-ben csatlakoztak a magyar körzethez –, Pacsér telket vásárolt imaházépítés céljából. Mivel a környező missziókkal tartani kívánták a kapcsolatot, rendszeresen jelentkeztek a különböző baptista újságoknál hosszabb-rövidebb írásokkal. A Békehírnök, A Kürt, a Vedd és Olvasd, a Teuferbote és a Kleine Jugendwarte közölte hasábjain ezeket.⁵¹⁸

A magyar misszió kétségkívül leggyümölcsözőbb időszaka volt ez. Az első generáció kemény úttörő munkája jó talajt talált. Habár a bácskai-bánáti emberek többsége konzervatív falusi közösségekben élt, mégis fogadta az éltető Igét, vállalva mindazt, ami ezzel járt – a kiközösítést, gúnyolódást, bántalmazást is. A rendszeres látogatások, gyakori evangélizálások a szoros testvéri kapcsolatok, az egymásra figyelések, a megalkuvás nélküli álláspont a bűnnel szemben, és az Istenre való hagyatkozás meghozták a kellő eredményt. Persze voltak bukások is, fájdalmas meg nem értések, és ez sokszor elviselhetetlen teher volt, hisz egymástól kapták. Ez mélyebb sebet ütött, jobban fájt, mint a külső támadások.

⁵¹⁷ A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége jegyzőkönyvéből, 1933.

⁵¹⁸ A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége jegyzőkönyvéből, 1938.

IV. 4. A BAPTISTÁK HELYZETE A MAGYARORSZÁGHOZ VISSZACSATOLT DÉLVIDÉKEN MAJD A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A vajdasági magyar baptisták történetük során állandóan szövetségeket kerestek és találtak. Így volt ez a II. világháború ideje alatt is. Bánát német fennhatóság alá került, szinte teljesen elszigetelve Bácskától, amely pedig az anyaországhoz lett visszacsatolva. Így ellehetetlenedett a német-magyar munka, de a kapcsolatok fennmaradtak.

A Magyarországhoz 1941-ben visszacsatolt Bácskában nem voltak harcok a háború idején, a magyarok bevonulását azonban atrocitások követték. Dél-Bácskában, ahol 1942 januárjában sok szerb és zsidó lakost végeztek ki, több német gyülekezet volt, de a helyzet és a feszültségek megbénították a munkát.

Észak-Bácska gyülekezeteiben más volt a helyzet. A bajmoki gyülekezet emlékkönyve közvetlenül az úgynevezett áprilisi háború napjai után a következő megemlékezést tartalmazza: *„Dél-Magyarország visszatérésekor itt voltunk, mint tartalékos honvédek. Sok örömet szereztünk a bajmoki kis gyülekezetben. Az Úr kegyelme kíséren mindnyájunkat földi életünkben. – Bajmok, 1941. május 4-én Jakab Péter, György István, Veszprém megye Csetény.”*⁵¹⁹

Észak-Bácska gyülekezetei: Szabadka (Subotica), Pacsér (Pacir), Zombor (Sombor), Szilágy (Svilojevo), Bajmok (Bajmok), Csonolya és a szórványok Topolya (Bačka Topola), Kishegyes (Mali Idoš), Bácsföldvár (Bačko Gradište), Vajsza (Bajcka), Bácsstóváros (Tovariševo) és Zsablya (Žabalj).

A gyülekezet vezetősége elfogadta Bretz Vilmos bajai lelkipásztort ideiglenes előjárónak. Mellette Banai Tóth Sándor lett a körzeti vén, Horváth Pál a pénztáros, ifj. Bertalan József pedig az ifjúsági vezető.⁵²⁰ Természetesen felélénkültek a missziós kapcsolatok a régebbi időkből, és gyakoribbak lettek a kölcsönlátogatások, főleg a közeli Bajáról, Jánoshalmáról, Kelebiáról, de nemritkán Budapestről is.

Szabadkán felélénkült a misszió. A horvátországi Vinkoviciből deportáció révén Szabadkára került Nagyajtay testvér feleségével és hét gyermekével. Hamarosan az így megnövekedett gyülekezet a háznál jött össze. Kiskunhalasról 1943-ban áthelyezték Tóth Sándort aki vasúti tisztviselő volt. Tóth testvér felesége (szül. Welker Irénke), különösen sokat tett a gyermekmisszióban. Hamarosan Sándor nevű külvárosban nyílt új misszióállomás. A gyülekezetet Nagy Sándor jánoshalmi prédikátor pásztorkolta. Ugyanott teljesítettek katonai szolgálatot hívó katonák, akik igen maradandó lelki hatást gyakoroltak a közösségre (Laczkovszky, Szomor, Kübler), Kalkó József, mint seminarista látogatta a gyülekezeteket.

A délvidéki magyar gyülekezetek 1943. március 26-án hivatalosan is kérték visszacsatolásukat az anyaországi hitközösséghez. Ugyanígy tettek a szlovák, német és szerb gyülekezetek is. A budapesti delegációt Baranyay Mihály szövetségi titkár vezette, aki Kovács Mihály békéscsabai lelkipásztorral együtt egyben missziói szemlét is tartott.⁵²¹

1943. december 19-én imaházavatásra került sor Pacséron. Ez a nem mindennapi esemény nagy örömet okozott a pacséri és környéki testvériségnek. Sok gond, nehézség után jutottak a

⁵¹⁹ A Bajmoki Baptista Gyülekezet jegyzőkönyve, 1941. május 4.

⁵²⁰ Békehírnök, 1943. április 10.

⁵²¹ Békehírnök, 1943. április 10.

pacsériak az imaházavatáshoz. Építés közben még az is megtörtént, hogy árvíz miatt a hatóság az építőanyag nagy részét lefoglalta. Ekkor számos anyaországi gyülekezet csatlakozott az építkezési terhek hordozásához.

„Az emlékezetes alkalomra sokan összejöttek, úgy a felszabadult Bácska kis gyülekezeteiből, mint a Szabadka felett levő helységekből, köztük a jánoshalmi ének- és pengetős zenekar, valamint a tompai fúvószenekar. Banai Tóth Sándor imája és bibliaolvasása után megnyíltak az ajtók, és hálás, boldog szívvel léptünk a szép, világos helységbe, mely első alkalommal zsúfolásig megtelt. Baranyay Mihály szövetségi titkár hirdette Isten Igéjét” – szól a jelentés a korabeli Békehírnök hasábjain.⁵²²

Sárkány Zoltán, Nagy Sándor lelkipásztorok, Steiner István szerkesztő és felesége a Nőszövetség küldötteként képviselték az anyaországi testvériséget.⁵²³ Másnap Nagy Sándor lelkipásztor elfogadta a körzet gondozására szóló meghívást. A történelem vihara azonban nem nyugodott, egy kis békés időszak után újból változások jöttek. Az utolsó közös alkalom 1944. augusztus 6-án volt, amikor Nagy Sándor bemerítette Jánoshalmán a magyar körzet fehérruhásait is.⁵²⁴

Sajnos a történelem kereke ismét kedvezőtlen irányba fordult a délvidéki magyarok szempontjából. Pár hónap múlva ismét elszakították Délvidéket Magyarországtól. Ezzel ismét teljesen megszakadt minden kapocs az anyaországgal. Az ország területéről légerekbe gyűjtötték a németeket, majd kitoloncolták őket az országból. Dél-Bácska területén a magyarok is így jártak. Az addig németek által lakott települések és velük együtt a gyülekezetek is elnéptelenedtek. Amikor a németek 1944-ben elhagyták Jugoszláviát, hét gyülekezetben 538 tagjuk volt, többek között Sajkásszentiván (Šajkaš), Torzsa (Savino Selo), Cservenka (Crvenka), Szeghegy (Lovtyenac), Verbász (Vrbas) helységeken.⁵²⁵ Miután a háború befejeződött, mindenki sorba vette a fennmaradt lehetőségeket, dr. Somogyi Imre, az elkövetkezőket még csak nem is sejtve, ilyen prófétikus szavakkal búcsúzott 1945. június 21-én:

„Fájdalmas tudat számunkra, hogy – a politikai főhatalom megváltozásával – búcsút kell vennünk erdélyi, felvidéki, bácskai és muraközi testvéreinktől. De ez a búcsú csak külsőleges, ennek a búcsúnak csak szervezeti szempontból van jelentősége, – mi lélekben továbbra is egyek maradunk. A testvéri szeretetnek, a lelki frigynek nincsenek határai, nem a határok határozták meg a mi egymáshoz való testvéri viszonyunk alakulását. Ezért a minden időket kiálló krisztusi hit és testvéri szolidaritás alapján állva, azt üzenjük a magyarországi egyház szervezetéből kiváló hittestvéreinknek, hogy: áldott legyen a frigy, mely minket összeköt, Krisztus által szeretetben szilárd ez és örök!

*Egyúttal kifejezést adunk annak a nem alaptalan reményünknek, hogy a Duna-menti kis államok demokratikus kormányai meg fogják találni a módját annak, hogy baráti jó viszonyban éljenek egymással, előmozdítva ezzel népeink egymás iránti bizalmát és jószomszédi boldog együttélését!”*⁵²⁶ Somogyi Imre és vele együtt sokan mások reménykedtek, de sok időnek kell elmúlnia, sok felfogásnak megváltoznia, mire mindenki bizalommal elfogadja az előbb idézett elveket.

⁵²² Békehírnök, 1944. január 15.

⁵²³ Uo.

⁵²⁴ A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége anyakönyvéből.

⁵²⁵ Hopper, John David: i. m. 167.

⁵²⁶ *Körlevél*, Budapest, 1945. július 14. Kézirat a szerző tulajdonában.

IV. 6. DÉLVIDÉKI BAPTISTÁK HELYZETE AZ ATEISTA DIKTATÚRA IDEJÉN

A háborús idők elmúltával, új rendszer alakult ki az országban, amely évtizedekig meghatározta az egyházak és keresztyén csoportok helyzetét. Üldözésről, rendkívül nehéz körülményekről nem lehet beszélni, inkább arról, hogy a jugoszláv rendszer is állandó ellenőrzése alatt tartotta az egyházakat, és a részükről megítélt fontossági sorrendben fegyelmezte őket. Így öntudatlanul is kialakult egy öncenzúra állapot, amelyben maguk a gyülekezeti tagok és vezetők azt sem merték megtenni, amit lehetett, mert néhány megfélemlítésre szánt esemény elriasztotta őket. Az alkotmány szerint minden ember egyenjogú polgár volt, és a vallásgyakorlás, mint mindenki magánügye engedélyezett volt. Ugyanakkor szigorúan ellenőrizték, hogy csak az egyházépületek keretein belül lehetett bármilyen vallási cselekedetet végezni, minden máshoz külön engedély kellett. A rendszer egyedül az ateista életfilozófiát engedte érvényesülni, azt pedig korlátozások nélkül.

Magánházaknál összejönni tilos volt. Nyilvánosság előtt Igét hirdetni, vallásos könyveket terjeszteni ugyancsak tiltott cselekmény volt. A külföldről küldött könyveket megvámolták, és elkobozták. Nemkívánatos személyeknek nyilvánították a keresztyéneket úgy a tanügyben, mint az egészségügyben és más közszolgálatokban. Időről időre ellenőrzés címén a titkos rendőrség meglátogatta a lelkipásztorokat, vagy behívatta őket a rendőrségre. A legnagyobb nehézségek imaház, vagy kápolna építésekor jelentkeztek, mert az úgynevezett urbanisztikai tervekben nem voltak előirányozva egyházi épületek. Az engedélyeztetéseket rendszerint elutasították, vagy csak esetenként, rendkívüli utánjárások és protestálások után adtak engedélyt. Egyébként valószínű, hogy nem a tervekkel volt a baj, hanem az ideológiával, és a túlbuzgó tisztviselőkkel. A híveket az a megtiszteltetés érte, hogy az egész kommunista időszak alatt külön minisztérium „gondoskodott” róluk.

Mivel Jugoszlávia nem tartozott szorosán a „szovjet típusú” keleti tömbhöz, huzamosabb ideig, arra törekedett, hogy a Nyugatnak kedvező képet mutasson magáról az egyházakhoz való viszonyulásában is. Így kifejezetten jobb helyzetben voltak a baptisták itt, mint bármelyik más keleti országban. Ez a megnyilvánulás a sztálinizmussal való szakítás utáni időszakban még inkább megfigyelhető volt. Nyugati csoportok Jugoszlávián keresztül látták el Kelet-Európa keresztyén közösségeit irodalommal, Bibliákkal. Keresztyén tanfolyamokat tartottak, *Billy Graham* evangélizációt szervezhettek. Ugyanakkor sokan az országon keresztül tartották nyugati kapcsolataikat, esetleg emigráltak. Ezekből az akciókból igencsak kivették a részüket a határmenti magyar gyülekezetek, hol lelki irodalmat rejtegetve, hol távozni készülőket továbbsegítve.

A Nyugat felé irányuló nyitottság azonban rejtett magában kihívásokat is. Csábító volt a szabadság a hívők számára is és a hatvanas években sokan választottak közülük is új hazát. A kivándorlók közül kevesen folytatták a lelki munkát, bár elvétve akadtak olyanok is, akik távozásuk után is folytatták a missziómunkát. A másik veszély a különböző tévtanítások beáramlásában rejlett, amely sok gyülekezetet megosztott, felborítva a lelki rendet.

A rendszer kínálta lehetőségek is gyengítették a gyülekezet bizonytalan tagjait. Volt olyan eset, hogy a tiszteletek helyett a moziba, illetve pártgyűlésre kezdtek járni egyesek. Az urbanizáció főként a magyar körzet gyülekezeteit bolygatta meg. A falusi gyülekezetből városra költözők nehezen élték át a másfajta közegű gyülekezetet.

Mindez ahhoz vezetett, hogy a gyülekezetek egy bizonyos idő után elerőtlenedtek. Ez különösen a hetvenes években volt a legerőteljesebben megfigyelhető. Generációk veszttek el, mivel az állami nevelés kizárólagosan az ateista nevelésmódot engedélyezte. Bár a missziómunka, lelkipálosok alapfeltételei megvoltak, akárcsak a korábbi időkben, a gyümölcsök többsége elmaradt.

Szomorúan látjuk ennek a tendenciának a következményét, ha csak egy pillantást vetünk a statisztikai kimutatásokra. Érthetővé válik a magyar baptista misszió szocialista időszakban tapasztalt leépülése: 1949-ben 259 tag, 1965-ban 301 tag, 1970-ben 187 tag, 1980-ban 141 tag, 1990-ben 100 tagnál is kevesebb! Ami azt jelenti, hogy egy erősödő ötvenes évek után évtizedeként egy-egy gyülekezetnyi tag (50-100 fő) „tűnt” el.

Mi okozta ezt? Milyen indítékok idézték elő ezt a helyzetet? Nehéz erre válaszolni, mert a gyülekezetek közben éltek a maguk életét. Egyértelműen nem lehet ítéletet kimondani semmire, hiszen sokan maradtak hűek az Úrhoz, mások ugyanott hitre jutottak, és túléltek ezt a „pusztai vándorlást” is, a nehéz éveket.

Kísérlet a délvidéki baptista misszió megújítására

1945 októberében tartott megbeszélést a magyar körzet vezetősége Padén (Padej), amikor Bácska és Bánát gyülekezetei újra együtt lehettek. Megegyeztek abban, hogy szükséges az együttműködés, amelyet Pacséron, ugyanaz év decemberében megerősített a körzet testvérisége.⁵²⁷

Pintér Sándor lett megválasztva körzeti lelkipásztornak. Közös pénztár létrehozásával próbálták megoldani anyagi gondjaikat, ifjúsági egyleteket hoztak létre, a „Vedd és olvasd” c. újság kiadását újították fel. Az Amerikából kapott élelmiszer-ruhacsomagok elosztására bizottságokat állítottak fel, mert itt-ott emberi gyarlóságok folytán viták kerekedtek egy-egy kerékpár miatt is.⁵²⁸

1947-ben a körzet két lelkipálosát avatta diakónussá: Nagyajtay Imrét és Kalla András, majd idővel lelkipásztorrá is. Így a körzet ebben az időben három aktív lelkipásztort alkalmazott, Tary Károly időnkénti besegítésével, ill. más gyülekezeti munkásokkal. Pacséron annyi volt az Igével szolgáló, hogy a „papok gyülekezetének” nevezték.⁵²⁹

Kalla András 1950-ben Hertelendyfalváról (Vojlovica) Bajmokba költözött családjával. Jelentős munkát végzett, igehirdetései alaposak voltak, írásaiból és életéből kiérződött a krisztusi lelkület. Sajnos missziómunkáját megszakította váratlan halála 1955-ben. Ismert volt a körzet gyülekezeteiben, mindenki szívesen vette tanácsait. Érkezésének híre mindig megelőzte: „Jön a Kalla bácsi, gyérünk az imaházba”.

Gyülekezeti ingatlanok helyzete: Hertelendyfalva (Vojlovica) imaházvételt kezdeményezett, a megvásárolt házat átalakították a hatóságok hallgatólagos beleegyezésével, majd ugyanazok leállították az építkezést, évekig halogatták az engedély kiadását, csak az amerikai közbenjárás, a minisztériumnál a kormánynál való tiltakozás után sikerült 1953. május 1-jén felavatni. Szabadka (Subotica) imaházat vásárolt, szintén körülményes úton jutott el a felújításig. 1955-ben sikerült birtokba venni. Kishegyesen (Mali Idoš), ahol a missziót egy írástudatlan kubikus munkás, Vastag János vezette, egyébként a Bibliából tanult meg írni-olvasni, kezdetben az ókatolikus

⁵²⁷ A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége jegyzőkönyve, 1945.

⁵²⁸ Uo.

⁵²⁹ Bertalan Piroska elmondása alapján.

templomban jöttek össze, 1957-től saját imaházban, Muzslyán (Muzlja) Nánási János egy portát adományozott imaházépítés céljából. Apatinban a Havár család kezdte meg a missziómunkát a Duna- menti városka zsinagógáját megvásárolva a körzet részére.

Irodalmi tevékenység: Ifjúság levele – értesítő kiadvány 1948–1951 között. Későbbi kiadványok követték, kézilég sokszorosították. Ifjúsági lap 1956–1960 között tizenhat oldalon jelent meg havi rendszerességgel. Tartalmazott tanításokat, volt fenntartott rész a nőtestvéreknek, gyermekeknek. Szerkesztője Nagyajtay Imre volt. Bibliaolvasó naptár, Áhítat, amelyeket írógéppel sokszorosítottak 150 példányban! Lelki Élet néven indult a körzet legjelentősebb és legkitartóbb kiadványa. Igaz, hogy rögtön a megjelenés évében a hatóságok be akarták szüntetni, mert nem volt minden tökéletesen a kívánságaik szerint, de később megenyhültek, és megelégedtek egy nagy pénzügyi büntetéssel.

A lap folyamatosan megjelent 1982-ig, 250-es példányszámban. A hetvenes években eljutott magyarországi, romániai, amerikai, sőt ausztráliai olvasókhöz. A lapban megjelentek írásaik különböző magyarországi és hazai szerzőknek, akik szívesen küldték írásaikat, verseiket, elbeszéléseiket, igemagyarázataikat. Ezen kívül a világ tájain megjelenő baptista lapokból is átvettek írásokat, hiszen ezek csak Jugoszláviába jutottak el zavartalanul. Havi kiadványokról lévén szó, elkészítésük nagy teljesítményt követelt a szerkesztőktől, hisz itt nem egy nagy közösség nagy szerkesztőségéről volt szó, hanem csak egy-egy családról. Volt, aki gépelt, volt, aki az illusztrációkat készítette, míg más a sokszorosítógépet kezelte. A lelkipásztor közben járta a körzetét, sokszor gyalogosan, mellette gondot viselt a családról. A lelkipásztorok anyagi támogatást kaptak ugyan a körzeti, illetve országos szövetségtől, de ez sokszor akadozott, így arra kényszerültek, hogy egyéb lehetőségeket keressenek a létfenntartás miatt. „Keserű kenyér ez” – sóhajtott fel egyik levelében Tary Károly, amikor visszahívták a misszióba – „nem kérek belőle”.⁵³⁰ Nagyajtay Imre és fia Lehel voltak a szerkesztők, majd 1975-től Bertalan József készítette ezt az érdekes kis lapot.

A fellendülés éveiben – ötvenes évek – amikor a taglétszám 300 fölött volt, több helyen építkezéseket végeztek, nagy lendület és buzgóság volt jellemző.⁵³¹ Azután váratlanul lebénította a körzet életét az ún. Pintér-ügy. Pintér Sándor hosszú éveken át eredményesen irányította a missziómunkát. Jól ismert és közkedvelt igehirdető volt, sokan nőttek fel hitben erős férfiakká általa. De idővel kimutakoztak emberi gyengeségei, bűnei, és ez botránkozások, viták sorát váltotta ki, nem lehetett tovább túrni a kialakult helyzetet.

Vétkek, tévedések, emberi gyengeségek és bűnök – vallott ő maga is később bocsánatkérő levelében.⁵³² A körzet felfüggesztette a lelki munkából, majd megengedte a meghívásos szolgálát. Viták, érzelmek lángoltak fel ellene-mellette, ennek következtében többen távoztak a szabadkai gyülekezetből melyet pásztorolt, mások visszavonultak, de voltak olyanok is, akik megerősödtek igei tisztánlátásukban. A teljes megoszlásról szól az 1957-es jegyzőkönyvi adat: „Pintér Sándor ügyében tizenhárman ellene, kilencen mellette szavaztak, egy semleges szavazat mellett.”⁵³³

1959-ben kölcsönösen megbocsátottak egymásnak és Pintér Sándor Daruvárra távozott szolgálni, majd nem sokkal később Buenos Airesbe. Nagyajtay Imre, aki a gyülekezetek többségi

⁵³⁰ Tary Károly leveléből.

⁵³¹ Bertalan József feljegyzései.

⁵³² Pintér Sándor leveléből.

⁵³³ A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége jegyzőkönyvéből 1957.

véleményét képviselte Bajmokra volt kénytelen távozni. Az országos vezetőség jónak látta egy új lelkipásztort beállítani, Josip Madjart, akit majd Ballai György, ill. Lehotsky Adolf követett. A gyülekezetben kétnyelvűek voltak a szolgálatok. Zelimir Srnec a hetvenes években került Szabadkára, amikor újra erőteljes gyülekezeti munka indult meg.

1957-től rendszeres kapcsolat alakult ki az amerikai magyar baptistákkal, Révész László lelkipásztor testvéren keresztül (Hemet). Látogatásai mellett anyagi támogatáshoz juttatta a gyülekezeteket és később példáját többen követték. A hatvanas években a már bejáródott gyakorlat szerint népes összejöveteleket tartottak. Az állami ünnepeket erre kihasználva, evangélicációs alkalmakká alakították át az anyáknapjait, háladási napokat. Rendszeressé váltak a pünkösdi ifjúsági napok is. Ének- és zenekarok alakultak Nagyajtay Eszter testvérnő munkája során. Mint nemkívánatos személyt, elbocsátották a zenetanári állásából, hogy aztán 30 éven keresztül szolgálja az Urat a teológián s gyülekezetekben ének-zeneszolgálattal és bizonyosságtétellel.

A hatvanas években mégis lelassult a növekedés. Bár volt még egy bajmoki imaterem-avatás, ugyanebben az évben meghalt az utolsó bácskossuthfalvai (Moravica) hívó is. Kivándorlások sorozata következett, több helyen egyenként távoznak, míg Vojlovicáról egyszerre 35 tagcsaládostól, a 90 tagú gyülekezetből. Argentínába mentek, ahol a kicsit korábban kialakuló magyar misszió tagjai lettek. Mások Ausztráliába jutottak, ahol a magyar missziót kezdték meg. Katona Lajos egy csoport pünkösdi gyülekezetet alapít. Érdekes cikk jelent meg a Lelki Élet hasábjain: Katona Lajos útínaplója... Búcsú az országtól, Európától, a testvérektől.⁵³⁴ Vajon kinek fájhatott jobban a szíve?

A padéi gyülekezetben szintén szakadás alakult ki. Illés Mátyás, aki 1963-ban lett baptista lelkipásztorra avatva, egy norvégiai tanulmányút után perfektista tanítást kezdett hirdetni, ami megosztotta a gyülekezetet, szinte alig maradtak. A botrány után teljesen ellehetetlenült a faluban a munka.

1963-ban avatták körzeti lelkipásztorrá Bertalan Józsefet is, aki már a II. világháború előtt ifjúsági munkás volt, 1957-től pedig a magyar körzet elnöke. Ő sokat tett azért, hogy az anyaországi és a külföldi magyar baptisták előtt is ismert legyen Isten munkája a jugoszláviai magyarok között. Utazásai során hangfelvételeket gyűjtött a Monte Carlói Rádióhoz és közben látogatta a magyarországi, romániai gyülekezeteket. Mivel a rádió hozzáférhető volt mindenki számára, azokban az években az volt az összekötő kapocs a különböző országokban élő hívek között.

A kapcsolatok nagyon fontosak, kölcsönös buzdításra mindig is szükség volt. Erről így írt Udvarnoki Béla az Evangéliumi Hírnökben: *„Európai utamon rájöttem, hogy ezután az amerikai magyar baptistáknak világméretben kell gondolkozniuk. Az Úr azért áld, tart, hogy világszerte élő magyar baptista testvéreinknek segítsünk, buzdítsuk és tartsuk össze őket.”*⁵³⁵

Persze az utazások nagy terhet jelentettek azoknak, akik maradtak. Kialakult gyülekezeteként a szolgálók rétege, akikre minden körülmények között lehetett számítani, lassan felnövekedett, megérett a második generáció, akik nagy lendülettel vetették bele ugyan magukat a gyülekezeti életbe, de a barátkozókat nem tudták megnyerni.

A bemelegítések lassan elmaradtak, akkor is főleg a gyülekezeti tagok gyermekei lettek bemelegítve. Többször éveken át nem volt bemelegítés. Közömbösség, bűnmegettűrés, belső viszályok, el-

⁵³⁴ Lelki Élet, a Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége újsága, 1968.

⁵³⁵ Evangéliumi Hírnök, 1969. október 15.

hidegülés tették sokszor lehetetlenné a missziómunkát, és a világi lehetőségek mellett nem volt vonzó a hívó élet. Pedig az Ige hangzott. 1972-ben *Juhász Tibort* avatták szilági lelkipásztorrá, neves magyarországi lelkipásztorok látogatták rendszeresen a körzet gyülekezeteit, a téli evangélizálások tömegesek voltak, mégis nehezen „mozdult a parton a víz”. Az évenkénti megbeszéléseken nemegyszer csak épületjavításokkal, látogatás beosztással, anyagi gondokkal foglalkoztak, haladásról nemigen lehetett hallani.

1980-ban az elnöki beszámoló kezdete igen jól jellemzi az adott helyzetet: Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk! Padé, Apatin, Bajmok üres, Topolyán, Bácsföldváron Moravicán kihaltak a szórványbeli tagok, több helyen – Zombor, Kishegyes –, csak néhány idős élt. A két idős lelkipásztor *Nagyajtay, Bertalan* már nem győzték a munkát, kevés a kilátás arra, hogy átvegyék mások a munkát. Diakónusokat avattak, hogy a gyülekezetbeli ügyeket tudják intézni, így a gyülekezetek függetlenedtek. Elmaradtak a nagyobb látogatások, találkozók. Hiányoztak a lelkes szervezők is.

A Vajdasági Magyar Baptista Gyülekezetek Szövetsége, ahogy hivatalosan nevezték, utolsó megbeszéléseit Padén tartotta 1984/85-ben. Áldozathíányról, megfáradásról lehetett hallani, imaházadási tervekről. A körzet már képtelen volt imaházait karbantartani. *Pintér Zoltán* neve került szóba leendő missziómunkásként. Ő az újvidéki teológián végzett. 1985. március 29-én meghalt *Bertalan József*, a körzet elnöke, aki *Nagyajtay Imrével* a körzeti munka motorja volt, központi egyénisége. Áprilisban a körzet vezetői úgy határoztak, Bánátra – Bácskára osztják a magyar körzetet, Bánátba *Pintér Zoltánt*, Bácskába *Juhász Tibort* hívták meg.

A terv nem valósult meg. *Pintér Zoltán* egy clevelandi meghívást fogadott el, *Juhász Tibor* Szabadkát és környékét vállalta fel. Szervezetileg a magyar missziómunka felbomlott, minden gyülekezet a maga elképzelése szerint próbálkozott.

IV. 8. A DÉLVIDÉKI MAGYAR BAPTISTA MISSZIÓ A DÉLSZLÁV POLGÁRHÁBORÚ IDEJÉN ÉS A MAI VAJDASÁGBAN

Az 1990-es jugoszláv belháború elüldözte az országból azokat is, akik nem akartak elmenni. Így kis gyülekezeteinkből távoztak a gyermekmunkások, családosok és egyedülállók. 1994 januárjában lelkipásztor nélkül maradt a kis nyáj. Már hamarabb 1992-ben hosszas vívódások, imaharcok után kísérlet történt az újrakezdésre. 1992 decemberében újjászerveződött a magyar körzet. Többen úgy gondolták, talán ez az utolsó próbálkozás, utolsó segélykiáltás, mielőtt kihalnak, megszűnnek a kis gyülekezetek.

A testvériség támogatta az elképzelést. Szinte szó szerint értendő, hogy tenni kellett valamit, „amíg időnk van”, hiszen a háború másodlagos következményeit érezve, a mind erősebb nemzeti türelmetlenség, hiperinfláció, munkanélküliség, elszegényedés, feszültségek miatt sokan, mind többen elhagyták őseik földjét. Akik ott éltek, kitartással szolgálták, a Krisztus testét – a gyülekezetet – építették, amíg lehet. Sajnos egy megbomlott jogrendszerű országban minden elképzelhető volt, soha nem lehetett tudni mi fog történni. Egyedül Istenbe vetették bizalmukat, hiszen egy ilyen helyzetben bármikor okot találhattak arra, hogy valami ellenségképet keresve bárkire rámondják – „nemkívánatos”.

Négy gyülekezet és a szórványok alkotják a körzetet, bárki tagja, vagy támogatója lehet, amennyiben elfogadja az alapszabályzatot. A gyülekezetek kis létszáma, összetétele, a háborús idők hatása, az infláció majdnem teljesen leállította a munkát. A létfenntartás mindennapi gond, a misszió úgyszintén. Az első feladat a gyülekezetek alapműködésének megszervezése, majd kibővítése, fellendítése volt. Teológusok fogadása, találkozók megszervezése, lelkigondozás felerősítése stb. A Lelki Élet című lap újrakiadása. A missziómunka így újra beindulhatott. A közösség választott vezetőinek Kiss Tibor csantavéri diakónust, és Nyúl Zoltán pacséri gyülekezetvezetőt jelölte ki.

A délvidéki magyar baptisták mai helyzete a Vajdaság területén

A Délvidéken élő magyar baptista testvéreink a korábbi megpróbáltatásaik ellenére hűségesen járnak a gyülekezetekbe. Az úgynevezett „magyar körzet” gyülekezetei: Szabadka (Subatica), Csantavér (Čantavir), Kishegyes (Mali Idjos), Pacsér (Pacir) és Bácskossuthfalva (Moravica) Bácska területén működik, ahol egy tömbben élnek magyarok. Hertelendyfalva (Vojlovica) és Muzslya (Muzlja) viszont Bánát területén van, ahol inkább szórványban élnek a magyarok, naponta megküzdve fennmaradásukért. Ezen kívül több magyar nemzetiségű baptista testvér él még szétszórta a vajdaság területén más vegyes nemzetiségű városi gyülekezetben. Magyar igehirdetőre leginkább Szabadkán (Subotica) volna szükség. Amíg végleges és állandó lelkipásztor nem vállalja föl a gyülekezet lelkigondozását, Magyarországról kapnak állandó segítséget a Győri Kornél által szervezett „Szívvel a Vajdaságot” igehirdetői csoport szolgálatai által.

Csantavéri (Čantavir) gyülekezet lelkipásztora Nagy Tibor Kishegyes (Mali Idjos) községben próbálkozik gyülekezet újraplántálással. Ennek első lépéseként karitatív missziót vezet a községben. A pacséri (Pacir) gyülekezet lelkipásztora Nyúl Zoltán a helyi közösségen kívül a szomszédos településeken is végez igehirdetői szolgálatot. Segélyprogramokkal, alkalmi bizonyoságtételekkel igyekszik a község lakosságát megszólítani. Eközben egy házat vásároltak, missziós központ létesítése céljából. Jelenleg külső-belső felújítás folyik a romos épület helyreállítása érdekében. A gyülekezet lelkipásztora hosszú évek óta hűségesen végzi az igehirdetés és munkaszervezés ráháruló feladatait.

Bácskossuthfalvai (Moravica) missziós központban egyre több tevékenységet végeznek Nyúl Zoltán lelkipásztor vezetésével. Az épület vételárának nagyobb részét az óhazai, amerikai és a világon szétszóródott magyar baptisták összefogásából ki tudták egyenlíteni. Ugyanakkor további megoldandó feladat maradt a romos épület további teljes felújítása. Muzslyán (Muzlja) Jaksa János végzi nagy hűséggel az igehirdetői szolgálatot. Sok szolgálati területen jelen vannak, mint gyülekezet. Igyekeznek a környező településeken is missziót kifejteni a magyarság között.

Hertelendyfalva (Vojlovica) község magyarsága nagyon megfogyatkozott, akárcsak a gyülekezet tagsága is. Ennek ellenére rendszeresen összejönnek, vendégeket fogadnak, imádkoznak pozitív változásért. Vannak idők, amikor fásultság, máskor nyitottság tapasztalható a szórványban élő magyarság körében. Mégis reménység él az itt élő magyar baptista honfitársaink szívében, hogy az Úr ismeri az övéit. Vallják, hogy most a magvetés ideje van. Hiszik, hogy az Úr elhozza majd a bőséges aratást is. Ennek fontos területe a gyermekekkel való foglalkozás, ezért rendszeresen tartanak gyermektáborokat, melyre kifejezetten sok gyermek jön el. Rajtuk keresztül pedig a szülők is könnyebben elérhetők lesznek. A délvidéken élő magyar baptisták jelenlegi megoldásra váró feladatai: Kifejezetten súlyos gondot jelent a magyar nyelvű igehirdetők hiá-

nya, illetve a meglévők maximális testi-lelki leterheltsége. Míg a lehetőségek a politikai-nemzeti feszültségek ellenére is szinte korlátlanok, addig sajnos nincs elég megfelelő emberük. Adjon Isten továbbra sok erőt és áldást a Délvidéken élő magyar baptista testvéreink további hűséges szolgálatára.

V. MAGYAR BAPTISTA KÖZÖSSÉGEK NYUGAT-EURÓPÁBAN ÉS A TENGERENTÚLON

V. 1. NYUGAT-EURÓPA

Időrendben talán először a Nyugat-Európába menekülő és ott letelepedő magyar származású testvéreink történetével kellett volna kezdeni ezt a fejezetet. A rendelkezésünkre álló feljegyzések, híradások azonban kevésnek bizonyulnak arra, hogy nyomon követhessük a különböző időben és hullámban ide érkező és a szétszórtságban itt meggyökerező honfitársaink életútját. Azért is tűnik lehetetlennek ez a feladat, mivel az Európa nyugati országaiban letelepedő magyarok általában nem maradtak egy etnikai tömbben, mint ahogy ez a többi kontinenseken jellemzőjükké vált, hanem kezdettől fogva beépültek és elég gyorsan asszimilálódtak a befogadó ország közösségébe. Ausztria, Svájc, Anglia, Svédország, de különösen Németország fogadott be nagy számban magyar származású bevándorlókat az elmúlt évtizedekben. Közülük sokan eleve is német nemzetiségűek voltak. A több hullámban tapasztalt kivándorlás politikai okai mellett gazdasági megfontolások is szerepeltek.

Kimondottan magyar nyelvű baptista gyülekezet Nyugat-Európában jelenleg nincs, de vannak olyan városok, ahol nagyobb számban élnek magyar származású baptisták, akik beépültek a helyi gyülekezet közösségébe. Bécs, Zürich, Bern, Monte Carlo, London, Manchester, Malmö, Berlin, Dortmund, Frankfurt Nürnberg, Hanau, Meerholz, Reutlingen, Passau, Stuttgart városok környékén, és ezen kívül még sok helyen élnek magyar testvéreink. Ezek közül most csak egy gyülekezetet emelünk ki, ahol a magyar baptisták nagyobb csoportja otthonra talált és identitásuk megőrzése mellett sikerült beépülniük befogadó országuk gyülekezeti közösségébe.

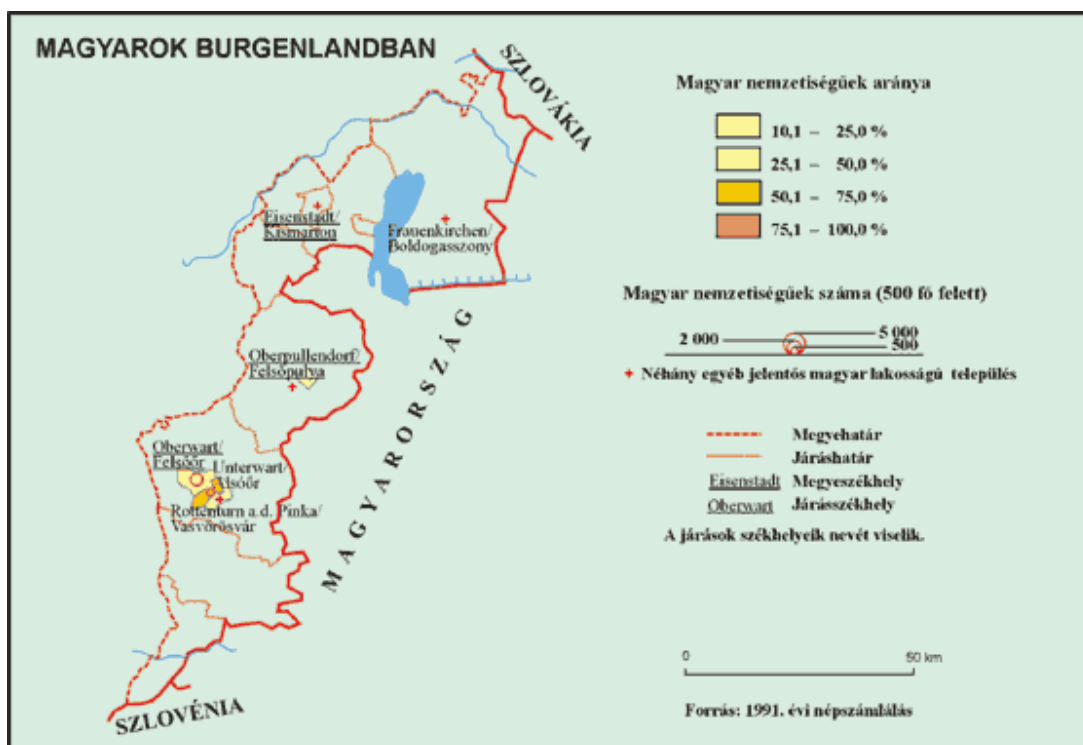
Stuttgart

A Stuttgartban működő Nemzetközi Baptista Gyülekezet múltja a 60-as évekre nyúlik vissza. A Stuttgart környékén szolgálatot teljesítő amerikai katonák egy német baptista gyülekezetben, az istentisztelet után rendszeresen visszamaradtak angolnyelvű biblia-tanulmányozásra. A kis közösség Isten áldása folytán szaporodni kezdett. Néhány év múlva lelkipásztort hívtak Amerikából. A Német Baptista Szövetség szorgalmazására egy internacionális gyülekezetet hoztak létre. Ezt a gondolatot az Európai Baptista Szövetség és az amerikai Déli Baptista Szövetség is fölkarolta és támogatta. Amikor a nemzetközi gyülekezet taglétszáma 170 fölé emelkedett, a meglévő épület már alkalmatlanná vált a további növekedésre.

Nagy áldás volt a stuttgarti közösség számára Szántó Ottó és felesége, Aranka – Pécsről, illetve Szegedről elszármazott testvéreink – 1979-ben történt csatlakozása a gyülekezethez. Az építkezés során Szántó testvér szakmai jártassága, feleségének építészmérnöki, ingatlan ügynöki, közgazdasági felkészültsége nagy segítséget jelentett. A költségek csökkentésére a gyülekezetbe járó más magyar testvérek is nagy áldozatokat vállaltak, többek között pl. Kondács Zoltán. Rajtuk kívül amerikaiak, németek és más nemzetiségű testvérek vették ki részüket, úgy az anyagiakban, mint a kétkezi munkában. Az új templom 1989 tavaszára készült el.

Azóta mintegy 20 csoportban folyik a vasárnapi iskolai tanítás. Egy 20 fős felnőtt magyar osztály is működik, amit Szántó Ottó vezet. A városban és környékén „hírük” van, egyre többen

kapcsolódnak be a lelki életbe. Időnként közös ebédet tartanak, így gyakorolják a vendégszeretetet. Az érdeklődők számára egy magyar nyelvű mini könyvtárat is berendeztek. Gyermekük inkább a német nyelvű vasárnapi iskolát látogatják. A vasárnap délelőtti közös istentisztelet angolul és németül folyik. A más nyelvet beszélők szinkron-tolmácsoláson keresztül hallgathatják az istentiszteletet. A látogatók mintegy 15-20 nemzetiséget képviselnek. Az erdélyi kivándorlás idején jelentősen megnövekedett a magyarok létszáma. Mindezek nyomán reményteljes jövő elé néz a stuttgarti nemzetközi gyülekezet.

Térkép: Magyarok a Várvidéken / Burgenlandban⁵³⁶

Nyugat-európai magyar kezdeményezések

A Kárpát-medence különböző területein élő magyar testvéreink és annak határaitól messze sodródott honfitársaink összefogását és lelkigondozását a nagy távolságok mellett a világ politikai, ideológiai megosztottsága, a hidegháborús propaganda, az évtizedekre legördült „vasfüggöny” hosszú időre megakadályozta. Bár voltak egyéni kezdeményezések, sőt tartósan mutakozó missziós vállalkozások, amelyek ezt az akadályt próbálták leküzdeni.

Ezek között meg kell említenünk az 1963-ban alakult, stuttgarti székhelyű Evangéliumi Iratmisszió munkásságát. Bár ez a misszió nem kimondottan baptista kezdeményezésre jött létre, mégis a munkatársak és anyagi támogatók jelentős részben baptisták voltak. Ez a felekezeti közötti szervezet sokezer magyar nyelvű bibliát és más iratmissziós anyagot juttatott titkos csatornákon át a szigorúan őrzött határokon. A Vetés és Aratás című negyedéves evangéliumi folyóirat mind a mai napig kedvelt olvasmánya a határon innen és túl élő magyar hittestvéreinknek.

⁵³⁶ Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000, 768.

A másik nagy jelentőséggel bíró missziós kezdeményezés a Trans World Radio (TWR) Monte Carlóból sugárzott magyar nyelvű adása volt. Ennek a rádiómisszióknak a vezetője 1961-től, tehát kezdettől fogva Steiner József magyar baptista testvérünk volt. Hosszú évtizedeken keresztül szervezte és irányította ezt a munkát, később Dobos Kálmán testvér segítségével. A rádió hullámain keresztül sok magyar lelkipásztor hirdethette ily módon az evangéliumot, amely áthatolt a népeket megosztó határokon, ébrentartva ez által is az élő reménységet. Az 1989-es rendszerváltás után új lehetőségek adódtak a rádiózás terén is. A Trans World Radio magyar osztálya 1991-ben alakult meg Budapesten, Magyar Evangéliumi Rádió Alapítvány (MERA) néven. Ettől kezdve a Monte Carló-i adón kívül az albániai Tiranából is sugároznak rendszeresen evangéliumi programot a Kárpát-medencében élő népek, köztük a magyar hallgatók számára.

Az 1992-es esztendő ismét egy jelentős állomása a nagyvilágba szétrajzott magyar baptistáknak. Ez év augusztusában a budapesti Olimpiai Csarnokban és Tahi Tábortban tartották meg a Magyar Baptisták I. Világtalálkozóját. Ezen a konferencián nem csak a Kárpát-medence magyar baptistái vettek részt nagy számban, hanem a távoli kontinensek magyar képviselői is. Ekkor vetődött fel először egy, a nagyvilág magyar baptistáit összefogó missziós szervezet megalakítása. A kezdeményezés jó visszhangra talált, aminek nyomán 1995. augusztusában Tahiban megalakult a Magyar Baptisták Nemzetközi Missziója. A szervezet első feladatáknaként föl vállalta az 1996-os jubileumi évben a Balaton parti Zánkán megtartandó II. Magyar Baptista Világkonferencia megszervezését. Ez a konferencia sajnos csak félig sikeredett. A határon túliak közül nagyon kevesen jöttek el. Ezért ismét meghirdetésre került a Magyar Baptisták II. Világtalálkozója új helyszínen való megtartása. A Nagyváradon 2000 augusztusában megtartott II. világtalálkózón közel ötezer fő vett részt a Kárpát-medencéből és a tengerentúlról. 2006. augusztus 6-8. között pedig Debrecenben került megrendezésre a Magyar Baptisták III. Világtalálkozója közel hétezer résztvevővel.

Azt reméljük, hogy a jövőben még szorosabb kapcsolatok épülhetnek ki a határon túli és az óceán másik oldalán élő magyar baptisták között. Legyen Isten áldásása az óhazában, a szomszédos országok területén és a világon szétszóródott magyar baptisták életén és missziómunkáján.

V. 2. MAGYAR BAPTISTÁK A TENGERENTÚLON

Történelmi okok idézték elő a magyar baptisták kivándorlását a Kárpát-medencéből. A XIX. század utolsó évtizedeiben az Osztrák-Magyar Monarchiában is jelentkeztek azok a társadalmi, politikai feszültségek, amelyek az erőteljes iparosodással, a parasztság elszegényedésével, a nemzetiségek önállósodási törekvéseivel jártak együtt.

Sokan látták kilátástalannak jövőjüket szülőföldjükön, ezért vándorbotot fogtak, s a szükség és a nyomor elől az „új világ” felé vették útjukat. Az első kivándorlási hullám idején, a századforduló táján, több mint egy millió magyar állampolgár hagyta el hazáját. Kezdetben csak a férfiak, a családfők indultak „szerencsét próbálni”, először még abban a reményben, hogy visszatérnek. A történelem azonban másként alakította a családok életét, inkább az otthon maradtak utaztak az előrement családfők után. Az első világháborút követő ún. trianoni békediktátum politikailag teljesen fölszabdalta és elszigetelte a Kárpát-medence területén élő különböző nem-

zetiségek életét és ezzel nagyon megnehezítette az anyaországtól elszakított, határon túlra került közel öt millió magyar sorsát is. A második világháború és az azt követő ateista diktatúrák, a levert forradalmak, a szomszédos utódállamok magyar nemzetiségieket elnyomó politikája, mind újabb és újabb okot adtak a magyarság tömeges kivándorlására.

V. 2. a) ÉSZAK-AMERIKA

A magyar emigráció elsődleges célpontja Észak-Amerika volt. A kivándorló tömegekben a többi felekezet tagjai mellett a baptisták is jelen voltak. A jobb megélhetésen kívül az is vonzotta őket, hogy Amerikában a baptista egyház elismert, sőt a legnagyobb protestáns felekezet volt már ebben az időben is. Az észak-amerikai baptisták vezetői támogatták és átsegítették hittestvéreiket a kezdet elkerülhetetlen nehézségein. A magyar baptista gyülekezetek elsősorban a nagyobb amerikai városok magyar kolóniáiban alakultak meg.

Cleveland (OH)

Cleveland (OH) mindig fontos őrhelye, szinte egyik fővárosa volt a határon kívül élő magyarságnak. Még ma is közel 80-100 ezren vallják magukat a város és környékén lakók közül magyarnak vagy magyar származásúnak. Az első magyar baptista gyülekezet ebben a városban jött létre 1899-ben. Azóta folyamatosan nyomon követhető Clevelandban a magyar missziómunka, hol látványos létszámgyarapodással, máskor hanyatlást mutató apadással. Mindez természetes összefüggésben volt azzal, hogy éppen mi kényszerítette a Kárpát-medence politikailag fölszabdalt területén élő magyarokat a századfordulótól kezdve szülőföldjük elhagyására.

Magyar anyanyelvű gyülekezetek Észak-Amerikában

Amerikai Magyar Baptisták Szövetsége

Clevelandon kívül más amerikai városokban is alakultak gyülekezetek ezt követően. 1908-ban a pennsylvániai Homesteadben a 13 gyülekezet képviselőjében összejöttek létrehozták az Amerikai Magyar Baptisták Szövetségét. A rendelkezésünkre álló adatok alapján ezek a gyülekezetek és misszióállomások a következők voltak: Cleveland (OH), Bridgeport (CT), Homestead (PA), McKeesport (PA), New Castle (PA), New York (NY), Passaic (NJ), Perth Amboy (NJ), Philadelphia (PA), Rankin (PA), Scranton (PA), Trenton (NJ), és Chicago-West Pullman (IL).

Evangéliumi Hírnök

Ezen az első konferencián létrehoztak egy irodalmi bizottságot és elhatározták az „Evangéliumi Hírnök” c. baptista havilap kiadását. Ennek első szerkesztője a chicagói Ulbrich Sámuel volt. Elhatározták azt is, hogy a magyar baptista misszió hatékonyabb működése érdekében évenként konferenciát tartanak. Már a második közgyűlésen, 1909-ben Clevelandban fölvetődött egy magyar misszióiskola megalapításának a terve. Az előkészítés feladatával Balog Ferenc és Zoboray László lelkipásztorokat bízták meg. Mivel a gyülekezetek tagjai közül sokan igen veszélyes munkahelyen dolgoztak, ezért létrehozták a Magyar Baptista Betegsegélyező Egyletet is. Szükségesnek látták egy magyar misszionárius kiküldését a New York állambeli Ellis Islandra, a partra szálló magyarok fogadására és útbaigazítására. 1909-től kezdve az Evangéliumi Hírnök szerkesztését Orosz István, clevelandi lelkipásztor vállalta föl, aki Budapestről érkezett az amerikai magyar baptisták lelkigondozására.

Prédikátorképző iskola

A prédikátorképző misszióiskola 1911-ben kezdi meg működését Zoboray László vezetése alatt Scrantonban (PA). Ez az intézmény 1915-ben ugyancsak Clevelandba költözik és Orosz István lelkipásztor veszi át irányítását. Az 1913-as Bridgeport-i (CT) konferencián megalakítják az Amerikai Magyar Baptisták Külföldi Misszió Társulatát. Ezáltal az óhazai testvériséget akarják segíteni. Gyűjtést indítottak a magyarországi „Árvaház” létrehozására Ócsán, ami később Budapestre került. 1915-ben jött létre az Amerikai Magyar Baptisták Nőegylete a szövetség bel- és külmissziójának hatékonyabb támogatására.

Az I. világháború idején körülbelül másfél millió magyar élt Amerikában. A háború után többségében az „elcsatolt” országrészekből vándoroltak ki újabb menekültek. A velük érkezett magyar baptisták a meglévő gyülekezetekhez csatlakoztak. 1924-ben az idősebbek megsegítésére „agg-menházat” nyitottak Bridgeport-on (CT). A két világháború között Dulity Miklós és Orosz István lelkipásztorok szorgalmazására jelentős segítséget nyújtottak az amerikai magyar testvérek az „óhazai” segélyakcióikkal. Ennek keretében 16 vagon ruhaneműt küldtek Budapestre. Élelmiszer- és ruhaszállítmányt indítottak az elcsatolt területekre, főleg Szlovákiába, Romániába és Jugoszláviába. A készpénzben küldött segély összege 100 ezer dollár körül volt. 1928-ban a szövetséghez már 27 gyülekezet és misszióállomás tartozott. Az Egyesült Államokban élő magyar baptisták létszáma ekkor 2.032 fő volt. Ezen kívül Kanadában 5 gyülekezetben 225 tagot tartottak nyilván. Az amerikai és kanadai magyar baptisták ez évtől kezdve közösen tartották konvenciók közgyűléseiket. A 30-as évek gazdasági válsága nagy nehézségeket okoz a magyar baptisták missziómunkájában. Súlyos anyagi gondokkal küszködnek a családok és a

gyülekezetek. Mégis, a misszió erőteljes fejlődést mutat. Ekkor éri el a szövetség taglétszáma a mindenkori legmagasabb létszámot: a 46 észak-amerikai magyar baptista gyülekezetben 2.427 tag él.

Az éveken át áldásosan működő East Oregon (NJ) nemzetközi baptista szeminárium 1941-ben bezárja kapuit a növekvő pénzügyi nehézségek miatt. Ettől kezdve komoly gondot jelent a magyar nyelvű lelkész-utánpótlás. Az 1945. évi jegyzőkönyv szerint 25 lelkipásztor közül 21 az Egyesült Államokban, 4 pedig Kanadában működött, a 8 évvel korábbi 32 prédikátor helyett. Néhány pásztor érkezett ugyan a háború után az óhazából, mégis egyre komolyabb gondná válik a magyar nyelvű igehirdetés. A két világháború között az istentisztelet nyelve még a magyar volt. A vasárnapi iskolában és az ifjúsági együletben azonban az angol nyelv vált használatossá.

Angol-magyar nyelvi nehézségek

A második világháború után több gyülekezet – magyar lelkipásztor híján – angol nyelvű pásztorot hívott. Ennek következtében egyre erősebb átáramlás figyelhető meg a magyar gyülekezetekből az angol nyelvű baptista gyülekezetekbe, különösen az ifjúság körében. A magyar gyülekezetek sorvadnak, több meg is szűnik, komoly kérdéssé válik a kétnyelvű istentiszteletek tartása. Fölvetődik egy angol-magyar énekeskönyv kiadásának a gondolata. Ez az elhatározás 1953-ban valósul meg, amikoris „American Hymnal” címen kiadásra kerül a kétnyelvű énekválogás, népszerűbb nevén a „zöld énekeskönyv”.

A II. világháborút követően 12 ezer magyar érkezett Amerikába, majd az 1956-os levert szabadságharc után 38 ezer honfitársunk telepedett le az új világban. Mindkét menekülthullám fellendítette a missziót, de egyik sem olyan mértékben, mint ahogy ez elvárható lett volna. 1958-ban Cleveland (OH) városában ünneplik meg az Amerikai Magyar Baptista Szövetség 50 éves jubileumát 600 résztvevővel. Erre az alkalomra jelentetik meg „Az amerikai magyar baptisták történelme 1908-1958” című 206 oldalas könyvet, dr. Kautz L. Ödön, Petre Gábor, Balla B. György és Vér Ferenc gondozásában. A kongresszus egyik fő előadója dr. Udvarnoki Béla volt, aki később jelentős szerepet vállalt a szövetség munkájában.

A magyar nyelvű misszió egyre nagyobb nehézségekkel küzd, több helyen egészen meg is szűnik. Néhány helyen viszont új misszióállomások jönnek létre. Így 1960-ban a floridai Palm Bay-ben gyülekezet alakul, egyúttal az aggmenház kap új elhelyezést 26 gondozottal. Ide kerül a szövetség levéltára és történelmi emlékgyűjteménye is. A kanadai Montreálban és a floridai St.Petersburgban szintén magyar gyülekezetek jönnek létre.

1961-ben a Torontóhoz közeli Rámában tartják első nyári bibliai konferenciájukat a magyar baptista testvérek. Azóta ebben a Tahihoz hasonló ifjúsági táborban jönnek össze minden évben néhány napra, magyar nyelvű bibliatanulmányozásra az USA-ból és Kanadából a magyar baptisták. 1962-ben tér vissza a brazil és argentin missziómunkából Molnár Antal, a szövetség miszionáriusa. Helyette Pintér Sándort küldi a szövetség a dél-amerikai misszióba. Ugyancsak ebben az évben kap kiküldetést Bolíviába Cserepka János torontói lelkipásztor és felesége, a kanadai Baptista Szövetség megbízásából. A Cserepka házaspárt az Amerikai Magyar Baptista Szövetség is saját miszionáriusának tekinti.

Lelkipásztorcseré-program

1971-ben a fokozatos elangolosodás miatt már mindössze 10 gyülekezete és 731 tagja van a szövetségnek. Fölmerül a szövetség esetleges fölосzlatásának gondolata is. Ekkor vetődött föl először magyarországi lelkipásztorok meghatározott időre való meghívása az amerikai magyar gyülekezetek megsegítésére. A lelkészcsere-program szervezésére, kordinálására dr. Haraszti Sándor kapott megbízást a szövetségtől.

Ennek a programnak a keretében a következő lelkipásztorok érkeztek Magyarországról: dr. Viczián János (1972–1977. Torontó, ON), dr. Gerzsenyi László (1973–1978. Cleveland, OH), Herjeczki András (1976–1983. és 1988–1989. Detroit, MI), Gerő Sándor (1977–1980. Torontó, ON), Oláh Lajos (1978–1988. Kipling, SK. és 1988– Toronto, ON), dr. Almási Tibor (1979–1981. Cleveland, OH), dr. Herjeczki Géza (1981–1988. Torontó, ON. és 1989– Detroit, MI), dr. Almási Mihály (1982–1986. Cleveland, OH), Lovas András (1984–1988. Detroit, MI), és ifj. dr. Mészáros Kálmán (1986–1990. Cleveland, OH).

1980-ban nyelvi, szervezeti nézetkülönbségek, valamint az óhazával való kapcsolattartás különböző megítélése miatt törés következett be a szövetség életében. A közel 10 évig tartó megsztottság idején gyakorlatilag két szövetségben folytatódott a missziómunka. Az egyik tábor az „Evangéliumi Hírnök”, a másik „A Kürt” című magyar baptista lap körül tömörült. Az Evangéliumi Hírnök szerkesztését két évtizeden keresztül dr. Udvarnoki Béla testvér végezte. Mivel ebben a lapban egyre inkább angol nyelvű híradások jelentek meg, szükségesnek látszott egy magyar nyelvű folyóirat beindítása. Emiatt került sor, dr. Haraszti Sándor testvér szorgalmazása nyomán a két világháború között közkedvelt óhazai baptista ifjúsági lap, A Kürt újbóli életre hívására. Ennek szerkesztői Hunter Vadász János (1981–1982), dr. Almási Mihály (1982–1986) és ifj. dr. Mészáros Kálmán (1986–1990) lelkipásztorok voltak.

A nyolcvanas évek közepétől újra népesebbek lettek a magyar gyülekezetek. Ennek oka az erdélyi magyarok tömeges kivándorlása. Ez a létszámgyarapodás a szövetség(ek) munkájában is új helyzetet teremtett. A gyülekezetek „megfiatalodtak”, a gyermekek és ifjak nagy száma miatt. Énekkarok, zenekarok alakulnak, ifjúsági konferenciákat szerveznek, a gyülekezetek kölcsönösen meglátogatják egymást. Még 8–10 órás autótutakat is szívesen vállalnak, csakhogy jobban megismerhessék egymást, és ápolják a testvéri kapcsolatokat. Így jött el az 1990-es esztendő ún. „egyesülési konferenciája”, amire Clevelandban került sor. Ekkor egyesült a két korábbi magyar baptista lap, megtartva az „Evangéliumi Hírnök” címet. Az újság szerkesztését dr. Herjeczki Géza vette át.

1991-ben újra megalakult az Amerikai Magyar Baptista Ifjúsági Szövetség és a Lelkipásztorok Szövetsége. 1991-ben Kish Ernő elnök és dr. Haraszti Sándor tiszteletbeli elnök vezetésével egy tízezer dolláros kampányt indítottak el, az óhazai misszió támogatására. Örvendetes hír, hogy a szövetséghez tartozó gyülekezetekben az 1990-95. közötti években 68 fehérruhás merítkezett be. A Rámai Tábor egyre jelentősebb helye az amerikai magyar baptistáknak. A torontói gyülekezet a tábor fenntartásával, működtetésével a saját érdekein túl a szövetség létezéséhez, munkálkodásához is nagyban hozzájárul.

Évközben is rendszeresen tartanak ifjúsági konferenciákat. E találkozók megrendezésében elsősorban a Nagy Tavak városai: Chicago, Cleveland, Detroit és New York vesznek részt. A

fiatalok örömmel készülnek ezekre az alkalmakra. Szükségük is van erre, mert a hatalmas távolságok miatt találkozásra más mód nem nagyon kínálkozik.

A szövetséghez az 1995-ös jelentés szerint 9 aktív gyülekezet tartozik: Alhambra (CA) – Novák József; Bridgeport (CT) – Rev. George Rowe; Chicago (IL) – Lőrincz István; Cleveland (OH) – Zeffer Béla; Detroit (MI) – dr. Herjeczki Géza; New York (NY) – Kulcsár Sándor; New Brunswick (NJ) – Rev. Henry Austin; Palm Bay (FL) – Rev. Barton Brown; Toronto (ON) – Oláh Lajos. Kapcsolatot tartanak még a következő magyar gyülekezetekkel is: Santa Monica (CA) – Smith D. Henrik; Kelowna (Canada, BC) – dr. Viczán János; Cleveland II. (Tiedman Rd.) – Pintér Zoltán; Cleveland III. (Kegyelem) – Balla Gábor, dr. Fazekas László, László Imre.

A szövetséghez tartozó gyülekezetek tagjainak együttes létszáma a kilencvenes évek közepén nem éri el az ezret. A szórványban élő magyar származású baptista gyülekezeti tagokkal az Evangéliumi Hírnökön keresztül igyekeznek kapcsolatot tartani. A Kürt-tel egyesült, 86 éves, 650 példányszámban megjelenő Evangéliumi Hírnök nemcsak Amerikában olvasható, hanem eljut a tengeren túli országokba is. A gyülekezetek életéről, jelentősebb eseményekről havonta tájékoztatják a lap olvasóit.

V. 2. b) DÉL-AMERIKA

Dél-Amerika a XIX. század végétől vált az európai népek, és közöttük a magyar bevándorlók számára is egyre vonzóbb földrészé. Már az 1848-as szabadságharc leverése után is kerültek ide szórványosan magyarok, 1880 után azonban egyre többen telepednek le a Sao Paulótól mintegy ezer kilométerrel délebbre fekvő Santa Catarina államban, melynek éghajlati hőmérséklete az európaihoz hasonló.

„Sok magyar érkezett Brazíliába az 1849-es szomorú időben. Világos után nemzetünknek annyi értékes fia került a száműzetés göröngyös útjára. Ették a hontalanság keserű kenyerét.”⁵³⁷

A századforduló tájékán szinte népmozgalommá fokozódó kivándorlási lázban sok magyar sodródott Brazíliába és telepedett le Sao Pauló környékén, még az első világháború előtt. Újabb tömeges kirajzás az első világháborút lezáró országcsonkító trianoni békediktátum miatt következett be. 1923 és 1925 között több mint százezren vették az irányt Brazília felé Magyarország románok és szerbek által megszállt területeiről: Bihar, Szatmár, Szilágy, Arad megyékből, valamint a Vajdaságból.

„Hogy merre menjenek az aradvidéki, marosmenti meg a bácskai magyarok, az nagy kérdés volt... A világháború után (Észak) Amerika elzárta a határt és csak elvétve engedtek be egy-egy szeremcsés halandót. Ez a hatalmas kiterjedésű, majdnem Európa területével felérő dél-amerikai ország azonban lakatlan, műveletlen földjével olthatatlan munkásszomjban szenvedett és minden eszközt megragadott a földművesek bevándorlásának előmozdítására.”⁵³⁸

Magyarok Brazíliában

⁵³⁷ „Brazíliai magyarok” Vázlatok a brazíliai magyar élet kialakulásáról. Sao Paulo, 1938. Szent István éve. A magyarok II. világtalálkozója. Néhány szó a brazíliai magyar bevándorlás történetéről. 5.

⁵³⁸ A magyarok tömeges bevándorlása Brazíliába. i. m. 7.

Ezek közül sokan Sao Paulóban, Brazília legnagyobb gyárvárosában telepedtek le. Az úgynevezett Lapa-i városrész ma is a magyar telepesek és leszármazottaiknak otthona, ahol még ma sem ritka az utcán a magyar beszéd. De voltak olyanok is, – és ezek voltak többen – akik a paraszti munkához értettek inkább és itt is ezt szerették volna folytatni. A gond csak az volt, hogy a bevándorlók számára Sao Paulótól kb. 900 km-re, bent a szárazföld belsejében, a Parana folyóhoz közeli őserdőben adtak földet. Bár a földterületet az állam ingyen adta, az ügyeskedő földkiosztó üzérek munkájukért óriási adósságot terheltek az újtelepesekre.

„Harminc évig csak sírtam, az égtájat figyeltem, honnan is jöttem. De hazamenni nem lehetett, megszokni nem tudtam, végül beletörődtem, mert megöregedtem...”⁵³⁹

Így került sok tízezer derék, becsületes és egyszerű hazánkfia a messzi idegenbe, köztük nem kis számban baptisták is. Az új környezet, a szélsőséges klíma, idegen nyelv és szokások, fogyatékos táplálkozás, kedvezőtlen egészségi viszonyok – szinte mind felérték azokkal a szenvedésekkel, amik otthon érték volna őket az elveszett hazában, itt mégis szabadnak érezhették magukat önként vállalt emigrációjukban.

A viszontagságos körülmények ellenére jónéhány magyar kolónia alakult az őserdő közepén. Egy-egy ilyen lakóközösség létszáma 400–1500 között mozgott. Hogy mennyire élt bennük a magyarság-tudat, azt bizonyítja a települések, illetve falvak elnevezése, például: Árpádfalva, Bethlenfalva, Boldogasszonyfa, Mátyáskirályfalva, Rákócifalva, Szentistvánkirályfalva, stb. Sajnos, a gazdasági helyzet nem kedvezett e virágzó településeknek a későbbiek során. Bár a talaj bőségesen fizetett a jó munkáért, de mivel utak még nem voltak, nem tudták értékesíteni terményeiket, ezért sokan tönkrementek. A harmincas évek végén megkezdődött a városba való betelepülés, aminek következtében több falu mára szinte meg is szűnt, vagy elvesztették magyar jellegüket. Mivel a baptisták közössége legnagyobb létszámban a több mint ezer lakosú Árpádfalván élt, ezért a következőkben ennek a településnek a jellemzőit ismerhetjük meg.

Árpádfalva

Árpádfalván 1926-ban⁵⁴⁰ alakul meg a baptista gyülekezet Kelemen Gábor munkája nyomán. Nemsokára énekkar is szerveződik több mint harminc taggal, Erdélyi Imre vezetésével. Az 1933-as statisztika szerint a falu felnőtt lakosságának 12%-a vallja magát baptistának.⁵⁴¹ Hozzászámítva azt a tényt, hogy a baptisták általában nagycsaládosak, a gyermekekkel együtt a lakosság 25%-a a baptista közösséghez tartozik. Gyönyörű imaházat építettek brazil keményfából. Az énekkaron kívül, otthoni erdélyi gyülekezeti mintára hamarosan egy 20 tagú fúvószenekar is segít az Istendícséretben. Amikor 1934-ben a település fennállásának 10. évfordulóját ünnepelte, akkor a baptista zenekar emelte az ünnepség fényét.

Mivel a brazil és argentin területre került magyar gyülekezetek az észak-amerikai magyar baptisták felügyelete alá tartoztak, 1947-ben Dulity Miklós lelkipásztor látogatást tett közöttük. Az Evangéliumi Hírnökben részletesen beszámol Árpádfalván szerzett élményeiről. Ebből meg tudhatjuk, hogy ottjártakor a gyülekezetnek 56 úrvacsorázó tagja és ígéretesen népes gyermek-

⁵³⁹ Mészáros Kálmán: *Interjú a még ma is élő braziliai magyarokkal*. Kézirat a szerző tulajdonában.

⁵⁴⁰ *Braziliában lakó magyarok*. i. m. 22.

⁵⁴¹ Mészáros Kálmán: *Utak, írások tanulságokkal*. Budapest, 2002, 121.

serege volt. Az igehirdetést magyar és román testvérek végezték felváltva. A gyermekek és ifjak lelki nevelésére a szülők nagy hangsúlyt fektettek.⁵⁴²

Dulity Miklós az említett beszámolójában írt az Árpádfalváról elvándorolt baptistákról is. Parana állam, déli szomszédja Sao Pauló államnak Brazíliában. A kedvező éghajlati körülmények miatt ez a terület a hatalmas kávéültetvények hazája. A magyarok közül sokan ezen a vidéken vásároltak földet a vadonban, és a bokrokat, erdőket kiirtva művelésre alkalmassá tették a földet.

Apucarana

Apucarana település a Brazíliából Argentínába vezető vasútvonal mentén található. Itt is sok magyar telepedett le. 1946-ban Molnár Antal lelkipásztor végzett itt gyülekezetplántáló munkát, sőt egy éven belül már imaházak is építettek a gyorsan szaporodó közösség számára. Ezzel párhuzamosan három szomszédos településen, ahol baptista testvérek éltek, új misszióállomást is létrehozta. Őket is Molnár Antal látogatta.

Sao Paulo

Sao Paulo a hasonló nevű Sao Pauló állam fővárosa Brazíliában. Ez a város magyarjaink odaérkezése idején indult gyors fejlődésnek. A hatalmas gyárak, ipartelepek vonzották a sok munkáskezet. A magyar kolónia a Lapa nevű városrészben alakult ki. A magyarok közti missziómunka nyomán itt jött létre a legnagyobb és legtovább működő magyar baptista gyülekezet. A közösség első jegyzőkönyve 1924-ből való. E jegyzőkönyv beszámol az árpádfalvi kolóniáról és az ottani missziómunkáról. Említést tesz a Ribeirao Preto település és környékén letelepedett tagokról, akik Balog Sándor vezetésével a lapa-i gyülekezet egyik misszióállomásán működtek hosszú évtizedekig. Megemlíti a Parana államban korábban alakult gyülekezetet is, amit Erdei Imre vezetett a Rio Claro nevű településen.⁵⁴³

Később ezek a közösségek szétszóródtak, illetve tagjaik nagy része betelepült a Sao Pauló Lapai Első Baptista Gyülekezetbe. Ez egy spanyol nyelvű közösség volt. Hetente egyszer azonban magyar nyelvű bibliaórát is tartottak egymás lakásán. Hivatalosan 1926-ban alapították meg 14 taggal az első magyar baptista gyülekezetet a városban Erdős Sámuel vezetésével. Az év végén már 25 tagja volt a gyülekezetnek. 1930-ban avatják fel lelkipásztornak Erdős testvért. A további erősödés jele, hogy 1931-ben önállósították magukat a brazil gyülekezettől. 1934-ben pedig megépítik Lapán szép kápolnájukat alföldi stílusú homlokzattal és belső berendezéssel. (Később 1938-ban a szomszédságban épít kalotaszegi stílusban impozáns templomot a kivándorolt református gyülekezet teljes alagsorral és gyülekezeti házzal.)

Ez a magyar baptista gyülekezet Molnár Antal idejében virágzik föl igazán. Míg 1932-ben 41 tagja van a gyülekezetnek, addig 1940-ben 119, két évvel később, 1942-ben pedig már 131 tagot regisztrálhatnak, emellett 6 vasárnapi iskolai osztályba sorolva közel száz gyermek és ifjú tartozik a gyülekezethez.

A háború éveiben a létszám elérte a 200 főt, de a lendület veszített erejéből, aminek több oka is van. Az egyik az, hogy a befogadó ország már joggal elvárja, hogy beszéljék a portugál nyelvet, a gyülekezet viszont görcsösen ragaszkodik a magyarhoz. 1943-44-ben pedig Magyarország

⁵⁴² Dulity Miklós: *Az Árpádfalvai Baptista Gyülekezet* = Evangéliumi Hírnök, 1948. április 15. 3.

⁵⁴³ Sao Paulo-i Magyar Baptista Gyülekezet jegyzőkönyvei 1924-1936.

hadiállapotban van Brazíliával. Az utcán már nem lehet bizonyosságot tenni, hívogatni magyarul. Isteni gondviselésnek tartották, hogy legalább az imaházban magyar nyelven folyhatott az istentisztelet. A németeket már kötelezték arra, hogy istentiszteleteiken a portugál nyelvet használják.⁵⁴⁴

A gyülekezet elerőtlenedésének másik oka, hogy tehetséges lelkipásztoruk, Molnár Antal Argentínába ment misszionáriusnak. Az új lelkipásztor, Nagy István is odaszánt életű, feleségével együtt teológiát végzett, felkészült munkások voltak, de a megkérgesedett magyar szíveknek már nem tudták olyan eredményességgel hirdetni az evangéliumot. Mindkét lelkipásztor munkáját nyomon lehet kísérni az Evangéliumi Hírnökben megjelent jelentésekből. Molnár Antal Argentínából, és később Kanadából, illetve az USA-ból is többször meghívott vendége a gyülekezetnek, különösen evangélikázciók idején.

1963-ban egy fontos döntésre határozta el magát a gyülekezet vezetősége. 1924-től 1963-ig csak magyaroknak, magyar nyelven hirdették az evangéliumot, de ettől kezdve két nyelven kezdték hirdetni az igét magyarul és portugálul. A magyarok ugyanis lassan megöregedtek, fiatalok kevesen tértek meg. Az óhazából sem a második világháború után, sem 1956-ban nem özönlöttek ide magyar emigránsok, még ha az akkor új főváros építése miatt a propaganda hívta is a munkásokat. Így nem növekedhettek a gyülekezetek bevándorlók által, mint ahogy ez Észak-Amerikában többször is megtörtént. Növekedett viszont a portugál-brazil nemzeti nyelv által, melynek köszönhetően ma is háromszáz tagja van a gyülekezetnek. Bár a gyülekezet hivatalos nyelve a portugál, mégis van egy magyar felnőtt vasárnapi iskolai osztály, melynek vezetője Nagy Ferenc presbiter.

Carapicui

Carapicuiban, Sao Pauló egy másik külvárosában szintén több magyar telepedett le. 1960-ban önálló misszióállomást hoztak létre, amikor a lapai gyülekezetben a kétnyelvű igehirdetés bevezetésére gondoltak. A lapáról ideköltözött id. Oláh József és családja házában vasárnapi iskolát nyitottak, amelynek tanításában résztvettek az anyagyülekezet munkásai is. Két év múlva imatermet kellett bérelniük mert úgy megnőtt a létszám. Nyolc évvel az alapítás után pedig, 1968-ban kétszáz ülőhelyes imaházat építettek az anyagyülekezet segítségével. 1978-ig a lapai anyagyülekezethez tartoztak Nagy István lelkipásztor felügyelete alatt. Ekkor avatták presbiterré ifj. Oláh Józsefet, aki azóta is lelkesen vezeti az egyre erősödő, jelenleg 235 tagú gyülekezetet. Az ifjúság sorai közül már hét fiatal végzett a Teológiai Szemináriumban, három hallgatót pedig jelenleg is támogatnak anyagilag tanulmányuk ideje alatt. Hetenként három házi bibliaórát tartanak. A jövőre nézve is reményteljes terveik vannak, három telket vásároltak két házzal, új missziómunka végzése céljából.⁵⁴⁵

Argentína, Buenos Aires

Buenos Aires a dél-amerikai kontinens másik nagy államának, Argentínának a fővárosa. Ebben a nagyvárosban is élnek magyarok. Köztük Molnár Antal lelkipásztor végzett áldásos missziómunkát, aki korábban a Sao Paulo Lapa-i gyülekezetnek volt első lelkipásztora. Innen került 1952-ben Argentínába az északon működő Amerikai Magyar Baptista Szövetség megbízott

⁵⁴⁴ Mészáros Kálmán: *Utak, írások...* 124.

⁵⁴⁵ Oláh József: *Carapicuai levél és fényképek*. 1994. február 26.

misszionáriusaként. Kezdetben egy belvárosi templomot béreltek, ahol vasárnap délutánonként és szerda esténként magyar nyelvű bibliatanulmányozásokat tartottak, vasárnap délelőttönként pedig lakásukban folytattak vasárnapi iskolai tanítást. Az alapítás évében még csak 12-15 fő látogatta az istentiszteleteket.⁵⁴⁶ A gyors növekedés azonban lehetővé tette, hogy 1957-ben önálló imaházhoz jussanak. 1958-ban bemelegítések által már 37-re emelkedett a taglétszám, az érdeklődőkkel együtt pedig 45-70-en vannak a közösségi alakalmakon. A vasárnapi iskola három osztályában 42 beiratkozott fiattal foglalkoznak. Molnár Antal 1963-ban Buenos Aires-i szolgálatát befejezve az észak-amerikai Detroitba távozik. Helyére Jugoszláviából érkezik új lelkipásztor, Pintér Sándor testvér személyében. Az 1967-es évi statisztikai jelentés 54 úrvacsorázó tagról számol be és még legalább ennyi gyermekről a vasárnapi iskolában.⁵⁴⁷

Az emigráció magyarsága, különösen a dél-amerikai kontinensen sokkal gyorsabban olvadt be a befogadó országok kultúrájába, mint másutt. Ennek oka, hogy újabb kivándorlási hullám, a második világháború után nem töltötte fel kívülről az itteni közösségek megritkult sorait, mint ahogyan az 1956-os forradalom után, vagy a '80-as évek erdélyi kivándorlási hullámát követően az észak-amerikai és az ausztráliai gyülekezetekben ez megtörtént. A kényszerű gyors beolvadásnak egzisztenciális okai is voltak. Brazíliában például nemcsak a magasabb állami intézetekben, hanem a postán, a közigazgatásban, az iskolákban nem vállalhatott vezető szerepet, vállalati igazgatói posztot sem az, aki idegen nemzetiségű. Csak meghatározott százalékban – pl. 10 brazil mellett 1 bevándorló – tölthetett be bizalmi állást idegen nemzetiségű a befogadó ország társadalmában. Ezek a tények természetesen meghatározták a bevándorló honfitársaink további sorsát.

Bolívia

A dél-amerikai gyülekezetek nagy jelentőségű emlékként őrzik az idelátogató testvérek köztük végzett szolgálatát. Jegyzőkönyvek, missziói lapok, az Evangéliumi Hírnök hasábjai számolnak be például Cserepka János és felesége, dr. Ilonka Margit 1972-ben tett itteni látogatásáról, akik a kanadai missziós társaság Bolíviába kiküldött misszionáriusai voltak. Dr. Ilonka Margit a Sao Paulo-i Egyetemen a trópusi betegek gyógyítását tanulmányozta, férje Cserepka János testvér pedig a Butanta Intézetben kígyók, skorpiók és mérges pókok csípésének a kezelését tanulmányozta. Ezt a munkát összekötötték a misszióval, az ottani magyar gyülekezetek látogatásával.⁵⁴⁸ A hetvenes évek végén az északi kontinensről dr. Haraszi Sándor és Vadász János is látogatást tettek az Amerikai Magyar Baptista Szövetség képviselőjeként.⁵⁴⁹

A magyar hátterű brazil gyülekezetek életében jelentős eseményként értékelik id. dr. Mészáros Kálmánnak a Budapesti Baptista Teológiai Akadémia nyugalmazott igazgatójának az 1993-94. év fordulóján tett öthetes látogatását közösségükben. Ugyanis a Sao Paulo-i gyülekezet 70 éves történelmében ekkor történt először, hogy egy óhazai lelkipásztor érdeklődött utánuk, majd hosszú levelezés után személyesen is ellátogatott közénk.

⁵⁴⁶ Molnár Antal: *Missziói ténykedésünk ismertetése* = Evangéliumi Hírnök, 1953. április 4.

⁵⁴⁷ Pintér Sándor: *Jelentés...* = Evangéliumi Hírnök, 1963. szeptember 1. 10-11.

⁵⁴⁸ Nagy István: *Cserepka Jánosék látogatása* = Evangéliumi Hírnök, 1972. május 15. 8.

⁵⁴⁹ Mészáros Kálmán: *Utak, írások...* 132.

V. 2. c) MAGYAR BAPTISTÁK AUSZTRÁLIÁBAN

Az első magyar bevándorlók az 1848/49-es szabadságharc bukása után az ún. Kossuth hadsereg emberei voltak, akik Anglián keresztül érkeztek Ausztráliába. A magyarok első nagyobb hulláma, mintegy 15 ezer honfitársunk a második világháború után, 1948 és 1953 között érkezett. A második nagy csoport – az 1956. utániak – létszáma megközelítette a 20 ezret. A 60-as években Jugoszlávia magyar területeiről kb. 8-10 ezren érkeztek ide. A '80-as években pedig Erdélyből kényszerültek többezren kivándorolni. Ma körülbelül 50 ezer magyar származású állampolgár él Ausztráliában.⁵⁵⁰

Melbourne

Melbourne városában az 1960-as évek elején érkeztek baptista közösséghez tartozó bevándorlók a jugoszláviai Hertelendyfalváról (Vojlovica), így például a Bilac és Gál család. Kezdetben lakásaikon tartottak ima- és bibliaórákat más evangéliumi keresztyén testvérekkel. A baptista gyülekezet hivatalosan csak 1969-ben alakult meg, több baptista család összefogásával.

A jugoszláviai származású Katona Lajos és családja előbb Argentínába ment, majd onnan érkezett Ausztráliába 1969-ben. Az itt talált magyar testvérekkel, majd a hozzájuk csatlakozó Kerekes családdal és Mádó Vilmos magyar származású román lelkipásztor segítségével még ebben az évben megalakították a Melbourni Első Magyar Baptista Gyülekezetet hét taggal és négy gyermekkel. E kicsiny magból indult el a magyar baptista misszió, melynek 1970-ben Molnár Árpád és felesége lett az első gyümölcse. Katona Lajos testvért 1971-ben avatta lelkipásztorrá a gyülekezet. Ekkor szerveződött a vasárnapi iskolai munka Fonyódi Istvánné tanító vezetésével. 1974-ben alakult meg a Női Kör és az énekkar. Új családokkal erősödött a gyülekezet a Jugoszláviából érkező Biszák, Fábrik, Jaska és Gyórfi testvérek házanépével. A Melbourne-i gyülekezet 1974-ben lett hivatalosan is elfogadott tagja a Victoriai Baptista Uniónak.

Pásztori látogatások Magyarországról

1976-ban a gyülekezet Katona testvér személyén keresztül felvette a kapcsolatot a magyarországi baptisták budapesti központjával, ahonnan rendszeresen kaptak segítséget magyar nyelvű bibliák, énekeskönyvek, vezérfonal, naptár és egyéb evangéliumi irodalom formájában. 1977-ben meglátogatta a gyülekezetet Laczkovszki János, akkori egyházelnök és a teológia volt dékánja dr. Nagy József kíséretében, a Melbourne-ban rendezett Baptista Világszövetség főtanácsülése alkalmával. 1991-ben dr. Viczián János kereste fel őket, aki ez időben mint egyházelnök vett részt a Canberrában tartott Egyházak Világtanácsa ülésén. 1995. tavaszán pedig dr. Mészáros Kálmán, a budapesti baptista teológia professzora látogatott el közéjük, aki a melbourne-i magyar gyülekezeten kívül felkereste a Sydney, Adelaide, Brisbane, Gelong városokban élő magyar baptista és más felekezeti testvéreket is.

A melbourne-i magyar gyülekezet tagjainak 80%-a az elcsatolt országok magyarországi területeiből – Jugoszlávia, Erdély, Szlovákia – származik. Az óhazaiak jórésze házassági kapcsolatok révén és az 1956-os forradalom idején nyugatra menekülők közül kerültek ide. Katona Lajos alapító lelkipásztor 1977-ig 27 lelket merített be. Itteni szogálatát még ez évben befejezve az Egyesült Államokba távozott, majd onnan visszatért és a dél-ausztráliai Adelaide-ban telepedett le. Kato-

⁵⁵⁰ Mészáros Kálmán: *Utak, írások...* i. m. 142.

na testvér távozása után a melbournei gyülekezetnek több vezetője is volt. 1978-tól Balla Dávid vezette a gyülekezetet 1980-ban bekövetkezett tragikus autóbalesetéig. Volt, aki kiállt a munkából, s volt, aki megöregedett. Jelenleg nincs lelkipásztora a közösségnek, a vezetőség felváltva látja el az igehirdetés szolgálatát. Amíg 1988-ban közel 40 tagja volt a gyülekezetnek, addig ma csak 20-25 az átlagos létszám.⁵⁵¹ Sajnos, itt is sok kárt tesz a Sátán megosztó, nézetkülönbségeket szító munkája.

A gyülekezet jellemzője ma is az élni akarás. Ez azonban sok fáradságot és áldozatot igényel. A hárommillió Melbourn hatalmas kertvárosra hasonlít. A metropolis átmérője legalább száz kilométer. A gyülekezet tagjai szétszóródva élnek, általában a város peremén, vagy annak határain túl. Tömegközlekedés nincs, autókkal órákig utaznak, hogy egy-egy istentiszteleten résztvehessenek. Az óriási távolságok miatt természetes, hogy a gyülekezetekben az istentisztelet végén, az erre készített helyen szeretetvendégséget rendeznek. Ez alkalmat ad a beszélgetésre, a közösség ápolására. A misszió egyik eszközének tekintik ezt, hiszen itt szövődnek lelki barátságok, kötetlenül lehet beszélgetni a látogatókkal is.

A melbourne-i magyar gyülekezet 1994-ben ünnepelte fennállásának 25. éves jubileumát. Több mint húsz éve alakult meg az énekkaruk. Bár a Balla Ferenc által vezetett kórusnak csak 12 tagja van, az utóbbi évtizedben jó hangú nagyváradi, aradi énekesekkel erősödött az énekegyüttes. Szolgálataik nyomán ismertek lettek a város magyarjainak körében. Jó kapcsolatokat ápolnak más magyar keresztyén egyházakkal, így a katolikus, református, pünkösdi, adventista, valamint a szomszédos angol és román nyelvű gyülekezetekkel is. Időnként fölhasználják a sajtó és a rádió nyújtotta lehetőségeket, istentiszteleti alkalmaik hirdetésére és a fontosabb gyülekezeti eseményekről való beszámolókra.⁵⁵²

E kinti gyülekezetekre jellemző az erős magyarságtudat. Templomaik, imaházaik szószéke mellett ott van az ausztrál, a keresztyén és a magyar zászló. Az egyházi ünnepek mellett rendszeresen megemlékeznek a magyar nemzeti ünnepekről is. Hosszú távon azonban az a tapasztalat, hogy a nemzetiségi gyülekezetek lassan-lassan beolvadnak a befogadó ország hivatalos nyelvét beszélő gyülekezetekbe.

---

⁵⁵¹ Kulcsár Mária: *Jubileumi beszámoló a Melbourne-i Első Magyar Baptista Gyülekezet negyedszázados évfordulójáról*. Kézirat a szerző tulajdonában.

⁵⁵² Mészáros Kálmán: *Első Magyar Baptista Gyülekezet jubileumi ünnepe Melbourne-ben* = Békehírnök, 1995. július 16. 239.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Felvidék baptista missziója

A dolgozat első része a Felvidék történelmének áttekintésével kezdődik. Említés történik a reformáció idején ezen területen megjelenő anabaptista mozgalom egyes eseményeiről. Ezt követően az újabb kori baptista misszió megjelenésével foglalkozik, amely először a Tátra vidékén Poprád, Liptószentmiklós, Késmárk, Pozsony, Komárom, Losonc, Besztercebánya és Kassa környékén indult el. Ezeken a területeken kibontakozó baptista misszió központja az első világháborúig Budapest volt.

Az első világháború idején súlyos próbák érik a felvidéki fiatal baptista missziót. A trianoni határmódosítások után nehezen szerveződött újjá a misszió. A Felvidéket bekebelező Csehszlovák államalakulatban hivatalossá tett cseh és szlovák nyelv mellett, a magyar mint államnyelv megszűnt. A meglévő gyülekezeteket a mesterségesen létrehozott Csehszlovák Baptisták Szövetsége tagolta be. A magyar nyelvű gyülekezetekre az évek során nyomást gyakoroltak anyanyelvük föladására.

Felvidék déli, magyarok által lakott területét 1938-ban ismét visszacsatolták Magyarországhoz. Ez új fellendülést hozott a felvidéki magyar és vegyes anyanyelvű baptista gyülekezetek számára. Ezen a földrajzi területen található közösségek ismét az anyaországi baptista szövetség részévé váltak. Igehirdetők, gyülekezeti munkások indultak a Felvidékre az itt található, elég nehéz helyzetben lévő gyülekezetek megsegítésére.

Ezt a föllendülést a második világháborút lezáró 1947-es Párizsi békekötés fékezte le, ugyanis a Trianonban elhibázott határokat állították ismételten vissza. A tragédiát súlyosbította a „Benes dekrétum” erőszakos lakosságcsere rendelete, melynek következtében közel 80 ezer felvidéki magyar honfitársunknak kellett minden vagyonát hátrahagyva elhagynia szülőföldjét.

A lakosságcsere a felvidéki baptista gyülekezeteket is érintette. Több gyülekezetben ekkor szűnt meg véglegesen a magyar nyelvű igehirdetés. Igaz, hogy volt olyan közösség, ahol a Magyarországról önként távozó szlovák anyanyelvű baptisták jelentettek megerősödést a felvidéki gyülekezetekben.

A kommunista diktatúra idején tovább sorvadtak a felvidéki gyülekezetek és a velük kialakult korábbi kapcsolatok. Az állami kontrol alatt, beszűkült mozgásteret volt a gyülekezetek missziójának. Új helyzetet az 1989-es rendszerváltás, illetve Csehszlovákia 1993-as szétesése és az önálló szlovák állam létrejötte idézett elő.

Ettől az időponttól kezdve a szlovák nacionalizmus soha nem látott erősséggel jelentkezett, ami sajnós a gyülekezetekben is tapasztalhatóan fölerősödött. Ennek csak a Komárom környékén található gyülekezetek álltak ellene és maradtak istentiszteleteiken a magyar nyelv használata mellett.

Baptista misszió Kárpátalján

Kárpátalja, a honfoglalás kora óta szerves része magyar nemzetünk sordöntő történelmi színpontjainak. Munkács, Ungvár, Beregszász, Huszt, Nagyszőlős, a Vereckei-hágó ezerszáz éves múltunk megannyi emlékét őrzi egészen napjainkig. Másfél évszázados magyar baptista misszióink kezdeti számai erősen kötődnek ehhez a vidékhez. A 19. század utolsó évtizedétől eleven közös-

ségi élet bontakozott ki az említett településeken. A trianoni tragédia váratlanul érte ezt az országrészt is.

Az első világháború győztes nagyhatalmai a cseh katonai invázió előtt nyitottak utat és ezzel a korábbi észak-magyarországi Felvidék és Kárpátalja Csehországhoz való csatolásával egy rövidéletű mesterséges államot hozott létre. Kárpátalja 18 évig a csehszlovák államalakulat megszállási övezetként sínylődött annak ellenére, hogy csehek szinte egyáltalán nem, szlovákok pedig elenyésző százalékban éltek csak ezen a területen. Az akkor még virágzó magyar kultúrával és vallási élettel rendelkező országrész egyre hátrányosabb helyzetbe került az évek során.

A magyar baptista misszió 1939 és 1944 között ismét föllendült Kárpátalján, miután a bécsi döntés értelmében a terület ismét Magyarország szerves részévé vált. Számos magyar anyanyelvű igehirdető és evangélista látogatta az itteni ősi településeket és tartottak hitmélyítő konferenciákat és evangelizációkat. A gyülekezetek megerősödtek és létszámukban is gyarapodtak.

Sajnos a szovjet csapatok inváziója letiporta az ígéretesnek látszó lelki növekedést. Az igehirdetők közül többeket letartóztattak, bebörtönöztek, szibériai lágerekbe hurcoltak. A közel 40 éves szovjet megszállás súlyos lelki károkat okozott a baptista gyülekezetek életében. Az 1991-ben függetlenné vált Ukrajna nagyobb vallási szabadságot biztosított Kárpátaljának is. A területén lévő közel 50 baptista gyülekezetből csak 8 településen őrizték meg a magyar nyelvet az istentiszteleten.

Magyar baptisták Erdélyben

Erdély gyakorlatilag a honfoglalás óta a magyar haza szerves része volt. Az Erdélyi Fejedelemség a mohácsi csatavesztést követően vált a független országrésszé a keleti magyar királyság területén. A 17. század első felében Bethlen Gábor fejedelem telepített le Erdélyben nagyobb számban nyugatról idemenekült anabaptistákat, törvényekkel védve vallásgyakorlatukat és ipari tevékenységüket.

Az újkori baptista misszió a 19. század közepén, a magyarországgal egy időben indult el. Először Kolozsváron, később Nagyszalontán, Nagyváradon, Brassóban, Aradon, Temesváron terjedt a baptista tanítás. Különösen Kornya Mihály „parasztapostol” megtérése és fáradhatatlan evangélista munkája nyomán lendült fel látványosan a missziómunka. Még a román nyelvet is megtanulta, hogy közérjük is elvihesse az evangéliumot.

A századfordulón tapasztalt páratlan létszámnövekedést és újabb gyülekezetek szerveződését a trianoni határmódosítás fékezte le és akadályozta sokáig. A legnépesebb baptista területek ugyanis az újonnan létrehozott magyar-román határ két oldalán alakultak ki. A románok által megszállt területeken élő magyar baptisták ettől kezdve nem tarthattak kapcsolatot az anyaország gyülekezeteivel és a budapesti központtal.

Újból kellett szervezniük az életüket és a missziójukat. Az erdélyi magyar baptisták szellemi körpontja Nagyváradon összpontosult. A hatalom azonban arra kényszerítette a magyar gyülekezeteket, hogy csatlakozzanak a román nyelvű szövetség ernyője alá.

Az új román hatalom ellenségesen bánt a magyar baptistákkal. Rendszeres üldözésben részesítette őket, megzavarva sokszor istentiszteleteiket és a szabadban megtartott bemerítési ünnepeiket. Mindennek ellenére jelentős lelki ébredés és létszámnövekedés volt tapasztalható a Szilágyságban, az Érmelléken, Bihar megyében, a Székelyföldön, Arad megyében, a Bánságban, a Zsil völgyében, Kolozsvár és Kalotaszeg régiójában.

Új helyzetet jelentett az 1940-ben bekövetkezett történelmi változás, Észak-Erdély visszacsatolása Magyarországhoz. Ismét elevenné váltak az anyaországgal korábban megszakadt kapcsolatok. Az erdélyi magyar gyülekezetek újból a magyarországi szövetség kötelékéhez csatlakoztak.

Amíg az észak-erdélyi baptisták szorosabbra fűzhatték anyaországi testvéreikkel viszonyait, sajnos a dél-erdélyi gyülekezetek kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. Ez idő alatt szinte tömeges elvándorlás indult el délről északra. Ennek következtében igen meggyengültek a dél-erdélyi gyülekezetek.

Újabb sorscsapásként élték meg erdélyi testvéreink az 1946-ban történt határzár bekövetkezését, a trianoni ország-csonkítás ismételt érvényesítését. Amíg lehetett ezrek menekültek sokáig a zöldhatáron Erdélyből Magyarországra, ezzel újabb veszteségeket okozva az otthon maradt gyülekezetek számára. Ennél már csak a negyven éves vörös uralom és a vallásüldöző kommunista diktatúra okozott még súlyosabb megpróbáltatásokat az erdélyi magyar baptista misszióknak.

Igazi vallási felszabadulásként élte meg az erdélyi baptista misszió a kommunista rendszer összeomlását. 1990-től önállósult az erdélyi magyar baptista gyülekezetek szövetsége. Önálló központot hoztak létre Nagyváradon, ismét kiadhatták egyházi lapjaikat, ifjúsági tábort, idősek otthonát nyithattak, lelkészképzésüket is maguk oldották meg. Az anyaországgal is szorosabb kapcsolatokat építhettek ki.

Délvidék baptista missziója

A Trianon előtti Magyarországhoz tartozó délvidéki Vajdaságban és Horvátországban a baptista misszió kezdete Meyer Henrik baptista misszionárius munkásságához kapcsolódik. Zágrábban, Újvidéken, Belgrádban, Bácska több településén nevéhez kötődik a baptista misszió elindulása. A magyar és német lakosság körében terjedő baptista tanítás nyomán sok helyen alakultak népes gyülekezetek.

Az első világháborút lezáró trianoni békediktátum súlyos következményekkel járt a baptista misszió korábbi lendületes fejlődésében. A vajdaság területe az újonnan létrejött Jugoszláv államalakulat része lett. A baptista misszió is elszakadt az anyaországi szövetségtől. 1920-tól a délvidéki gyülekezetek vezetését laikus lelkipásztorok vették át. Tárgyalásokat kezdtek a különböző etnikai szövetségek egyesítéséről, amelyet magyar nyelven tartottak. Az újonnan létrehozott baptista szövetség elnöke horvát, alelnöke magyar, titkára pedig német anyanyelvű volt. Tervbe vették egy baptista öregotthon létrehozását is.

1941-ben a délvidéki Vajdaságot visszacsatolták Magyarországhoz. Az észak-bácskai gyülekezeteket a bajai körzethez kapcsolták. Végül 1943-ban a délvidéki magyar gyülekezetek egységesen hivatalosan is kérték visszakapcsolódásukat az anyaországi hitközséghez. Sajnos 1945-ben ismét elszakították Délvidéket Magyarországtól. A német lakosság kitelepítésével sok gyülekezet létszáma csökkent, sőt egyes helyeken meg is szűnt.

A kommunista diktatúra idején a vajdasági baptisták kapcsolata a magyarországi anyaegyházzal hosszú időre megszűnt, vagy a minimálisra csökkent. Ahogy erre lehetőség adatott a gyülekezetek tagjai közül nagyon sokan kivándoroltak, nagyrészt Németországba, Svájcba, Kanadába, az Egyesült Államokba, és Ausztráliába. A vajdasági baptista gyülekezetek helyzete tovább romlott az 1990-es évek polgárháborús nehézségek időszakában. A közel 10 évig tartó

háborúskodás után napjainkban tapasztalható némi javulás a délvidéki magyar baptisták misziómunkájában.

A tengerentúli magyar baptisták helyzete

A magyar baptista emigráció elsődleges célpontja Észak-Amerika volt. Az újonnan alapított gyülekezetek elsősorban a nagyobb amerikai városok magyar kolóniáiban alakultak meg. A legelső magyar baptista gyülekezet Clevelandban jött létre 1899-ben. Ezt követően a többi amerikai nagyvárosokban létrejött gyülekezetekkel együtt 1908-ban létrehozták az Amerikai Magyar Baptisták Szövetségét. Itt határozták el a tengerentúli magyar baptisták összefogását és informálását célzó Evangéliumi Hírnök havilap kiadását.

A trianoni határmódosítás után ismét sokszázezer magyar távozott az utódállamok területéről Amerikába, akik között számos magyar baptista is volt. Újabb menekült hullám a második világháború alatt, illetve a kommunista diktatúrák vallásüldöző időszakában idején is folyamatosan tapasztalható volt. Az 1956-os szabadságharc leverését követően ismét nagyobb számban érkeztek magyarok Amerikába, illetve Ausztráliába. A hatvanas években gyors asszimiláció kezdődött el az emigrációban. Képzett lelkipásztorok hiányában a gyülekezetek megmaradása is veszélybekerült. Ennek ellensúlyozására 1972-ben az amerikai, illetve magyarországi baptista szövetség közötti megállapodás értelmében „Lelkipásztorcseré-programot” hoztak létre, melynek eredményeként 10 lelkipásztor végzett szolgálatot Torontó, Kipling, Kelowna, Cleveland, Detroit magyar gyülekezeteiben.

Dél-Amerikában a braziliai Sao Pauló környékén telepedtek le nagyszámban magyarok. Itt alakult meg 1924-ben az első dél-amerikai magyar baptista gyülekezet. Ezen kívül Carapicuibán, Árpádfalván, Apucarana nevű településeken alakultak magyar gyülekezetek. Argentínában pedig, Buenos Aires városában alakult magyar baptista gyülekezet. Szervezett formában, 1952-ben lendült fel a magyar misszió. A dél-amerikai Boliviában pedig magyar baptista misszionárius kezd gyülekezet szervezésbe a bennszülött lakosság körében.

Ausztráliában Melbourne városába 1960-as években érkeztek magyar baptisták az akkor Jugoszláviához tartozó Vajdaságból. A gyülekezet alapítására 1969-ben került sor. 2004-ben ünnepelték a gyülekezet fennállásának 35 éves jubileumát. Ezen kívül Sydney, Adelaide, Brisbane, Gelong, városában élnek magyar baptisták, akik alkalmanként tartanak közös istentiszteleteket magyar nyelven.

Végül a nyugat-európai magyar baptisták közül a Stuttgartban és környékén élő hittestvéreinket kell megemlítenem. Az 1960-as évek elején szerveződött a stuttgarti nemzetközi baptista gyülekezet, ahol 20 csoportban folyik vasárnapi iskolai tanítás melyek között magyar nyelvű tagozata is alakult. A vasárnap délelőtti istentisztelet angolul és németül folyik szinkrontolmácsolással. A látogatók kötött 15-20 nemzetiséget is számon tartanak. A nyugat-európai baptisták kezdeményezésére a „vasfüggöny” fennállásáig a Trans World Radió magyar adása jelentett nagy segítséget a hazai baptisták hitének ébrentartásában. Azóta a 6-8 évenként megrendezésre kerülő magyar baptisták világtalálkozója jelent összekötő kapcsolatot a hazai és határon túli magyar baptisták között.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK

A FELVIDÉKI/SZLOVÁKIAI BAPTISTÁK TÖRTÉNETÉHEZ

- Bánsky Tibor:** *A baptista misszió Szlovákiában a kezdetektől napjainkig*, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1996. Egyháztörténelmi szakdolgozat a Baptista Teológiai Akadémián.
- Bánsky Tibor:** *Riport Kovács Józseffel*, hangkazetta, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1996. március 17. A riport egy része kéziratban, a szerző tulajdonában.
- Bányai Jenő:** *Adatok - a szlovákiai baptista misszió történetéhez - Meyer Henrik (1842–1919) önéletrajzából*, Budapest, 1976. Kézirat, Baptista Levéltár.
- Bányai Jenő:** *Adatok a volt Felvidéki - Szlovákiai - baptista misszió kezdetéről a XIX. század utolsó negyedében*, Budapest, 1976. Kézirat, Baptista Levéltár.
- Bányai Jenő:** *Meyer Henrik I. anyakönyve*, Mitglieder Register der Baptisten Gemeinde in Budapest, Budapest, 1976. Kézirat, Baptista Levéltár.
- Bereczki Lajos** (szerk.), *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*, Budapest, 1996.
- Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin** (szerk.): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000.
- BJB ČSSR/Csehszlovák Baptista Egyház:** *Jubileum Bratské Jednoty Baptistu v CSSR 100 let od založení prvního sboru (A Csehszlovák Baptista Egyház jubileuma, 100 év telt el az első gyülekezet megalapításától)*, Prága, 1985. (ford.: Bánsky Tibor)
- Braun, Peter:** „*Svédok a Remény Forrásánál*”, = *A Remény Forrása*, 1994. szeptembere, 4. szám.
- Buzala, Ondrej:** *Informacná správa o cinnosti za rok (Beszámoló az alapítvány tevékenységéről)* 1995, beszámoló az alapítvány tevékenységéről, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1996. (ford: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.
- Buzala, Ondrej:** *Informacná správa o cinnosti združenia (Beszámoló az alapítvány tevékenységéről)*, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1993. (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.
- Buzala, Ondrej:** *Informacná správa o cinnosti združenia (Beszámoló az alapítvány tevékenységéről)*, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1993, (ford.: Bánszky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.
- Buzala, Ondrej:** *Informacná správa o cinnosti združenia za júl-september (Beszámoló az alapítvány tevékenységéről)*, Nagysalló/Tekovské Lužany, 1993. (ford.: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.
- Čepela, Karol:** *Kronika zboru Bratskej Jednoty Baptistov v Tekovských Luzanoch (A Nagysallói Baptista Gyülekezet krónikája)*, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.
- Dóczé Bálint:** *Alexovics György élete és munkássága*, Naszvad, 1997. Egyháztörténelmi szakdolgozat a Baptista Teológiai Akadémián.
- Dvořák, Vladimír és Pospíšil, Vlastimil:** *100 let života a víry, Bratská Jednota Baptistu v CSSR (A hitélet 100 éve, Csehszlovákiai Baptista Egyház)*, Prága, 1989, (ford: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.
- Fazekas Pál:** *A nagysallói gyülekezet keletkezésének története*, Révkomárom, 1998. Egyháztörténelmi szakdolgozat a Baptista Teológiai Akadémián.
- Hanes, Pavol:** „*Správa o Teologicko-Misijnom Seminári v Banskej Bystrici (Beszámoló a besztercebányai teológiai – missziós előadásról)*”, beszámoló az 1996. március 14-i közgyűlésen Pozsonyban (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.

Jancsus, Ján: *„Baptisti pod Tatrami I. (Baptisták a Tátra alatt I.) - Feljegyzések, melyek a vavrisoi baptista gyülekezet 100 éves évfordulója alkalmából készültek/štúdia napíjané z príležitosti stého výročia trvania slovenskej baptistickej cirkvi, zboru vo Vavrišove, rukopis, 1983 (ford: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.*

Jancsus, Ján: *„Baptisti pod Tatrami II., (Baptisták a Tátra alatt II.), (ford.: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.*

Kondacs János: *„Napló a gyülekezet kezdetéről / Denník o počiatkoch zboru”, (ford.: Bánsky T.) Kézirat a szerző tulajdonában.*

Kondacs Pál: *A szlovákiai magyar baptistákról, 1995. március 12-én, Rákoscsabán történt előadásának jegyzete. Kézirat a gyülekezet levéltárában.*

Lupták O., Brenkus J., Prohászka P.: *„TMS tájékoztató / Informátor TMS”, 1994. decembere, Besztercebánya/Banská Bystrica, (ford: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Mészáros Kálmán, id.: *A nagyvilág baptistáinak vázlatos történelme, Budapest, 1989. Kézirat a szerző tulajdonában.*

Ottmár, Iván: *Losonc/Lusenec, levél, Losonc/Lučenec 1995. június 8., (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Prohászka, Pavel: *„Teologicko-Misijný Seminár”, (Teológiai-missziós előadás), Banská Bystrica /Besztercebánya, 1995 (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Rataj, M. Pavol: *„Informačný list o Popradskom zbore (Tájékoztató levél a poprádi gyülekezetéről)”, levél, 1996, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Rataj, M. Pavol: *Menguszfalva / Mengusovce, levél, 1996. január. (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Saling, Ján, Dvořák, Vladimír: *„Niesli svetlo evanjelia, Bratská Jednota Baptistov, Rada v SSR (Az evangélium fényét hordozták, Szlovákiai Baptista Egyház), Bratislava/Pozsony, 1988. (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Sándor Károly, Kocsis János: *„Nagysalló / Tekovské Lužany”, Léva, 1980 (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Sebo, Stefan: *„Plán èinnosti ZPN na obdobie (Beszámoló az alapítóány tevékenységéről) október-december 1993/, Tekovské Lužany/Nagysalló/ 1993. október, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Smolník, Dalibor: *Besztercebánya / Banská Bstrica, levél, Besztercebánya/Banská Bystrica, 1996. február, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Stupka, Julius: *Vznik a počiatky Klenovského zboru (A klenoci gyülekezet keletkezése és kezdetei), Klenóc/Klenovec, 1996. január 22.. (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Szebeni Olivér: *Az évszázados szepességi és liptói úttörő baptista missziómunkáról, Budapest, 1981. Kézirat a szerző tulajdonában.*

Takács László: *A “Selah” együttes Takács László: A “Selah” együttes, levél, Ógyalla/Hurbanovo, 1995. október 10. (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Uhrin, Dusán: *Cinnost odboru mládeže, (Az ifjúsági bizottság tevékenysége) Révkomárom/Komárno 1996. április, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Uhrin, Dusán: *Správa o stave mládeže (Beszámoló az ifjúság állapotáról), beszámoló az 1996. március 14-i közgyűlésen, (ford.: Bánsky T.). Kézirat a szerző tulajdonában.*

Zárevúcy, Lubomír: *Informačný list o Liptovskom Mikuláši (Információs levél Liptószentmiklósról)*, Liptószentmiklós/Liptovský Mikuláš 1996. január 12. Kézirat a gyülekezet tulajdonában.

A nagysallói gyülekezet anyakönyve: Apró részletek Alexovics György baptista lelkipásztor testvér életéből. Kézirat a nagysallói gyülekezet tulajdonában.

Rozsievač (Magvető) baptista folyóirat: 1949, 36. évfolyam.

Rozsievač (Magvető) baptista folyóirat: 1973–1987, 43–57. évfolyam.

Rozsievač (Magvető) baptista folyóirat: 1991–1992, 61–62 évfolyam.

Rozsievač (Magvető) baptista folyóirat: 1995–1996, 65–66. évfolyam.

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR BAPTISTÁK TÖRTÉNETÉHEZ

Bereczki Lajos (szerk.), *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*, Budapest, 1996.

Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000.

Bodóczki Antal: *A kárpátaljai magyar baptisták múltja, jelene és jövőképe vizsgálat*, Budapest, 2000. Egyháztörténelmi szakdolgozat a Baptista Teológiai Akadémián.

Kovács Sándor: *Bús düledékeiden...*, Kárpátalja középkori várépítészeti emlékei, Minerva Műhely, Budapest, 2004.

Varga Attila: *Szeretni való emberek*, Budapest, 2006.

A Békehírnökben, a Magyarországi Baptista Egyház hetilapjában 1990–1994 között Kárpátaljával kapcsolatban megjelentetett írások.

AZ ERDÉLYI BAPTISTÁK TÖRTÉNETÉHEZ

Bartha István: *Isten oltalmában*, Nagyvárad, 2003.

Bereczki Lajos (szerk.), *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*, Budapest, 1996.

Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000.

Kiss László: *Ébredés Erdélyben és Magyarországon*, Arad, 2000.

Kirner A. Bertalan: *Kornya Mihály baptista úttörő-parasztapostol krónikája*, Budapest, 1990

Köpeczi Béla (főszerk.): *Erdély története I. II. III. kötet*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1988.

Molnár Jakab: *Elbeszéljük a jövő nemzedéknek. Az Aradi Magyar Baptista Gyülekezet Emlékkönyve 1896–1996*, Arad, 1997.

Sipos Gábor: *Szilágysági magyarok*, Bukarest-Kolozsvár, 1999.

Orbán Balázs: *A Székelyföld*, Budapest, 1982.

Zágoni Jenő: *Válogatott írások, Honismeret – egyháztörténelem – életrajzok*, Budapest, 2004.

Zágoni Jenő: *Magyar baptista misszió és szeretetszolgálat*, Budapest, 2004.

A DÉLVIDÉKI BAPTISTÁK TÖRTÉNETÉHEZ

Bereczki Lajos (szerk.), *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*, Budapest, 1996.

Bihari Zoltán, Bihariné Dániel Katalin (szerk): *Magyarok a világban: Kárpát-medence: Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Hatvan, 2000.

Hopper, John David: *A baptizmus kezdete Jugoszláviában*. Kézirat a szerző tulajdonában.

Hopper, John David: *A History Of Baptists in Yugoslavia (1862–1962)* A Dissertation Presented to the Faculty of the School of Theology Southwestern Baptist Theological Seminary, Fort Worth, Texas, 1977.

A TENGERENTÚLI BAPTISTÁK TÖRTÉNETÉHEZ

Magyar Baptisták Nyugat-Európában.

Mészáros Kálmán, id.: *Magyar Baptisták Stuttgartban*, = Békehírnök, 1993. december 5.

Mészáros Kálmán, ifj.: *A Világmisszió Hírei*, = A Kürt, 1988. május–június.

Mészáros Kálmán, ifj.: *Nemzetközi baptista gyülekezet Stuttgartban*, = A Kürt, 1990. jan.-febr.

Szépfolusi István: *Lássátok, halljátok egymást!* Berlin, 1979.

Magyar Baptisták Észak-Amerikában.

Albert Tezla: *Egy szívvel két hazában – Amerikás magyarok 1895-1920*, Corvina Kiadó, Budapest, 2005.

Almási Mihály: *A Clevelandi Magyar Baptista Misszió 85 éves története*. Cleveland, OH, 1984.

Gerzsenyi László: *Az Amerikai Magyar Baptista szövetség 70 éves története, az évi konvenciók fényében*, Kézirat, Cleveland, OH, 1978.

Herjeczki A. Géza: *Az amerikai magyar baptista misszió a jelenben*, Detroit, MI, 1995. Kézirat

Kautzki-Petre-Balla-Vér: *Az amerikai magyar baptisták történelme*, Cleveland, OH, 1958.

Komjáthy Aladár: *A kitántorgott egyház*, Budapest, 1984.

Bereczki Lajos (szerk.), *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*, Budapest, 1996.

Szántó Miklós: *Magyarok Amerikában*. Budapest, 1984.

Tanka László: *Magyar Amerika. A tengerentúli magyarok mai élete történetekben és képekben*, Médiamix Kiadó, Budapest 2002.

Várady Béla-Várady Huszár Ágnes: *Újvilági küzdelmek – Az amerikai magyarság élete és az óhaza*, Mundus Kiadó, Budapest 2005.

Az "Evangéliumi Hírnök" és "A Kürt" alkalmi híradásai.

Magyar Baptisták Dél-Amerikában.

„Brazíliai Magyarok” Vázlatok a brazíliai magyar élet kialakulásáról, Sao Paulo, 1938. Magángyűjtemény.

A Sao Paulo-i Magyar Baptista Gyülekezet jegyzőkönyvei. Kézirat 1924-1936, Magángyűjtemény.

Dulity Miklós: *Az árpádfalvai Magyar Baptista Gyülekezet*, = Evangéliumi Hírnök, 1948. ápr. 15.

Mészáros Kálmán, id.: *Magyar Baptisták a dél-amerikai kontinensen.* Budapest, 1994. Kézirat a szerző tulajdonában.

Molnár Antal: *Beszámoló az Argentina Magyar Baptista misszió munkáról,* = Evangéliumi Hírnök 1958. szept. 1.

Pintér Sándor: *Buenos Aires, Argentína.* Evangéliumi Hírnök, 1968. febr. 15.

Torbágyi Péter: *Magyarok Latin-Amerikában,* Budapest, 2004.

Magyar Baptisták Ausztráliában.

Ambrózi Anna: *Az ausztráliai Victoria államban élő magyarok egy szociológiai felmérés tükrében.* Victoria, 1990.

Balázs Dénes: *Ausztrália, Új-Zéland, Óceánia.* Budapest, 1980.

Balla Erika: *Jegyzőkönyvek, névsor és statisztika a gyülekezet életéről.* Kézirat a szerző tulajdonában.

Mészáros Kálmán, id. : *Ausztráliai útinapló.* Budapest, 1995. Kézirat a szerző tulajdonában.

Mészáros Kálmán, id.: *Az Első Magyar Baptista Gyülekezet jubileumi ünnepe, Melbourne.* = Békehírnök, 1995. júl. 16.

SUMMARY

1. The aim of the research

The first Hungarian Baptist missionaries arrived in Hungary from Hamburg, Germany 162 years ago. This is when courageous preaching of the Gospel calling for repentance, conversion and voluntary baptism upon confession of personal faith to be followed by holy living started at various locations within the Carpathian Basin mainly by way of propagating the Bible. The first witnesses started to follow from the very beginning the strategy practiced by the Apostle Paul. They started out namely by going first to the more centrally located settlements and the larger towns to give the Bible to simple people and to preach boldly the Word of God. Their initial aim was to establish congregations in these population centers trusting that in due time new congregations in the vicinity of these towns will also be established.

This is how Baptist Mission started in the first decades in various towns of historic Hungary, among others in Budapest, Pécs, Zagreb, Cluj-Napoca, Salonta, Debrecen, Oradea, Novi Sad, Munkacséve, Braşov, Arad, Bratislava, at the foothills of the Tatras and in many other places in the Hungarian homeland surrounded by the Carpathian Mountains. World wars, dictatorships and revolutions that set different nationalities against each other have exposed our Hungarian people - and within that also our Baptist community - to many sore trials over these last more than one and a half centuries. In spite of this, the strength of the evangelistic endeavor has not waned but appears to be blossoming more and more.

Unfortunately, the unjust "Peace Treaty of Trianon", which ended World War I in 1920 has been a great trauma for the Hungarian nation, remaining a painful sore to this day. One of the sad consequences of this is that these newly drawn borders have permanently cut off from the Baptists in Hungary those Baptist congregations in the neighboring successor states that are either ethnically Hungarian or were planted by Hungarians and have later become bi-lingual. These congregations have been hermetically sealed off from maintaining contact with their former church links in Hungary by means of barbed wire, barriers, mine fields, the impassable new borders. They were often compelled to adjust to the possibilities offered by the legal framework provided by the new states and to integrate into the non-Hungarian ecclesiastic organizations of the newly created nation-states.

This met with serious resistance in many places. While the majority of these Hungarian churches stood their ground faithfully in the past decades, a considerable number of them could not withstand the double, ethnic and religious oppression and their members fled their homeland and moved - those who could - to Hungary, others overseas. The lot of those who stayed behind at home and of those who emigrated far away remained unclear for a long time. Not to mention the fact that in the period 1914-1947 borders were modified on several occasions, which resulted in renewed revenge, intimidation, expulsion, deportation, compulsory population exchange and depopulation. Deepening of the wounds caused by Trianon has been accomplished in the lives of the nations of the Carpathian Basin by the atheist-communist system, which persecuted religion. The Marxist policy - as directed from Moscow - towards the churches aimed at the total, hermetic isolation of the Hungarian minorities and their religious communities from the church organization in Hungary proper and finally their extinction.

No real attempt has been made hitherto from the Baptist side to record this drama. Some fragments of the Baptist history of some detached parts have been published, but no comprehensive church historical research has been carried out to date, which would have dealt with the fate of the totality of the Baptists of the Hungarian homeland surrounded by the Carpathians, of the regions detached from Hungary and of our fellow Baptists that fled overseas. This necessitated the carrying out and publication of a comprehensive research study.

2. Method

In connection with this study, the following questions needed to be answered: Where does Baptist teaching originate from? Which are the main specifics of our confession of faith? Under what circumstances did the Hungarian Baptist Movement start and spread in the Carpathian Basin? How did the Baptist Mission continue on the other side of the present borders, cut off from Hungary? What factors forced many of them to leave their native land? What happened to those who remained at home? How did they start a new life overseas and did these congregations survive in these past troublesome decades? We seek to answer these questions below.

Today's Baptists trace their origin to an evangelical revival movement following Biblical principles, which came into being at the time of the Reformation as an upshot of 2000 years of Christianity. The first missionaries confessing Baptist doctrines came to Hungary from Switzerland in 1523, many of whom became martyrs because of their faith.

Baptists believe firmly the divine inspiration of the Holy Scriptures. They believe and confess that God created the world including life on earth. Because man rebelled against his Creator, his life became unhappy and hopeless. God sent His only begotten son, Jesus Christ in order to conquer our arch enemy by His divine power and to offer eternal life through His resurrection from the dead to every lost human being.

What differentiates the Baptists from their fellow Christians in the popular mainstream Protestant denominations, is that they consider the baptism of babies incapable of having faith incompatible with the Holy Scriptures and with the practice of the early church and so returning to the original message of the Bible and following the command and example of Jesus, they baptize through full immersion into water adults who voluntarily confess their faith. This is where also their name derived from New Testament Greek comes from, the word "Baptist" refers namely to believer's baptism, i.e. their practice of baptism by immersion.

They also only allow those church members to participate in Holy Communion, who have come to living faith, have been baptized and are committed to following Jesus. They usually practice Communion once a month. They believe that every person who truly repents of his sins and truly turns to God receives from Him a new birth, reformation and filling by His Holy Spirit and the gift of eternal life by His free grace.

Globally viewed, Baptists have become the most numerous among the Protestant denominations in recent centuries. The largest number of Baptists live on the American continent. The total number of Baptists in the world - including family members - is nearly 110 million.

Modern Baptist movement in Hungary started again in a more organized fashion in 1846, after the relentless persecution and forcing into exile following the reformation. It was in that year, that the first missionaries, who were converted, returned from Germany to Hungary to share the Gospel with their compatriots. In spite of the fact that this time coincided with the Hungarian

national endeavors to gain independence from the Austrian-German hegemony, Baptist teaching increasingly gained ground in Hungary. Since Hungary in those days was a multi-ethnic state, these first, Bible-spreading, Baptist evangelists considered it important to reach out not only to Hungarians but also to ethnic Germans, Slovaks, Romanians, Serbians and Croats living within the borders of 19th century Hungary.

The Trianon Peace Treaty ending World War I has regrettably shattered Hungary into fragments. Never has the Hungarian nation suffered such loss, as that imposed on it by the 20th century. Two thirds of the land area of the country and one third of the Hungarian population found themselves outside of the newly drawn borders, in the successor states of Hungary, in "Felvidék" (Slovakia), Subcarpathia (South-Western Ukraine), Transylvania (Western Romania), Vojvodina (North Serbia), Slavonia (Croatia), "Muraköz" (North Slovenia) and Burgenland (Austria). Many of our Hungarian compatriots remained in these parts and had to suffer the fate of being treated in the newly established state-formations second class citizens on the grounds of the unfair charge of "collective guilt".

Nations that had lived in harmony and peace for a thousand years were henceforth separated by impassable "iron curtains", barbed wire fences and barriers for long decades. The situation was only exacerbated by the Soviet-Russian military occupation following World War II and the atheistic communist system established, which was hostile to religion and which we, in truncated Hungary also had to endure for more than 40 years.

These were the circumstances that compelled many of our Hungarian compatriots to leave their land of birth. At the beginning of the 20th century, and then in the times following the national tragedy of Trianon, hundreds of thousand and millions of Hungarians decided to leave in ever increasing numbers areas of the Carpathian Basin occupied by foreign nations, to seek a new home overseas where they could practice their faith and be Hungarian without any religious or nationalistic discrimination.

In those trying decades – just as nowadays – Baptists in Hungary tried to maintain good, Christian relationships with their Hungarian and non-Hungarian fellow Baptists living in the neighboring countries. Not only did they feel a closer sense of belonging together with them on account of the common historic roots, but they also sensed a need for joint spiritual work that transcends national and cultural differences.

Following the political changes in 1989, the borders also became passable. Making use of this, they organize world conferences for Hungarian Baptists living in the Carpathian Basin and overseas, three of which have, in fact, already taken place (1992 – Budapest, 2000 – Oradea, 2006 – Debrecen) with almost 7000 participants at the last one.

They play a leading part in opening up towards the other nations of Europe which is striving towards unity, and within that, towards closer cooperation between Baptists who – while speaking different languages – understand each other more and more through the Holy Spirit. They are convinced that political borders separating nations from each other will lose their significance in the future, and that people whose dwelling place God determined to be this earth will again find each other.

According to the last census carried out in Hungary, almost 20,000 people declared themselves to be Baptists. There may be about twice as many Hungarian Baptists living outside of

Hungary. The number of believing Baptists - Hungarian and non-Hungarian, together with their family members - living in the Carpathian Basin is estimated to be about 250 thousand.

The aim of this study, therefore, is to investigate the historic past and to evaluate the present situation of the Hungarian congregations living outside present day Hungary as well as that of congregations originally launched by Hungarians but which have in the course of time become of mixed ethnicity.

The study investigates with a special emphasis the effect of the national trauma caused by Trianon on the Hungarian Baptists and its consequences experienced in the churches. In addition to the history of the Hungarian Baptists living in the successor states of Hungary – “Felvidék” (Slovakia), Subcarpathia (South-Western Ukraine), Transylvania (Western Romania), Vojvodina (Northern Serbia), Croatia – it aims to give an overview of the struggles of our Hungarian brothers and sisters in diaspora in North America (USA, Canada), South America (Argentina, Brazil), Australia and Western Europe and of their efforts to stay alive.

3. Summary of the results of the study

Baptist Mission in the “Felvidék”

The dissertation starts with an historic overview of the “Felvidék” (this area is today’s Slovakia, formerly it used to be part of Hungary). It touches on the most important events in the history of Northern Hungary. Some highlights of the Anabaptist movement appearing in this region during the time of the Reformation are mentioned. It then deals with the appearance of modern time Baptist mission, which first started in the Tatra region in Poprad, Liptovský Mikuláš, Kežmarok, Bratislava, Komarno, Lučenec, Banská Bystrica, and Košice. The initiator and center of the Baptist mission that started up in these areas was Budapest until World War I.

The young Baptist mission in this region was subjected to severe trials during World War I. Reorganization of the mission was difficult after the Trianon border changes. “Felvidék” was incorporated into the Czechoslovak state formation, where Czech and Slovak were the only official languages - Hungarian lost its status as national language. The existing churches were integrated into the artificially established Union of Czech-Slovak Baptists. Pressure was exerted on the Hungarian churches there to give up using their mother tongue.

The Southern part of “Felvidék”, which was populated mostly by Hungarians, reverted to Hungary in 1938. This gave a new boost to the Hungarian and mixed-language Baptist churches of that area. The congregations in that geographic area became once again part of the Baptist Union of the mother country (Hungary). Preachers, church workers went to the “Felvidék” to help the churches there, which were facing considerable difficulties.

This period of improvement was put an end to by the Treaty of Paris in 1947, which ended World War II, since it restored the mistaken Trianon borders. The tragedy was compounded by the forced population exchange ordered by the “Benés decree” which resulted in some 80,000 Hungarians having to leave all their property behind in the “Felvidék” and emigrate from their place of birth to today’s Hungary. The population exchange also had an effect on the Baptist churches in the “Felvidék”. This was the time, when preaching in Hungarian stopped for ever in several churches. It is true on the other hand, that there were congregations in the “Felvidék”,

that were reinforced by Baptists of Slovak mother-tongue, who left Hungary of their own volition.

The congregations in the "Felvidék" and the earlier links with them further diminished during the time of the communist dictatorship. Evangelistic activity of the congregations was hemmed in under state control. A new situation was created by the change in the political system in 1989 and by the dissolution of Czechoslovakia and creation of the independent state of Slovakia. From this time on, Slovak chauvinism reached hitherto unknown heights - unfortunately in the churches also. Only the congregations around Komarno were able to withstand this and to retain the use of Hungarian in their services.

Baptist Mission in Subcarpathia

Subcarpathia is an integral part of the important locations where Hungarian history was made since the Magyar conquest of Hungary. Munkacheve, Uzshorod, Berehove, Huszt, Vinohragyiv, the "Verecke pass" (in Ukranian: pereval Szerednyovereckij) remain to this day signal sites of our thousand-year-old history. The initial phase of our one-and-a-half century old Hungarian Baptist Mission has strong ties to this region. From the last decade of the 19th century, lively congregational life blossoms out in this region.

The tragedy of Trianon catches also this part of the country unawares. The victorious powers of World War I open the way for a Czech military invasion and establish a short-lived, artificial state by joining the formerly Northern Hungarian "Felvidék" and Subcarpathia to Bohemia. Subcarpathia suffers for 18 years as the occupation zone of Czechoslovakia in spite of the fact that hardly any Bohemians lived in this region and Slovaks also made up only a fraction of the population. This Hungarian province, which at that time still had flourishing Hungarian cultural and religious life sank progressively into a disadvantageous state.

Hungarian Baptist Mission in Subcarpathia experienced again a boost in the period 1939-1945, after it became an integral part of Hungary again following the 1st "Vienna Award". A number of Hungarian preachers and evangelists visited the ancient settlements and held conferences and evangelistic meetings. The churches grew stronger and increased also in numbers.

Unfortunately, invasion by the Soviet troops has trodden into the ground this promising spiritual growth. Several of the preachers were arrested, imprisoned and dragged off to Siberian camps. The Soviet occupation, which lasted for nearly 40 years caused severe spiritual damage to the churches. Ukraine, which became independent in 1991, ensures greater religious freedom also to Subcarpathia. Only 8 of the nearly 50 Subcarpathian congregations retained the use of Hungarian in their services.

Hungarian Baptists in Transylvania

Transylvania has been an integral part of Hungary practically since the time of the Magyar conquest. The Principality of Transylvania became an independent entity in the Eastern part of the Kingdom of Hungary after the battle of Mohács. In the first half of the 17th century Prince Gábor Bethlen settled in Transylvania a large number of Anabaptist refugees, who fled from the West, giving them legal protection to practice their religion and trade.

Modern Baptist Mission started in the 19th century at the same time as in Hungary. Baptist teaching started to take root at first in Cluj, later in Salonta, Oradea, Braşov, Arad and Timi-

soara. Baptist mission took off in a spectacular manner, especially after the conversion and as a result of the tireless evangelistic activity of Mihály Kornya, the “peasant prophet”. He even learnt the Romanian language to be able to take the Gospel to those with Romanian mother-tongue.

The incomparable numerical growth and church planting was slowed down and hindered for a long time by the border changes of Trianon. The largest Baptist churches were set up namely on either side of the newly drawn Hungarian-Romanian border. From this time on, the Hungarian Baptists living in the areas occupied by Romania could no longer maintain links with the congregations in Hungary and the Baptist Union Head office in Budapest. They had to re-align their lives and ministry. The spiritual center for the Hungarian Baptists in Romania evolved in Oradea. The authorities, however, compelled the Hungarian churches to go under the umbrella of the Romanian Baptist Union.

The newly set up Romanian authorities were hostile towards the Hungarian Baptists. They persecuted them on a regular basis, often creating disturbances at their regular services and their open air baptismal services. In spite of all this, however, significant spiritual revival and numerical increase took place in several regions, such as County Salaj, in the region of Érmellék, County Bihor, in Székely land, County Arad, in the Banat, in the Zsil Valley and in the region around Cluj and the Calata Region.

A new situation was created by the historic change in 1940, the return of Northern Transylvania to Hungary. Former links with Hungary by then severed, could be revitalized. Transylvanian Hungarian churches rejoined the Baptist Union of Hungary. While the Baptists in Northern Transylvania could strengthen their ties with their brothers and sisters in Hungary, the churches in Southern Transylvania experienced a situation of helplessness. There was mass emigration from South to North, as a result of which the churches in Southern Transylvania were much weakened.

Our Transylvanian brothers and sisters took another blow from fate in 1946, when the border to Hungary was sealed off and the truncation of Hungary was enforced once again. Thousands fled from Transylvania to Hungary across the open fields while this was still possible. This, of course, meant a renewed loss to the churches back home. This was only exceeded by the severe trials to the Transylvanian Hungarian Baptist Mission caused by forty years of dictatorial rule by the religion-persecuting communist system.

Collapse of the communists system was true religious liberation for the Transylvanian Baptist Mission. The Union of Hungarian Baptists in Romania became an independent organization in 1990. They set up their union head-office in Oradea and could publish again their church periodicals, they could establish youth camps, old people’s homes and they organized the training of pastors for their churches. They could also intensify their relationship with Hungary.

Baptist Mission in the South

The beginnings of Baptist Mission in Vojvodina (North Serbia) and Croatia – both part of Hungary prior to Trianon – go back to the activities of the Baptist missionary Meyer Henrik. The launching of Baptist mission in Zagreb, Novi Sad, Belgrade and in several settlements in Bácska can be attributed to him. As a consequence of the spreading of Baptist teaching among the Hungarian and German inhabitants, large congregations came into being at many places.

The Peace Treaty of Trianon, which ended World War I, had a serious negative impact on the former dynamic growth of the Baptist Mission. The region of Vojvodina became part of the newly formed Yugoslav state formation. The Baptist Mission there became cut off from the Hungarian Baptist Union. Lay preachers took over as leaders of the churches in the South. They initiated negotiations - held in Hungarian - with the different other ethnic unions aimed at unification. The president of the newly established union was Croatian, the vice president was Hungarian and the secretary an ethnic German. They planned to set up an old people's home.

Vojvodina reverted to Hungary in 1941. The congregations of Northern Bácska were joined to the Baja Baptist Mission Region in Hungary. In 1943, finally, all Hungarian churches in Vojvodina applied to rejoin the Hungarian Baptist Union. Unfortunately, 1945 saw these Southern areas again cut off from Hungary. Membership in many congregations decreased as a result of the deportation of the German inhabitants. Some churches even ceased to exist.

During the time of the Communist dictatorship, links between the congregations in Vojvodina and those in Hungary were severed or reduced to a minimum for a long period of time. As the possibility for this opened up, many also from the ranks of the churches emigrated, mainly to Germany, Switzerland, Canada, the USA and Australia. The situation of churches in Vojvodina further worsened during the civil war conditions in the 1990's. After nearly 10 years of warlike circumstances, there seems to be now some improvement in the ministry of the Hungarian Baptists in Vojvodina.

The situation of the Hungarian Baptists overseas

The primary target of Hungarian Baptist emigration was North-America. Hungarian Baptist Churches were established primarily in the Hungarian quarters of some large American cities. The first Hungarian Baptist Church was established in Cleveland in 1899. They, together with churches established in some other cities in America, set up the Union of Hungarian Baptists in America in 1908. The decision to publish the monthly "Evangéliumi Hírnök" (Evangelical Herald) was made on this occasion.

Following the border changes caused by Trianon, Hungarians emigrated from the successor states again in the hundred thousands to America - among them many Hungarian Baptists. New waves of emigration during World War II and times of religious persecution under the communist systems swelled the ranks of Hungarian Baptists in the "New World". The suppression of the Hungarian Revolution of 1956 resulted in another big wave of emigration into America and Australia. A quick process of assimilation could be observed among the émigrés in the 1960's. Lack of trained pastors endangered the very existence of these churches. To counteract this trend, a "Pastor Exchange Programme" was established by an agreement between the American and the Hungarian Baptist Unions. Ten pastors ministered within the framework of this programme in the Hungarian churches in Toronto, Kipling, Kelowna, Cleveland and Detroit.

As far as South-America is concerned, it was in Sao Paulo in Brazil that Hungarian settled in larger numbers. This is where the first South-American Hungarian Baptist Church was established in 1924. In addition to this church, Hungarian churches were also set up in the settlements of Carapicui, Árpádfalva and Apucarana. A Hungarian Baptist Church was also established in Argentina, in Buenos Aires. The Hungarian Baptist work started to blossom out in an

organized manner in 1952. In the Latin American Bolivia a Hungarian Baptist missionary started a church planting ministry among the natives.

Hungarian Baptists from Vojvodina (at that time part of Yugoslavia) arrived in the city of Melbourne in Australia in the 1960's. The church in Melbourne was established in 1969 and they celebrated the 35th anniversary of the setting up of their church in 2004. In addition to Melbourne, Hungarian Baptists are known to live in Sydney, Adelaide, Brisbane and Gelong, who occasionally hold services in Hungarian.

Finally, as far as Western Europe is concerned, I would like to mention our brothers and sisters in and around Stuttgart. The International Baptist Church in Stuttgart was established at the beginning of the 1960's. Sunday School teaching takes place in 20 groups in this church, one of which is Hungarian. Sunday morning service is bilingual, English/German, with simultaneous interpretation. Visitors have come from 15-20 different nationalities.

While the "iron curtain" stood, the Hungarian language broadcasts - initiated by Western European Baptists - of Trans World Radio were a very useful means of keeping the faith of Hungarian Baptists alive. Since the fall of the "iron curtain", the world conference of Hungarian Baptists - held every 6-8 years - provides an important link between Hungarian Baptists in Hungary and abroad.